

בצילא דמהימנותא

בקודש פנימה • דברי תורה • שיחות קודש

פר' נח • ה' תשרי - א' מרחשוון
תשפ"ג • שנה כ"ג • גליון ב (תתשנ"ד)

הכרזת הקודש

בהוראת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א במעמד ה'הקפות שניות':

בשם כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א, היות ובימים אלה מתקיימת המגבית הגדולה של 'כוללי הש"ס', הבקשה היא מכל אחד מאנשי שלומנו, לשאת בעול, בשותפות קודש, בעין יפה, ולסייע להצלחת המגבית. בשכר זאת יתברך בשפע חיים, ברכה והצלחה.

רגעים טרם ההכרזה, ביקש מרן שליט"א להוסיף ולציין:

"ס'איז א גרויסע זכייה זיך משתתף זיין!"

בברהמ"ז התכבד המחותן הרה"ג רבי יחזקאל שרגא היילפרין שליט"א דומו"צ בית מדרשנו ברמות ומראשי ישיבה"ק לצעירים שפע חיים בירושלים. [מרן שליט"א שיגר כוס של ברכה להאבר"ך הר"ר פנחס לוק מפעיה"ק, על סיועו לשמיעת התפילות בימי ראש השנה העעל"ט].

אחר ברכהמ"ז נערך שמחת השלום זכר לבן הר"ר שלמה זלמן גוטמן מפעיה"ק (ב"ר יעקב יצחק מירושלים, וח"ר יהודה ליב למברגר מפעיה"ק), להר"ר יקותיאל יהודה פיליפ מחיפה (ב"ר נפתלי מביתר), ולהר"ר יצחק אייזיק רוט מפעיה"ק (ב"ר דוד מפעיה"ק, וח"ר שלום שטמר מפעיה"ק). אח"כ עברו לקבל פירות אורחי חו"ל שהגיעו להסתופף בצל הקודש על הימיה"ג, וכן בחורי הישיבה אשר קיימו מצות הכנסת אורחים בגופם, בהעמדת חדריהם הפרטיים לטובת הכנסת אורחים אנ"ש ובני משפחותיהם.

התורה היה עה"פ בפרשתן (דברים לא, א-ב) וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא

יום שישי פר' וילך ה' תשרי

בשעה 6.00 נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא לאמירת הסליחות, לפני העמוד התפלל הרה"ג ר' מאיר נתן נטע שליט"א נכד כ"ק מרן שליט"א.

שב"ק פר' וילך 'שבת שובה' ו' תשרי

קבלת שבת התפלל לפני העמוד - הרב יצחק אייזיק לוי משגיח בישיבה"ק. [אחר התפילה כשעברו לברכת א גוט שבת, הודה מרן שליט"א להרב אלתר יעקב שמעון שר מנהל ת"ת דרכי אבות פעיה"ק, להר"ר משה (בר"מ) רייך מפעיה"ק, ולהרה"ח ר' גרשון איצקוביץ מפעיה"ק, ראשי ארגון 'קול הצאן' על ארגון התפילות לצאן קדשים בראש השנה, והאציל עליהם מברכות קדשן].

בשוה"ט היו החלות עגולות כנהוג בחודש תשרי. על השולחן היו הדבש והמלח כנהוג. בזמירות בשוה"ט התכבדו, כל מקדש - הרה"ח ר' יהודה לייב למברגר מפעיה"ק, מה ידידות - הרה"ח ר' יעקב יצחק גוטמן מירושלים, וזימרו תנו שבת.

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר משה בן מוה"ר שמואל רפאל רייך ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

סי' י"ח) דאע"פ שאמרו בגמ' (יומא דף פ"ו ע"א) שהיה רבי ישמעאל דורש ד' חילוקי כפרה, עבר על עשה ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו, עבר על ל"ת ועשה תשובה תשובה תולה ויוה"כ מכפר, עבר על כריתות ומיתות בי"ד ועשה תשובה תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין, אבל מי שיש חילול השם בידו אין לו כח בתשובה לתלות ולא ביוה"כ לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת דכתיב (ישעיה כב, יד) אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון, עי"ש.

כל זה נאמר רק כאשר אין האדם עוסק בתורה, שאז נמשך הכפרה ע"י יסורים, אבל כאשר האדם גרים באורייתא תדירא, אין לו צורך בסיגופים כדי לכפר על עוונותיו, כי התוה"ק עולה על כולנה ובה יש כח רב לכפר על העוונות גם בלי תיקוני התשובה. וכתב שם בבני יששכר דאף שצריך עיון בזה ממעשה דדוד, וגם צריך עיון מסוגיות הש"ס שלא נמצא לזה מקור, אמנם כיון שפסק כן הרב בודאי היה לו ראיות וקיי"ל כוותיה בבי"ד של מעלה (וראה מגן אברהם או"ה, סי' תקעא, סעי' א בשם השל"ה הק' מס' יומא, הל' תשובה, אות מז).

ולנה"ל יובן היטב טעם הדבר, דמכיון שהאדם יודע ועוסק בתוה"ק בבחינה זו שתמיד היא בעיניו כחדשה, הרי שמדה במדה אף הנפש העוסקת בה מתחדשת ממש וכקטן שנולד דמי, ובמילא נהפך להיות נקי מכל חטא, ושוב אין צורך בשום חילוקי כפרה, וכמאמרם ז"ל (ויק"ר לה, ז) כיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו עשיתם את עצמכם.

זהו שאמר הכתוב וידבר את הדברים האלה ודרשו חז"ל (שמו"ר לה, ד) אין דברים אלא דברי תורה, את הדברים האלה אל כל ישראל שכפי ענין דברי תורה כך הוא ענין נפשות ישראל שמתחדשים תמיד כדברי תורה שמתחדשים אצלם בכל עת ועת. וזה הוכיחם משה ואמר להם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום שבכל יום יהיו בעיניהם

אוכל עוד לצאת ולבוא וגו', וכבר נלאו כל חכמי לב בביאור הכתוב 'וילך משה' וכי להיכן הלך. ובתרגום יונתן בן עוזיאל כאן תירגם 'ואזל משה למשכן בית אולפנא', דהיינו שהלך לבית המדרש לעסוק בתורה. ובמדרש תנחומא (פרשתן, א) אין וילך אלא לשון תוכחה, שנאמר (תהלים מו, ט) לכו חזו מפעלות אלוקים. ויל"ב היכן נרמזו זה בקרא כמה שאמר להם משה בן מאה ועשרים שנה וגו' ה' אלוקיך הוא עובר לפניך וגו' שהלך משה להוכיחם.

ונראה לכאר עפ"י מה שדרשו חז"ל (ראה פסיקתא דר"כ יב, ה; תנחומא תבוא, א) עה"פ (דברים כו, מז) היום הזה ה' אלוקיך מצווך וגו', שיהיו דברי תורה עליך בכל יום כחדשים שלא יהיו בעיניך כדיומגמא ישנה. ועל דבר זה בא משה להוכיחם שלא תתיישן התורה עליהם ח"ו, אלא ילמדוה ויעסקו בה בכל עת ועת באותו חשק כאילו ניתנה זה עתה מחדש, ובכל פעם ימצאו בה דברים מחדשים, וכמאמרם ז"ל (עירובין דף נ"ד ע"ב) בפסוק (משלי ה, יט) דדיה ירוך בכל עת, למה נמשלו דברי תורה כרד, מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב, אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם. וכל מה שתלמיד ותיק מחדש הכל ניתן למשה בסיני (ראה מגילה דף י"ט ע"ב; ירושלמי פאה פ"א ה"ו), וכן דרשו חז"ל (ברכות דף ס"ג ע"ב) בפסוק (שמות יט, א) ביום הזה באו מדבר סיני שבכל פעם יהיו חדשים בעיניך כאילו היום ניתנה בסיני.

ולזה הלך משה לבית המדרש לעסוק עימם בתורה, ואמר להם בן מאה ועשרים שנה אנכי - היום, היינו שגם כעת שאני בן מאה ועשרים עדיין אצלי התוה"ק בחינת היום, כמו שקיבלתי את התורה זה היום, כמ"ש היום הזה ה' אלוקיך מצווך, והראה להם שבכל עת אפשר לחדש ולהתחדש בתוה"ק.

ואפ"ל שמטעם זה כתב רביה"ק מוהרצ"א זי"ע (מאמרי תשרי, מאמר ה, דרוש יד, אות מ) בשם הרב החיד"א (כסא דוד דרוש ט, דף ל"ח, ועיין מדכ"ק מערכת ת"ו,

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר נתן אריה ליב בן מוה"ר אלימלך הלוי בלומענבערג ז"ל

תנצבה.

והגזלנים ברחו, וחזרו לו המוחין ומדריגותיו הק', ואז הבין כי לא יוכל עוד להגיע לארץ ישראל, וסב על עקביו, ע"כ העובדא. עכ"פ רואים שגם לאחר שהבעש"ט הק' זי"ע איבד כל מדריגות החכמה שהיו לו, לא התייאש אלא חזר על אתון דאורייתא ומזה שב לו הכל כבתחילה.

ומעתה כל שכן משה רבנו שהיה עניו מאד, אמר בעצמו אם איבדתי כל ידיעותי והשגותי בתורה, הריני מתחיל כעת מתחילת לימוד התורה ואעסוק בלימוד אותיות הא"ב והיינו שהלך לבית אולפנא ואמר אני נכנס כעת לבית המדרש ומתחיל מחדש, שלא כפי מה שמצוי אצלנו שכאשר האדם שקצת מוטרד וראשו בל עמו הריהו סוגר לגמרי את הגמ' ואומר אין דעתי עכשיו פנויה ללמוד ושמעתתא בעיא צילותא ולכשאפנה אשנה, אלא משה רעיא מהימנא לא שת לבו לזה כלל, ותיכף ומיד רץ ללמוד אותיות האל"ף בי"ת כתינוק בבית רבו, ובזכות מסירות נפשו לתורה הק' חזרו אליו כל מעלותיו והשגותיו בתורה"ק עד שגם בויבולא בתרייתא לא כהתה עינו ולא גם ליחה בעמל התורה שהיה בקי בכל חלקי התורה בנגלותה ובפנימיותה.

זה שבא משה להוכיחם עתה קודם הסתלקותו, שלא יעלה על דעת איש להתרפות מלימוד התורה"ק באמרו אין עתה השעה כשירה לפני ללמוד, כי ראשי בל עמי וכדומה מכל מיני פתויי ועצת היצר, אלא וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, שדברי התורה ראויים תמיד לכל איש ישראל באשר הוא שם, וראיה לדבר שהרי בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא שלקחו ממני כל השגותי בתורה"ק ונסתתמו ממני מסורות ומעיינות החכמה, ומ"מ אנכי היום קיבלתי על עצמי להתחיל התורה מחדש, עד שחזרו ונפתחו כל שערי חכמה לפני, וזהו התוכחה שמזה ילמדו שלא להתרפות מן התורה אלא הפוך בה והפוך בה תמיד ואז תתעלה בתורה תמיד בכל עת ועת, ואף שאין ביכולתו, מכל מקום על האדם לעשות כל אשר בכוחו, והבא לטהר מסייעין אותו (שבת דף ק"ד ע"א).

כחדשים, ואז יזכו לכפרה שלימה ואמיתית כקטן שנולד דמו, וזהו אל כל ישראל שכל איש ואיש יוכל לבוא אל כפרתו, ואף שהרבה לחטוא ודינו נגזר עליו, מכל מקום ע"י ההתחדשות בתורה"ק יהיה כקטן שנולד נקי מכל חטא.

*

ואפשר לבאר עוד עפ"י מה שראיתי להקשות על מה שפירש"י מחז"ל (סוטה דף י"ג ע"ב) עה"פ לא אוכל עוד לצאת ולבוא, לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנסתתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה, ואילו עה"פ (דברים לד, ז) לא כהתה עינו ולא נס ליחו דרשו חז"ל (ראה ילקוט ראובני פר' ברכה, בשם הספרי; וראה ספרי פר' פנחס, י) לא כהתה עינו בין טמא לטהור ובין איסור להיתר ולא נס ליחה בעומלי תורה (היינו בחידושי תורה שעמל והתייגע ומצא לחדש חידושים בתורה), הרי שהיו פתוחים בפניו שערי תורה עד רגעיו האחרונים, ולכאן' כיצד יתקיימו שני מקראות הללו.

אלא יש לומר, דאכן כיון שהגיע משה למאה ועשרים שנה והגיעה שעתו של יהושע נסתתמו ממש מעיינות החכמה וניטלו ממנו כל המדיגות שלו והשגותיו בתורה"ק, אך לא איש כמשה רבנו יפול לזרועות הייאוש, ובראותו מצבו אמר הרי אין אני מרפה חלילה ידי מן התורה ואמשיך לעסוק בה בכל מצב, אף שלקחו ממנו כל המדריגות של חכמה וכנודע העובדא מהבעש"ט הק' זי"ע שבנסיעתו הידועה לארץ ישראל, עכבוהו בדרך, ועדו עליו כמה וכמה הרפתקאות, ובהם שתפסום לסטים, וקשרו ידם ורגלם אותו ואת תלמידו החסיד הרה"ק רבי צבי סופר זי"ע שהיה עמו, ומפני גודל הצרה וחלישות הדעת נטלו מהבעש"ט הק' גם את כל מדריגותיו ולא היה לו מוחין כלל, ושאל אותו רבי צבי, רבי עד כאן, ולא יוכל להושיע להנצל מהרוצחים הללו, והשיב ששכח את כל התורה שלמד הכל מרוב הפחד והמבוכה, והתחיל רבי צבי להזכירו עפ"י פקודתו את אותיות התורה, אל"ף, בי"ת, גימ"ל וכו', והבעש"ט הק' הגיד אחריו, ונתלהב באש לוהט כדרכו בקודש באמרו והזכיר אותיות התורה, ועל ידי זה נתקו מיתרות קשוריו,

יום שבת קודש

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרב ניסן רייך מפעיה"ק.

בעליות התכבדו, כהן - הרה"ח ר' חיים מרדכי בינדר מב"ב, לוי - הרה"ג רבי יצחק אייזיק לוי שליט"א מרבני קרית צאנז, שלישי - המחותן הרה"ג רבי יחזקאל שרגא דוד היילפרין שליט"א דומו"צ בית מדרשנו ברמות ומראשי ישיבה"ק לצעירים שפע חיים בירושלים, רביעי - הרה"ח ר' הערשל טורנר מיוניאן סיטי, חמישי - הרה"ח ר' ישראל מרדכי גרוסמן ממאנסי, שישי - מרן שליט"א, [ונערך מי שברך לרגל הולדת הבת להר"ר אפרים פרידמן מפעיה"ק (ב"ר בן ציון מב"ב, וח"ר יוסף פורטגנג מפעיה"ק), להר"ר צבי פרידמן מפעיה"ק (ב"ר כתריאל, וחהג"ר מנחם מענדל שולדינר מפעיה"ק), להר"ר יוסף גולדהירש מפעיה"ק (חה"ר ישראל יהודה הרשקוביץ מפעיה"ק), להר"ר שמעון וולנר מב"ב (ב"ר יוסף מאיר מפעיה"ק, וח"ר יחזקאל ברח"י רייך מב"ב), ולהר"ר יהודה שטראה מפעיה"ק (בהג"ר אהרן שמואל מאנטווערפן, וחהג"ר נפתלי צבי מרמורשטיין מפעיה"ק)], שביעי - הרה"ח ר' יחזקאל (ברח"י) רייך מב"ב, אחרון - הרה"ג ר' יצחק דוב כץ מיוניאן סיטי, מפטיר - הרה"ח ר' אברהם יצחק צבי קליין ממאנשעסטער, הגבה - הרה"ח ר' בן ציון פרידמן מב"ב, גלילה - הרה"ח ר' מרדכי מאיר שכטר מאנטווערפן.

תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הר"ר יעקב רייניץ מפעיה"ק [שעמד בראש מלאכת הבנין בשיפוץ והידור האגף החדש של המקוה טהרה פעיה"ק בחן ביופי ובהידור].

בשעה 4.45 אחה"צ נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא, מעוטף בטלית, לאמירת דרשת 'שבת שובה', ועמד על מעלות הארון קודש, ופתח בדברי תורה בפרשתן, ואח"כ נשא דברי חיזוק והתעוררות בדברי אגדה משך כשעה ארוכה, וזהו תוכנה:

בתוה"ק בפרשתן (דברים לא, א-ב) וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום. וכבר נלאו חכמי לב לבאר מה דפתח הכתוב 'וידבר את הדברים האלה', ושוב כפל לומר 'ויאמר אליהם' כאשר בעצם בדיבור הראשון לא נאמר כלום מה שאמר משה.

ולהלן בפרשתן (פסוק י-יא) ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות, בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלוקיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם, וברש"י המלך היה קורא מתחילת אלה הדברים כדאיתא במס' סוטה על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה, ואמנם בתרגום יונתן בן עוזיאל תירגם

תיקרונ ית אורייתא הדא קביל כל ישראל במשמעהון, נקט 'תיקרונ' לשון רבים, והיינו שהמצוה מוטלת על כל ישראל, וראוי להבין פשר דבר.

ויתכן בהקדם מש"כ בספה"ק ייטב לב (פר' צו) לבאר אמז"ל (מדרש משלי י) בשעה שהחכם יושב ודורש הקב"ה מוחל עונותיהן של ישראל, דיש להבין מ"ש "יושב", ויל"פ עפי"ד המקנה (הקדמה אות מד) על מאמרם (אבות פ"ד מ"א) איזהו חכם הלומד מכל אדם, דאחז"ל (תענית דף ז' ע"א) ומתלמידי יותר מכולם, הענין, כי הקב"ה משפיע לחכם למען ישפיע לתלמידים, ולכן אף שהחכם הוא המשפיע לתלמידיו, מ"מ כיון שהוא מקבל חלקי תלמידיו למען להשפיע להם, הרי הוא כאלו לומד מהם, עכ"ד המקנה.

ופי' הדברים כי רק מי שהוא מתנהג בענוה ושפלות הברך ויודע כי הוא מעצמו אינו ראוי כלל, רק הוא זוכה להבין ולהשכיל בדברי תורה, ואמרו חז"ל (פסחים דף ס"ו ע"ב) כל המתייהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת, וכן דרשו (תענית שם) למה נמשלו דברי תורה למים וכו' מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף ד"ת אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה, לכך רק כאשר מתנהג בענוה זוכה לדעת כי זכות השומעים והתלמידים המה שממשיכים אליו את מעיינות החכמה, אז זוכה להבין ולהשכיל בתורה.

ויודע (זוה"ק פר' תצוה, דף קפ"ג ע"א) כי בחינת דבר מעומד, ואשה שהיא מקבלת דרכה בישיבה, בסוד (ברכות דף כ"ד ע"א) האשה יושבת וכו'. ולפי"ז, אם כי החכם עומד למעלה מכל העם ודורש, עכ"ז צריך שידע בנפשו כי ה' יתן בפיו אומר המבשרות צבא רב, רצ"ל שהוא מקבל בזכות "צבא רב" ובכן הריהו בבחי' יושב, זהו שאמרו בשעה שהחכם יושב דייקא ודורש, אז הקב"ה מוחל עונותיהם של ישראל, משא"כ כשהוא עומד בעיניו, שנדמה לו שחכמתו עומדה לו, תועבת ה' כל גבה לב, עיי"ש מה שמפרש עוד בזה.

עפי"ז יובן היטב מה שאמר כאן משה רעיא מהימנא לכלל ישראל, דהנה על משה רבינו ע"ה העידה תורה (במדבר יב, ג) האיש משה עניו מאוד

שיודע הנני ערך עצמי שאין בי מאומה, אמנם ההכרה לא יגונה כי כבר קבעו הקדמונים שעל המשמשים בקודש לומר דרשה בשבת שובה, ואני יודע בעצמי שכל מה שאדרוש הוא בזכות ציבור השומעים ולא בזכותי.

★ ★ ★

כאן האריך מרן שליט"א משך שעה ארוכה, בענין פרוזבול, וזהו תוכנה:

בגמ' גיטין (דף ל"ז ע"א) תנן התם פרוסבול אינו משמט, זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן, שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו', עמד והתקין פרוסבול, וזה הוא גופו של פרוסבול מוסרני לכם פלוני דיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה והדיינים חותמים למטה או העדים, ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית והתקין הלל דלא משמטא (פרש"י דלא תשמט ועקר דבר תורה), אמר אב"י בשביעית בזמן הזה ורבי היא, דתניא רבי אומר וזה דבר השמיטה שמוט, בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים (פרש"י, וגם בבית שני בזמן הלל כיון דלא היה נוהג יובל משום דלא היו כל יושביה עליה לא היה נוהג שמיטה), ותקינן רבנן דתשמט זכר לשביעית, ראה הלל שנמנעו העם מלהלוות זה את זה עמד והתקין פרוסבול.

ופריך בגמ', ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותקינן רבנן דתשמט (פרש"י נמצא הלוח גזלן על פיהם), אמר אב"י שב ואל תעשה הוא (פרש"י והלוח הזה שב ובטל ואינו עושה המצוה לפרוע את חובו ולא עקר ליה בידים, וכה"ג מותר לעקור דבר מן התורה כגון שופר ולולב ודומיהן ביבמות (דף צ' ע"ב) דלא עקירה בידים היא), רבא אמר הפקר בית דין הפקר, דא"ר יצחק מנין שהפקר בי"ד הפקר שנא' (עזרא י, ח) וכל אשר לא יבוא

מכל האדם אשר על פני האדמה, ופירש מרן אאדמו"ר זי"ע בקדשו דלכא"ו הוא תמוה, וכי לא הכיר משה רום וגובה השגותיו, שזכה מה שלא זכה לכך שום ילוד אשה, והוא הוא שהוריד תורה מסיני ומסרה לכלל ישראל. אלא שמשה רבינו ע"ה סבר בעצמו שכל מה שהשיג ובא הוא רק בזכות כלל ישראל, וזה שאמר הכתוב והאיש משה עניו מאוד והיאך זכה לענוה ושפלות יתירה זו, על זה אמר מכל האדם אשר על פני האדמה, כי הבין בנפשו שכל מה שזכה להעפיל ולהשיג הוא רק בזכות כל האדם אשר על פני האדמה, ולולי כלל ישראל הרי שהוא היה כאין וכאפס ולא היה ראוי למאומה.

על זה רמז הכתוב באמרו וילך משה וידבר את הדברים האלה, ואמר להם משה לכלל ישראל, שכל הדברים האלה אשר אמר להם מאז ועד עתה כל הארבעים שנה במדבר, כל זה הוא רק אל כל ישראל, כלומר בזכותם ובגינם, ולולי הם לא היה הוא מעצמו משיג מאומה.

ויאמר אליהם הביא להם אסמכתא והוכחה לכך, כי הלא בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא, וברש"י 'לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנסתתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה', וזה לכם הוכחה ומופת חותך כי כל מה שזכיתי הוא רק בגינכם, וכיון שאני עתיד להסתלק מכם, שוב אין אני זוכה לאותה הארה ושפעת קדושה שנשפע עלי בזכותכם.

כן הוא נמי ענין המלך היושב על כסא המשפט, אשר הוא כסא ה', וכאמור אצל שלמה המלך (דברי הימים א כט, כג) וישב שלמה על כסא ה' למלך, שהמלך יודע שכל מה שמשגיג ומקבל הוא רק בזכות בני ישראל הקדושים, ולזה ציוה משה לאמר בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלוקיך במקום אשר יבחר או אז מצווה המלך תקרא את התורה הזאת, ואמנם ידע ויכיר בעצמו כי הוא מאליו אינו ראוי לכך ורק מאחר ותיקרון ית אורייתא הדא קביל כל ישראל, שבכח הכלל כולו זוכה הוא לכל מדרגותיו ומעלותיו, ומכל חלקי בני ישראל מקבל הוא השפע להשפיע עליהם וללמד להם תורה ומצוות.

וכל שכן כשבאים לדרוש לפני עם בני ישראל,

לשלם, והלא הפקר הוא רק הפקעת בעלות, ולא הקנאת ממון למלוה ולמה נתחייב הלוח לשלם למלוה מכח הפקר בי"ד.

וברשב"א בסוגיין כתב לבאר סברת רש"י, וז"ל, רבא אמר הפקר בי"ד הפקר. אקושיא קמייתא דאקשי ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית ומתקני דלא תשמט קאי, ואוקמה אפי' כרבנן דפליגי עליה דרבי לומר דשמיטה בזה"ז דאורייתא, ואפ"ה אתא הלל והתקין פרוזבול דהפקר בי"ד הפקר כדדריש לה מקראי ואזיל, והכא נמי אפקורי אפקר הלל ממנו של לוח לגבי מלוה ומגבי ליה, וכן פרש"י ז"ל דאקושיא קמייתא קאי, ומינה שמעינן דכח בי"ד יפה להפקיר ממון מזה ולזכותו לזה אפי' קודם שבא לידו, וכן מוכח מקרא דאלה הנחלות אשר נחלו דמה אבות מנחילין ואומרים שדה פלוני לפלוני וזכה בו מיד, ואף קודם שבא לידו אף ראשים מנחילין לכל מי שירצו ואומרינן ממון ראובן יהא לשמעון וזוכה בו שמעון מעתה, עכ"ד, הרי דהפקר בי"ד מועיל לא רק להפקיע ממון אלא גם להקנות, לכן שפיר תיקנו שיהא דמי החוב שייך למלוה, וממילא דעל הלוח לשלם למלוה להחזיר לו את שלו.

והאמנם שלכאן יל"ע בזה, לפימש"כ הרש"ל ביש"ש (יבמות פ"י סימן י"ט) בהא דרבי יצחק יליף הפקר בי"ד מכל אשר לא יבא לשלושת הימים בעצת השרים והזקנים וגו', ורבי אלעזר יליף מאלה הנחלות וכו', דהא ילפותא דר' אלעזר עדיף דילפינן מיניה הן שיוכלו להפקיע ממון של אחר הן להקנותו לחבירו, ולא תימא דוקא שיוכלים להפקיר אותו עיי"ש. ולפי"ז קשה כיון דרבא בתירוצו נקט הפקר בי"ד הפקר מועיל גם להקנות, א"כ אמאי קאמר רבא 'הפקר בי"ד הפקר דאמר רבי יצחק וכו' יחרם כל רכושו', הלא מהך ילפותא דר' יצחק לא שמעינן אלא שיש כח לבי"ד להפקיר ממון ולהוציאו. ואולי מה"ט מיאנו התוס' לפרש כפרש"י,

לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה, רבי אלעזר אמר מהכא (יהושע יט, נא) אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וגו', וכי מה ענין ראשים אצל אבות (פרש"י, דהו"ל לכתוב ראשי המטות), לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין העם כל מה שירצו.

ופרש"י דמה שאמר רבא הפקר בית דין הפקר בא לתרץ ב' הקושיות כגמ', דהיינו הן קו' קמייתא דאכתי קשה לרבנן דפליגי אדרבי ואמרי שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דאורייתא, היאך תקין הלל דלא תשמט ועקר דבר תורה, והן קו' בתרא לרבי דאמר לאו דאורייתא ואמור רבנן דתשמט, וקשה דהרי הו"ל הלוח גזלן, וע"ז תירץ רבא הנך ב' קו' דלא קשיא לתרוייהו, משום דכל מה שתיקנו חכמים סייג וגדר בדבר שבממון אינו עקירת דבר מן התורה דהפקר בי"ד הפקר.

אבל התוס' (שם בע"א ד"ה מי איכא מידי) פירשו דרבא לא רצה לתרץ קו' הראשונה, דהיאך יתכן דמה"ת שביעית משמט והתקין הלל דלא ישמט וכי יכול לעקור דבר תורה, דע"ז לא שייך לומר הפקר בי"ד הפקר, דלא היה לו להלל לעקור שביעית שהיא דאורייתא עיי"ש.

*

והנה נתחבטו המפוי' לבאר אליבא דרש"י באיזה סברא פליגי אביי ורבא, ומפני מה מוקי אביי דתיקון פרוזבול מיירי בשביעית בזמן הזה דמדרבנן ורק אליבא דרבי, והלא לית מאן דפליגי על הא דהפקר בי"ד הפקר, וטפי הו"ל לאוקמי כתירוצא דרבא דהפקר בי"ד הפקר דאתיא אליבא דכו"ע, ולא רק כרבי דשביעית בזה"ז דרבנן.

ואפ"ל בזה, דהנה דנו המפוי' לבאר לפרש"י דרבא מתרץ גם קו' קמייתא, דאע"ג דמה"ת שביעית משמט ואין הלוח חייב לשלם, מ"מ היה יכול הלל להתקין פרוזבול שלא ישמט מכח הפקר בי"ד. היאך מכח הפקר חייבו את הלוח

סק"ב) הביא דברי המקור חיים (סי' תמ"א) ונתה"מ (סי' רל"ה פ"ג) והגט פשוט (סי' ק"כ סק"ה) והגרש"ק בס' קנין עולם, דנקטו דאין הפקר בי"ד פועל הקנאה, והביא להקשות מדברי הרשב"א הללו, עיי"ש שציון שכן תמה בדברי אמת הנ"ל, ועיי' בציון ירושלים על הירושלמי שקלים (פ"א ה"ב) ובחתנ"ס (שער המקנה סימן ח') מש"כ לעורר בזה.

וצ"ל בדעת הנך פוסקים דהפקר בי"ד הוי רק הפקעה ולא הקנאה, דלא תיקשי להו מדברי הרשב"א הנ"ל, כי הרשב"א נתכוון רק לפי"מ דילפינן מקרא דאלה הנחלות, אך למאי דיליף רבי יצחק מיחרם כל רכושו הוי רק הפקעה, ואינהו ס"ל דילפותא זו מיחרם כל רכושו הוא העיקרית, וכן ביאר שם ביד דוד ובשו"ת תירוש ויצהר, דהנך שיטות דס"ל דהפקר בי"ד הוי הפקעה, ס"ל דלהלכה נקטינן כדרשא דר' יצחק, וס"ל דרבא בדווקא נקט דאמר רבי יצחק דכוותיה ס"ל, יעו"ש בדבריהם.

*

וברמב"ם (פ"א דשמיטה ויובל הט"ז) כתב וז"ל, כשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זא"ז ועוברין על הכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר וגו', התקין פרוזבול כדי שלא ישמט החוב עד שילוו זה את זה, ואין הפרוזבול מועיל אלא בשמיטת כספים בזמן הזה שהיא מדברי סופרים, אבל שמיטה של תורה אין הפרוזבול מועיל בה.

וכתב ע"ז הראב"ד, א"א זה אינו מחוור, דאביי הוא דאמר הכי, אבל רבא פליג ואמר הפקר בי"ד הפקר והלכך נוהג בכל זמן. ופי' הכס"מ דהרמב"ם מפרש כמ"ש התוס' דרבא לא קאי אקושיא קמייתא (דכיון דמה"ת שביעית משמט היאך תקנו שלא ישמט), דע"ז לא שייך לומר דהפקר בי"ד הפקר דלא היו יכולים לתקן להוציא ממון עיי' הפקר, ורק משום דשביעית בזה"ז דרבנן שפיר תקנו פרוזבול, אבל הראב"ד מפרש כפרש"י דדברי רבא קאי גם למ"ד דשביעית בזמן הזה מה"ת דגם להוציא ממון מהני הפקר בי"ד

דא"א לומר דרבא בא לתרין גם קו' קמייתא משביעית, כיון דרבא נקט ילפותא דיחרם כל רכושו, וממילא ס"ל דהפקר בי"ד הוא רק להפקעה, וא"א להקנות ההלוואה למלוה דאו'.

ואמנם בשיטת רש"י צ"ל דס"ל דרבא לא נקט ילפותא דרב יצחק בדייקא, אלא מייתי כל הך שמעתתא דר' יצחק ור' אלעזר דאיתמר בהדדי, וגם הך דרשא דר' אלעזר דיליף מאלה הנחלות וכו' הוא המשך דברי רבא, וכוותיה ס"ל לרבא ולכן שפיר מתרין קו' קמייתא.

ואולי יתכן דדברי הרש"ל הם רק אליבא דתוס', דמייאנו בסברת רש"י דרבא מתרין גם קו' קמייתא מכח הך קו' דהפקר בי"ד לא מהני להקנות, ולדידהו י"ל דדין הפקר בי"ד האם מצי להקנות תלוי בילפותות, אבל בשיטת רש"י י"ל דגם לילפותא דר' יצחק מועיל הפקר בי"ד גם להקנות, דכן משמע ברש"י בר"ה (דף כ"ד ע"ב) גבי מעשה שביקשו ביתוסין להטעות חכמים בקידוש החודש ושכרו שני בני אדם, וכשנתוודע הדבר לחכמים אמרו למי ששכר מאתיים זו נתונין לך כמתנה, ופרש"י ותהא רשאי לעכבן דיש רשות לבי"ד לקנוס ממון ולעשותו הפקר כדאמרינן מנין שהפקר בי"ד הפקר שנא' וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים יחרם רכושו, עכ"ל, הרי דאף על הקנאת ממון כדהתם מייתי רש"י הך ילפותא דיחרם, וכבר העיר בזה השואל בשו"ת דובב ישרים (ח"ג סי' ד') יעו"ש, ומשמע דרש"י לא ס"ל דתליא בהך ילפותות, ודו"ק.

וביד דוד בגיטין שם הביא דברי הרשב"א הללו דהפקר בי"ד הוי גם הקנאה, וציון שם ביד דוד למש"כ המחנ"א (הל' מכירה קנין משיכה ס"ב) דהפקר בי"ד הפקר לא סגי אלא להפקיע ממונו מרשותו דבעלים, אבל לעשות מי שאינו זוכה בזוכה כאלו הגיע לידו ממש לא אמרינן, ושכ"כ המבי"ט (ח"ב סי' קכ"ח), ואכן בס' דברי אמת (קונ' מ' ריש סי' ו') הקשה עליהם מדברי הרשב"א הללו, עיי"ש ביד דוד, וכן בשו"ת תירוש ויצהר (סי' פ"ט

עי"ש, וכעי"ז כתב גם במהר"י קרקוס שם.

וביד דוד שם ביאר סברת הרמב"ם דלא נקט כרש"י דרבא בא לתרץ גם קו' קמייתא, כיון דס"ל דרבא דמייתי מילתא דר' יצחק, דילפינן מיחרם כל רכושו, ס"ל כוותיה דר' יצחק, וא"כ הו"ל הפקר בי"ד רק לענין הפקעה, וא"א לתקן פרוזבול על הקנאה.

והרמב"ם אזיל בזה לשי' דאית ליה דהפקר בי"ד הוי רק לענין הפקעה, וכמש"כ בהל' סנהדרין (פכ"ד ה"ו) וז"ל, וכן יש לדיין תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים, ומאבד ונותן כפי מה שיראה לגדור פרצות הדת ולחזק הבדק, או לקנוס אלם זה, והרי הוא אומר בעזרא וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו, מכאן שהפקר בי"ד הפקר, [ומש"כ הרמב"ם 'ונותן כפי מה שיראה', אין כוונתו לומר שהבי"ד נותנין ומקנין לאחר, אלא שיכול להפקירו בין שילכו לאיבוד, בין שיזכו בהם אחרים ממילא, אבל לא שבי"ד יתנו ממון זה לזה] עי"ש. וכן כתב בשו"ת תירושי ויצהר (שם סק"ד).

עכ"פ נמצא דלרש"י והראב"ד רבא אתי לתרוצי קו' קמייתא היכא תקנו רבנן שטר פרוזבול, גם למ"ד דשביעית בזה"ז דאורייתא, דמ"מ שפיר תיקנו פרוזבול לחייב את הלוח לשלם, משום דהפקר בי"ד מהני גם להקנות ולחייב, אבל התוס' והרמב"ם ס"ל דרבא לא אתי לתרוצי האי קו', כיון דס"ל דאין כח בי"ד יפה רק להפקיע ולא להקנות, ועכצ"ל כתירוץ דאביי דתקון פרוזבול הוא בשביעית בומה"ז דמדרבנן, ודו"ק.

ויש לפלפל דבהא גופא נחלקו אביי ורבא, דאביי דנאיד לתרץ קו' קמייתא מכח הפקר בי"ד הפקר, כיון דס"ל דהפקר בי"ד הוי רק בגדר הפקעה ולא בגדר הקנאה, ולכן ההכרח לתרץ בשביעית בזה"ז דרבנן, אבל רבא ס"ל אליבא דרש"י דהפקר בי"ד הוי נמי הקנאה, ומשו"ה מתרץ שפיר קו' קמייתא דאהני תקנת פרוזבול גם

בשמיטה בזה"ז דאו' מכח דינא דהפקר בי"ד הפקר, ודו"ק.

*

וע"ד פלפול י"ל דדב"ז אם הפקר בי"ד יפה כוחם גם להקנות או רק להפקיע, תליא במש"כ החתן סופר (שער המקנה והקנין סי' ו' אות ב'), לחקור לגבי מהות כלל הקנינים, אם עיקר תוקף הקנין נעשה ע"י המקנה שהוא הוא שמקנה לקונה, או שעיקר תוקף הקנין נעשה ע"י הקונה מה שמתכוון לקנות המקח. ועפי"ז מבאר החתן סופר (שם, אות ב') בטו"ט פלוגתת ר' יוחנן ור"ל בב"מ (דף מ"ז ע"ב) דלר' יוחנן דבר תורה תורה מעות קונות וכו', ולר"ל משיכה מפורשת מן התורה, דפליגי בנידון הנ"ל בעיקר תוקף הקנין במי תליא בקונה או במקנה, דר' יוחנן סבר דעיקר הקנין תלוי במקנה, ולכן ס"ל דמעות קונות כי ע"י שהמקנה מקבל המעות בכך נגמר הקנין שהרי הוא העושה עיקר הקנין, אבל ר"ל ס"ל דעיקר הקנין תלוי במקבל ולכך משיכת המקבל היא שגורם הקנין.

וכעי"ז כתב המקנה בקידושין (דף כ"ו ע"א ד"ה ולולוי) דעיקר הפלוגתא דר' יוחנן ור"ל באיזה דבר יהי' הקנין של משיכה, אי במשיכת המוכר להמעות או במשיכת הלוקח להחפץ, דאי נימא דאלים כח המוכר טפי דצריך הוא שימשוך המעות, ואי אלים כח הלוקח וצריך הלוקח לעשות משיכה בהחפץ. ועפי"ז כתב להסביר מפני מה לר"ל דאמר משיכה מפורשת התורה דכתיב וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד, לא ילפינן שיהא משיכה קונה גם בהקדש, די"ל דכיון דהקדש חמור מסתמא אלים כוחו טפו, לכן אמרינן דהא דאמרה תורה בהקדש ונתן הכסף וקם לו היינו דוקא כסף, דאלים כח ההקדש דרק כשההקדש מקבל הכסף יוצא מרשותו משא"כ בהדיוט דאלים כח הקונה, עי"ש.

ובשיטמ"ק (ב"מ שם בשם תוס' רבינו פריץ) כתב וז"ל, כיון דתקינן רבנן ד"א שלא הם מה"ת דהפקר בי"ד הפקר והוי כמו ירושה, עכ"ל, וצריך לבאר מה כוונתו במה שמוסיף בסו"ד 'דהוי כמו ירושה'. וברש"י בב"מ שם כתב וז"ל, אם יש סביבותיו דבר הפקר אין אחר רשאי לתופסו, ויל"ד מפני מה נקיט בשלילות, דהול"ל כפשוטו שדבר הפקר שלו הוא, וממילא נדע דאין אחר רשאי ליטול.

והנה בתוס' בב"מ שם הקשה דבכתובות (דף ל"א ע"ב) גבי גונב כים בשבת אם היה מגרר ויוצא פטור דאיסור שבת וגניבה באין יחד וקלבד"מ, ופריך אי דאפקיה לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא, משמע דגנב אינו קונה בד' אמות, ותירצו דבגניבה לא תקנו חכמים ד' אמות עי"ש, ודבריהם צ"ב, הרי בפשטות נראה דד"א קונות משום שהם כרשותו של אדם, וכן כתבו כמה ראשונים דתקנו חכמים שיהא ד"א כחצירו של אדם שקונה לו, וא"כ מה לי מציאה ומה לי גניבה.

ויל"ב, דהנה יש להבין היאך ד' אמות של אדם קונות לו, והלא אינו עושה שום פעולת קנין מצידו לזכות בדבר ולהכניסו לרשותו, אלא הוא עומד ואינו עושה מאומה, והאיך נקנה לו, והתינה חצירו ממש קונה לו ולא פעולת קנין ומועיל מדין יד או מדין שליחות, כיון דילפוהו מקרא בגיטין (דף ע"ז ע"א, וכמ"ק) בהא דתנן הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת, ובגמ' מנה"מ דת"ר ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה חצרה וקרפיה מנין ת"ל ונתן מכל מקום, ותניא נמי הכי גבי גנב אם המצא תמצא בידו אין לי אלא ידו גגו חצרו וקרפיו מנין ת"ל המצא תמצא מכל מקום, וצריכא דאי אשמועי' גט משום דבעל כרחיה מגרשה, אבל גנב דליתיה בעל כורחיה אימא לא, ואי אשמועינן גנב משום דקנסיה רחמנא אבל גט אימא לא צריכא, וכתבו הראשונים דילפינן מינייהו דחצר קונה מה"ת [ומש"כ רש"י בגיטין דף כ"א ע"א ד"ה וחצר, דכי אמור רבנן חצרו של אדם קונה לו וכו', כבר כתב

והנה לגבי הפקר פשוט דלא שייך אפשרות הפקר אלא ע"י הבעלים, שכן אין אדם מפקר דבר שאינו שלו, וממה דנקטו חז"ל בלשון 'הפקר' בי"ד הפקר, משמע שהבי"ד עומדים במקום הבעלים של הדבר, ולכך הכח בידם להפקיר ולסלק את הבעלות מאותו הדבר.

מעתה אי נימא דבעלמא מה שנכנס לרשות הקונה הוא מצד פעולת המקנה, שבוזה שמסלק את עצמו מכניסו לרשות הקונה, והוא עיקר הגורם בפעולת הקנין, א"כ ה"נ גבי הפקר בי"ד שהם במקום הבעלים, כאשר מפקירים ומכוונים לזכות את המקבל, יפה כוחם אף להקנות לאחר, דלא גרע כח הבי"ד מכח אדם פרטי, שהרי בכל קנין עיקר פעולת הקנין נעשה ע"י המקנה, (אלא דבכל קנין של אדם פרטי, אע"ג דעיקר פעולת הקנין נעשה ע"י המקנה, מ"מ צריך גם הקונה לזכות, אבל יפה כח בי"ד דהם עצמם בכוחם גם להקנות, ודו"ק).

אלא דכ"ז אם בכל קנין תוקף הפעולה הוא מכח המקנה, אבל אי נימא דעיקר פעולת הקנין תלוי בקונה, ופעולת הבעלים מהני רק בכך שמסלקין עצמם מהדבר, אבל הקונה הוא שעושה עיקר תוקף הפעולה לזכות בו, א"כ גם בהפקר בי"ד שהם במקום הבעלים עדיין אינו נכנס מאליו לרשות הזוכה, דהבי"ד המה רק במקום הבעלים, וכמו שכל מקנה אינו עושה רק הסילוק מרשותו, וכל עוד שהקונה אינו עושה פעולת הקנין לא סגי שיכנס לרשותו, ה"נ לגבי הפקר בי"ד דלא מהני רק להפקיר ולא להקנות, ודו"ק.

*

ויש להטעים הדברים, עפמ"ש בספר המקנה (כלל ב' פרט י') לבאר ענין קנין ד' אמות, דבגמ' ב"מ (דף י' ע"א) אמר ר"ל משום אבא כהן ברדלא ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום, והקשו הראשונים (ר"ן גיטין דף מ' ע"ב בדפי הרי"ף, ד"ה היכי וכ"ה ברישב"א החדשים בב"מ שם), דכיון דאינו אלא מדרבנן האיך אשה מגורשת בזרק לה גט לד' אמות שלה, ותירצו דהפקר בי"ד הפקר,

השד"ח (כללים מערכת ח כלל לו) דמצינו לשון כזה אף בדברים שהם מן התורה].

אבל קנין ד' אמות ברה"ר היאך קונות לו בלא שום עשיה, הרי בכל קנין צריך שיעשה איזה פעולה בעצמו או ע"י שלוחו כדי להכניס הדבר לרשותו, וצ"ל דרך בדבר שאפשר גם לאחרים זולתו לזכות בה כמו במציאה וכדו', צריך לעשות קנין כדי לזכות בה, וכן כדי להוציא דבר מרשות בעלים ראשונים א"א לזכות בו בלא קנין, אבל היכי דרך הוא לבדו יש לו הכח לזכות בחפץ זה, ואין מציאות לשום אדם זכות בו, בכה"ג זוכה בעצמו גם בלא קנין, ולכן דרשו חז"ל עה"פ אדם כי יקריב מכם וגו' מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, כדמייתי רש"י ריש פר' ויקרא, והיינו דכיון שהקב"ה נתן לו את הארץ לא היה צריך קנין, דכיון שלא היה אדם אחר שיזכה בה ממילא היה שלו גם בלא קנין.

ויש להוכיח סברא זו, מהא דאי' במשנה בגיטין (דף ל' ע"א) המלוה מעות את הכהן וכו' להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין וכו', (פרש"י דמלוה לכהן ע"מ שכשיפריש תרומותיו ימכור התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפרעון החוב וכו'). ובגמ' ואע"ג דלא אתו לידידה, (וברש"י שם ביאר דקשיא ליה לגמ' תרתי, חדא היאך רשאי המלוה ליקחנה והרי גזל את השבט, שהרי אותו הלואה עדיין לא זכה בה, ותו היאך קיים המצוה מצות נתינת תרומה, דבשלמא אילו אתי לידידה דכהן תרומה זו ומחזירה למלוה, שפיר זכה בה ומקיים מצות נתינה, אבל כיון דלא אתי לידידה היאך רשאי לעכבו לעצמו), אמר רב במכרי כהונה ולויה, (פי' שהם מכיריו ואוהביו, דאינו רגיל לתת תרומות ומעשרות אלא לכהן זה, הלכך כיון דמלתא דפשיטא היא דלידידהו יהיב להו אסחי להו שאר כהני דעתייהו והוה כמאן דמטו לידידהו דהני).

כעיי"ז אי' בגמ' ב"ב (דף קכ"ג ע"ב) ת"ר הבכור נוטל פי שנים בזרוע ובלחיים ובקיבה וכו', האי הזרוע והלחיים והקיבה היכי דמו, אי דאתי לידי אבוהון פשיטא, ואי דלא אתי לידי אבוהון ראוי

הוא ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק, ומשני הכא במכירי כהונה עסקינן ודאשתחיש בחיי דאבוהון וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו. וכתבו התוס' (ד"ה הכא וכו') בכל דוכתא עביד מכירי כהונה מוחזק, בפרק כל הגט המלוה מעות את הכהן והלוי, והיינו טעמא שזהו מתנה מועטת ואסור לחזור בו ואפי' בדברים בעלמא, ואע"פ שאם רצה יכול לחזור בו מ"מ כל כמה דלא הדר הוי כמוחזק.

והנה בגמ' חולין (דף ק"ל ע"ב) אמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם, גופא אמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם, מאי טעמא, איבע"א דכתיב זה (פי' דנאמר גבי מתנ"כ, (במדבר יח, ג) ו'זה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שה ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה, ופרש"י דמשמע בעודן קיימות חייב ליתנן אבל אינן קיימות לא חייב הכתוב בהן (תשלומין), ואיבע"א משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים (פי' שאין לו בעלים שיוכלו לתובעו בדין שהוא יכול לומר לו לכהן אחר אני נתנן ולא לך).

ובתוס' שם (ד"ה ואיבע"א) כתבו, דאיכא בין הני תרי לישני, דלהאי לישנא דאין לו תובעין נהי דאין יכול לתובעו בדיינין בדיני שמים מיהא מיחייב, וללישנא קמא דדריש ליה מוזה אפילו בדיני שמים נמי לא מיחייב, עיי"ש. ומבואר דעת התוס' דמתנות כהונה כל זמן שלא נתנם לכהנים, הרי הן ברשות הכהנים בעלמא, ומשו"ה אף שא"א לתובעו, אך מדין שמים נוטל עליו ליתנו.

אבל הר"ן (דף מ"ד ע"ב מדפי הרי"ף) כתב אהך ואיבע"א משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעין. וז"ל ותמהני א"כ מאי איריא מזיק אפילו אי איתנהו בעינייהו נמי אין להם תובעין, ומשמע לי דה"ק כיון דמתנות כהונה ממון שאין לו תובעין הוא, נהי דכי איתנהו בעינייהו מיחייב משום מצוה, כי ליתנהו בעינייהו אין כאן מצוה ולא דין

ולאהמור ניהא, דלהר"ן צ"ל דבמכירי כהונה כיון דאסור לנותן לחזור בו וליתנה לאחר, אלא מחויב ליתנו לכהן זה דווקא, א"כ עתה אין שום כהן אחר שיכול לזכות בה ולכן אסחי דעתייהו, לכך בכה"ג כל כמה שלא חזר בו זכה בה הכהן גם בלי קנין, כי בדבר שאין שום אדם יכול לזכות בה יכול האדם לזכות בה גם בלא קנין, ולכן שפיר קיים בעה"ב בכך את מצוותו. ומהאי טעמא בירושה אם אין שם אלא יורש אחד גם אם הוא תינוק בן יומו הרי הוא זוכה בירושה ושלו הם, יען דכיון שהתורה אמרה דקרוב קרוב קודם, וא"כ אין שום אדם שיש לו זכות בנכסים אלו ממילא הם שלו גם בלא קנין.

מעתה מוכן היטב מה שתקנו חכמים קנין ד"א אף שאינו עושה מעשה קנין בפועל, דהנה פשוט דיש בכח חכמים להפקיע בעלות מכח הפקר בי"ד, לכך תקנו דבד' אמות של אדם נפקע זכות כל אינשי דעלמא לזכות שם, והיינו דהפקירו חכמים כל מה שיש בד' אמות שעומד האדם שם שלא יוכל שום אדם לזכות שם, וגם אם יתפוס הפקירוהו ממנו, לכן כיון דאין שום אדם שיכול לזכות במה שהוא בד' אמות אלו ממילא נקנה להעומד שם גם בלא מעשה קנין, דהוי כמו ירושה שלא צריך קנין, ולכן שפיר מהני גם להתיר א"א, כי מעתה הרי הוא שלה עצמה מה"ת.

וזה שדייק רש"י לפרש דד"א של אדם קונות לו בכל מקום, אם יש סביבותיו דבר הפקר אין אחר רשאי לתופסו, דכוונתו לבאר, דמשו"ה מהני קנין ד' אמות דאע"פ דאין בי"ד יכולים להקנות, וא"כ היאך נעשה שלו, עז"א דכיון דהפקר בי"ד מהני דשוב אין שום יכול לזכות בה, לכך הו"ל כאילו הוא היחיד בעולם וממילא מעצמו נקנה לו, ודו"ק.

ובזה מדויק מאוד מ"ש השיטמ"ק דלכן קונה בד' אמות דכיון דתקינו רבנן ד"א שלה הם מה"ת דהפקר בי"ד הפקר והוי כמו ירושה, דכוונתו ג"כ לתרץ הא דמהני קנין ד' אמות גם

ממון הילכך פטור לגמרי, ולפיכך נראה לי דאפילו בבא לצאת ידי שמים פטור, ולא נתחזור לי מש"כ בתוספות דאיכא בין לישנא קמא ללישנא בתרא דלמאן דמפיק לה מדכתיב זה אפילו בבא לצאת ידי שמים פטור, וללישנא בתרא כיון דלא פטר לה אלא משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעין בבא לצאת ידי שמים חייב, ולא ידעתי למה, דהנהו גוונני דאמרינן בהו בפרק הגזול (דף ק"ג ע"ב) ובפרק המפקיד (דף ל"ז ע"א) בספק ממון דחייב בדיני שמים לא דמו להכא כלל, דהכא אי לא מיחייב משום מצוה משום מאי מיחייב עי"ש, הרי דס"ל להר"ן דכל זמן שלא נתן המתנות כהונה לכהן הרי הן של הבעלים אלא דיש עליו מצוה ליתנם לכהן, (ועיין קצוה"ח סי' רמ"ג סק"ד, ואכמ"ל).

ובדברי חיים (למהרי"א אויערבאך, חו"מ דיני שומרים סו"ס ט"ז) הקשה על דעת הר"ן הנ"ל דהמתנות הן ברשות בעלים, דא"כ הא דמוקי הגמ' דהך דמלוה לכהן ע"מ שיעכב התרומה לעצמו, מיירי במכירי כהונה שכל הכהנים אסחי דעתייהו. מה מהני מכירי כהונה לומר דהוי כאלו בא ליד הכהן וכאילו נתנו לו וקיים מצות נתינה, והלא כל זמן שלא נתנם לכהן בפועל הרי עדיין ברשות בעלים, והתינה אם מתנות כהונה הם שייכים לכהנים, אלא דכל זמן שלא נתנם לכהן מסוים אינו מבורר מי הוא הכהן שיזכה בה, שפיר י"ל דכיון דכל הכהנים אסחי דעתייהו ונשאר רק אותו כהן, ממילא זכה בה משולחן גבוה, ולכן שפיר קיים בעה"ב המצוה, אבל לדעת הר"ן דאין לכהנים זכות במתנות כהונה עד שבעה"ב יתננה להם היאך מועיל הא דשאר כהנים אסחי דעתייהו, הרי כ"ז שלא זכה הכהן הוה לא קיים מצות נתינה ובמה נעשה של הכהן, עי"ש שנשאר בצ"ע.

וכמו"כ קשה בהא דבכור נוטל פי שנים בזרוע ובלחיים ובקיבה וכו', דאע"פ דמיירי במכירי כהונה, ומחויב ליתנה לאב, מ"מ סו"ס בפועל לא זכה בהם האב, שהרי אם רצה יכול לחזור בו כמש"כ התוס', וא"כ הו"ל ראוי ומפני מה נוטל הבכור פי שנים.

דעתייהו (פרש"י, דבמתנה מועטת אסור לחזור בו משום דסמכא דעתיה דמקבל אדיבוריה, וכי אמר דמותר לחזור בו במתנה מרובה קאמר, דלא סמכא דעתיה דמקבל דלקיימיה לדיבוריה), הכי נמי מסתברא דא"ר אבהו אמר רבי יוחנן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר, אי אמרת בשלמא לא מצי למיהדר ביה משום הכי רשאי (פי' שיש לו לסמוך כי שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא יתננו ללוי אחר, והא מתנה מועטת היא שאין לישראל במעשר זה, אלא טובת הנאה שהיה בידו מתחילה לתת לכל בן לוי שירצה), אלא אי אמרת מצי למיהדר ביה אמאי רשאי אישתכח דקא אכיל טבלים, הכא במאי עסקינן כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו, אי הכי אימא סיפא נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת ואי ס"ד כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו אמאי אין לו עליו אלא תרעומת כיון דמשכיה ממונא אית ליה גביה, אלא לאו שמע מינה בדלא נטלו שמע מינה.

ובקצוה"ח שם (סק"ג) הקשה היאך יכול הלוי להפריש ממנו תרומת מעשר, נהי דאמרינן שבודאי יתננו לו משום דאסור לחזור בו ושארית ישראל וגו', אכתי במאי קנהו הלוי לעשותו עכשיו תרומת מעשר, הרי עכשיו עדיין אינו שלו ולא זכה בו. והביא מש"כ הרא"ש הובא בשיטמ"ק, וז"ל רשאי בן לוי לעשות כתב ר"מ אעפ"י שלא קנאו בן לוי לא במשיכה ולא בהגבהה, איירי במכירי לוויה דחשיב כאילו בא לידו כדאי' פרק כל הגט וכו'.

וכתב הקצוה"ח דאכתי לא אתברר, דמה אהני בכך דמיירי במכירי לוויה, ממנ"פ אי מכירי כהונה חשיב כמו קנין ממש, א"כ היכי מוכיח הגמ' מינה דמתנה מועטת אסור לחזור בו הרי במכירי כהונה חשיב קנין ממש והוי זכיה גמורה, ואי מכירי כהונה אינו קנין ממש, אלא דהו"ל מתנה מועטת דאסור לחזור בו, א"כ אכתי אינו שלו ולא קנהו והאיך יכול לעשותו מעשר, ואע"פ

לדאורייתא הרי אין כח לחכמים להקנות, לכך ביאר דכיון הפקר בי"ד, ושוב אי אפשר לאף אחד לזכות במה שיש שם, ממילא הו"ל שלה מה"ת גם בלא קנין כמו בירושה, וכנ"ל, ודו"ק.

ובזה מובן מש"כ התוס' דלגנב לא מהני ד' אמות, דס"ל להתוס' דמה שתקנו דד"א קונות לו לאדם לא היתה התקנה שיהיו הד' אמות שייכים שלו, (כבר האריך בזה האבנ"מ דיש מפו' שחכמים תקנו לאדם את הד' אמות שלו, ובתו"ד הביא מהר"ן והרמב"ן דלא אמרינן דחכמים תקנו לאדם את ד' אמות, אלא דתקנו דמה שמונח בד' אמות נקנה להעומד שם), דא"כ גם בגנב היה קונה, אלא דתקנה היתה דשום אדם לא יוכל לזכות שם במה שהוא בתוך ד"א של האדם, ושוב ממילא זוכה בה כנ"ל, וע"ז כתבו התוס' דרק גבי מציאה תקנו שכל אדם אחר אין רשאי לקחת משם, אבל בגניבה בודאי שהנגזל יכול לתפוס חפץ שלו מד' אמותיו של הגנב, וממילא דלא זכה בה הגנב ודו"ק.

ועד"ז מובן בכל הני קנינים שהם מדרבנן, דשפיר יש להם תוקף על דיני תורה, דע"י שהחכמים הפקיעו הבעלות מכל אדם אחר, ממילא נקנה מעצמו למי שזכה בה, ודו"ק, עכתו"ד ועי"ש.

*

עפי"ד יש לבאר הא דאי' בשו"ע (חו"מ סי' ר"ד ס"ח), וכן מי שאומר לחבירו ליתן לו מתנה ולא נתן הרי זה ממחוסרי אמנה, בד"א במתנה מועטת שהרי סמכה דעתו של מקבל כשהבטיחו, אבל במתנה מרובה אין בה חסרון אמנה שהרי לא האמין זה שיתן לו דברים אלו עד שיקנה אותו בדברים שהם נקנים בהם.

ומקור הדבר בגמ' ב"מ (דף מ"ט ע"א), איתמר דברים רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה, ורבי יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה וכו', ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בב"ח אמר רבי יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו, יכול פשיטא אלא מותר לחזור בו, אמר רב פפא מודה רבי יוחנן במתנה מועטת דסמכא

תרומה וכו' דמועיל משום דבידו לתלוש, עי"ש, וכעי"ז כתב הרש"ש עי"ש.

והגרע"א בדרוש וחידוש בב"מ הביא את דברי הקצוה"ח הללו, דמש"כ דכיון דבידו לזכות מהני לכל דבריו לקרות שם תרומה ומעשר. וכתב ע"ז, ולענ"ד זה אינו, דדברי הרמב"ם גבי פירות ערוגה הם רק דמהני ההקדש לאחר שיזכה ולא הוי כמקדיש דשלב"ל, אבל מ"מ פשיטא דקודם שזכה לא חל ההקדש, ואילו הכא משמע דתיכף הוי תרומות ומעשר ופוטרי להפירות מטבל, דהרי מדקתני דהלוי רשאי לעשות תרומת מעשר על מקום אחר, היינו דאין צריך לחוש שמא יחזור הישראל ונמצא שאכל טבל למפרע, הרי מבואר דבאוכל מפירותיו קודם שבא לידו לא הוי כאוכל טבל ומשמע שמיד חל התרומה, וא"כ עדיין הקושיא במקומה עומדת, כיון דאינו שלו איך חל עליו שם תרומה קודם שיזכה מישראל, עי"ש.

ולאמור יבואר שפיר, די"ל דמשו"ה אם אמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר, דהואיל והישראל אומר שיתן לו ומשום שארית ישראל לא יעשו עולה ודאי לא יחזור בו, ממילא הו"ל לכה"פ כמכירי לוי דנחשב כאילו כבר זכה הלוי באותו מעשר והו"ל שלו, והיינו משום דכיון דאסור לנותן לחזור בו וחייב לתת אותה ללוי זה, א"כ אין כאן עוד שום לוי שיזכה בה, לכך ממילא זכה בה אותו לוי גם בלי קנין.

ומ"מ אף דעי"ז הוי כמכירי כהונה וחשיב כמו קנין ממש, לא תיקשי היכי מוכיח בגמ' מינה דמתנה מועטת אסור לחזור בו, הרי במכירי כהונה חשיב קנין ממש והוי זכיה גמורה, כמו שהקשה הקצוה"ח, דזה אינו, דהוכחת הגמ' הוא, דאם היה רשאי לחזור בה נמצא דאינו בגדר מידי שאין לאחרים רשות בה, וממילא לא היה הלוי יכול לזכות בלי קנין, ורק מחמת שבמתנה מועטת אינו רשאי לחזור בו משו"ה זכה בו הלוי, ודו"ק, ואולי יש להעמים כ"ז בדברי הקצוה"ח יעו"ש, ודו"ק.

דכבור נוטל פי שנים ממתנות כהונה, היינו משום דלענין ירושת בכור סגי בכך דהו"ל מוחזק ולא צריך שיהא שלו, אבל לגבי הפרשת תרו"מ הרי צריך שיהא שלו.

ובסו"ד כתב הקצוה"ח, דיש ליישב עפי"מ דאיתא בגדרים (דף ל"ד ע"ב), אמר רבא היתה לפניו כבר של הפקר ואמר כבר זו הקדש נטלה לאוכלה מעל לפי כולה, להורישה לבניו מעל לפי טובת הנאה שבה, (פי' הר"ן דנקיט ליה בכבר של הפקר שהיתה עומדת תוך ד' אמותיו שקונות לו בכל מקום, ומש"ה כי אמר כבר זו הקדש חייל, ומקדיש זה לא זכה בו מעולם, דאע"ג דר"א של אדם קונות לו אפי' כי לא אמר אקנה, הכא שאני משום דכיון דאמר כבר זו הקדש גלי אדעתיה דלהקדש ניחא ליה דליקני לדידיה לא ניחא, וגילויי דעתא כי האי מהני וכו', ומשו"ה כי נטלה לאוכלה מעל לפי כולה, שכיון שלא זכה בו מעולם אינו כגזבר עליה, ולפיכך כשנטלה הוציאה מרשות הקדש משו"ה מעל, אבל נטלה להורישה לבניו מעל לפי טובת הנאה שבה, דכיון דלא הגביהה אלא להורישה לבניו ולא שיקנו אותה עכשיו, לא נפקא לחולין, אבל מ"מ מעל לפי טובת הנאה, לפי שמעכשיו יחזיקו לו בניו טובה כיון שהוא מחזר להורישים וכו').

וכתב הרא"ש ע"ז, הקשה ה"ר אליעזר ממי"ץ אמאי נקט כבר של הפקר נימא היתה לפניו כבר של הקדש, ופי' בשם ה"ר יצחק דמיירי שהכבר של הפקר היתה רחוקה ממנו הרבה, ואין אדם סמוך לה שיוכל לזכות אלא הוא, ואמר לכשאזכה בכבר זה תהיה הקדש, ע"ז קמ"ל דחל עליה הקדש, דכיון דבידו לזכות בו כדאמרינן בכתובות (דף נ"ט ע"ב) גבי שדה שמשכנתי לך יהיה הקדש משום דבידו לפדותה, עי"ש, הרי דאע"פ דהכבר הפקר מ"מ כיון דבידו לזכות בו יכול להקדישה וחל עליה הקדש, וי"ל דזהו ענין מכירי כהונה דכיון דודאי לא יחזור משום דשארית ישראל לא יעשו עולה, א"כ הו"ל כבידו לזכות כיון דודאי יתננו לו ולא יחזור, ובידו מהני לכל הדברים לתרומה ולמעשרות, כדאי' בקידושין (דף ס"ב ע"א) גבי פירות ערוגה זו מחוברים לכשיתלשו יהיו

*

מילתא אם הפקר בי"ד מועיל רק להפקיע או גם להקנות, תליא במה שיש לחקור בגדר סתם הפקר אם הוי סילוק שמסלק את רשותו, וממילא אחרים יכולים לזכות, או דהוי גדר נתינת רשות לאחרים, ומחמת זה רשותו מסתלקת, דאם הפקר בעלמא הוי רק סילוק רשותו, ה"ה גם בהפקר בי"ד דיכולים רק לסלק ולאפקועי רשותא, אבל אם מהות ההפקר הוא גדר נתינת רשות לקנות, י"ל שבהפקר בי"ד מהני יותר ויכולים גם להקנות, ודו"ק.

ושם בהמשך דבריו ביאר דבזה פליגי ר' יוחנן ור"ל בירושלמי (פאה, פ"ו ה"א) אם ילפינן גדר הפקר מפאה או משמיטה עיי"ש, דלר' יוחנן דילפינן מפאה אית ליה דיסוד ההפקר הוא נתינת רשות לאחרים, ולר"ל דילפינן משמיטה יסוד ההפקר הוא סילוק רשותו, עיי"ש באריכות.

ולאמור מובן דלכן אית ליה לר' יוחנן דהפקר הוא בגדר נתינת רשות לאחרים לזכות ובכך מסתלק רשותו, דלשיטתו אזיל דס"ל דבכל מקום עיקר חלות הקנין הוא ע"י המקנה, והיינו כי בכך שמכניס הדבר לרשות הזוכה נסתלק רשותו, וה"נ כן הוא במהות ההפקר שהוא פועל ע"י שנותן רשות לכל העולם לזכות ובכך מסתלק רשותו, (דהנפק"מ בין הפקר לשאר קנין, דזה לכל העולם וזה לזוכה המסוים, אבל עכ"פ שניהן שוין במהותן לענין זה דחלות הקנין הוא ע"י המקנה), אבל ר"ל לשיטתו דעיקר הקנין הוא ע"י הקונה בלחוד ולכן משיכה קונה, ממילא ה"ה הפקר אינו נקנה ע"י הבעלים המקנים רשות לאחרים, אלא יסוד ההפקר הוא סילוק רשותו.

ועכ"פ נתבאר מכל הלין דלר' יוחנן דדבר תורה מעות קונות, היינו דחלות הקנין הוא ע"י המקנה, וא"כ בהפקר הוי נתינת רשות לאחרים והו"ל גדר של הקנאה, לכן הפקר בי"ד מהני גם להקנות ולהכניס לרשות הזוכה, משא"כ לר"ל דמשיכה מפורשת מה"ת, דחלות הקנין הוא ע"י הקונה, דהבעלים אינם אלא מסלקים את עצמו,

והנה יל"ע במש"כ החתנ"ם והמקנה דמשו"ה ס"ל לר' יוחנן דמעות קונות כיון דעיקר פעולת הקנין נעשה ע"י המקנה, והיינו דמה שנכנס לרשות הזוכה מתייחס אל המקנה, (כי על ידו נפעל חלות לקנינו של הזוכה), דלכאו' צריך לבאר מהיכי תיתי דנימא דפעולת הזוכה מתייחס אל המקנה, הרי המקנה אינו אלא מסלק עצמו מן הבעלות והזוכה הוא שקונה, ובהכרח צריך להסביר דשורש סברא זו הוא, דכיון דהמקנה אינו מסלק בעלותו רק על מנת שיבא לידי המקבל, וממילא דשוב לא יכול אדם אחר לזכות בה רק המקבל בלבד, לכן מה שנכנס לרשות הזוכה מתייחס אל המקנה דהרי הוא הגורם שייכנס לרשות הקונה, ודו"ק.

מעתה י"ל דה"ה לגבי הפקר בי"ד הפקר, דאי נימא דבכל קנין עיקר הקנין הוא ע"י המקנה, והיינו כאמור משום דהמקנה אינו מסלק בעלותו רק באופן שיבא לידי המקבל, ולכן שום אדם אינו יכול לזכות בה רק המקבל בלבד ולכן מה שנכנס לרשות הזוכה מתייחס אליו, ממילא דה"ה כיוצ"ב בהפקר בי"ד הפקר, אף שבי"ד רק מסלקין ומפקיעין בעלותו של בעל הממון, מ"מ כה"ג שמפקיעין אותו כדי שהלה יזכה בו ממילא כיון דרק הוא בלבד יכול לזכות בה הו"ל כאילו כבר נכנס לרשותו אפי' בלא קנין, ומהי"ט מהני הפקר בי"ד אפי' להקנות, כי מכח הפקר בי"ד נחשב כאילו אין עוד אדם בעולם שיוכל לזכות בה, דכה"ג מצי הלה לקנות אפי' בלי פעולת קנין. אבל אם עיקר פעולת הקנין נעשה ע"י הקונה המקבל בלבד, והיינו דאין המקנה פועל כלל על קנין הזוכה, משום דלא אמרינן סברא הנ"ל דכל שאין רשות אחרים על דב"ז אין צריך קנין, א"כ ממילא דה"ה לגבי הפקר בי"ד דלא אהני להכניסה לרשות המקבל או המלוה, ודו"ק.

*

ויש להמתיק עוד דהנה כ"ק אאמו"ר זצללה"ה בשו"ת דברי יציב (ח"מ סי' ס"ב) ביאר דהך

- קחו עמכם דברים -

באפטרטא דיומא (הושע יד, ב-ג) שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעוונך קחו עמכם דברים ושובו אל ה', ויל"ד ולהבין אמרו 'קחו עמכם דברים'.

נקדים מדברי רביה"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר (מאמרי תשרי מאמר ד אות לו) בשם האריז"ל דתשובה"ה הוא נוטריקון ת'ענית ש'ק ו'אפר ב'כיה ה'ספד, שאלו הם מעיקרי התשובה לסגף את הגוף ולהכניע תאות היצר שבו, ללבוש שק ואפר ולהרבות בבכיה והספד כדי להעביר כתמי עוונותינו. אלא שבדורנו החלש אין ביד כל אדם לקיים זה, ומעטים הם באותו המדרגה שראויים לעשות תיקוני התשובה, כדרכם של צדיקי עולם שהיו מרבים בסיגופים, כל זאת הרי אינו שייך בדורות החלשים הללו וא"כ היאך ישובו בתשובה.

ע"ז ממשיך שם רביה"ק מוהרצ"א זי"ע וכותב בשם הרב החיד"א (דבש לפי, מערכת ת', אות ח) דעכ"ז גם עלינו להזהר במקצת דברים שאף הם בכלל התשובה, דתשובה נוטריקון ת'ורה ש'בת ו'ידוי ב'ושה ה'כנעה, שכאשר האדם יקבל על עצמו עול תורה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וכן יזהר בקדושת שבת בכל הנוגע לו דכל המשמר שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו (שבת דף קי"ח ע"ב), וכד בכד ירבה בדברים להתוודות ולהתחרט על כל מעשיו שחטא כלפי הבורא ת"ש, ויהא לבבו נשבר בקרבו מתוך בושה מעוצם חטאו ומתוך הכנעה אמיתית כעבד הנכנע לפני רבו בקבלה בלב שלם לבל ישוב לכסלה, בכך יתרצה עבד אל אדונו בתשובה שלימה גם בדור חלש הזה.

והאמת דכזאת מצינו כבר בלשון הרמב"ם בהל' תשובה (פ"א ה"א) וז"ל, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתוודות לפני הא'ל ברוך הוא, שנאמר (במדבר ה, ו) איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים, וידוי זה מצות עשה, כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך, והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתוודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח, עכ"ל, והרי דהעיקר בתשובה הוא להתוודות בדברים ולהוציא בפיו, ועל אף שמצינו

א"כ גם בהפקר בי"ד לא מהני אלא להפקיע הרשות, ולא להכניס לרשות המקבל, ודו"ק.

*

והנה בגמ' בכורות (דף י"ג ע"א) אמר אביי או קנה מיד עמיתך מיד עמיתך הוא דבמשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף עי"ש, הרי דס"ל לאביי כר"ל דמשיכה קונה, ובב"מ (דף מ"ח ע"א) קאמר רבא קרא ומתני' מסייע לר"ל, ולכאו' משמע דרבא ס"ל כר"ל, אלא דהתוס' שם כתבו דמ"ש רבא דמסייע קרא ומתני' לר"ל היינו לכאו', אבל אפשר לשנויי נמי אליבא דר' יוחנן הנך קראי ומתני', עי"ש. וכבר ציין בגלה"ש לתוס' גיטין (דף מ"ח ע"א ד"ה אי) דשם אי' האי ליטנא דאמר רבא דקרא ומתני' מסייע לר"ל בהא דקנ"פ לאו כקנה"ג, וכתבו התוס' דרבא עצמו לא ס"ל הכי עי"ש, ובתוס' בע"ז (דף ע"א ע"א, ד"ה ורב אשי), האריך ר"ת דרבא עצמו ס"ל כר' יוחנן דמעוות קונות, עי"ש.

מעתה יבואר היטב פלוגתת אביי ורבא בשמעתין, דאביי לשיטתיה דס"ל דמשיכה קונה מה"ת, והיינו משום דעיקר הקנין תליא בקונה, וא"כ פעולת המקנה מהני רק לסלק את עצמו מן הבעלות, וממילא דלענין הפקר בי"ד לא מהני רק להפקיע הבעלות ולא להקנות וכנ"ל באריכות, לכך לדידיה לא יתכן דתקון פרוזבול בשמיטה דאורייתא ואהני מכח הפקר בי"ד, דהרי מכח הפקר בי"ד א"א לחייבו לשלם. ומשו"ה נאיד לתרין כדברי רבא דתיקנו פרוזבול משום הפקר בי"ד הפקר, דהא ע"י הפקר בי"ד א"א להקנות החוב למלוה, אבל רבא לשיטתיה דס"ל דמעוות קונות משום דעיקר הקנין הוא ע"י המקנה, לפי"ז בהפקר בי"ד שפיר מהני גם להקנות, וא"כ שפיר י"ל דתקנו פרוזבול אפי' בשמיטה דאורייתא, דמכח הפקר בי"ד שפיר מחויב להחזיר למלוה את חובו, ודו"ק.

★ ★ ★

שוב המשיך מרן שליט"א בדברי אגדה, וזהו תוכנם:

במרדו ואין שייך צווי על המורד, ואם על עזיבת החטא בוודאי דלא שייך בזה צווי דהא כבר מוזהר ועומד שלא יחטא וכי יעלה עה"ד דכיון שכבר חטא הותרה לו לחטוא עוד ח"ו, ורק ע"ז שייך צווי שאחר שנתחרט ושוב אינו מורד שיתוודה בפה וע"ז ציוותה תורה עי"ש נועם דבה"ק.

ויש לבאר בענין הוידוי דהנה אמר החכם מכ"א 'מות וחיים ביד לשון' (משלי יח, כא), ובספה"ק שהדיבור ומוצאת הפה הוא עיקר חיות האדם, כלשון הנאמר (בראשית ב, ז) ויהי האדם לנפש חיה, ומתרגמינן לרוח ממללא, שבוה מותר האדם מן הבהמה שנתן בו השי"ת את כח הדיבור, וכל מהותו של האדם הוא כח הדיבור.

יותר מזה הביא בספה"ק ערבי נחל (פר' וישלח, תקס"ב) בשם מרן הבעש"ט זי"ע עה"פ נפשי יצאה בדברו (שיה"ש ה, ו), דרוח האדם בקרבו וחיות שלו הוא כח הדיבור אשר בקרבו, כמ"ש (בראשית ב, ז) ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ומתרגמינן לרוח ממללא, ולכן כשהאדם מדבר דיבורים אזי הדיבורים ההם הן הן חיותו ויוצא חיות שלו באותן הדיבורים, רק שלחיות חיות האדם דבוק תמיד בשורשו לכן הדיבורים ההמה עצמן ממשיכים עליו משרש חיות חדש ועי"ז חי תמיד אף שבכל דיבור יוצא חיותו מקרבו רק כל דיבור עצמו מביא לו חיות חדש עכ"ד.

ומוסיף ע"ז הער"ג דלהיות שנשמת האדם מעורב טוב ברע כדי שיהיה בחירה חפשית ודבוק מצד אחד בשורש טוב ובצד השני בהפכו, לכך כשמדבר האדם דיבורים טובים וקדושים שאז אותן הדיבורים מעוררין שורש הטוב וממשיכין לו משם חיות חדש, נמצא החיות חדש ההוא הוא מהקדושה, משא"כ בדברו דיבורים לא טובים מסתלקים אותו הדיבורים לסמ"א ומשם ממשיכים עליו חיות חדש אזי אותו החיות אשר בקרבו ממשיך אותו לעשות רע ח"ו, נמצא כי כל עניני האדם הן לטוב כו' תלוי בדיבוריו הטובים הם אם רעים, כי כפי בחינת הדיבור ההוא אשר דיבר עתה כך יש לו נשמה וחיות.

זה שמלמדנו הכתוב שלא יאמר האדם בדעתו הגם שצריך לשמור את עצמו ממעשה העבירה

בחז"ל (קידושין דף מ"ט ע"ב) המקדש את האשה ע"מ שאני צדיק אפי' רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו, הרי שגם בהרהור די ואין צריך באמירה דייקא, אכן עדיין אין זה מיקרי בעל תשובה גמור על ידי מה שחשב בלבו, כי העיקר הוא להוציא הדברים בפיו.

עוד אמר הרה"ק מסטרעליסק זי"ע (מוכא בספה"ק אמרי קדוש אות ע"א) דכתיבת תשובה מרומזו ה' פסוקים בתורה שהמה התנאים העיקריים לתשובה שתהיה רצויה וישרה לפני הבורא ית"ש, ד'תשובה' נוטריקון ת' - תמים תהיה עם ה' אלוקיך (דברים יח, יג), ש' - שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים מז, ח) ו' - ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח), ב' - בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ו), ה' - הצנע לכת עם אלוקיך (מיכה ו, ח) [וראה כע"ז באמרי פנחס השלם, ערך עשרת ימי תשובה, אות תק"י, בשם הרה"ק רבי זאב מזאבריו זי"ע]. ויש להאריך בזה הרבה מה שנלמד מתוך אותם מקראי קודש הדרך הישרה היאך ישוב האדם בכל לבו אל השי"ת, ובהמשך נבאר הדברים בעז"ה (ראה דברי תורה בס"ג).

עכ"פ אנו רואים כי השי"ת אבינו אב הרחמן נותן יד לפושעים וימינו פשוטה לקבל שבים, בכל דור ודור וגם כאשר אין אנו יכולים לעשות תיקוני התשובה הראוים ולהרבות בתעניות מתוך כבי ומספר רב, עכ"ז וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, וסגי בכך שמקבל האדם על עצמו לעזוב את דרכו הרע ומעתה ואלך ילך בדרך הרצויה במצוות ומעש"ט, ויתוודה על כל דבר וחטא ועון בכך כבר יתרצה להשי"ת הפותח שער לדופקי בתשובה וירחמהו כי ירבה לסלוח.

- המות והחיים ביד הלשון -

והנה נודע מש"כ הרמב"ם דמצוות תשובה הוא שהשב יתוודה על חטאתו אשר חטא, כמ"ש (בפ"א מהל' תשובה ה"א) דכשעושה תשובה וישוב מחטאו חיוב להתוודות עיי"ש, ואסברה לן בישמח משה (פר' נשא) דעל התשובה עצמה לא שייך ציוו כיון שעיקר התשובה הוא חרטה ועזיבת החטא, ועל איזה מהן תצוה התורה, אם על החרטה אין צריך להציווי דהא כבר נתחרט ואם קודם שנתחרט הרי הוא הוא עומד

שצותה התורה עליו, אבל מהדיבור המגונה למה יצטרך לישמר, ויאמר מה עשיתי עתה הלא דבר הוא דיבור בעלמא, ע"ז הודיע הפסוק שאין הדבר כן שכל דיבור מביא עליו חיות חדש לכן כאשר הדיבור הוא רע אף אם בלבו בעת הדיבור בלי לעשות כלל הדבר ההוא מ"מ הרי הדיבור ההוא מושך עליו חיות ממקומו והחיות ההוא מושכו אל אשר הוא.

נמצא שבהכרח בסוף יבוא לגדר מעשה בדבר ההוא אשר דיבר, וזש"ה לא יחל דברו רצ"ל שלא ידבר דיבור רע, ושמא תאמר מה איכפת לי כיון שאין בלבי כלל לעשות הדבר ההוא, לז"א כי בודאי בסוף ככל היוצא מפיו יעשה, לכן אין טוב לאדם כי אם לדבר דיבורים קדושים וטהורים שע"ז נמשך עליו בכל עת חיות קדוש וממשיכו למעשה הטוב, עי"ש דבריו באריכות.

מעשה צריך להתבונן כמה צריך לתת לב וזהירות טרם יפצה פיו להוציא איזה דיבור מפיו, ולכל יולול בשום מילה שאמר בתואנה כי 'מה כבר אמרתי', או ש'היה זה כסתם דיבור בעלמא', וכיוצ"ב, כי אין איש שם על לב עד כמה ברית כרותה לשפתיים, ומה רב כח השפעת הדיבורים שמוציא מפיו.

מה לנו יותר ממה שראינו ומצינו בחז"ל כמה וכמה פעמים דקיי"ל (סנהדרין דף ס"ה ע"א) עקימת שפתיו הוי מעשה, הרי שהאדם שיש בו נשמה חלק אלו"ה ממעל, אשר כל מוצא פיו הוא עיקר חיותו, ואם כן מסוגל לחולל ולהפוך עולמות הן לטוב והן למוטב, מחד גיסא אם ירבה האדם לדבר דיבורי קדושה של תורה ותפילה, או שידבר בפיו אך טוב על בני ישראל, אזי בכוחו להשפיע בעולם אך טוב וחסד בכח מוצאי פיו. לעומת זה אם ח"ו יהגה בפיו דיבורים שאינם הגונים, ואפי' רק דברים בטלים שאין בהם כל תועלת, וכל שכן וקל וחומר דיבורי איסור לשון הרע ורכילות וכיוצ"ב, הרי שאין אנו יכולים לשער עד היכן כח השפעתן אפי' עד כדי להזיק ולחבל רח"ל.

על כן ישנה חובת זהירות גדולה לכל נולול כלל במוצאות הפה, ואלמלא זכינו היינו זוכים לחזות בעינינו כח ההשפעה שיש לכל דיבור היוצא מפינו, וכזאת היה כבר במעמד הנבחר כאשר בני ישראל

נתעלו למדריגה נשגבה עד שפסקה זוהמתן (שבת דף קמ"ו ע"א), ונעשו כולם כנשמה בלא גוף, שאז זכו להגיע לדרגת 'וכל העם רואים את הקולות' (שמות כ, טו וברש"י שם), היינו שראו גם את הנשמע, והבינו עד כמה כח של כל הגה היוצא מן הפה. ורק אחר שנכנסה בהם זוהמא בחטא העגל, שוב נעשה הגוף כחומה בצורה מסביב לנשמה המסתיר ומעכב לראות אותן כח הרוחני החל על דיבורי הפה.

ובאמת שכבר בבריאת העולם מצינו ענין זה שהדיבור כמעשה, וכאשר הרחיב הדיבור בזה בספה"ק ייטב לב (פר' משפטים, ד"ה דהנה איתא) לבאר המדרש (ב"ר ד, ו) ויעש אלקים את הרקיע, זה אחד מן המקראות שהרעיש בן זומא את העולם, ויעש אתמהה, והלא במאמר הן הוי, בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם (תהלים לג, ו), עיי"ש, והאריך שם בייטב לב לדרכו שמדברי המדרש מוכח דדיבור כמעשה, ועל כן כתיב ויעש ולא וידבר וכדו'. ופי' שם דבגין שקיבלו בני ישראל על עצמם לקיים כל מצוות השם הכל בכל, לכן מסר להם הקב"ה כח זה שיהא אצלם הדיבור כמעשה, יעו"ש.

- ה' ילחם לכם ואתם תחרישון -

וכבר דרוש דרש בענין זה כ"ק אאמו"ר זצללה"ה (ס"ג פר' בשלח תשל"ג) ונביא מקצת מדב"ק, מצינו שמרע"ה אמר לבני ישראל בעת עמדם על הים, ה' ילחם לכם ואתם תחרישון (שמות יד, יד). ובמסורה ב"פ תחרישון, הכא, ואידך (איוב יג, ה) מי יתן החרש תחרישון. ויש לבאר דהנה כתיב (קהלת ו, ז) כל עמל האדם לפיהו, פירוש דכל עוונותיו של אדם וכל צרותיו וקורותיו באים עליו על ידי מה שחוטא בפיו לבר דברים אסורים, כל עמל האדם בעוה"ז ובעוה"ב הוא על ידי הזיק דיבורי פיו. וכן מפורש בזה"ק (פר' שמיני, דף מא ע"ב) כל עמל האדם לפיהו וגו', אסתכלנא במילי דשלמה מלכא וכלהו אחידן בחכמה עלאה, כל עמל האדם לפיהו, האי קרא בשעתא דדיינין ליה לבר נש בההוא עלמא כתיב כל ההוא דינא, וכל מאי דסביל בההוא עלמא ונקמין מיניה נקמתא דעלמא, לפיהו בגין פיהו דלא נטיר ליה וסאיב ליה לנפשיה ולא אתדבק בסטרא דחיי בסטרא דימינא, [פירוש שכל דין ההוא וכל מה

הוללות ורכילות ולשה"ר, לעולם לא יוכל לעסוק בתורה כראוי שיהיו חקוקים ושמורים בקרבן.

זהו שאמרו רז"ל (אבות א, יז) כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, היינו דלא מצאתי עצה לגוף טוב ונקי מחטאים, רק ע"י שתיקה דהרי הפוגם בכרי"ק נקרא רע כמאה"כ (בראשית לח, ז) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה', וצדיק נוט"ב הוא בבחי' טוב, ועו"א כי רק על ידי שתיקה יכול האדם לזכות שיהיה לו גוף טוב.

ויש עוד להעמיק בזה די"ל בטעם שנקרא "אדם" דהוא מורה על שתיקה ודממה כמ"ש וידום אהרן (ויקרא י, ג). והענין בזה הוא דהנה אית אדם מצד הקדושה ואדום מצד הטומאה (עיין ברכות סב:). ונדוע מ"ד בזה"ק (פר' ויחי, דף רמ"א ע"ב) דאות וא"ו הוא אתון דחיי, אתון דקשופו. ובפשטות נראה לרמוז דהוא מכיון שאות ו' רומז התורה שבעל פה שהוא בחי' מלכות דקדושה, דו' הוא שיתא סדרי משנה, וכן אות ו' במילואו וא"ו רומז על מנין י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן. והאישי הישראלי צריך להיות בבחי' "אדם" הרומז על דומיה ושתיקה מדברים בטלים, כנ"ל, ולדבר רק בעסק התורה המרומזת באות ו', ואז אשרי חלקו בזה ובכא. אולם אם חוטא בדיבורי בטול תורה ולשון הרע, אזי לא זו בלבד שמסיר מעליו את תואר "אדם", המרמז על קדושת ישראל כמארז"ל אתם קרויין אדם ולא אומות העולם (יבמות דף ס"א ע"א), אלא שמוסיף גם את האות ו' לרשות הסט"א ח"ו, ועל ידי נעשה בחי' "אדום", וכשזה קם זה נופל (רש"י בראשית כה, כג) רח"ל. ואז נעשה "עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גברתה", ונמסרת הממשלה בידי הסט"א.

זהו הסוד במ"ש רש"י (ויקרא כו, מב) שבחמשה מקומות נכתב "יעקוב" מלא ו' ואליהו חסר, שיעקב נטל אות משמו של אליהו לערבון שיבא ויבשר את גאולת בניו. שבאות ו' בה תלוי אם יהיה המלכות דקדושה בבחי' אדם או מלכות הסט"א בחי' אדום. וכל זה תלוי ועומד אם יהיו דוממים מדברים בטלים ועסקו בששה סדרי משנה ובי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם. ועל זה כיוונו גם במארז"ל (ברכות סב:) עה"פ (ישעיה מג, ד) ואתן אדם תחתך, אל תקרי אדם

שסובל בעולם שנוקמים ממנו נקמת העולם כל זה הוא, לפיהו משום פיהו שלא שמר אותו וטימא את נפשו ולא נתדבק בצד החיים בצד ימין].

דבר ברור הוא שברוב דברים לא יחדל פשע (משלי י, יט), ובעוונותינו שרבו ירדה על דורנו מכת רוב הדיבור, ואנשים מדברים ומפטפטים ללא תכלית כלשהי. וכל ההולך בדרך זו לא יזכה לעולם לכתורה של תורה, אלא טוב לגבר כי ישא עול מנעוריו, ויתרגל למעט שיחתו, וכפי ששנו חכמים בקנין תורה (אבות ו, ה) שמיעוט שיחה הוא אחד ממ"ח הדברים שהתורה נקנית בהן.

ויש לדעת מש"כ בספר יצירה דברית הלשון מכוון כנגד ברית המעור. וכתב האריה"ק (שער רוח הקודש) גודל התיקונים הקדושים הנעשים ע"י הסיגופים והתעניות בימי השובבי"ם, ואמנם הבאנו מ"ש רביה"ק מלובלין זי"ע דעתה שנחלשו הדורות סכנה גדולה היא להתענות, מ"מ זאת יכול כל אשר יראת ה' נוגע בלבבו להתענות תענית הדיבור. והגם שרבים מבני ישראל מתענים ומרבים באמירת תהלים ולימוד התורה"ק, אבל מרוב עוונותינו אין בנו כח לעשות סיגופים, ואין לנו דעת שלימה ונכונה לעסק התורה, וטרדות הזמן מבטלים מכונת התפילה כדבעי, ומחיצה של ברזל והסתרת פנים מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, ואין אנו יכולים להתפלל כדת כראוי וכנכון, לכן העצה היעוצה לתשובה על החטא החמור הזה של פגם הברית, הוא ע"י תענית הדיבור ומיעוט שיחה ככל האפשר. וכאשר שמענו ונדעם אומרים על קדישי עליוני קמאי שהיו מונים כל תיבה שהוציאו מפייהם הקדוש, והיה ניכר שבכל דיבור ודיבור היו מייחדים יחודים קדושים.

דבר ברור הוא שכל החשכות והטומאה שירדה לעולם אינו אלא מחמת דיבורי איסור ודברים בטלים, אשר רבו כמו רבו בעוה"ר בדורנו, רבים מלומדי התורה מתאוננים ששוכחים תלמודם מהרה ולוקים בעצבנות, ובאמת הכל הוא בסיבת דברי האיסור המרובים שמדברים. ועד שאדם מבקש שיכנסו דברי תורה לתוך גופו יבקש שאל יכנסו דברים בטלים לתוך גופו, דכאותו הפה אשר הוא מדבר דברי

כי השטן משכח מאיתנו לכל נראה ונתבונן איך עברה עלינו השנה החולפת, ואם רק יפקח האדם עיניו וישים אל ליבו מה ארע מידי יום ביומו, כמה צרות ואסונות פקדו את כלל ישראל, כמה יתומים ואלמנות נוספו במקרים טראגיים המזעזעים כל לב, בהם מאות משפחות שבורי לב שנקטעו חייהם באחת, ואם נתבונן על כך בראיה אמיתית ופנימית הלא היה זה צריך לזעזע אותנו לקבל עלינו קבלות טובות, אך היצר מסמא עינינו עד אשר עולם כמנהגו נוהג כאילו לא ארע דבר.

ומעתה על האדם לעשות חשבון נפשו ויראה עד כמה פגם בדיבורו כשהוציא מפיו דברים שאינם כהוגן, וכתבו בספה"ק שמכל דיבור אשר לא כדת נברא מזיק ומשחית, ועל כל אחד לעשות חשבון נפשו כי מי יודע אולי דיבוריו שלו גרמו ונתנו הכח להזיק במקום פלוני וכו'.

נודע מה שאמר אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע (ראה בעש"ט עה"ת, פר' משפטים, אות ו) ברמז הכתוב (שמות כג, א) אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס, שהמספר לשון הרע בעולם הזה גורם שישמע ויתקבל דברי השטן הס"מ העולה ומשטין ומקטרג על ישראל, כי בי"ד של מעלה עלולים לפסלו כי הוא כעד אחד, ולא יקום עד אחד באיש לכל עון (דברים יב, טו), אך כשיש למטה אדם שסיפר בגנותו של חברו, אזי הס"מ מצרף אליו אותו מספר כעד שני ועל פי שניים עדים יקום דבר ומתקבלת עדותו, ולכן פוגעת מידת הדין גם באותו שסיפרו עליו, ולכן בקשה התורה מאתנו אל תשת ירך עם רשע להיות עד 'חמס', היינו הס"מ שלא ניתן יד להצטרף בעדותו ע"י שנספר לשון הרע, אלא שימרו פיכם ונצרו לשונכם, ובוזה תצילו את עצמכם מטענות המקטרגים, יעו"ש בדבה"ק.

ויש לדעת כי אם יהיה האדם שומר פיו ולשונו לדבר רק דברים רצויים, אז מאותם הדיבורים נבראים מלאכים מליצי יושר על ישראל. על כן מוטל על האדם אחריות גדולה לשמור על כל מה שידבר בפיו, כי 'מות וחיים' כפשוטו 'ביד הלשון', כי כאשר מדבר דיבור רע על איש מישראל, על ידי דיבורו נברא מקטרג למעלה אשר אף הוא חוזר ואומר כך,

אלא אדום. שקליפת אדום מתבטלת על ידי בחי' אדם דקדושה, שהוא עסק התורה שבעל פה.

אות ו' רומז גם על המידה השישית שהיא מידת היסוד, אשר יסוד ומלכות יחדיו יהיו תמים כידוע, (שערי אורה ש"ט ספירה ב; פרדס רמונים שער כא פ"ז). ויתבאר לפי דרכינו דהא בהא תליא, וכמו שביארנו דלא מצאתי לגוף טוב משתיקה, שהעצה שיהיה לאדם גוף טוב המשומר בקדושה ובטהרה הוא על ידי מיעוט שיחה, וזה יגרור שיהיה לו גם מיעוט תענוג ויתרחק מן החטא. ועוד זאת שעל ידי זה יוותר לו זמן רב פנוי לעסק התורה"ק, ומכיון שילך בדרכה של תורה אזי אשריך "וטוב" לך (אבות ו, ד) דייקא, שהוא היפך בחי' רע, המורה על פגם הברית, כמאה"כ ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'.

על כן כאשר ראה מרע"ה את התגברות הקטרוג ביציאת מצרים כדאי' במדרשי חז"ל, כי הסמ"א אזרה עוז בכחי' פה רע, אז אמר לבני ישראל "ה' ילחם לכם", אולם "ואתם תחרישון" מדברים בטלים, ולמדו לשונכם לדבר אך ורק בדברי תורה, ובכך תתבטל קליפת מצרים ואז תזכו לראות נסים ונפלאות אשר לא ראיתם מעודכם.

זה כוונת המשורר האלקי (תהלים קיד) בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוועז. דכיון שיצאו ישראל "מעם לוועז" שהוא מלשון דיבור בשפת עכו"ם, והבינו שכל עקתין בישין ברוחניות וגשמיות הכל נובע מענין הדיבור, אז השכילו לדעת שעיקר קדושת האדם וחיותו הוא בפה, וקיבלו על עצמם לקדש את פיהם ויצאו מעם לוועז, ושוב על ידי זה עלתה בידם לקדש כל איבריהם ו"היתה יהודה לקדשו". ולא זו בלבד אלא אף "ישראל ממשלותיו", שכיון שיצא הדיבור מן הגלות, נתבטל בחי' עבד כי ימלוך, וישראל משלו בכיפה, וכל זה היה הכל בכח קדושת הפה. עד כאן קצת מדברי מרן אאמו"ר ועי"ש תוכחת מוסר באריכות.

- עצמת השפעת דיבורי האדם -

מה נאמר ומה נדבר, ההכרח לא יגונה וצריך לעורר ע"כ תמידין כסדרן, בפרט בדור חשוך כזה נסתם ליבנו ועינינו ואין אנו שמים על לבנו מצבינו השפל, וכבר אמרו בספה"ק 'החשך' אתוון 'שכחה',

ועל ידי כן ח"ו הוא הגורם לעורר קטרוג על בני ישראל ה"י, ומדה טובה מרובה שעל ידי דיבורים קדושים וטהורים נברא מלאך של רחמים המעורר זכות להמשיך חסד ורחמים.

- חובת כוונת הלב בתיבות התפילות והסליחות -
 בימים הקדושים שנועדו לפשפש בהם מעשינו לתקן דרכינו מכאן ולהלן, יראה האדם תחילה לראש לתקן מוצאי פיו, שכל מה שיוציא מפיו לא יהיה כי אם דיבורי תורה ותפילה, שאז יהיה הכח בדיבוריו לפעול טובה וברכה, ומכך יהיה לו שמירה שלא יטעה בדברי תורה ויוכל להשכיל על דבר אמת, על דרך שמצינו כמ"פ בחז"ל הלשון (ראה סנהדרין דף כ"ג ע"א) 'פה קדוש יאמר דבר זה', דהיינו מי שיש לו פה קדוש ונזהר בדיבוריו ובמה שמוציא מפיו הריהו זוכה לשמירה מן השמים שלא ייצא מפיו דבר שאינו נכון. הנה העת והעונה לקבל עלינו לשמור פינו, וכל הדברים היוצאים מפינו שלא לדבר דיבורים אשר לא כדת, וכן להרבות בתפילות ותחנונים עלינו ועל כל כלל ישראל בכללויות, בד בבד עם ריבוי לימוד התורה, וגם בכלל להרבות לדבר טוב לישראל, וכמו כן דברי עידוד וחיזוק איש לרעהו, מה שאין הדבר עולה לאדם לא בגוף ולא בממון, רק יש בזה כדי לשמח לב נשבר שכששומע איזה דבר מעודד הרי זה מחייהו, ובזכות זה יתרבה זכויות על ישראל.

בפרט נוגע הדבר באמירת הסליחות והתפילות שאנו אומרים בימים אלו להשתדל שיהיה אמירת התיבות בכוונה וברעותא דליבא, ולא כאותם הרצים והחוטפים וליבם כל עמם. וראיתי בספר קדוש אחד שמפרש המשנה (אבות ג, ד) רבי חנינא בן חכינאי אומר הנעור בלילה והמהלך בדרך ומפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו, ע"ד מוסר לימי הסליחות, דמבואר בשו"ע (או"ח, סי' תקפ"א) כי מנהג ישראל לקום באשמורת לומר סליחות קודם ר"ה, וכן בעשרת ימי תשובה, וכל עיקר ימי הסליחות הם לשוב בהם אל השי"ת באמת ובלב שלם. אבל מי שעומד באשמורת לומר סליחות ומפנה לבו לבטלה היינו שליבו כל עמו ואין עושה זאת עם כוונת הלב, כי אם כמצות אנשים מלומדה בלי שום כוונה והתבוננות במעשיו ותפילותיו, הרי זה מתחייב

בנפשו, כי אין מפיק מכך שום תועלת. כי בהעדר הכוונה הרי זה פוגם בשלימות העבודה ושלימות התפילה, ובהתקרב ימי הדין ואין תשובתו כראוי עלול שיפסקו עליו שלא בטוב.

- חובת הזהירות מדיבור שאינו טוב על ישראל -
 מה נוראים הם דברי חז"ל בילקוט (מלכים א, רמז רי"ח) עה"פ ויאמר קנא קנאתי לה' אלקי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל וגו' (מלכים א יט, י), למה נמשלו ישראל לאגוז שנאמר אל גנת אגוז ירדתי, מה האגוז הזה חלק ומי שאינו אומן לעלות בו מיד הוא נופל, שצריך לשמור את עצמו שלא יפול ממנו, כך כל מי שמשרה את ישראל צריך לישמר שלא יטול את שלו מתחת ידיהם, משה אמר שמעו נא המורים (במדבר כ, י), ונאמר לו לכן לא תביאו את הקהל הזה (שם פסוק יב), ישעיה אמר ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב (ישע' ג, ה), מיד ובידו רצפה, מהו רצפה, אר"ש בר נחמני רציץ פה שאמרה דלטוריא על בני אליהו אמר כי עזבו בריתך בני ישראל (מלכים א יט, י), ומה נאמר לו (שם פסוק מז) ואת אלישע בן שפט תמשח לנביא תחתיו וכו', שם"ה בתי אלילים היו בדמשק והיו עובדים לכל אחד ואחד יומו והיה להם יום אחד והיו עובדים את כלם, באותו היום א"ל הקב"ה אליהו עד שאתה מקטרג את בני לך לדרכך דמשק וקטרג עליהם וכו', אין הקב"ה רוצה במי שאמר דלטוריא על ישראל דכתיב (שיר השירים א, ו) אל תראוני שאני שחרחרת, וכתיב (משלי ל, י) אל תלשן עבד אל אדוניו, ע"כ לשון המדרש, יעו"ש.

והיינו דבשמים ממעל אין חפצים שיוציאו ויאמרו דלטוריא על עם בני ישראל אשר הם מקבלים על עצמם תמיד פעמים בכל יום ייחוד ה' בקוראם שמע ישראל, ואכן מאז קיבל אליהו הנביא על עצמו להליץ בה טוב בעד ישראל בכל מצב, עד כה שהיה מטיח דברים כלפי מעלה ואומר אתה גרמת להם שבראת יצר הרע (ברכות דף ל"א ע"ב).

- בחומר האיסור לדבר בבית הטבילה -

ובכלל זה גם חובת הזהירות משיחה ודיבור בזמן השעות במקוה טהרה, בעת הזאת שהרחיבו את בנין המקוה פה בקהלתינו הק', עתה הזמן לעורר מחדש בדברים הצריכים חיזוק תמיד, שאותו מקום הוא

נחזור לפירוש הכתוב שאמר הושע ללמד את בני ישראל שובה ישראל עד ה' אלוקיך, רצ"ל אמנם דרך התשובה גדולה וארוכה כל כך, בפרט לאשר בשלת בעוניך, אך שורש ויסוד התשובה אשר הוא ראשית דבר, קחו עמכם דברים לתקן את הדיבור הן בסור מרע שלא לדבר דברים בטלים ומכ"ש דיבורים אסורים, והן בעשה טוב לדבר דיבורים קדושים בתורה ותפילה, וכן לעודד ולחזק איש את רעהו בדברים נעימים, כי כאמור שורש החיות תלוי בסוג הדיבור וכנ"ל בערבי נחל שע"י דיבורים הגונים ממשך האדם על עצמו חיות של קדושה, ולהיפך שע"י דיבורים לא טובים נמשך לו חיות מן הטומאה רח"ל.

ועל כן ראשית התשובה הוא בתיקון הדיבור, וזהו ענין הוידיי כי כאשר מתחרט על חטאו ומקבל על עצמו להיטיב מעשיו, צריך שיתוודה בפה, כי עצם אמירת הוידיי בפיו תמשך עליו רוח טהרה שיוכל לעמוד בתשובתו.

ויל"פ עוד קחו עמכם דברים רצ"ל שהדיבור שאתם מוציאים מפיכם יהיה עמכם, ולא שהטומאה והסמ"א תחטוף את הדיבורים ח"ו, והעצה לכך ע"י שירבה בדיבורי תורה ותפילה, וזה שאמרו במדרש (שמו"ר לה, ד) אין דברים אלא דברי תורה, ועל ידי זה ושובו אל ה', שזה יהיה לכם הפתח והשער הראוי ליכנס להיכל התשובה, ובזה תוכלו להשפיע אך טוב וחסד לישראל.

יעזור השי"ת ויקשב וישמע צקון לחשנו אשר אנו מתפללים אליו ברוח נשברה, ומבקשים שיחדש עלינו שנה טובה ומתוקה שלא נדע בו מכל צרה וצוקה, ובד בכד נזכה לעורר לבבנו ומחשבותינו ומוצאי פינו רק לדברים שבקדושה. ויערה עלינו השי"ת רוח טהרה ורוח תשובה, וכל הבקשות והתפילות שאנו מתפללים יצאו מפינו בטהרה ונקיות ויתקבלו לפני כסא כבודו לרחמים ולרצון, וישא וירומם קרן ישראל, ונזכה כולנו לגדל ולחנך בנינו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך בריאות השלימה. יאיר השי"ת אור חדש על ציון בגאולתנו ופדות נפשנו בגאולה השלימה כמהרה בימינו אמן.

קדוש מאוד, ולא נועד לבלות בו הזמן בשיחות ודיבורים, ומתאמרי בשם צדיקים כי סוד המקוה הוא 'אריין אין ארוים' (להיכנס ולצאת בלא שהיות), והשהות והעיכוב בו בדיבורי סרך והבל הוא היפך מהמטרה שלשמה הולכים שם, ואיתא בסידור האריז"ל שהו"ל הרה"ק ר"י קאפיל זצוק"ל לכוון ביציאתו מהמקוה בפסוק (תהלים נא, יב) לב טהור ברא ר"ת טב"ל (וראה זוה"ח, דף נ"ה ע"א), ואת זאת אי אפשר להשיג ע"י שמבלה זמן טובא בין כותלי המקוה יותר מכדי הצורך.

ועל כן בחורים ואברכים וכל מי שבא בשערי טבילה עליו לדעת לשמור פיו שלא לשוח כלל שם לא בשעת הרחיצה שהוא היפוך מהצניעות, ולא במקוה שטובלים בו שמקום זה הוא רק לטהרה ולא ח"ו לדיבורים בטלים וכדו', ודי בהערה זו.

כיוצ"ב כל מה שנוגע לענין הדיבור, הנה העת והעונה להתעורר ולהתחזק ולהשתדל ביתר שאת ויתר עוז להיות שומרים פינו ולשונונו, מתוך ידיעה שכל כח הדיבור ניתן לנו מיד בראשית הבריאה כנ"ל מהייטב לב, ומוכרחים אנו לשומרו היטב בידנו וברשותנו לבל נעניק אותו לכל זר, שלא יחטפו זאת אותם מלאכי חבלה האורכים לנו ושמים ידיהם על כל הגה שאין רצוי היוצא מפינו, ומהם כל חיותם לצאת ולחבל בארץ, כי בזה אנו כשומים המאבדים מה שנתן לנו השי"ת כח הדיבור, שבאמצעות זה אנו מרוממים ומגדלים שמו ית' בעולם, ותחת זה אנו משליכים מאיתנו כח זה למסור אותו ביד החיצונים.

- ע"י קדושת הפה יוצאים התפילות מפה נקי ומתקבל ביותר -

וכאשר ישמור האדם על ה' מוצאי פיו לדבר בהם רק דברי קדושה, ולא חלילה דברים אסורים או דברים העלולים לעורר קטגוריא על בני ישראל, הרי שבכך זוכה כאמור לבחי' 'פה קדוש', ועל ידי כן מידה במידה יכול להתפלל ולומר דיבוריו לפני הקב"ה בתפילות בקשות ותחנונים, לא כן מי שיש לו חלילה פה דובר נבלה, הרי שהוא לא ישכון ואינו ראוי לבוא כלל לפני המלך, ודוחים את תפילתו על הסף ואין זוכה כלל שיעלו מלאכי עליון את תפילותיו ובקשותיו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

מזל לישראל, ולהלן בסמוך אמר ר' הושעיא כל המתמים עצמו שעה עומדת לו, שנאמר (שם יז, א) התהלך לפני והיה תמים, וביאר שם המהרש"א שכוונת הגמ' 'שעה עומדת לו' היינו שמזל השעה עומדת לו, וזה קאי על אברהם שהיה תמים עם ה' לבטוח בו ולא שמע להאצטגנונים, והתמים הקב"ה עמו לשנות מזלו, והיינו שעה עומדת לו כמ"ש מזל שעה גורם, והקב"ה שינה מזל שעה שלו לטובה' עכ"ל, ופי' הדברים שבזכות האמונה התמימה אזי אף שראה בחוש שאי אפשר שיהיו לו בנים, הרי שהקב"ה היפך מזלו לטובה, וכדאמרו חז"ל בגמ' שבת (דף קנ"ו ע"א) דא"ל הקב"ה לאברהם מאי דעתך דקאי צדק במערב אהדרינהו למזרח כדכתיב (ישעי' מא, ב) מי העיר ממזרח צדק וכו'.

ויל"ב הענין עפ"י מ"ש הגה"ק רבי שלמה קלוגר זצ"ל (ראה חכמת התורה, פר' נח; שם פר' תרומה, ועוד) דבר יקר ויסוד אמת. לבאר הפלוגתא (שבת דף קנ"ו ע"א) אי יש מזל לישראל או אין מזל לישראל, דהנה כתיב בראשית ברא אלוקים, ונודע מש"כ הרמב"ן (פר' בראשית; וראה ראשית חכמה שער האהבה, פרק ז) דאלוקים בגימ' הטבע, והיינו דודאי אמת ונכון הדבר שהקב"ה ברא בששה ימים שמים ושמי שמים והכוכבים במסילותם הארץ וכל צבאות עץ פרי וכל ארזים, והנהגת העולם הגשמי עולם העשיה נמסרה לגלגלים והמזלות ז' כוכבי לכת וי"ב המזלות, ועל ידם יורד השפע של כל אחד ואחד לפי מזלו, לפי מזל המקום, מזל השעה וכו'.

אמנם זהו רק כאשר השי"ת מתנהג בבחי' יושב בשמים ממעל ומשם נמשך השפע לעולם התחתון בהשתלשלות העולמות זה למטה מזה, או אז הצינור האחרון בסדר השתלשלות העולמות הם דרך הגלגלים והמזלות, ואכן מי שמקבל ההשפעות על ידם מקבל רק מה שמגיע לו לפי מזלו. אך עם בני ישראל אשר המה זוכים שהשי"ת כביכול יורד ומשרה שכינתו בתוכם, אצלם אין ההשפעות יורדות מלמעלה למטה לפי סדר השתלשלות העולמות, אלא מקבלים כל הצטרכותם מידו הפתוחה והמלאה של השי"ת בכבודו ובעצמו, ואז אין ההשפעות

בסיום דברות הקודש בשעה 6.25 נכנס מרן לביתו, ואחר זמן קצר נכנס לתפילת מנחה, לפני העמוד התפלל - הרה"ג ר' יעקב עזרא ראטה שליט"א מנאמני בית מרן שליט"א, בעליות התכבדו, כהן - הרה"ח ר' הלל מנחם ישראלי מפעיה"ק, לוי - הרה"ח ר' יוסף גרוס מפעיה"ק, שלישי - הרה"ח ר' שמעון מרדכי רוטנברג מוויליאמסבורג, גלילה - העסקן הר"ר יחזקאל שימון ממאנסי.

בזמירות בעידן רעוא דרעוין התכבדו, ברוך קל עליון - הרה"ג רבי מנחם מענדל שולדינר שליט"א ר"מ בישיבה"ק, דרור יקרא - הרה"ג רבי אשר ישעי' מוטצען שליט"א דומו"צ בכי"ד זכרון מאיר בב"ב, שבת היום - הרה"ח ר' יצחק וייס מפעיה"ק.

התורה בעידן רעוא דרעוין היה עה"פ בהפטרתן (הושע יד, ב-ג) שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעוונך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה', אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו.

במדרש (ב"ר פד, יט) וישב ראובן אל הבור וגו', אמר לו הקב"ה, מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה תחילה, חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחילה, ואיזה זה הושע, שנאמר (הושע יד, ב) שובה ישראל עד ה' אלוקיך. וצ"ב. ודברי חז"ל הללו פלאיים הם, שהלא כבר מצינו באדם הראשון שעשה תשובה (ראה ב"ר כב, יג) וכן קין בנו שב בתשובה על מעשיו, כמפורש בקרא שאמר (בראשית ד, יג) גדול עוני מנשוא, ומאי האי דקאמר אתה פתחת בתשובה תחילה.

[ועפ"י פשוטו יש לבארו עפ"י מה שכבר הזכרנו זה עתה בדרשה מש"כ האריה"ק דתשוב"ה נוטריקון ת'ענית ש'ק ו'אפר ב'כי ה'ספד, וזה מצינו ראשונה אצל ראובן שהוא החל בשק ותענית, כדאמרו 'ששב לשקו ותעניתו', והוא ידע הסדר הנכון של תשובה, וזהו אתה פתחת בתשוב"ה תחילה, חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחילה].

- ישראל המה בנים למקום ואינם תחת שליטת המזלות -

ואפ"ל עוד, ובהקדם מה שאמרו חז"ל בגמ' (נדרים דף ל"ב ע"א) עה"פ (בראשית טו, ה) ויוצא אותי החוצה, אמר לפניו רבש"ע הסתכלתי במזל שלי ואין לי בן וכו', אמר לו צא מאצטגנינות שלך אין

הריהו מתדבק בקב"ה, דקוב"ה ואורייתא וישראל חד (זוה"ק ח"ג, פר' אמור, דף ע"ג ע"ב), וממילא זוכה הוא להיות כבן הקרוב אצל המלך עד שאין שולט בו המזל כלל כי הוא סמוך על שולחן המלך.

- ממתן תורה מוכח כי אין מזל לישראל -

והנה איתא במדרש (ילקו"ש שמות, פרק יט, רמז רפד) דמצינו שני כתובים המכחישים זה את זה, כתוב אחד אומר כי מן השמים דברתי עמכם (שמות כ, יט), וכתוב אחר אומר וירד ה' על הר סיני (שם יט, כ), עד שבא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמייעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה (דברים ד, לו), ד"א מלמד שהרכין הקב"ה השמים ושמי השמים והציען על הר סיני, ויש ליתן טעם על מה ירמזון הדברים והלא לא עביד קוב"ה ניסא למגני (ברכות דף נ"ח ע"א), ומה היה צורך בנס זה.

ובהקדם מש"כ בספה"ק יערות דבש שבעצם מתן תורה לישראל, הורה הקב"ה כי אין ישראל נתונים תחת המזלות, דאי לאו הכי איככה אפשר לצוות לכל בני ישראל לשמור וללמד את כל מצוות התורה, וכל אחד מחוייב לשמור כל תרי"ג מצוות התורה, ולהיות צדיק ירא שמים ועובד ה', והלא אם נביט לפי המזלות אין אדם אחד דומה לרעהו, וא"כ היאך שייך לצוות על הכלל כולו, והלא בעוד שהאחד נולד עם מזל טוב ואין כל דבר עולה לו בקושי ומניעות, ולפי מזלו יכול להתמיד ולהיות ירא שמים ובקל יכול להתעלות, הרי שמשנהו נולד במזל קשה אשר בכל עת מעמיד היצר לרגליו נסיונות קשים ומרים בקיום המצוות ולימוד התורה, ואין היצר הרע מרפה הימנו ולו לרגע קט ואינו נח מלהכשיל שוב ושוב בתאוות והבלי העולם הזה. ואילו היה נקבע מהות האדם עפ"י המזלות לא היה שייך ליתן התורה לכל ישראל, ועל כרחך ממה שנתן הקב"ה תורה לישראל שבכל דור ודור עד עולם, הרי בכך כי אין המזל שולט על ישראל, ואין לך דבר העומד בפני הרצון והכל תלוי ביד האדם, יעו"ש.

ועפ"י דבריו הק' י"ל, דכשבא הקב"ה ליתן תורה לבני ישראל, עמדו המלאכים ואמרו (תהלים ח, ב) תנה הודך על השמים, כי הם ידעו

תלויה כלל במזל האדם כי אינו עובר כלל דרך הגלגלים והמזלות. ועל כן האיש הישראלי אשר זוכה לחסות בנועם ה', הוא מקבל כל שפעת הצטרכויותיו מאת הבורא ב"ה מידו הפתוחה ואין למזל כל שליטה עליו, יעו"ש.

משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם, אשר מינה תחתיו השרים והפקידים, אשר כל אחד צריך למלאות תפקידו ומקבל משכורתו שלמה מאת המלך על ידי השר הממונה על אוצרות המלך. אכן בן המלך הוא אינו מקבל חלקו על ידי השר הממונה, כי הוא סמוך על שלחן אביו ומנתו נתונה לו מאת המלך בעצמו, אשר הוא גותן ומעניק לו כל המצטרך בעין יפה וברוח נדיבה. אולם כאשר יחטא חלילה בן המלך כלפי אביו, אז ייבוש מלבקש המצטרך לו מאת המלך, ובאין לו ברירה אחרת הוא פונה לבקש מאת שר האוצר שיתן לו כפי שנותן לכל שאר השרים והפקידים.

בני ישראל בני א"ל חי, זוכים שאינם יונקים ומקבלים בדרכי הצינורות והכלים אשר חלק אותם ה' לכל העמים, אלא המה ניזונים מעל שלחן המלך הבורכ"ע בעצמו, שקרא עליהם ואמר (שמות ד, כב) בני בכורי ישראל, ועל כן אינם תלויים כלל במזלות, כי אם כל חלקם נמסר להם ממקום גבוה מע"ג גבוה. לא כן אומות העולם המה נתונים תחת שלטון המזל ועל זה נאמר (ירמי' י, ב) מאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה, וכדפירשוהו חז"ל בגמ' שם.

על דרך זה איתא בספה"ק דגל מחנה אפרים (פר' בראשית, ד"ה או הב') לפרש את מאמר הכתוב (בראשית ה, א) זה ספר תולדות האדם, דהא דאין מזל לישראל היינו בכל העולם כולו, אולם בני ישראל משקבלו עליהם עול תורה הרי שיצאו ונתעלו להיות מעל כח הכוכבים והמזלות. וזהו שאמר הכתוב זה ספר היינו שע"י שדבוק בתוה"ק, תולדות אדם, נולדים ונשפעים לו לאדם שפע ברכה אף אם מצד המזל אין ראוי שיחול עליו השפע, עכתודה"ק.

ולהנ"ל כיון דכל נשמות ישראל שורשם בתורה הק', וכדאיתא בספה"ק (מגלה עמוקות, פר' ואתחנן, אופן קפו) דישראל נוטריקון י'ש ש'שישים ר'יבוא א'זותיות ל'תורה, וכשעוסק האדם בתורה

והתשובה; יין הרקח להישמח משה, שבת דף קי"ט ע"א) דלפי מה שהמזל קובע לא מועיל תשובה על שום חטא, דכיון שמרד במלך חייב מיתה. ועל כן אומות העולם אשר המה נתונים תחת המזלות אין מועיל להם תשובה, דאמר הכתוב (שמות כג, כ) הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך וגו' השמר מפניו ושמע בקולו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם וגו', לא כן בני ישראל שהמה בנים למקום והמה מע"ג המזלות מועיל להם תשובה בכל עת ובכל שעה, ורק אצל הבוכ"ע שייך ענין המחילה. וכן האריך בזה הגה"ק הברוך טעם זי"ע בספר מרגניתא דר"ב (הפטרה ליו"כ עמוד ק"ע; דרוש לשבה"ג, בהנדמ"ח מכת"י).

ויתבאר בזה מ"ד במדרש (ילקוט תהלים, רמז תשב; ירושלמי מכות, פ"ב, ה"ז) שאלו לחכמה הנפש החוטאת מה תהא עליה, א"ל חטאים תרדוף רעה (משלי יג, כא), שאלו לנבואה חוטא מה ענשו א"ל הנפש החוטאת היא תמות (יחזקאל יח, ד), שאלו לתורה חוטא מה עונשו א"ל יביא אשם ויתכפר, שאלו להקב"ה מה עונשו א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו הה"ד (תהלים כד, ח) טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך. ולהנ"ל, דהנה חכמ"ה מורה על המזלות, וכדדרשו חז"ל (שבת דף ע"ה ע"א) בפסוק (דברים ד, ו) כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, דקאי על חכמת המזלות והגלגלים, ולכן ענתה החכמה הנפש החוטאת היא תמות דכאמור לפי המזל אין מועיל תשובה, ורק הקב"ה הוא שאמר יעשה תשובה ויתכפר לו, והבורא ב"ה אשר הוא אבינו אב הרחמן הוא מלך מוחל וסולח ומצפה לשבים אליו באמת.

והנה האות ה"א מורה על ענין התשובה, וכדאמרו חז"ל (מנחות דף כ"ט ע"ב) מאי טעמא תליא כרעיה דה"א, דאי הדר בתשובה מעיילי ליה, ומורה על הענין שהקב"ה פותח שער לדופקים בתשובה.

ועפ"ז יבואר דלזה כשאמר לו הקב"ה שמעלהו מעל גבי המזלות, וניתן לשנות המזל בעבורו, על כן אמר לו שיוסיף לשמו האות ה"א להורות שמהאי טעמא מהני להם לישראל תשובה, כיון שהמה למעלה מן המזלות.

שהעולם התחתון מתנהג ומתנהל עפ"י משטר המזלות והכוכבים, ומעתה היאך יתכן לברוא האדם אשר ישמור ויקיים כל דברי התורה, ולזה מיאנו לגמרי בבריאת האדם ואמרו מה אנוש כי תפקדנו (שם פסוק ה), ואף דישראל קדמו לעולם (ב"ר א, ד), וכל העולם לא נברא אלא בשבילם, וכדדרשו חז"ל (ויק"ר לו, ד) בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית, מכל מקום היאך יעלה בידם לקיים כל התורה כולה בשלימות כנ"ל. ומהאי טעמא הרכין הקב"ה שמים ושמי שמים על הר סיני, ללמד ולהורות שכל העולמות השמים ושמי השמים העליונים, כולם כפופים ומשועבדים לתורה, ולכן אין בני ישראל הדבקים בתורת ה' תחת שליטת המזל כלל, וממילא שפיר ראויים הם לקבל התורה.

ויורמז בפסוק זה ספר תולדות אדם, רצ"ל שעל ידי התורה מוכרח שאין מזל לישראל, דאם לא כן לא יהיה שייך אצלם קיום מצוות התורה, ועל כן הספר הזה הוא תולדות אדם ואין הם נתונים תחת שליטת המזל.

ויתבאר מה שמצינו במעמד הר סיני שהביא הקב"ה את כל נשמות ישראל עד סוף כל הדורות שיהיו נוכחים במעמד קבלת התורה (זוה"ק ח"ב, דף פ"ג ע"ב; ח"ג, דף ש"ז ע"א; דב"ר ז, ח), והיינו טעמא כדי שכל הנשמות יראו וידעו שאין מזל לישראל, וממילא יקבלו עליהם עול תורה בשלימות, כשידעו כי אין מזלות השמים ומערכות הכוכבים משפיעים עליהם כלל וכלל.

- תשובה מהני רק כשאינו תחת המזלות -

והנה בגמ' שבת שם שאמר הקב"ה לאברהם מאי דעתך דקאי צדק במערב אהדרינהו למזרח, ועוד מצינו בחז"ל (ב"ר מד, י) שא"ל הקב"ה לאברהם אברם אינו מוליד אבל אברהם מוליד. ולכא' מפני מה הוצרך לב' דברים אלו, דמאחר ושינה את המזלות מה צורך היה עוד בשינוי שמו. ויבואר, דהנה מעלת התשובה היא רק אצל בני ישראל ואין התשובה מועלת לאומות העולם, כפי שדרשו חז"ל (מדרש תנחומא צו, ה) עה"פ (במדבר ו, כו) ישא ה' פניו אליך ולא לאומות העולם, שלהם לא מועיל תשובה, ובטעם הדבר נודע מספה"ק (ראה דרשות הר"ן, דרוש ד, ד"ה

- תקיעת שופר מזורה על חירות משליטת המזלות ולכן מהני תשובה -

לדרכינו יבואר ענין תקיעת שופר שכתב הרמב"ם (הל' תשובה, פרק ג, הלכה ד), אף על פי שהוא גזירת הכתוב, אבל מכל מקום רמז יש בדבר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. ושופר הוא מלשון 'שפרו מעשיכם' (ויק"ר כט, ו).

ובמדרש (ויק"ר כט, ג) הביאו רביה"ק מוהרצ"א בבני יששכר (מאמרי תשרי, מאמר א, דרוש א, אות ל) 'אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכו' (תהלים כט, טז), אמר רבי יאשיה וכי אומות העולם אינם יודעים להריע, כמה חצוצרות יש להם כמה סלופנים יש להם כמה בוקינים יש להם ואתה אומר אשרי העם יודעי תרועה, אלא אשרי העם אלו ישראל שיודעים לרצות את בוראם בתרועה, ע"כ. ודקדק בזה דלכאורה מה חידש רבי יאשיה בדבריו מה שלא ידענו קודם, דזהו לכאורה פירוש הפסוק לפי פשוטו.

ויבואר, ובהקדם מש"כ האברבנאל (ויקרא כג, כג) לבאר ענין תקיעת שופר, וז"ל, שיש בענין ראש השנה שני משפטים, האחד הוא כולל לכל בני אדם, וגם לכל עניני העולם השפל. והיא הוראת המצב השמימי המורה על השנה כולה מטוב עד רע, והוא משפט העולם בסדורו הטבעי. והשני הוא בערך ישראל, שבזכות התורה והמצוות והישרת המעשים ותרועת היום, ובכלל בהפרדת נפשם מהענין הגופני ומהנהגת הגלגלים, והדבק נשמתם באלקי הרוחות, יוציאם הא"ל יתעלה מההוראות השמימיות, ובהשגחתו הפרטית לא יעזוב את חסידי לעולם נשמרו. לכן היה היום הזה יום הדין בפרט לישראל בשקול עונותיהם וזכויותיהם, שבהיותם זכאין תדבק אליהם ההשגחה העליונה וישתנה מזלם לטוב, ובהיותם רשעים יסתיר פניו מהם והיו לאכול. וזהו ענין הספרים הנפתחים בראש השנה, שהם בערך האומה ואנשיה, כי לא דבר רבי יוחנן אלא ממה שיגיע לדין ישראל. ולכך דרשו זכרונם לברכה (ראש השנה דף ח' ע"ב), כי חק לישראל (תהלים פא, ה), אין לי אלא לישראל,

אומות העולם מנין, תלמוד לומר משפט לאלהי יעקב. כי הנה, התייחדות ישראל להנהגתו והשגחתו קרא בשם חק, מפני שהוא גזירת מלך, ולמעלה מן המנהג הטבעי. אמנם ענין האומות ודינם, שהוא כפי הסדור השמימי, קרא 'משפט', כי הוא משפטי העולם וטבעו, עכ"ל.

ותמצית דבריו, כי בראש השנה יושב הקב"ה על כסא דין, ומתחילה הריהו דן את העולם כולו, ועל כל המדינות בו ייאמר איזה לחרב וכו', ודין זה הוא על פי סדר המזלות והגלגלים, ופוקד על כל שעה איזה מזל ישמש וכו', אולם זה דווקא לכל העולם וגויי הארצות, אך בני ישראל המה למעלה מן המזלות, אותם דן הקב"ה במיוחד ובפרטיות. ועל כן תוקעים בשופר שהוא דרך חירות, וכדמצינו ביובל שהשופר מורה על שחרור העבדים וכו', להורות שאנו בני חורין מהמזלות ומסדרי ומשטרי העולם, יעו"ש.

ולהנ"ל מבואר העינן היטב, דמאחר והשופר מורה על שבני ישראל המה למעלה מן המזלות, על כן דייקא להם מהני תשובה. ועל זה כיוונו חז"ל באמרם אשרי העם שיודעים לרצות את בוראם בתרועה, כי בכך מורים כי אין הם תחת שליטת המזל, וממילא שפיר יש בידם לפייס את הבורא ב"ה אשר הוא א"ל טוב וסלח.

- בכח האמונה ודביקות בהשי"ת מתעלים מעל המזלות -

והנה כל זה טוב ונכון כאשר קרוב האדם אל השי"ת ועושה רצונו, אולם אם ח"ו נתקיים בו הכתוב (עפ"י שמואל-א כט, יט) כי גרשוני מהסתפח בנחלת עבדי ה', ונפרס מסך המבדיל בין ישראל לאביהם שבשמים, עד שהוא אומר מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם (ברכות דף ג' ע"ב), ושוב אין מקבלים ההשפעה מאתו ית', אלא מושלכים להיות תחת שלטון המזלות, מעתה היאך יועיל להם תשובה לישראל, ואנא אנו באים.

אולם כבר נודע דברי הרמב"ם במורה (ח"ג, פרק נא) שכתב שם נקודה נפלאה שחקר והתבונן כי ההשגחה סיבת הדביקות, והיינו שככל שהאדם דבוק יותר להבורא ב"ה ואין מש ממחשבתו כי ה' ניצב עליו ורואה הוא בכל מעשיו, ויודע האדם

ועל זה אנו מבקשים אבינו מלכנו האמנם כי חטאנו לפניך, אולם הלא אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, ואנו דבוקים בך באמת באמונה שלימה, ומכירים ויודעים כי אתה הוא מלך העולם, וממילא יש עלינו השגחה פרטית עליונה ואין אנו נתונים תחת שליטת המזלות, ועל כן שפיר יש ביד כל אחד ואחד לשוב בתשובה שלימה.

ויפורש בזה מ"ד בפסיקתא המובא בתוס' (מגילה דף ל"א ע"ב) בסדר ההפטורות, שבתר ת"ב אומרים שב דנחמתא ו'תרת דתיובתא' דרשו וגו', ושובה וגו'. והיינו דאחר ימי ראש השנה בהם המלכנו את הבורא ב"ה אנו אומרים 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב', ועל ידי שהקב"ה קרוב אלינו שוב אין אנו נתונים תחת שליטת המזל, וממילא שפיר יש בידינו לשוב אליו בתשובה, ועל זה רמז בפסוק **שובה ישראל עד כל זמן שה' אלוקיך אשר שכינתו שרויה בתוכנו**, כי אם ח"ו נתרחקנו מעמו שוב אנו נתונים תחת שליטת המזל ולא יעלה התשובה בניקל.

- ביאור התנאים הנצרכים לקבלת התשובה -

בהאמור יבואר מה שהזכרנו (בדרשת שבת שובה) מהרה"ק מסטרעליסק זי"ע (מובא בספה"ק אמרי קדוש אות ע"א) דבתיבת תשובה מרומז ה' פסוקים בתורה שהמה התנאים העיקריים לתשובה שתהיה רצויה וישרה לפני הבורא ית"ש, ד'תשובה' נוטריקון ת' - תמים תהיה עם ה' אלוקיך (דברים יח, יג), ש' - שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח) ו' - ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח), ב' - בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ו), ה' - הצנע לכת עם אלוקיך (מיכה ו, ח) [וראה כעי"ז באמרי פנחס השלם, ערך עשרת ימי תשובה, אות תק"י, בשם הרה"ק רבי זאב מזאבריז זי"ע].

- אמונה ודביקות בה' ושיכלול עצמו עם הציבור -
ולהנ"ל יתבאר, דהנה כאמור על מנת שיועיל תשובה לאיש הישראלי, הרי שבהכרח עליו לקיים בחי' 'תמים תהיה' שאז שעה עומדת לו וזוכה להתעלות מעל המזלות, ויקיים בעצמו תמיד בחי' הכתוב 'שויתי ה' לנגדי תמיד' להיות דבוק בהשי"ת באמת ובתמים, שבלא זה לא יועיל לו תשובה כנ"ל.

ומכיר כי אין דבר בעולם הנעשה מאליו, כי אם הכל בהשגחה עליונה, שוב שורה עליו שמירה עליונה ושמור הוא מכל רע. וכותב שם שלא יארע שחסיד ייענש אלא משום שברגע זה הסיח דעתו מבוראו, ולכן כביכול חסרה ממנו ההשגחה והשמירה.

וירמוז במש"כ רש"י עה"פ (דברים יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלוקיך - 'התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו', והיינו שאם יאמין בתמימות בהשי"ת שוב יהיה ה' עמו ולא ירא משום דבר. ועצה זו היא העצה היעוצה לו לאדם להתחזק באמונה ודביקות בהשי"ת, ועל ידי כן יגבה להיות מעל לשליטת הטבע והמזלות.

ויורמז במה שאמרו חז"ל (נדרים דף ל"ב ע"ב) כל המתמים עצמו שעה עומדת לו, וביאר שם במהרש"א (בח"א) כוונת אומרו 'שעה עומדת לו' דהיינו דמזל השעה עומדת לו לטובה. ולהנ"ל מובן הדבר היטב, דכיון שמתחזק האדם במידת התמימות לעבוד את בוראו באמונה ובדביקות, על ידי כן מתעלה הוא להיות מעל המזלות, עד שהוא זוכה להשגחה עליונה מאת הבורא ב"ה, ומשתנה מזלו לטובה.

ולכן דייקא אחר ראש השנה שבו ממליכים את השי"ת, ומתחזקים באמונה שהוא מלך העולם ומושל בעליונים ובתחתונים, ואומרים מלכויות זכרונות ושופרות, ויודעים כי לית אתר פנוי מיניה, מלא כל הארץ כבודו, אנת הוא חד ולא בחשבון, והוא מהווה כל הויות ומושל בכל העולמות, שוב אנו קרובים אליו ית"ש והוא משרה שכינתו בתוכנו.

וביותר לפי מה שהאריך הרה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש, דרוש א) במעלת עשרת ימי תשובה שהמה בסוד בריאת העולם, ובו כל השערים פתוחים לרחמים, ואז מתעורר הכח האלוקי שיורד השי"ת אלינו לעורר לבב ישראל לתשובה, והיינו דכיון שבני ישראל מתעלים להיות למעלה משליטת המזלות על כן שפיר יש בידם לעשות תשובה.

הלא כאשר יעלה האדם על ליבו כל מה שקלקל ופגם בעולמות העליונים, אימה ופחד תאחז אותו, ובפרט לפי מה דאיתא ברמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב) דהתשובה צריכה שתהא עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד, ומעתה היאך יזכה האדם לעבודת התשובה באמת.

ע"ז כתבו בספה"ק העצה הישרה לאדם, שיכלול עצמו עם הציבור, וכדדרשו חז"ל (ברכות דף ח' ע"א) בפסוק (איוב לו, ה) הן א"ל כביר ולא ימאס, שאין הקב"ה מואס בתפילת רבים, ובעוד שביחיד אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו, לא כן בציבור שאף אם בלשונם יכזבו לו מכל מקום והוא רחום יכפר עוון (תהלים עח, לו-לו). כח התשובה ברבים הוא חזק לאין שיעור, וכנודע מזה ממרן אאדמו"ר זי"ע (שפע חיים מכתבי תורה, מהדו"ח, מכתב כ"ט) במה ששינו במשנה (יומא דף פ"ה ע"ב) האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה. שדבר זה רק ליחיד אבל ברבים ומכח הציבור אשר א"ל כביר ולא ימאס, אף באחטא ואשוב אין הקב"ה סותם ח"ו בפניהם שערי תשובה, עכתוד"ק עיי"ש. והיינו שלרבים ישנו כח מיוחד עד מאד שמועיל להם שיסייעו אותם מן השמים לשוב בתשובה גם אם נכשלו באחטא ואשוב, כי א"ל כביר לא ימאס תפילת רבים ובכל אופן שהוא מהני תשובה.

וזהו כלל גדול בתשובה להתאחד עם הכלל, כשציבור אין הפירוש יחידים הרבה דזהו ישנם גם בגויים ובני אומות העולם, אלא העיקר הוא להיות כאיש אחד בלב אחד עם מטרה אחת באהבה כנודע בזה מספה"ק (ראה להגה"ק מראגטשוב בשו"ת צפנת פענח; סי' רל"א; מהר"ל, דרך חיים, עמ"ס אבות פ"ב מ"ב; וראה ייטב לב, פר' יתרו, ד"ה וישמע יתרו הד'; ייטב פנים, לפר' שקלים, אות יז, ד"ה אבל), ואז יקובל התשובה ברחמים וברצון.

- זהירות באכילת המאכלים בקדושה -

עוד תנאי לקבלת התשובה, מרומז במה שנא' 'בכל דרכך דעהו', דהנה איתא בספה"ק מאור ושמש (פר' תבוא עה"פ כי תבוא) דבר נורא, וזל"ק, ושמעתי מהרב הקדוש האלקי האב"ד דק"ק נשחזי זצוק"ל כי מפני זה יארע לבעלי תשובה

ורמז עוד באות ו' לפסוק ואהבת לרעך כמוך, דהנה התשובה צריכה להיות עד דכדוכה של נפש, וכנודע העובדא עם הרה"ק מראפשיץ זי"ע שהשיב בתשובה אחד מישראל ע"י שאמר לו לומר אחריו אשמנו בגדנו וכו', והלה נפל מתעלף באין כוח מיד אחר שאמר תיבת 'אשמנו' לבדה [המעשה באריכות: שכמה מהחבריא קדישא מחסידי קמאי לאחר פטירת רבם הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע נסעו מצדיק אל צדיק עד שהגיעו אל הרה"ק מראפשיץ זי"ע"א, וראו שנכנס אליו יהודי עם פיתקא והתודה על חטאתו שעבר על כל עבירות שבתורה ואף על עבירות חמורות ביותר ר"ל וסר לגמרי מן הדרך, וסיפר שהיה אצל צדיק אחד והורה לו דרך תשובה ורשם לו כמה סיגופים עליו לעשות על כל עבירה כידוע מספרי מוסר נפש תחת נפש, ועל כל עבירה עליו להתענות כו"כ תעניות, אך הוא לא היה בכוחו לשאת כל זאת, וכעבור תקופה כחש בשרו ונראה כעור ועצמות בלבד, וכבר הרגיש בנפשו שאין ביכולתו להחזיק מעמד ואינו מסוגל לכך, והגיע אל הרה"ק מראפשיץ שיורה לו דרך תשובה, וכאשר ראה אותו קרא הרה"ק מראפשיץ לבנו הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב והורה לו על האיש הנ"ל שהוא חלוש כח ושיפטמו וכשיתחזק מעט ישוב אליו, והוא עשה כמצות אביו הק' ונתן לו סעודה דשינה, וכך מידי יום ביומו עד שלאחר כמה שבועות כבר חזר לאיתנו, והביא אותו שוב אל הרה"ק מראפשיץ, וכשנכנס אליו פתח ואמר לו: הגד לי מה עשה לך הקב"ה כ"כ רע שהרבית לחטוא לפניו אמור נא לכה"פ תיבת אשמנו, והתחיל באמירת אשמנו ומיד התעלף במקום, ואמר הרה"ק מראפשיץ: אוי הרי הרגתי נפש יהודי מישראל, וציוה שוב לבנו להאכילו ולהשקותו, וכעבור כמה שבועות חזר לאיתנו, ונכנס אל הרה"ק מראפשיץ ושוב אמר לו כדברים האלה מה עשה לך ה' רע שחטאת לפניו אמור נא לכה"פ תיבת בגדנו ובאומרו תיבה זו נתעלף מיד, וכך חזר המחזה ע"ע עד שגמר את כל אמירת הוידוי, ובאחד הפעמים הללו הגיעו החסידים הללו וראו כל זה, ואמרו לעצמם כאן ראינו צדיק שיכול לכבס נשמת ישראל ולהשיבה למקומה, וקיבלו אותו לרבי עליהם].

ומעתה מה אומר ומה אדבר, חציף עלי מאן דמפרסם חטאיה, ואף אם אכה על לוח לבי לומר אשמנו בגדנו וכו', האם זה נקרא עבודת התשובה,

ניתן לזכות רק מי שמתנהג בהשקט ובצנעא. ומיתאמרי מאמר צדיקים ד'טוב יותר רשע שיודע שהוא רשע מצדיק שיודע שהוא צדיק', והדברים מבהילים. ויש לו לאדם לידע בעצמו כי הוא אין לו מאומה במה להתגאות, כי גם מה שכבר השיג הרי שאינו מדיליה. וכאשר יעשה כל מעשיו בהצנע והסתר הרי שישרה בו ברכת התורה, וכדאמרו חז"ל (תענית דף ח' ע"ב) אין הברכה שרויה אלא בדבר הסמוי מן העין, לא כן כל מה שהוא בגילוי ובפרהסיא יוכל לחול על כך עין הרע ומזיקים, והדבר מזיק הן בגשמיות והן ברוחניות, וכדמצינו ענין נורא בחז"ל (תנחומא פר' תשא, סו"ס לא) דלוחות ראשונות שניתנו בפרהסיא נשתברו ורק לוחות אחרונות שניתנו בצנעא נתקיימו. וכמו כן האדם שמקבל על עצמו קבלות טובות לתשובה והתחזקות, יקיימם ויעשם בצנעא בלא פרסום, ואז יזכה ויתקיימו בידי.

והנה בספה"ק באר מים חיים (פר' מקץ, ד"ה וירא יוסף), בענין יוסף ואחיו, ותו"ד דהנה ירידת יוסף למצרים היה כדי לישר הדרך לפני בני ישראל כאשר יבואו לגור במצרים לעבוד ולמשא שיוכלו להתקיים שם ולצאת משם שלא ישקעו נפשותם בטומאת זוהמת מצרים בנ' שערים שבה, ועל ידי אשר יוסף הצדיק בצדקתו הכניע הקליפה בכך כבש הדרך שיוכלו בנ"י להתחזק וזר לא יקרב אליהם כי קודש הם.

והנה כבישת דרך הזה להכניע קליפת מצרים לאו מילתא זוטרתא הוא אלא פעולה גדולה ועצומה עד מאוד, ונודע מדברי מרן האר"י ז"ל בסוד תפילה בחשאי ותפילה בקול, כי במקום שצריך תיקון ויחוד השלם צריך תחילה להיות היחוד בחשאי מפני פחד החיצונים העומדים וחושקים ליהנות מיחוד הזה, לכך צריך להיות בחשאי שלא יביט בו ההוא רע עין, ורק אח"כ כשנעשה ביחוד בחשאי, רשאי להרים הקול ולעשות היחוד בהתגלות לעין כל וזר לא יקרב אליה כי אחר שנעשה היחוד מסמא ומעור עיני החיצונים ובבחי' על שחל ופתן תדרך תרמוס כפיר ותנין ויפול מצדך אלף וגו'.

ועל כן כאשר רצה יוסף להכניע הקליפה ולרומם שורש הקדושה הנעשה על ידי יחוד

שחוזרים לקלוקולם אחר כך, מפני שאין נזהרין באכילתם לאכול בקדושה, ועל ידי כן הניצוצים המגולגלים בהמאכלים ההם מושכים אותם אחורנית, עכ"ל. והיינו דאם אין האדם מקדש ומטהר עצמו בעניני ארציות אזי סופו שיבוא לידי ירידה ונפילה ונעשה גרוע יותר רח"ל, כי הניצוצים הקדושים או שמעלים הם את האדם למדריגות גבוהות מאוד, או שח"ו מורידות אותו עד לשאול תחתית.

ובענין זה ניתן להאריך הרבה, וכדאמרו חז"ל (ברכות דף ס"ג ע"ב) פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה, כי על ידי אשר 'בכל דרכיך דעהו', על ידי כן 'והוא יישר אורחותיך' יזכה האדם לילך בדרך הטוב והישר, ובהיפוך ח"ו הרי שדרכו עקומה ולא טובה. ואין המדובר כאן ממדריגות הצדיקים ובני עליה שהמה מופשטים מכל חיזו דהאי עלמא, ואין להם שייכות כלל לכל עניני חומר וגשם, כי אם לאנשים כמוני שיש לנו לידע ולזכור כי יש בורא לעולם, ורצונו הוא שהאדם יצטרך לכל ענייני אכילה וכו', דבלא"ה לא יוכל האדם לעבדו בתפילה ובעסק התורה הק', וכל עוד לא זכה האדם להתעלות במעלות הצדיקים שהיו יכולים לחיות בלא אכילה, הרי שהוא זקוק לכל ענייני צרכי הגוף.

וכבר פי' הרה"ק מקאזניץ זי"ע בעבודת ישראל (שלח) מאה"כ בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה וגו', והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה', ותו"ד עפימ"ש הרה"ק רבי זושא זי"ע, שבאם אדם מישראל אוכל ומחשב בדעתו שאוכל לפי שצריך לחיות בעוה"ז, והקב"ה ברא עולמו באופן שבני אדם יצטרכו לאכול, וא"א לחיות בלא אכילה, אזי הגם שאינו יודע כוונת האכילה, ואין בידו התיקונים הנעלים אשר נעשים ע"י האכילה, מ"מ כאשר מכוון עכ"פ שכך הוא רצון הבורא, די במחשבה וכוונה זו שיתעלה אכילתו כאילו היה יודע תיקון הניצו"ק שיש במאכל, עי"ש דבריו הק' באריכות.

- הצנע לכת עם אלוקיך -

התנאי הנוסף הוא 'הצנע לכת עם אלוקיך', דאמרו חז"ל (פסחים דף ס"ו ע"ב) האי מאן דמתייהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת, לכל הדרגות לא

ויורמז כל זה במאמר הנביא שובה ישראל עד ה' אלוקיך, והיינו שיהיה קרוב אליו ית"ש ויקיים בעצמו הכתובים 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך' ו'שויתי ה' לנגדי תמיד', וממילא על ידי כן יתעלה להיות מעל המזלות. וע"ז נאמר (דברים ד, ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו, והיינו שעל ידי האמונה זוכה האדם להתקרב אליו ית"ש, וממילא מהני תשובה כיון שמתעלה מעל המזלות, והרי שתשובתו הוא עד ה' אלוקיך, כי הוא אינו נתון עוד תחת שליטת המזלות שעל פי המזל אין מועיל תשובה כנ"ל.

ואמר עוד קחו עמכם דברים, היינו שתחילת תשובתם יהיה בעניינים שהוא בבחי' 'עמכם' היינו עניינים שבין אדם לחבירו, דאמרו חז"ל (יומא דף פ"ה ע"ב) דעל עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר, ולכמה מפרשים (עי' ברי"ף על העין יעקב; וע"ע ברכי יוסף, סי' תרו) לדברי ראב"ע שאם האדם אינו מרצה את חבירו ואינו מתקן בשלימות את מה שחטא בין אדם לחבירו, אין יום הכיפורים מכפר בעדו אפילו על העבירות שבין אדם למקום, יעו"ש. ורק אחר שישוב בתשובה על כל עניינים שבין אדם לחבירו אז ושובו אל ה' בתשובה על עניינים שבין אדם למקום. וכל זה נרמז בתנאי התשובה של 'ואהבת לרעך כמוך', להתאחד עם הכלל כולו כאמור.

ונרמז זה גם במה שהתקינו חז"ל תרתי דתיובתא, והיינו שיש תחילה לעשות תשובה בעניינים שבין אדם לחבירו, ולזה בהפטרות דרשו ה' בהמצאו' כתיב (ישעי' נה, ז) 'עזוב רשע דרכו', וזה קאי על עניינים שבין אדם לחבירו, ושוב יש לעשות תשובה על עניינים שבין אדם למקום שעל זה נאמר שובה ישראל עד ה' אלוקיך.

ושוב אמר הכתוב אמרו אליו כל תשא וקח טוב, והיינו שצריך שיהיו כל מעשיו בבחי' 'טוב', כי אצל האיש הישראלי אין בנמצא דבר אשר הוא מדבר הרשות, אלא כל ענין וענין או שהוא מצוה או עבירה כנודע מספה"ק, וכאשר יתנהג בכל דרכיו בבחי' הכתוב 'בכל דרכיך דעהו', אז יהיו כל מעשיו בבחי' טוב, וכנ"ל שאף מדריגה קטנה זו שכל מעשיו וצרכיו הגשמיים יעשה כדי

השלם, היה מוכרח לעשות תחילה הדבר בחשאי שלא יודע לאיש, ועבור זה סבל יוסף כל הצער הזה ושמר מלהודיע לאביו איה מקום כבודו וציער אחיו אחת ושתים וגילגל בכח עד אשר יביאו את בנימין אתם כי בהיותם בלתי בנימין אחיהם אי אפשר להיות היחוד בשלימות, ועל כן סיבב שיבואו כולם עם בנימין והכל בחשאי שלא יודע לאיש, כדי שיהיה היחוד תחילה בלחש ואח"כ בקול כנאמר, עי"ש דברי קדשו.

ויראתי בפצותי, ואולי אפ"ל שיוסף למד כל זאת בראותו היאך סיבב הקב"ה כל ענין מכירתו מצרימה, דזה היה מחמת שעשה לו אביו כתנות פסים, וכמו שנאמר (בראשית לו, ד) ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום, והיינו דכיון שראו שיעקב אביהם מקרב את יוסף בפרהסיא יותר מכולם, על כן נכשלו בענין זה ומכרוהו מצרימה, כי בגין הרעש והפרסום התגרה בו יצר הרע להכשילו, ויצא מה שיצא, לכן בעת הזאת עשה הכל בחשאי בלא פרסום על מנת שיצא הדבר מן הכח אל הפועל, ולא יתערב זר בענין זה לסכל ולבטל הענין.

וזוהו גם כן מתנאי התשובה, שכל מעשיו יעשה האדם בהצנע לכת, שרק הבורא ב"ה יודע כל תעלומות ידע ויכיר בכך, ועל ידי כן יוכל להשאיר כח התשובה בידו. וכענין זה מצינו בהקטרת הקטורת לפני ולפנים, דהנה הקטורת היא מכפרת על ישראל (יומא דף מ"ד ע"א), ואף על פושעי ישראל, כידוע מספה"ק (כריתות דף ו' ע"ב) שמצרפים אל הקטורת אף את החלבנה המורה על פושעי ישראל, ולזה הזהירנו הכתוב (ויקרא טז, יז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד, כי בהכרח שיעשה הדבר בהצנע ובהסתר ולא בקול ובפרסום, כי רק על ידי כן יהיה קיום לכח התשובה בישראל.

כל זה רמוז בתיבת תשוב"ה, שרק על ידי עניינים אלו, חיזוק האמונה והדביקות בו ית"ש, בד בבד עם מה שיכלול עצמו עם הציבור, ואף גם יתעסק בכל צרכי הגוף במחשבה שעל ידי כן הוא מקיים רצון הבורא ובהצנע לכת, על ידי כן יהיה קיום לתשובתו לבל יפול עוד.

*

גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ולשוב בתשובה שלימה לפניך, כשמחשבתנו טובה היא, והקב"ה רואה ויודע שבני ישראל עושים כפי יכולתם ומצבם, ומי האמין שאחר שנות גלות ארוכה כזו, וההסתר פנים והתגברות הגדולה של המינות והאפיקורסות וכוחות הטומאה כנגד האמונה והדביקות בהשי"ת, ועדיין בני ישראל מאמינים ואומרים שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, כל אחד לפי השגתו, וכמו שנא' (דברי הימים-א יז, כא) מי כעמך ישראל גוי - ואפי' שנראים כגויי הארצות, מכל מקום אחד יודעים ומכירים כי ה' אחד, וכיון שאומרים שמע ישראל שוב לא ידחו מן הקדושה, וכאשר הזכרנו כבר מ"ד במדרש (תנחומא וישלח, ב) שא"ל הקב"ה לישיעה הנביא לישראל שהקדימו עשיה לשמיעה ומיחדין את שמי פעמיים בכל יום ואת קורא אותן עם טמא שפתים, יעו"ש. וממילא בכל מצב קרובים אנו אל השי"ת ויכולים לשוב בתשובה שלימה.

יעזור השי"ת ויקויים הכתוב (תהלים קיג, ז) מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון, השיבנו ה' אליך ונשובה, שיהא בידינו לשוב בתשובה שלימה לפניך ולקבל עלינו עול מלכות שמים באמת.

יעזור השי"ת לכל בני ישראל ויברכם בשנה טובה ומתוקה, גמר חתימה טובה בספרן של צדיקים, וישפיע עלינו שפע אורה ברוחניות ובגשמיות, בגוף ובנפש, רפואות וישועות, בני חיי ומזוני רויחי, וירומם השי"ת קרן ישראל, אור פניך עלינו אדון נשא, ונזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

תפילת ערבית התפלל לפני העמוד - הרב שרגא שמואל בלומנטל מפעיה"ק משגיח בישיבה"ק.

יום ראשון פר' האזינו ז' תשרי

בשעה 6.00 לפנות בוקר נכנס מרן שליט"א לאמירת הסליחות בהיכל המתיבתא, לפני העמוד ניגש - הרה"ג ר' דוד זלמנוביץ ר"מ בישיבה"ק. לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה דוד נ"י בן הרה"ח ר' שלמה מאיר גרוסברגר מפעיה"ק (ב"ר גבריאל מפעיה"ק).

שיהיה בכוחו לעבוד את ה', ובעת התעסקותו בעניינים אלו יזכור שם שמים.

וגמר אומר ונשלמה פרים שפתינו זה מורה על התנאי החמישי מתנאי התשובה שצריך לעשות כל דבר בחשאי, דהנה תפילה כנגד תמידין תקנום (ברכות דף כ"ז ע"ב), וכנ"ל דלכן נתקן להתפלל תחילה בלחש להורות שכל דבר צריך להיות תחילה בחשאי ובצנעא, ורק אז יש לדבר קיום, שיזכה לעשות תשובה בשלימות ובל ישוב עוד לכסלה חלילה. וזהו היפוך דרך בני אדם כהיום הזה אשר כל דבר תרים הם לעשות בקול רעש ובצלצול גדול, ומצינו כבר בחז"ל באמוראים הק' שהתפללו אל תעשני שיחה בפי הבריות, ואילו היו בני אדם יודעים ומכירים בהיזק הגדול היוצא מן הפרסום היו בורחים ונזהרים כממכווה אש, והיו מבקשים שלא ידברו ולא ידעו מכך הן בעולם הזה והן בעולם הבא שבשניהם הדבר מזיק ח"ו. וכאשר יעשה האדם כל מעשיו בצנעא, או אז יהיה קיום לתשובתו ולא יפול שנית.

עפי"ז יבואר המדרש וישב ראובן אל הבור וגו' ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא, והיינו כי כשראה ראובן כי יוסף איננו, הרי שהאמין באמונה שלימה שכל דבר הוא בהשגחה פרטית, ואם היה זה רצון הבורא ב"ה הרי שהיה מצליח במעשיו 'למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו'. וכיון שלא הצליח ולא עלתה בידו, על כן ישב בתענית ואמר ואני אנה אני בא במעשה בלהה דתלה המעשה בעצמו, דבוודאי ארע לו כן כיון שהוא לא היו בידו מעשים כראוי, ולזה לא היה קיום למעשה ההצלה.

ועל זה אמר לו הקב"ה אתה פתחת בתשובה תחילה, היינו שפתח ברמז הראשון בתיבת תשובה שהוא 'תמים תהיה' דהיינו האמונה התמימה כי הכל בידי שמים, ועל ידי האמונה התמימה זוכה האדם להתקרב אליו ית"ש ולהתעלות מע"ג המזלות, ועל כן חייך שבן בנך פותח בתשובה תחילה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלוקיך, והוא ילמד לבני ישראל דרך התשובה כנ"ל, ושהתנאי הראשון הוא להיות קרוב אליו ית"ש ע"י האמונה, שעל ידי כן יעלה בידם לשוב בתשובה.

האדמו"ר מזלאטשוב: כשלושים ספרים. **מין שליט"א:** ואף יותר... יש רשימה ארוכה של כתבי ידו, והרבה מהם עדיין בכתב יד. והכל תלוי במזל, שיש שכבר נדפסו לפני שנים רבות ויש שמדפיסים ומהדירים רק כעת.

האדמו"ר מזלאטשוב: הגאון רבי חיים אבועלפיא זי"ע כתב עליו דברים נפלאים.²

הרה"ק הרבי ר' בונים מפשיסחא זי"ע אמר שה'שבת מוסר' "האט אים געמאכט פאר א איד"...

מין שליט"א העניק לו המהדורה החדשה של שו"ת 'דברי יציב'.

*

האדמו"ר מזלאטשוב: הרה"ק רבי הערשלע ליסקער זי"ע, היה 'גאר גרויס'... והצדיקים הפליגו בשבחו.

מין שליט"א: הוא היה תלמיד של הישמח משה זי"ע, ונסע רבות אל מין הדברי חיים זי"ע.

האדמו"ר מזלאטשוב: בספרו 'אך פרי תבואה' הוא מביא כמה דברים בשם רבו הישמח משה. הוא נסע להרבה צדיקים, להרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע, ועוד.

בזמנו היה הגה"ק רבי עמרם בלום בעל ה'בית שערים' זצ"ל, והיה כבן גילו, והיה מאד תמה מה הרעש הגדול שעושים מהרבי מליסקא, ואמר שהוא חייב לנסוע אליו לראות מה הוא שונה ממנו... ונסע אליו ל'שבת מברכים אלול'.

מין שליט"א: הבית שערים היה 'אשכנזי'ער', ולמד אצל הכתב סופר זצ"ל...

האדמו"ר מזלאטשוב: ואכן נסע לשם על שבת, ובכל השבת לא ראה עליו כלום, לא כליל שבת ולא ביום השבת, והשתומם מאד. ובסעודה שלישית לפני שאמר תורה, לחש לו הרה"ק מליסקא באוזנו בלשון אויבערלאנד: אויפאלע רב, שתדעו, שה'פארנטבארע טעג' קומען שוין... היינו שהימים הנוראים מגיעים כבר.

אחר תפילת שחרית נסע מין שליט"א לעבר בית החיים בנתניה, לפקוד את הציון המצוינת של כ"ק מין אדמו"ר זי"ע, כמנהגו בכל שנה קודם יום הקדוש לפקוד את ציון אביו לעורר רחמים ולשפוך שיח לקראת יום הגדול, עבור צאן מרעיתו. בהגיע מין שליט"א לבית החיים פנה אל חלקת צאנז, נטל ידיו ואמר הברכה שאומרים בבית החיים כשלא היו שלושים יום, ונכנס אל האוהל פנימה, ועמד בין ציון המצוינת של כ"ק מין זי"ע לציון אמה של מלכות הרבנית הצ' ע"ה, והדליק מין שליט"א ב' נרות ע"ג הציון הק' וכן על ציון אמו הרבנית הצ' ע"ה.

מין שליט"א החל באמירת מזמורי תהלים מקאפיטל צ' עד קאפיטל קח, משך קרוב למחצית השעה, כשבציון נמצאים רק המשמשים בקודש. האמירה עברה בהתעוררות גדולה ובכיות עצומות. לאחר מכן ניגש מין שליט"א לעבר הציון הק', והרכין ראשו כאשר נשען על הציון, ונשא תפילה חרישית מלווה בכיות משך זמן רב. אח"כ נשא מין שליט"א תפילה חרישית על ציון הרבנית הצ' ע"ה. בסיום הניח מין שליט"א אבן על גבי הציון הק' ועל ציון הרבנית הצ' ע"ה, ולאחמ"כ יצא מאוהל לאחוריו. וחזר לקרית צאנז.

אחר תפילת מנחה קיבל מין שליט"א קהל מבני חו"ל שהגיעו לירח האיתנים להסתופף בצל הקודש. באמצע הגיע לביקור בקו"פ כ"ק האדמו"ר **מזלאטשוב שליט"א** לברך ולהתברך בברכת השנים, וזהו תוכן השיחה:

האדמו"ר מזלאטשוב הגיש למין שליט"א ספר "מגלה צפונות" עה"ת להגאון בעל השבט מוסר זצ"ל: הרי נאמר (שמות כג, טו) 'ולא יראו פני ריקם'... 'את ה' אלקיך תירא' (דברים ו, יג) לרבות תלמידי חכמים (פסחים כב, ב)...

מין שליט"א: הדפיסו באחרונה כמה כרכים מספר זה. 'הכל תלוי במזל'... הרי נשארו ממני הרבה מאד כתבי יד...

עוד המשחבה מתרוצצת במוחו, והנה נכנסה פתאום לחדרו בתו הקטנה של רבי ירחמיאל מפרשיסחא זצוק"ל, ומסרה לו ספר 'שבט מוסר' ובו קפל בדף אחד לסימן שעליו לעיין שם. כיון שפתח הרבי רבי בונים את הספר בדף המקופל, אורו עיניו, שכן נכתב שם: 'ונדבר בחכמת החכמים שנגלה להם תעלומות חכמה ומכירים בכל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, ובקיאים בכל. ולא מבעיא חכמי התלמוד, שגדלה מעלתם ממלאכי השרת, אלא אפילו החכמים שבכל דור ודור'. אך לפלא היה בעיניו, איך נגלו לפני ר' ירחמיאל מצפוני לבבו עד ששלח ביד בתו את התשובה להתחבטותו.

כעבור ימים אחדים פגשו ושאלו: מנין ידע מר לשלוח אלי את בתו כשהספר מסומן בעמוד הנכון? הביט בו ר' ירחמיאל ברבי ר' בונים ולא ירד לסוף דבריו: וכי אני שלחתי ספר 'שבט מוסר' ביד בתי? אמרו, נקרא לנערה ונשאלה את פיה. כתגובה לשאלתם ענתה שאיש זקן אחד נתן לה את הספר וציוה עליה למסרו לידי הרבי רבי בונים.

הסיק מכן הרבי ר' בונים: שמע מינה שאלהו הנביא נתן את הספר בידה, אולם מהיכן יש בנמצא לאלהו ספר 'שבט מוסר', הלא בודאי לא לקח משל אחרים, אלא שמה מינה שהשבט מוסר הזה מן השמים הוא. כשסיפר הרבי ר' העניק את הסיפור הזה, העיד כי הוא בעצמו ראה את הספר, ולמד מתוכו. ועד לפני כמה שנים היה עדיין מקובל כי הספר נמצא אצל אחד מנכדיו. והרה"ק בעל ה'פני מנחם' מגור זצוק"ל העיר, שלא בכדי נקרא גם רבינו המחבר בשם 'אלהו'.

^א ראה שם הגדולים בערכו: מהר"ר אליהו הכהן - אחד מרבני איזמיר. חיבר יותר משלשים חבורים, מספר הסמוך לארבעים. והי' אפוסטרופוס גדול לעניים שהיה הולך וקובץ על יד על יד מהגבירים ומחלק לעניים. ורבים השיב מעון בדרשותיו ותוכחותיו ומתק לשנו. וכבר בא לו אדם מ'ישראל בביתו יום ש"ק אחר הדרוש ונשק ידיו ואמר לו 'ידיע להוי להרב כי הוא היה מוכן לעשות עבירה והיום הזה בשמעתי דרוש האדון חזרתי בי ונפקחו עיני'. ונדפסו איזה ספרים מחבוריו והם שבט מוסר. מדרש תלפיות ח"א. מעיל צדקה. מדרש אליהו. אגרת אליהו וכו'.

^ב בהסכמה לספר 'מדרש אליהו' לבעל השבט מוסר, וז"ל: נהירנא כד הוינא זוטרא, הנה נא העיר הזאת שמה ישבו כסאות אלו ראשי סנהדראות, ומתוכם כעין החשמל, דבר אחד לדור, רב להושיע, הרב דומה למלאך, הלא זה אדוני אליהו, אין בן העולם הזה, גברא דחשיב כותיה למחצה לשליש או לרביע, הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו, ידעי רבנן וספרין פתיחן, ונשמע פתגם המלך אף משמיע כל ימיו של אותו צדיק, יושב דורש תחת אשר קנא לאלוקיו, כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע, ורבים השיב בתוכחות על עוון, יום ליום יביע וכו'.

^ג וראה בהקדמת ספרו 'אותיות אליהו': וכבר מפורסם הסיפור אודות הרבי ר' בונים מפרשיסחא זצוק"ל שבלמדו את דברי הרמ"א (ביור"ד רמג) שבזמן הזה אין מי שיענה להגדרת תלמיד חכם שקבעו חז"ל, היה מתמה לעצמו, וכי יתכן לומר על רבותי ה'חזוה' מלובלין וה'יהודי מפרשיסחא זצוק"ל שאינם נחשבים בגדר ת"ח?

ולא הזכיר מענינים אלו... לא דיבר על המחלוקות שהיו פעם, וגם מה היה שייך לצאנו... פעם הגיע אל מרן אאדמו"ר זי"ע אחד האדמו"רים, וראה על השלחן אחד מספרי הצדיקים שלא למדו כ"כ בצאנו, ותמה על זה בפני מרן אאדמו"ר שמעיין בספר זה, והשיב לו מרן אאדמו"ר זי"ע, קיבלתי על עצמי שמקודם אלמד את כל מה שלמד זקה"ק מצאנו, ורק אח"כ אגיע למדרגה שלא ללמוד את כל מה שהוא לא למד...

האדמו"ר מזלאטשוב: ומה עם ה'קיצור שולחן ערוך'? **מרן שליט"א:**

מרן הדברי חיים התרעם על הספר, כי לא היה ניחא ליה שילמדו מתוך קיצורים. אבל על ספרו "קסת הסופר" כתב הסכמה נלהבת! הוא היה גברא רבא... **האדמו"ר מזלאטשוב:** את ה"קסת" הפליאו כולם. החתם סופר זי"ע כתב לו הסכמה נפלאה על הספר, וכותב שם שמהיום לא יתנו כתב קבלה לסופר רק אם יהיה בקי בספר זה!.

מרן שליט"א: מרן אאדמו"ר זי"ע אמר שגם בדרשות ובכתבים שלו, אין להדפיס את ה'שארפע זאכן'... בסופו של דבר אנשים זוכרים בעיקר דברים אלו... *

לבל תשכח מלקיים מאמר חז"ל (ברכות ח:): כל האוכל תשיעי כאלו מתענה עשירי ותשיעי, מזה תוכל לשפוט כי בצדק נוכל לומר עליה (שמות לה, כה) אשה חכמת לב. לא ארכו הימים, כי בשנה שאחריו ביום ג' דעשי"ת תרט"ז שהוא בתוך שנה לאחר פטירת בעלה הקדוש, בשנת מלאת לה שבעים שנה, עלתה נשמתה הטהורה השמימה בגן עדן מנוחתה.

¹ ראה שם בתוך הדברים: כבר נודע לרבים ומלאה הארץ תהלתו של הספר קסת הסופר וכו' כאשר יחזו נכוחות בהמכתב שכתב אליו הגאון המפורסם בעל החת"ם סופר זצלה"ה, ונתקבל מאד הספר הזה על פני תבל, ומגודל חבתו ואיננו בנמצא, חלו פניו רבים וכן שלמים להוציאו פעם שנית לאור לזכות את הרבים אשר ילכו לאורו, ונעתר הרב המחבר לדבריהם להדפיסו שוב ביתר שאת ויתר עז בביאורים חדשים וכו' ושלח אלי ספרו היקר לעיני בו וליתן עליו הסכמה, ומחמת חולשתי ותשות כוחי לא יכולתי לעיין בו הרבה רק מעט, והוטב מאד בעיני, ואוקי גברא אחזקתי' שלא יוציא מתחת ידו דבר שא"מ ח"ו, ובפרט כי ידוע לכל גודל חריפותו ובקיאיותו של הרב המחבר מהחיבורים אשר הוציא לאור, ולזאת מצוה גדולה לסעודו ולתמכו ולהיות בעזרו שיוציא לאור חיבור היקר הזה וכו'.

² וז"ל: איל עופר, אשכול הכופר, במתניו קסת הסופר, ה"ה הרב המופלג בתורה כבוד מו"ה שלמה נ"י גאנצפריד מק"ק אונגוואר יע"א. יקרתו הגיעני עש"ק העבר, בהתגוררי פה לשאוף אור טוב, ובקש מעלי לתת עינא פקיאח על ספרו אשר חיבר, בקראי שמו קסת הסופר, אשר בו ליקט וסידר כל דיני כתיבת ס"ת תפילין ומזוזה ומגלת אסתר ועיינתי בו ועברתי בין בתריו מרישא לסיפא והנה כלך יפה רעיתי ומום אין בך, מכוון להלכה ע"ד האמת, מסודר בסידור נכון. ושמחתי בו מאוד ואמרתי ה' יביצע מעשהו המקום יהי' בעזרו, אזי אני פוקד על כל תלמידי המחויבים לשמוע בקולי, שמיום הדפסת ספר קסת הסופר הלו, מכאן ואילך לא יתנו רשות וכתב קבלה לשום סופר כ"א למי שיהי' בקי בספר הזה ורגיל על לשונו, כדרך השוחטים שנוטלים קבלה, וכמ"ש ט"ז סימן א' ס"ק ה' כן ינהגו עם הסופרים, וסופר שאינו בקי בספר הזה יופסל מאומנתו, ויחזור לפריקים כאשר יושת עליו מהרב, כן אני מצוה לבני ותלמודי ה' יברכם, כי צורך גדול הוא ומכשלה גדולה תחת יד הסופרים בעו"ה, ולבי לחוקקי ישראל גאוני זמנינו שאינם משגיחים, ע"כ אני פוקד ומצוה לכל מי שמחויב לשמוע בקולי שיחזיק במעוז הנ"ל וספר הלז כלו מחמדים וכו'.

וכשאמר זאת התחיל ה'בית שערים' לרעוד בכל גופו ואבריו, והוכרחו לקחתו מן השולחן, וכך שכב ב' ימים. ואמר אחר כך, שעכשיו אני כבר יודע מי הוא... וזה רק מאותם מילים ספורות שאמר לו... ובוודאי שרק גברא רבא כמו הבית שערים היה נרעש ונפחד מדיבורים קדושים אלו... *

האדמו"ר מזלאטשוב: ביום ח' תשרי חל היא"צ של הרה"ק רבי אלעזר ניסן מדרוהוביטש זי"ע...

מרן שליט"א: הוא נסתלק בליל שבת שובה (שנת תרט"ו) והרבנית לא הורידה התכשיטים מעליה בליל שבת, כי חששה שאם תהיה היציאת נשמה בשבת לא תוכל ללבשם בחזרה... ואכן הוא נסתלק בשבת, ורק במוצאי שבת הורידה התכשיטים!.

האדמו"ר מזלאטשוב: היא נקראה 'רויזא בלומא'. יש לי בת שנקראת על שמה.

מרן שליט"א: בנה הייטב לב זי"ע קרא לספרו 'רב טוב', ר"ב הוא הראשי תיבות של שמה.

האדמו"ר מזלאטשוב: הן הייטב לב והן רבי אלעזר ניסן סבלו רבות ממחלוקות בערי כהונתם, פעמים מהמתנגדים ופעמים מחסידים...

מרן שליט"א: מרן אאדמו"ר זי"ע כמעט שלא סיפר

¹ וראה בספר דרכי הישר והטוב (דף כז): בערב יום הכיפורים היה נראה פחד גדול מאא"ז [הרה"ק מליסקא] זצ"ל. ופעם אחת היה בכאן בליל ערב יום כיפור הרב הגאון מו"ה עמרם ז"ל אבד"ק אויפאלא, והיה יושב בסעודת וואכטנאכט במסיבת תלמידי חכמים, והווי קבדחי רבנן כנהוג. ואמר להם הרב הנ"ל, אני באתי כעת מרבינו, וראיתי את הפחד הנורא אשר על אותו הצדיק, שהוא מרגיש כבר אימת יום הדין הבע"ל, ולא יעלה על הלב לומר מילי דבדיחותא.

² ראה בקונטרס תהלה למשה (ד"ה בליל שב"ק): ליל שב"ק שבת תשובה בשנת תרט"ו בראותה לדאבון נפשה אשר בעלה הקדוש הנהו מסוכן מאוד וסכנת מות מרחפת עליו, לא סרה התכשיטין מעליה בעת הלכה על מטתה להנפש מעט, בחשבה אם תסיר התכשיטין ואז כאשר יהיה מה שיהיה שוב לא יהיה נכון להלישם.

ותקם בעוד לילה בעת יציאת נשמתו הטהורה השמימה, והתכשיטין על ראשה, וכל הלילה ההוא ויום השבת לא אמרה דבר, ואף דמע לא תדמע עינה מגודל קדושת שבת, ואכלה סעודת צהרים בחדר האחרת כדרכה בכל שבת לא חסרה דבר, ואף גם סעודת שלישית אכלה עמי בשלחן אחד, ושתתה כוס יין כדרכה בכל שבת.

ורק אחר צאת הכוכבים בעת הדליקו הנרות והניחו גוף הקדוש על גבי קרקע, אז הסירה התכשיטין מעליה, ונכנסה לחדר שבעלה הקדוש מונח שם לספדו ולבכותו ודמעתה על לחיה, ופיה פתחה בחכמה וענתה ואמרה: עד כה היה בעלי אומר בכל ערב יום כיפור קודם כל נדרי "פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך" (תהלים קיט, קלו), [וכן היה דרכו בקודש לאחר שסיים הדרשה בערב יום כפור, פיו פתח להוכיח לכל העם שיפייסו כל אחד מה שפגם באותיות התורה הקדושה, ואמר הגה"ק הפסוק הנ"ל], ועתה גם כן ליל ערב יום כיפור, ונאמר בעוונותינו "פלגי מים תרד עיני על שבר בת עמי" (איכה ג, מח). וזלגו עיניה דמעות מאין הפוגות.

מי יוכל לשער ולספר נהרי נחלי דמעות שירדו מהמון אנשים ונשים מהקהלה הקדושה והגדולה עיר דראהביטש, אשר שמעו קול דבריה הקדושים היורדים חדרי בטן.

בערב יום הכפורים שחרית עת הובילו לקבורה, שמעתי אשר קודם הליכתה ללות את בעלה הגה"ק היתה אומרת להמשרתת: זכור אל תשכחי כי ערב יום כיפור היום וצריכין להכין סעודה כמו על יו"ט, ב' או ג' תבשילין. ואתה תן דעתך כאשר אשה הולכת ללות בעלה גאון קדוש כזה, יעלה על לבה בעת כזאת

שליט"א לפני התיבה בכיות עצומות. לפני התפילה הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה אלכסנדר נ"י בן הרה"ח ר' דוד ורטהיימר מאשדוד. היום אחר תפילת שחרית סיימו את ספר התהלים בפעם השניה לפי הסדר שאמרו מר"ח אלול ואילך.

בשעה 3.30 אחה"צ נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא, לאמירת ספר התהלים ברוב עם כנהוג בחצרות קדשנו ביום י"ג מידות. לפני העמוד ניגש - הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א, ונמשך עד השעה 5.20, ואמרו היה"ר שלאחר התהלים.

לאחמ"כ אמרו הוידי דרבינו ניסים, ואח"כ אנא תבוא וכו', אשמנו וכו' בניגון המקובל, סרנו וכו' מה נאמר וכו', אתה יודע וכו'.

והוציאו הספר תורה מארון קודש. קריאת הקרבנות קרא העסקן הרה"ח ר' הערשל רייכמן, ונמשכה עד השעה 5.50, ומיד לאחר התפללו מנחה. לפני העמוד ניגש הרה"ג ר' יעקב עזרא ראטה שליט"א מנאמני בית מרן שליט"א.

לאחר התפילה בשעה 6.20 נסע מרן שליט"א לאמירת תשליך על שפת הים. בהגיע מרן שליט"א פתח באמירת התשליך, ואמר 'מי קל כמוך' ג"פ. בעת אומרו הפסוק ותשליך במצולות ים כל חטאתם נייער מרן שליט"א את שולי בגד הציצית. אח"כ אמרו התפילה מהחיד"א מספר עבודת הקודש. בסיומו זימר מרן שליט"א 'וננו צדיקים'. וחזר מרן שליט"א לביתו. אח"כ נכנסו לקודש פנימה גבאי המעמדות והגישו את שקלי הקודש לחודש תשרי, בצירוף הכוללות קוויטעל' הקבוע המוגש מדי חודש בחדשו. מרן שליט"א הרעיף מברכותיו ואמר "אלע זאלן געבענטשט ווערן מיט א שנה טובה ומבורכת, א יאר פיל מיט שמחות, וברוב סייעתא דשמיא".

יום שלישי ט' תשרי 'ערב יום הקדוש'

בשעה 5.10 לפנות בוקר יצא מרן שליט"א לאמירת הסליחות ברחבה שממול ביתו נאוה קודש, לפני העמוד ניגש - הרה"ג ר' אברהם שלמה זלמן היילפרין מפעיה"ק. ואמרו הסליחות קצת במהירות.

מיד אחר הסליחות אמר מרן שליט"א הלשם יחוד קודם כפרות, אח"כ אמר ג"פ 'בני אדם' וכו'. מרן שליט"א לקח התרנגול בידו ואמר נפש תחת נפש, אח"כ סיבב ראשו פעם אחת, ואמר זה חליפתי זה תמורתי זה כפרתי, זה התרנגול וכו', וכך סיבב שלשה פעמים, אח"כ הניחו על הארץ בזריקה מועטת והמתין לראות כי התרנגול מהלך ד' אמות.

מקום השחיטה היה מואר באור גדול. אחר עריכת הכפרות בדק מרן שליט"א הסכין של השו"ב הרב בנימין שר הי"ו מפעיה"ק כמה פעמים בהולכה ובהבאה. כן בדק מרן כי על הקרקע שתחת מקום השחיטה יהיה מכוסה כליל בעפר.

האדמו"ר מזלאטשוב: בערב יום הקדוש חל היא"צ של הרה"ק רבי הירצקא מראצפערט זי"ע, שהיה מאד אדוק בצאנז.

מתחילה לא רצה שאנשים יבואו אליו, כך שמעתי מאבי זצ"ל ששמע זאת ממקור מוסמך. וכאשר נסתבב שבאו אליו היה בפעם הראשונה, אמר תורה עה"פ (שמות כב, ה) כי תצא אש ומצאה קוצים וגו', כי תצא אש, ליהודים יש התעוררות אש לנסוע לגוטער יוד, אבל 'ומצאה קוצים', הם נסעו לקוצים, 'שלם ישלם המבעיר את הבערה', הקב"ה שהוא נתן להם התעוררות לנסוע שהוא ישלם זאת, אני לא יכול... כך אמר בפשטותו ובענוותנותו.

מרן שליט"א: שמעתי עליו ממרן אדמו"ר זי"ע, שהיה צם כל השבוע, ושבר תעניתו באכילת תפוחי אדמה בלתי מבושלים, טבולים בטאבאק.

האדמו"ר מזלאטשוב: לפני שנהיה רב בראצפערט כיהן כרב בעיר יאנוש, ופעם אמר לו הראש הקהל, אני שומע ממכם כ"כ הרבה על הרב מצאנז, אני רוצה ליסוע איתכם פעם אחת לצאנז. והנה רבי הירצקא כשהיה מגיע לצאנז, היה מקבל ממרן הדברי חיים הרבה צעקות וגערות, כידוע דרכו בקודש ומי יבא בסוד קדושים, ולכן חשש שכאשר יגיע עמו הראש הקהל, שאין לו השגה בענינים אלו, ויראה איזה 'קבלת פנים' הוא מקבל בצאנז, הוא יאבד את ה'מורא רבך'... אבל הראש הקהל ממש הרבה להפציר ולא יכל לדחותו, ונסע עמו לצאנז, וכל הדרך התפלל שהכל יעבור בשלום. ואמנם בפעם הזאת קבלו מרן הדברי חיים בכבוד גדול ובסבר פנים יפות, ואמר שכבר ממש השתוקק לראותו וכו'... וראה בזה רוח הקודש גלויה ממרן הדברי חיים.

הרה"ח המופלג רבי משה זילבערמאן ז"ל היה מצאצאיו. **מרן שליט"א:** הם נכדי רודניק... הוא סיפר לי, שכאשר היה אצל הרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל, אמר לו לגבי מרן אדמו"ר זי"ע: 'זאלסט טייער האלטן דיין קרוב'... **האדמו"ר מזלאטשוב:** הוא היה בעל קורא אצל הרה"ק מבעלזא.

וכבדו מרן שליט"א בלחיים ואחלו מברכות קדשו. **האדמו"ר מזלאטשוב** הציג את אחד ממלוויו ואמר: מרן שליט"א היה הסנדק שלו... אומרים בשם צדיקים שאפשר לדעת על אדם מי היה הסנדק... היה עובדא אצל החזו"א זצ"ל, שאחד כיבדו בסנדקאות, וזה היה לאחר השואה ולאבי הבן לא היה אב, ולכן כיבד את החזון איש. אחר כך נודע לחמיו שכיבד להחזון איש, והפריע לו, ולא וויתר לו, והוא הלך לבקש מהחזו"א שחמיו לא מסכים. אמר לו החזו"א, תגיד לחמייך שאם הוא יהיה סנדק יכירו על הרך הנולד שהוא היה סנדק... זה סיפור ידוע עם שמות... ונפרדו לשלום.

יום שני פר' האזינו 'יום י"ג מידות' ח' תשרי

בשעה 6.00 נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא לאמירת הסליחות. לפני העמוד ניגש הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א. את הפייט ה' ה' אמר מרן

לאחר התפילה הפיל מרן עצמו על הארץ כשפניו לצד צפון, וסדין פרוסה על הארץ, וקיבל ל"ט מלקות מהמשב"ק הרה"ח ר' אייזיק מאיר זלמנוביץ הי"ו מחגורת עור, ואמר ג"פ והוא רחום וגו', כאשר כל העת נשמע קול הבכיה ממרן שליט"א. בסיומו אמר לו מרן שליט"א: 'יישר כח', ואיחלו שנזכה להיות לשנה הבאה בירושלים הבנויה בבית מקדשנו. ונכנס מרן לביתו בשעה 4.00.

"ליל יום הקדוש"

בשעה 5.30 אחה"צ (זמן הדה"נ: 6.00) נסע מרן שליט"א להיכל הגדול - 'היכל רוזנברג', ונכנס לחדרו, וטבל במקוה שם. והדליק המשב"ק ר' אברהם הנר של שעה שדולק כל היום בביהמ"ד, ובבית הדליק הנר של חיים הנשאר בבית מרן שליט"א (אשר הכינו זאת כמנהג ישראל תחוב בתוך עפר כבר ביום י"ג מידות). מרן שליט"א לבש הקיטל, ונתעטף בטלית מירושת כ"ק מרן זי"ע.

בשעה 6.45 נכנסו בני מרן שליט"א עם כל הנכדים והנכדות לחדרו, ובירך מרן את כ"א בעמידה בתפילה חרישית בעינים עצומות בשימת ידים על הראש (והנכדות בהפסק מטפחת על ראשיהם).

אחר כך נכנסו לקודש פנימה בחורים וילדים היתומים מבני עדתינו הק' ובירך אותם מרן שליט"א בשימת ידיו הק' על ראשם, והמעמד היה נורא ומעורר. בשעה 7.15 נכנס מרן שליט"א להיכל הגדול. מרן שליט"א נשאר עומד כמה רגעים ליד המזוזה ופיו נושאות תפילה חרישית בבכיות, לאחריה עלה על מעלות הארון קודש, ונישק הפרוכת בתפילה חרישית, כשלאחמ"כ החל באמירת 'דרשת כל נדרי' בעינים עצומות ובקול בוכים, משך למעלה משעה.

במהלך הדרשה הפסיק מרן שליט"א כמה פעמים כנהוג, לראשונה לאמירת הוידוי מ'אנא תבוא לפניך' וכו', ואמר טפלנו שקר ומרמה (וכ"ה בכל הוידוים), והמשיך לומר 'סרנו' וכו', 'מה נאמר לפניך' וכו'. כן הפסיק אח"כ באמצע הדרשה לאמירת 'שמע ישראל', ואמר 'ברוך שם' בקול רם. בקטע האחרון הפסיק והוציא הספר תורה מההיכל ואוחזו בידו, ונמשך הדרשה עד השעה 8.20.

בסיום הדרשה מסר מרן שליט"א הס"ת להרה"ג ר' שלמה זלמן היילפרין שליט"א לסובב עמו בביהמ"ד. כן הוציאו עוד שלושה ספרים מההיכל, וסובבו בביהמ"ד כדי שיוכלו כל הציבור לגשת ולנשק הס"ת. ואמר מרן שליט"א בעומדו על מקומו הפסוקים 'אור זרוע לצדיק' וגו' (ז' פעמים), 'פלגי מים' וגו' (ו' פעמים) בבכיות. כשחזרו ב' הספרים מסרו את הספר האחד לידי הדומו"צ הגאון רבי חיים יעקב שוורץ שליט"א שעמד לימינו של מרן שליט"א, ואת הספר השני לידי הדומו"צ הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א שעמד לשמאל מרן שליט"א. ואמר מרן שליט"א הזוהר קם רבי שמעון וכו' בבכיות עצומות.

השוחט בירך אקב"ו על השחיטה, ובכל עת מעמד השחיטה עמד מרן שליט"א בדביקות, כאשר דמעות ניגרו מעיניו.

לאחר שחיתת התרנגול, ביקש מרן מהשוחט רשות לקיים מצות כיסוי הדם, ולקח מלא חפניו עפר תיחוח שהיה מוכן שם, ובירך בהתלהבות 'אקב"ו על כיסוי הדם בעפר', וכיסה הדם מהשחיטה וכן את כל הדם שניתז מסביב, ונכנס מרן לביתו.

בשעה 6.10 הניח מרן שליט"א טלית ותפילין. ונכנס מרן שליט"א לתפילת שחרית בהיכל המתיבתא, לפני העמוד ניגש הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א. ולא אמרו העקידה ומזמור לתודה, והתחילו שמו"ע בזמן נץ החמה, ולא אמרו תחנון ו'אבינו מלכנו', ולא למנצח ובית יעקב.

אחר התפילה הגישו הרה"ח ר' משה הרשקוביץ הי"ו ובנו הרה"ח ר' דוד יוסף הרשקוביץ הי"ו מלונדון גבאי המעמדות בלונדון, את שמות נותני דמי המעמדות ושקלי הקודש של אנ"ש בלונדון. והאציל מרן שליט"א מברכות קדשו על ראש הנותנים.

בשעה 12.05 בצהריים נכנס מרן שליט"א לעריכת השולחן הטהור דערב יום הקדוש בהיכל המתיבתא, מלוכב בכגדי שבת. מרן שליט"א שתה לחיים, ונטל ידיו לסעודה.

והביאו דגים, ואיחל מרן שליט"א לחיים לכל הקהל, מרק עם קרעפליך, ובשר בהמה, וכן את כל מאכלי השבת (חוץ מהכבד). ואכל מרן שליט"א מכל המאכלים יותר מהרגיל. אחר מאכל הבשר שתה מרן שליט"א יין (כשמברך מרן שליט"א בורא פה"ג בתוך הסעודה מקפיד מרן שליט"א שיהיה הכוס מלא עד גדותיו), ואיחל לחיים לכל הקהל.

במהלך השוה"ט זמרו כמה ניגוני התעוררות מניגוני ימים הנוראים, וביניהם, 'רבש"ע לאמיר מאכן א בייט' המקובל מהרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, אבינו מלכנו, ניגון התעוררות מהרה"ק מזלאטשוב זי"ע, ועוד.

לאחר שהביאו המאכלים וזמרו כמה ניגוני התעוררות, זימר מרן שליט"א אין כאלוקינו וכו' אתה הוא אלוקינו בשמים ובארץ וכו' בניגון הידוע בהתלהבות ובבכיות. לאחריה אמר מרן שליט"א תורה. בברכהמ"ז על הכוס התכבד - הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א. בסיום השוה"ט בדרך הילוכו החוצה לביתו אמר מרן שליט"א לכ"א 'א גוט'ן טאג'. לאחמ"כ נכנסו לקודש פנימה בני מרן שליט"א יחד עם בני משפחותיהם, להזכר ולהפקד בדבר ישועה ורחמים, ביום גדול זה.

בשעה 3.15 אחה"צ נכנס מרן שליט"א לתפילת מנחה בהיכל המתיבתא, מלוכב עם הסטראקעס. לפני העמוד ניגש - הרה"ג ר' שמואל נטע זלמנוביץ שליט"א נכד רבוה"ק ור"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק.

תפילה ואמר מרן שליט"א העקידה, והרבונו של עולם שלאחריה. ואמר מרן שליט"א ג"פ פסוקי ה' צבאו"ת וכו'. (עד 'הודו' התפלל מרן שליט"א בסידור תפילה ישרה, כשלאחמ"כ המשך במחזור).

והתחילו 'הודו' בשעה 7.40 בהודו אמר מרן שליט"א הפסוק והוא רחום וכן ביהי כבוד (שלא כמו בכל שבת ויו"ט). וזמרו 'רוממות' ואמרו 'וכרות' פסוק בפסוק כנהוג כשיש ברית מילה.

בשעה 8.40 התחיל ה'בעל תפילה לשחרית' הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א 'המלך' בעמדו על מקומו. קודם ברכת פותח שערי רחמים וכו' פתחו הארון עד אור עולם וכו'. ולא אמרו הפיוטים שביוצר אור. הפיוטים האדיר בשמי עליות דלגו עד 'תשגב לבדך' (עיין מט"א סי' תריט, סעי' מד) [ומנהג רבוה"ק להשלימם בסעודות היום של חוה"מ סוכות]. הפייט אדברה תחנונים אחר חטאנו צורינו דילגו, ורק אמרו מקול גדול וכו', וכן דלגו הפייט אתה מבין וכו', והתחילו 'שמך מעולם' וכו', וכן בתפילת מוסף ובתפילת מנחה.

בשעה 12.25 ניגש מרן שליט"א לפתיחת הארון, והתחילו 'אתה הראת' וכו' ואמר מרן שליט"א ה' ה' וכו' 'שיר למעלות', 'רבונו של עולם' וכו'. נשיאת ס"ת הב' - הרה"ח ר' יעקב פרידמן מפעיה"ק, הבעל קורא היה הרה"ג ר' יעקב יוסף שטייגר שליט"א רא"כ בירושלים. ועלו לתורה, כהן - הר"ר אהרן פרידמן ממאנטריאול (חתן הנה"ח ר' יחיאל מיכל רוזנברג), לוי - הרה"ח ר' יעקב רובינשטיין מפעיה"ק, שלישי - הרה"ג רבי יצחק שימון שליט"א ראש כולל אורח חיים במרכז התורה, רביעי - הרה"ח ר' מנחם מענדל רייכמן מבארא פארק, חמישי - הרה"ח ר' משה קלוגר מב"ב, שישי - מרן שליט"א, ועשה מרן שליט"א 'מי שברך' לבני המשפחה (כמו בר"ה) ולקוני העליה והפתיחה, וכן מי שברך לרפואת פוסק הדור הגאון הגדול ראב"ד ירושלים רבי משה בן דבורה שטרנבוך שליט"א. מפטיר - הנגיד הנכבד הרה"ח ר' יחיאל מיכל רוזנברג הי"ו בונה ומקים היכלי תורה תפילה וטהרה בכל מקומות מושבות חסידי צאנז.

הגבה בס"ת א' - הרה"ח ר' משה יהודה אלטמן ממאנסי, גלילה - ה"ה חנניה יו"ט ליפא (ב"ר שמואל בנימין) טויבער נ"י ממאנסי, הגבה בס"ת ב' - הר"ר יצחק הערץ מאנטווערפן, גלילה - ה"ה יצחק אייזיק (ב"ר משה יהודה) אלטמן נ"י ממאנסי.

לאחר מפטיר אמרו 'יזכור', ואמרו אב הרחמים. אח"כ נערך שמחת הברית לבן הר"ר שלמה זלמן גוטמן מפעיה"ק (ב"ר יעקב יצחק מירושלים, וח"ר יהודה לייב למברגר מפעיה"ק). ומיד בסיום פתח מרן שליט"א ואמר 'אשרי' וכו', ולקח מרן הס"ת בידו ואמר יהללו והכניסו הס"ת להיכל.

מרן שליט"א ניגש למקומו, ופתח בהנני העני ממעש וכו' (הנוסח כמו בר"ה, מתוך הסידור כתר נהורא), והשעה היתה 1.45.

בתפילת חזרת הש"ץ (התחילו בשעה 2.15), בונתנה

בשעה 8.45 התחיל מרן שליט"א מעט בלחש ג"פ 'על דעת המקום' וכו', ואח"כ כל נדרי בניגון המקובל, כאשר כל הקהל אומר עמו יחדיו, ובכל פעם מגביה קולו יותר, ומי יתנה גודל ההתעוררות ברגעים קדושים הללו, בכניסת היום המקודש ביותר, במקום קדוש כזה, ולבב כל המתפללים נמסו מחרדת היום ששרר בהיכל. לאחריה אמר מרן שליט"א בקול רעש גדול 'ונסלח' ג"פ, ואחריו כל הקהל. סלח נא זימר מרן שליט"א, אח"כ אמרו כל הקהל יחדיו ויאמר ה' סלחתי כדברך ג"פ. מרן שליט"א בירך 'שהחיינו' בקול גדול ורם ובהתלהבות עצומה, והחזירו הס"ת להיכל וסגרו הארון קודש.

וניגש הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א לפני העמוד, והתחיל 'ברכו' בניגון ימים הנוראים. את תפילת הלחש סיימו בשעה 9.40, ופתח הבעל תפילה את הארון קודש, והחל מרן שליט"א לזמר הפיוטים 'יעלה תחנונו', 'סלח נא', 'סלחתי', 'כי הנה כחומר ביד היוצר' - בניגוני בית צאנז וראפשיץ העתיקים והמעוררים, כאשר מרן שליט"א כופל ומשלש התיבות בבכי ובתחנונים כשהוא מפרש התיבות כמ"פ בלשון המדוברת במליצה וזכות על כלל ישראל עם קדושים, ולבב כל השומעים נחרד מגודל ההתעוררות.

ואמרו גם הפיוט 'אמנם אשמינו'. וכן הפיוט 'אותך תדרוש', והפיוט 'אתה מבין'. הפיוט ה' מנת חלקי וכוסי' וכו' דלגו. כמו כן בפעם הב' שאמרו י"ג מידות של רחמים לא אמרו אח"כ 'כרחם אב' וכו' סלח נא וכו'. ואמר מרן שליט"א לדוד מזמור פסוק בפסוק (בפתיחת הארון), אחרי עלינו זימרו 'אדון עולם', ולאחריה אמרו ד' מזמורי התהילים הראשונים, ונסתיים התפילה בשעה 11.30 והכריזו על זמן תפילת שחרית בשעה 7.00.

לאחמ"כ אמרו שיר היחוד לפני העמוד ניגש הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. בסיום אמירת שיר היחוד עברו כל קהל האלפים שעלו מכל קצוי הארץ לשהות בצל הקודש ביום הקדוש בקבלת שלום ולאמירת גוט יו"ט ממרן שליט"א, אשר ישב על כסאו והשיב לכ"א במאור פנים, ונמשך עד השעה 12.40. בסיום נכנס מרן שליט"א לחדרו.

"יום הקדוש"

לפני התפילה נתעטף מרן שליט"א בטלית מירושת כ"ק מרן זי"ע בחדרו שבהיכל רוזנברג, והתחיל לומר התפילות קודם התפילה.

בשעה 7.00 נכנס מרן שליט"א לתפילת שחרית, ופתחו הארון קודש ואמרו 'אנעים זמירות' בנעימה, ולאחריה קדיש יתום. אח"כ אמר מרן שליט"א יחד עם ה'בעל תפילה לפסוקי דזמרה' הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א 'אדון עולם', ואח"כ אמר מרן שליט"א ברכות וכן הבעל

במהירות. בעליות התכבדו, כהן - הנדיב הרה"ח ר' יחזקאל וואלף מירושלים, לוי - הרה"ח ר' אברהם יצחק צבי קליין ממאנשעסטער, מפטיר יונה - הרה"ח ר' חיים שפירא מירושלים, הגבה - הרה"ח ר' שלמה רייכמן מבארא פארק, גלילה - העסקן הרה"ח ר' חיים שמואל קרעש מנכ"ל מוסדוה"ק בבארא פארק. ואמר הש"ץ או"א ברכנו וכו', אך הכהנים לא נשאו כפיים. ולא אמרו 'אבינו מלכנו'. תפילת מנחה הסתיימה בשעה 5.55.

לפני תפילת נעילה, הראה מרן שליט"א לנכדו נ"י אשר זה לו השנה הראשונה להתענות ביום צום הכיפורים, מש"כ בסידור תפלה ישרה בפי' כתר נהורא יום כיפור, בענין ההתחזקות לקבל עינוי היום בשמחה". מיד בסיום תפילת מנחה, התחילו 'תפילת נעילה', ופתח מרן שליט"א באשרי ובא לציון במתינות, לאחריה ניגנו קדיש בניגון המקובל והמעורר לבבות, והראה מרן שליט"א שיכריזו לומר וחתמנו.

לפני חזרת הש"ץ פתחו את הארון קודש ונשאר פתוח בכל תפילת נעילה. והתחיל מרן שליט"א ברוך אתה בניגון המקובל עד אחרי מחיה המתים.

כל סדר הפיוטים כמו 'זכור ברית אברהם', והפייט 'ישראל נושע' אמר מרן חו"ק. לפני 'אנקת מסלדך' אמרו ג"כ קל מלך וי"ג מדות, (וראה הליכות חיים מועדים, חודש תשרי, תפילת נעילה, שכך היה לפעמים אצל כ"ק מרן זי"ע, ונמצא שאמרו י"ג מידות של רחמים י"ג פעמים, ע"ש). בברכת

מלך מוחל וסולח אמר מרן ויום 'צום' הכיפורים. ואמר מרן שליט"א או"א ברכנו והכהנים לא עלו לדוכן. בסיום חזרת הש"ץ אמרו אבינו מלכנו. אח"כ אמרו בקול רעש גדול 'שמע ישראל' פ"א, 'ברוך שם כבוד' ג"פ, 'ה' הוא האלוקים' ז"פ, 'ה' מלך' פעם אחת, ומיד לאחריה קדיש תתקבל בניגון שמחה וריקוד, כאשר כל הקהל יחדיו מזמרים בשמחה גדולה, ומרן שליט"א מעודד השירה בידי הק' בחזקה.

קודם תתקבל הקריא הבעל מקריא הגאון רבי חיים יעקב שוורץ שליט"א דינא רבא דקהלתנו הק' תקיעה גדולה, והשעה היתה 7.36 (זמן צאה"כ). לאחר קדיש אמר מרן שליט"א ג"פ לשנה הבאה בירושלים הבנויה, וחזרו הקהל אחריו.

מיד לאחריה התחיל הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א בתפילת ערבית לפני

הריני מקבל מצות עשה של השי"ת בעינוי זה, ויכניס תשוקה בליבו הלואי שיתארך היום הצום וכו', אך בהיפך אדם המצפה בכל עת ורגע מתי יעבור אותו היום כיפורים, ובבוקר יאמר מי יתן ערב להיפטר מהעינוי, בוודאי אדם כזה אינו מקיים מצות עשה זו בשמחה, ובוודאי אינו מקבל חלק מאלף אלפי אלפים משכר השמח בעינוי דיום כיפורים, ולעת ערב אפשר והי' אכילת שניהם ברגע אחד, ובוודאי אם הי' מתיישב בדעתו על רוע כוונתו ביוכ"פ במצות עשה על הצום, היה אוכל את בשרו בשיניו, על אשר אבד את השכר הגדול של מצות עשה בשמחה של העינוי, ומה בצע שנכספה נפשו שיעבור היום ויפטר מהעינוי של הצום, הלא כל כך היה סובל העינוי ממש כמו זה ששמח בלבו שמחה עצומה בעבודת ה' בקיום מצות עשה זו בכל רגע, ואדרבא זה השמח במצות עשה זו על העינוי דיוכ"פ זאת השמחה הי' מבטל לו העינוי בקצת משא"כ זה שהי' בלבו תוגה על העינוי של היום", עכ"ל.

תוקף אמר מרן שליט"א ומאליו יקרא - ומאליו יקרע, מי יעשר ומי יעני. בברכת מלך מוחל וסולח אמר מרן שליט"א ויום צום הכיפורים [וכן בשאר התפילות בברכה זו]. ב'כתר' אמר מרן שליט"א 'משבחים ואומרים', וכן בתפילת נעילה.

בעלינו לשבח נפל מרן (וכן כל הקהל) על הארץ בכריעה והשתחויה כשפניו מוטים על ידיו על הארץ, ואומר לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא, וכן היה סדר הכריעה בכל הד' כריעות. [כשאומרים 'והכהנים והעם' בפעם הב' (על הגורלות) ומצויין במחזורים 'כאן א"צ לכרוע', מרן שליט"א כרע והשתחוה מעט].

לפני עלינו לשבח פתחו ארון הקודש, ונשאר פתוח עד אחר אמירת הפסוקים 'אתה הראת - מעתה ועד עולם'.

בסדר העבודה אמרו אתה כוננת וכו', ואמרו מרן שליט"א במתינות גדולה ובהתעוררות, כשאמר מרן (בפעם הראשונה) אחת למעלה ושבע למטה הראה באצבעו כפי הסדר שהיה עושה הכה"ג. ואמרו הפיוט 'אלה אזכרה'.

הפיוטים אחר סדר העבודה אמר מרן שליט"א בישיבה עד זכור רחמין, ולא אמרו הפיוט אתה מבין. בקדיש אמר מרן שליט"א לעילא לעילא (ולא ולעילא), עושה שלום (ולא השלום). ונסתיימה תפילת מוסף בשעה 5.10.

(ע"י מרן עמדו חברי המקלה וזימרו את הניגונים דלהלן: 'מכלכל חיים' - ניגון מר' יוסל טאלנער ע"ה שהיה בעל מנגן אצל הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע; 'אמרו לאלוקים' - ניגון שמחה עתיק מיוחס להרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע - ומקובל אצל צאצאיו שאמר שכל זמן שישירו בני ישראל ניגון זה יהיה להם אך טוב; 'מעשה אלוקיננו' - ניגון המקובל מהרה"ק רבי ישעי' מטשחויב זי"ע; 'וכל מאמינים' - ניגון שמחה עתיק מבית קארלין; 'ויאתיו' - מארש שהולחן בשנת תשס"ח ע"י הבעל מנגן הרה"ח ר' יוסף גליק מפעיה"ק; 'היה עם פיפיות' ניגון 'טל' שהיה משורר הרה"צ רבי אליעזר וורובל שו"ב זצ"ל). מיד כשסיימו קדיש תתקבל דמוסף התחיל מרן שליט"א 'ויהי בנסוע' (ולא אמרו אין כאלקיננו, ולא שיר המעלות שבפתחת הארון). בפתחת הארון התכבד - העסקן הר"ר ישראל שמעון מפעיה"ק יו"ר ארגון ביקור חולים 'לב טוב' דחסידי צאנז.

לתפלת מנחה ניגש לפני העמוד הרה"ג ר' יעקב יוסף שטייגר שליט"א רא"כ בירושלים, והתפללו

^ח וז"ל: 'כיוון דבעינוי יום כיפור מקיים אדם מצות עשה ועניתם את נפשותיכם, ולא תעשה' כי כל הנפש אשר לא תעונה ונכרתה', ועיקר כפרת העוונות הוא ע"י קיום העינוי דיום כיפור דווקא, ולא די שבעינוי זה שהוא מקיים מתכפרים לו עוונות אלא נחשב לקיום מצות עשה יותר אפ' מתפילין וציצית, כי צערא דגופא עדיף. על כן ראוי לאדם לשמוח שמחה עצומה עד מאוד בכל רגע שסובל צער העינוי מהאכילה ושת"י וחליצת מנעלים, על מצות עשה מן התורה שמקיים בכל רגע שסובל העינוי, ושיכניס בליבו אהבת השי"ת חשקו ורצונו שיתארך היום הצום הקדוש כפלי כפלים בכדי שיקיים העינוי מצות עשה מן התורה, כי אינו דומה מי שמקיים מצות עשה מועטת למי שמקיים מצות ה' כמה שעות וכו'.

והנה כל מה שנעשה חלש ביותר, יהיה בשמחה יותר, כגון במנחה ותפילת נעילה, כי לפי גודל העינוי הוא גודל השכר, ויאמר בכל עת

בהמשך זימרו את זמר המבדיל למוצאי יוהכ"פ, ואת זמר המבדיל למוצאי שבת. ואמר מרן שליט"א תורה. במהלך הסעודה שוחח מרן שליט"א עם המסובים, בענין סדר העבודה, ועבודת הכהן גדול. והיו"ט הגדול שהיו עושים בצאתו מן הקודש בשלום. בברכת המזון על הכוס התכבד - הרה"ח ר' מאיר הערץ מבארא פארק. לאחמ"כ עברו קהל אורחי חו"ל לברכת פרידה.

יום חמישי פר' האזינו י"א תשרי

בערב הכניס הרה"ח ר' פנחס גרוס חבר מועצת העיר אלעד ויו"ר מוסדותינו הק' באלעד לולבים ואתרוגים לקראת חג הסוכות.

יום שישי פר' האזינו י"ב תשרי

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה יהודה נ"י בן הר"ר חיים מאיר הלר מאלעד (ב"ר יואל מאשדוד).

שב"ק פר' האזינו י"ג תשרי

עקב הצרידות בקולו של כ"ק מרן שליט"א, ערך מרן שליט"א את תפילת ליל שב"ק והשוה"ט דליל שב"ק בביתו נאווה קודש. לתפילת מנחה בערב שב"ק ירד לפני התיבה הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, קבלת שבת - הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א.

יום שב"ק

בתפילת שחרית זימרו רוממות כנהוג כשיש ברית מילה. שחרית התפלל לפני העמוד - הר"ר חיים יהודה ברנט מפעיה"ק.

בעליות התכבדו, כהן - הרה"ח ר' יעקב אריה שווארץ ממאנשעסטער, לוי הרה"ח ר' דוב בער לוי מפעיה"ק (ב"ר אלימלך מפעיה"ק, וח"ר יצחק ארנפלד מפעיה"ק, - קריאת השם), שלישי - הרה"ח ר' אליעזר וייזנער מבארא פארק, רביעי - הבחור הבר מצוה דוד נ"י בן הרה"ח ר' שלמה מאיר גרוסברגר מפעיה"ק (ב"ר גבריאל מפעיה"ק), חמישי - הרה"ח ר' יצחק אהרן ברבר מפעיה"ק. שישי - הרה"ג רבי אפרים פישל ויזל שליט"א מרבני קרית צאנז, שביעי - הר"ר מרדכי אהרן אייזנבך מב"ב (ב"ר משה מאיר מביתר, - קריאת השם), אחרון - המוהל הרב בנימין שער מפעיה"ק, מפטיר - הרה"ח ר' יצחק אלטמן מוויליאמסבורג, הגבה - הרה"ח ר' שלמה מאיר גרוסברגר מפעיה"ק, גלילה - הרה"ח ר' טוביה ויזל מפעיה"ק.

מוסף התפלל לפני העמוד - הרב אלטר יעקב וינגרטן מפעיה"ק (ב"ר צבי ז"ל, וחתן להבחל"ח ר' יצחק אהרן ברבר מפעיה"ק).

אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר יקותיאל יהודה וינגרטן מפעיה"ק (בה"ר אלטר יעקב מפעיה"ק, וח"ר בן ציון קניג מפעיה"ק).

העמוד. מרן שליט"א נשאר לבוש עם הטלית על ראשו (ולא חבש השטריימל עד אחרי הבדלה). לאחר תפילת מעריב ערך מרן שליט"א הבדלה על מקומו לכל הקהל. בהגבהת הכוס התכבד - הנגיד הנכבד מוה"ר יחיאל מיכל רוזנברג הי"ו בונה ומקים היכלי תורה תפילה וטהרה בכל מקומות מושבות אנ"ש. ובירך מרן שליט"א בורא מאורי האש על נר השעווה שדלק ביום הקדוש בבית המדרש. אח"כ איחל מרן שליט"א לכל הקהל במאור פנים 'א גוט יו"ט'.

בפתיחות הארון ביום הקדוש (מרן שליט"א הורה לפתוח ב' דלתות הארון קודש ולא רק בדלת א'), התכבדו: הרה"ג רבי דניאל אליאס שליט"א רא"כ אדירי התורה בב"ב; הרה"ג רבי דוד אסקל ראש הכולל בצפת עיה"ק; הרה"ג רבי אברהם יעקב ברגר שליט"א מפעיה"ק נכד כ"ק מרן זי"ע; הגאון רבי מרדכי ברנט שליט"א דומו"צ קהלתנו הק' ורא"כ הלכה במרכז התורה; הרה"ג רבי שלום יוסף גוטמן שליט"א רא"כ ש"ס באדירי התורה בב"ב; הרה"ג רבי אשר דוד גליק שליט"א מנהל רוחני דישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק; הרה"ג רבי מאיר יוסף דויד שליט"א מנהל רוחני דישיבה"ק לצעירים דברי ברוך פעיה"ק; הדומו"צ הגאון רבי מרדכי לוינשטיין רא"כ הלכה במרכז התורה; הרה"ג רבי שלמה זלמן למברגר שליט"א אב"ד מאקווא נתניה ר"מ בישיבה"ק; הרה"ג ר' ישראל מנחם למברגר שליט"א מראשי כולל אדירי התורה בב"ב; הרה"ג רבי אשר מוטצען שליט"א דומו"צ בבי"ד זכרון מאיר בב"ב; הרה"ג רבי חיים מוטצען שליט"א מפעיה"ק - נכד כ"ק מרן זי"ע; הרה"ג רבי ישראל פלדמן שליט"א דומו"צ קהלתנו הק' בכרכפלד; הרה"ג רבי יעקב מרדכי רייך שליט"א מנהל רוחני דישיבה"ק לצעירים שפע חיים בב"ב; הרה"ג רבי יצחק שימון שליט"א רא"כ או"ח במרכז התורה; הנגיד הרה"ח ר' יחיאל מיכל רוזנברג הי"ו; הנגיד הרה"ח ר' אברהם ברנט מב"ב הרה"ח ר' שמואל ברגר מב"ב; הנגיד הרה"ח ר' יעקב יוסף מילר מאנטווערפן.

מוצאי יום הקדוש

בשעה 9.00 יצא מרן שליט"א לרחבה מול ביתו נאווה קודש לקידוש לבנה ברוב עם, במעמד הקהל הגדול שעלו ליום הקדוש בצילא דמהימנותא. לאחר קידוש לבנה רקד מרן במחול עם בני משפחת המלוכה שליט"א. לאחריה עברו כל קהל האלפים ששהו בחצר הקודש ביום גדול זה, להיפרד ולברך ולהתברך בברכת א גוט חודש, וא גוטן תמיד. בשעה 9.45 נכנס מרן שליט"א לביתו נאווה קודש. שם נכנסו בחורים וילדים יתומים מבני עדתינו הק' והעניק להם מרן שליט"א מחזור המפורש לסוכות.

בשעה 10.20 נכנס מרן שליט"א לשולחן הטהור בקליינע זאל שבביתו נאווה קודש, עם מנין מצומצם מבני המשפחה, בני הבית, וכמה אורחים מחו"ל. מרן שליט"א שתה לחיים ונטל ידיו לסעודה, ובצע על לחם משנה. בסעודה הביאו דגים, ומרק, ובשר.

קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. מיד לאחר מנחה התפללו מעריב, לפני העמוד התפלל הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א. ב'השכיבו' זימרו כנהוג. לאחר התפילה עברו הקהל לברכת א גוט יו"ט.

מעט אחר התפילה, נכנס מרן שליט"א לסוכה הגדולה (שהורחבה השנה והוגדלה לרווחת הציבור) שם הסבו יחד לסעודת שב"ק ויו"ט תלמידי הישיבה בחורי חו"ל. בחורי החמד זכו לשעות של התרוממות והתעלות ותענוג עילאי, כאשר מרן שליט"א כאב רחמן אל בניו יקיריו יושב עמהם ומרעיף עליהם השפעות דקדושה ברוחניות ובגשמיות.

בסוכה היו תלויים נוי סוכה כנהוג, וכן דולקים צ"א נורות כמנין סוכ"ה כמנהגו של מרן הדברי חיים זי"ע, וכן הרבה אתרוגים ותפוחים. על השולחן דלקו ז' נרות לכבוד האושפיזין (וכן בכל יום).

קודם שנכנס מרן שליט"א לסוכה נעמד על הפתח מבחוץ ואמר התפילה שאומרים קודם שנכנסים לסוכה יהי רצון שתשרה שכינתך וכו'.

ונכנס מרן שליט"א ועל מקומו אמר מרן שליט"א אזמין אושפיזין וכו'. ואמר מרן שליט"א: לכאו' היאך אנו הפחותים בדור נמוך כזה יכולים להרהיב עוז בנפשנו להזמין האושפיזין קדישין להכנס אל תוך הסוכה שלנו. והן אמנם שהצדיקים הקדושים זכו ונתגלו האושפיזין אליהם בתוך סוכתם, וכנודע בזה כמה וכמה עובדות מצדיקים זי"ע. ורביה"ק מרנא הדברי חיים זי"ע הורה להכין כסא מיוחד עבור האושפיזין. ואכן י"ל כי בדורנו זוכים אנו עכ"פ לניצוץ קדוש מהאושפיזין קדישין, והיינו שכל אחד ואחד לפום דרגא דיליה זוכה לקבל האושפיזין, ואף הפחות ביותר זוכה עכ"פ לניצוץ קטן, וכעין שמצינו באליהו הנביא זכור לטוב שהוא מגיע להשתתף בכל ברית מילה. וע"ז אנו רומזים באמרינו בנוסח 'זכאה חולקנא' היינו שזוכים אנו לחלק וניצוץ קדוש מהאושפיזין קדישין שמגיעים לכל סוכה וסוכה של כל איש ישראל.

ויורמז בפסוק (דברים לב, ט) יעקב חבל נחלתו, והיינו כשם שחבל יתכן שיהיה ארוך ויעבור מעל ימים ונהרות ולא יפסק, כן נמי האבות הק' הגם שאנו רחוקים מהם מרחק שנות אור, מכל מקום עדיין מקושרים ואחוזים אנו בהם, וזוכים להתעוררות אורם בסוכה.

מרן שליט"א התיישב על מקומו וקרא קריאת שמע (אחר שבתפילת ערבית היה עדיין קודם זמן צאה"כ). ואמר מרן שליט"א: כי הגם שבכל יום אסור לאכול קודם שקוראים קריאת שמע (ראה שו"ע או"ח, סי' רל"ה, סעי' ב), ואמרו ע"ז חז"ל (ברכות ד, ב) דכל העובר על דברי חז"ל חייב מיתה. אמנם בליל א' דסוכות דמצות הישיבה בסוכה הוא ג"כ מצות עשה דאורייתא, שפיר רשאים לאכול גם קודם קריאת שמע דכאמור הוא ג"כ מצ"ע דאורייתא. ברם

בעליות בתפילת מנחה התכבדו, כהן - הרב דוב בער ישראלי משגיח בישיבה"ק, לוי - הר"ר יעקב טוביער מפעיה"ק, שלישי - הרה"ג ר' יעקב מרדכי רייך שליט"א מנה"ר דישיבה"ק לצעירים שפע חיים בב"ב, גלילה - הר"ר דוד יעקב ויזל מבארא פארק.

בזמירות בשוה"ט התכבדו, ברוך א"ל עליון - הרה"ג ר' יוסף אייזנברגר שליט"א רא"כ עיון והוראה במרכז התורה, דרור יקרא - הרב מרדכי אריה ברגר מפעיה"ק, שבת היום - הרה"ח ר' נפתלי יצחק זלמנוביץ מפעיה"ק.

אח"כ זימרו עוד כמה ניגונים מעוררים, ולא אמר מרן שליט"א תורה.

ברכת המזון על הכוס בירך - הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א.

תפילת ערבית התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' חיים רפאל אייזנבך משפיע בישיבה"ק ומראשי 'בחצרות החיים'. אח"כ עברו כל הקהל לברכת א גוט וואך.

אחר הבדלה הכניס הרה"ח ר' שלום ברבר מפעיה"ק לקו"פ אתרוגים לקראת חג הסוכות.

יום ראשון י"ד תשרי 'ערב סוכות'

לפני תפילת שחרית הדליק מרן שליט"א ב' נרות לרגל יומא דהילולא דהמגיד מקאזניץ זי"ע.

אחר תפילת שחרית עלה מרן שליט"א לגג ביתו וסיכך בעצמו בסכך של ענפי עץ דקל על סוכתו המיוחדת בביתו נאווה קודש, וכן על סוכת בני הבית בסמוך.

כמנהג רבותינו הק' לחלק צדקה בערב סוכות, שלח היום מרן שליט"א סכומים גדולים לנצרכים.

בשעה 3.45 אחה"צ אגד מרן שליט"א הד' מינים בסוכתו, כשהוא לבוש כבר בבגדי יו"ט, בנוכחות בניו שליט"א, ובסיועו של הרב שמואל שמעלקא שער מנהל מרכז החינוכי לבנות בית חנה בקרית צאנז, ואחיו הר"ר פנחס מב"ב, וכן הר"ר זאב מאיר שר מפעיה"ק (בה"ר אלטר יעקב שמעון מפעיה"ק) [אשר זה להם חזקת אבות מזקנם הרה"ח ר' מיכאל ז"ל ואביהם הרה"ח ר' חיים שרגא פאביל ז"ל שאגדו הלולב להרה"ק מוהרש"א מראצפערט זי"ע ולמרן זי"ע, וכן להבחל"ח לכ"ק מרן שליט"א], אשר גם הכינו את הקוישלעך להכניס בתוכו ההדסים והערבות. והניח מרן ט' הדסים באיגוד הלולב, ג' מצד ימין ג' מצד שמאל, וג' באמצע, ושני הערבות מב' הצדדים, ועשה ג' טבעות בגוף הלולב, ואחד למטה על הקוישלע. את ההדסים והערבות שלשלו באופן שיצאו בחוץ למטה והגביה קצת את שולי הקוישלע, כדי שבשעת הנטילה יאחו הג' מינים בעצמם בלא הפסק הקוישלע.

ליל יו"ט ראשון של סוכות 'אושפיזא דאברהם'

תפילת מנחה התפלל לפני העמוד - הגה"צ אב"ד

מדין ד'תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם' (זבחים פט, א), על כן יש לקרוא קריאת שמע קודם הסעודה.

לפני קידוש עורר מרן שליט"א לבחורי החמד שיכוונו לצאת בברכת 'שהחיינו' הן על עצם קדושת יו"ט, והן על קיום מצות סוכה. כן הורה שיכוונו בברכת 'לישב בסוכה' על כל הסוכות שישבו שם, היינו הן סוכה זו שבה סועדים סעודת יו"ט, והן הסוכה אשר בה ילונו לאחמ"כ. ויכוונו גם לצאת בברכה זו על כל מה שיעשו בסוכה עד שיברכו שנית לישב בסוכה.

עוד עורר מרן שליט"א שעל כל אחד ואחד לדעת טעם מצות סוכה, וכאשר כתב הב"ח בריש הלכות סוכה שיש לכוין בסוכה טעם המצוה כי בסוכות הושבתי וגו', ולזכור הפלוגתא אם סוכות הוא זכר לענני הכבוד, או שסוכות ממש עשו להם. וכל זה יש לכוון בעת ברכת לישב בסוכה ובעת אכילת הכזית הראשון בסוכה.

מרן שליט"א קידש על היין עם גביע מירושת כ"ק מרן זי"ע בניגון יו"ט, ובירך לישב בסוכה, וברכת שהחיינו. קודם שבירך הברכה 'לישב בסוכה' הביט מרן על הסכך, וכן בכל יום.

לאחר ברכת המוציא אכל מרן הכביצה בפעם אחת בלא הפסק ובלהב קודש, ורק לאחמ"כ חתך את פרוסתו לכמה חלקים כמדי שבוע, וחתיכת פרוסת המוציא גם להרבנית תליט"א.

אח"כ הורה מרן שליט"א לבחורי החמד שילכו ליטול ידיהם לסעודה. והגישו דגים.

במהלך השוה"ט אמר מרן שליט"א כמה פנינים, ונביא כאן תוכנם:

◆ הנה לכאו' קשה קושיא גדולה ואמיתית, האיך יכול אדם פשוט וגס, אשר הירבה לחטוא ולהמרות פני מלכו של עולם, להיכנס לסוכה הקדושה, אשר כל כולה שמותיו של הקב"ה, ועוצם קדושתה רבה היא עד אין שיעור, עמוק עמוק מי ימצאנו, והיא 'צילא דמהימנותא צילא דקודשא בריך הוא ושכינתיה'. והלא האדם משול ל'חרס', ושנינו (מג"א אור"ח, סי' תרל"ט, סעיף א) דאסור להכניס כלי חרס לסוכה, ואם כן האיך יכנס לסוכה.

האמנם הגם ששנינו (פסחים ל, ב) כלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם, מ"מ אם מחזירים אותו לכבשונו באש הרי הוא יוצא מידי טומאתו ואיסורו (זבחים צו, א; ועיי"ש בתוד"ה אלא, ובטוא"ח סי' תנ"א בשם השאילתות), ונעשה ככלי חדש. וכן בכל הכלים אפילו שנדבק עליהם דבר טומאה ואפילו אם נראה עליו בעין הרי הוא נטהר על ידי ליבון באש (עיי' אור"ח סי' תנ"א ובנו"כ).

עוד אמרו חז"ל (פסחים שם) כי כלי חרס אין לו תקנה אלא בשבירה.

ומעתה האדם אשר הוא כאמור ככלי חרס, וכאמרנו זה עתה ביום הכיפורים (בפיוט ונתנה תוקף), כי האדם משול כחרס הנשבר, יש לו ג"כ ב' אופנים היאך יוכל לתקן עצמו, האחד הוא להעביר עצמו באש ההתלהבות והברע"ן בעבודת השי"ת ובקיום מצוותיו, והשני על ידי שיהיה לו לב נשבר, והיות ולבבו שבור בקרבו לרסיסים מחמת מצבו השפל, שוב הוכשר לבא אל הסוכה.

◆ בתוה"ק (ויקרא כג, מב-מג) בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים וגו'. ובגמרא (סוכה יא, ב) כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, ענני כבוד היו דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם. וצריך לבאר למאן דאמר סוכות ממש מה הרבותא וההטבה בזה, עד שאנו עושים זכר לכך למען ידעו דורותיכם. עוד צריך ביאור שהרי בודאי אף הוא מודה שענני כבוד היו (ועיי' שו"ת דברי יציב אור"ח סימן רפג, ג), ואם כן לאיזה צורך עשו להם סוכות.

וי"ל דהנה גם בשעה שבני ישראל עברו בים, תוך כדי הנס הגדול והנשגב של קריעת ים סוף, שבני ישראל הלכו בחרבה ואחר כך טבעו בו המצרים, כתוב (תהלים קו, ז) וימרו על ים בים סוף, ואמרו חז"ל (סנהדרין קג, ב; במדב"ר טז, כו) שגם פסל מיכה עבר עמהם.

ומבואר בחז"ל (תנחומא שלהי פר' תצא) שנקנסו והיה הענן פולטם, ועי' בתרגום יוב"ע (שמות יז, ח; דברים כה, יח) שעמלק היה הורג אנשים משבט דן שלא היו ענני הכבוד מקבלים אותו ופלטן הענן מחטא עבודה זרה, שהיה אצל שבט דן פסל של מיכה יעו"ש, וכן פירש"י ביחזקאל להדיא (טז, טו) זה שבטו של דן שהענן פולטו, שהיו כולם עובדי עכו"ם, יעו"ש.

ומעתה יש לומר שבני שבט דן שנפלטו מתוך הענן, הם עשו לעצמם סוכות ממש, וכשהיו מהלכים אחורי בני ישראל שהיו בתוך הענן, עשו הם לעצמם סוכות ממש.

ומעשה אבות סימן לבנים היה בידם מאברהם אבינו, דבאברהם כתיב שאמר למלאכים (בראשית יח, ד) והשענו תחת העץ, ומבואר בחז"ל (ר"ה יא, א) דקאי בחג, ובתוס' שם דבסוכות באו המלאכים לאברהם. ואף דנדמו בעיניו כערביים, וחשדן בע"ז, וכדאמר להם תחילה 'ורחצו רגליכם', כיון דכסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עובדי אלילים לביתו (ב"מ פו, ב). וזה היה סימן לדורות עולם שאף מי שנכשל רח"ל בחטא עבודה זרה גם הוא יכול לישב בצל הסוכה, ומזה למדו בני דן ועשו להם סוכות במדבר.

ועל כן נצטוונו עד עולם לעשות סוכות זכר לאותם הסוכות שעשו בני שבט דן, דבלא"ה הרי שלא היינו מעיזים פנינו כלל להכנס אל צל א"ל בצילא דמהימנותא אל תוך הסוכה הק', ברם כיון שלמדנו מאבי האומה שהכניס האורחים אל תוך הסוכה,

ויו"ט. אח"כ אמר מרן שליט"א תורה. בברכהמ"ז על הכוס התכבד הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א.

יו"ט א' דסוכות

בשעה 5.45 לפנות בוקר נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא לתפילת שחרית כותיקין. מרן שליט"א התעטף בטלית לפני ברכת ברוך שאמר כיון שעדיין לא האיר היום לפני כן (ראה שו"ת דברי יציב אור"ח סי' קח). פסוקי דזמרה התפלל לפני העמוד - הרה"ח ר' עזריאל רייכמן מפעיה"ק. שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' אברהם שלמה זלמן היילפרין שליט"א מפעיה"ק. וזמרו ישתבח מ' ברוך אתה, 'תתברך לנצח', 'את שם'. בחזרת הש"צ אמרו הפיוטים ליום א' דסוכות, וכן אמרו א"ל נא לעולם תערץ וכו'. לאחר חזרת הש"צ נכנס מרן שליט"א לביתו לכמה רגעים, ואח"כ יצא לסוכה הסמוכה להיכל המתיבתא, ואחז בידו הלולב והקופסא הגדולה של האתרוגים. מרן שליט"א אמר התפילה קודם נטילת לולב מהסידור 'תפילה ישרה' בדמעות שליש, וקודם שבירך הברכה בדק את הלולב בראשו, ופתח הקופסא של האתרוגים, והכין אותם שיהיו מוכנים לנטילה.

ונטל מרן שליט"א הלולב והאתרוג וברך על נטילת לולב ושהחיינו, בהתלהבות רבתי ובדביקות עצומה, ובשעת הברכה הפריד האתרוג מהלולב כנהוג, ופניו להבים בדביקות עילאה.

סדר הנענועים היה כשי' הט"ז בסי' תרנ"א ומובא בבאר היטב ס"ק י"ח (הולכה גדולה וג' הולכות קטנות והבאה, אח"כ עוד שני הולכות והבאות גדולות), ושוב נטל עם עוד אתרוג, וסדר הנענועים היו ג' הולכות והבאות בכל צד, כמובא במג"א ובדה"ח (יעויין בשעה"צ סי' תרנ"א סקנ"ח), ובעוד אתרוג בלא נענוע.

כשסיים מרן עברו רק אורחי חו"ל ובחורי חו"ל הלומדים בישיבה"ק לברך על הד' מינים של כ"ק מרן שליט"א, כאשר מרן שליט"א יושב על מקומו ומאזין לברכות ועונה אמן. (לנכדיו שעדיין לא הגיעו לעול מצוות, סימן מרן שליט"א שיברכו על הלולב אחר הלל).

לאחר מכן נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא והד' מינים בידו והתחיל הלל מפתח ביהמ"ד. בהלל זמרו הקטעים: 'שובו נפשי', 'לך אזבח', 'הללו', 'אמר נא ישראל', 'פתחו לי'. סדר הנענועים בהלל היה: בהודו קמא ובאנא ה' (בפעם הב') עשה באריכות כפי הסדר בנענועים הראשונים, ובאנא ה' (בפעם הא') ובהודו בתרא היה כפי הסדר בנענועים הב'. ואמרו ההושענות. לאחר ההושענות זימר מרן שליט"א באומרו את הקדיש שלם.

בפתיחת הארון אמרו ה' ה' וכו'. בנשיאת ס"ת הב' התכבד - הרה"ח ר' בנימין חיים כץ מב"ב, בעליות התכבדו, כהן - הדומו"צ הרה"ג רבי מרדכי לוינשטיין שליט"א רא"כ הל' שבת במרכז התורה, לוי - הרה"ג רבי

ממילא אף אנו יש בידינו להכנס אל תוך הסוכה. וע"ז נתכוונו חז"ל באמרם (ב"ר מח, י; תנחומא, פרשת וירא, אות ד) אמר הקב"ה לאברהם אתה אמרת וכו' והשענו תחת העץ (בראשית יח, ד) חייך שאני פורע לבניך וכו', מנין בסוכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כג, מב). שבזכותו של אברהם אבינו זכינו למצות סוכה.

והרהרתי ומצאתי סמך לזה, כי סוכ"ה עם המילואים (סמ"ך וא"ו כ"ף ה"י) עולה בגימטריא אברה"ם, חושבנא דדין כחושבנא דדין.

[ואגב אורחין נזכיר עוד מש"כ רביה"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר (מאמרי חודש תשרי, מאמר ט, אות ד) במה שנאמר (בראשית לג, יז) ויעקב נסע סוכותה וכן לו בית וגו', דמילואי אותיות יעק"ב (י"ד עי"ן קו"ף ב"ת) עולה בגימ' שמח"ת, וזה שרמז הכתוב **ויעקב נסע סוכותה**, כשמגיעין לחג סוכות, אז נעשה מן שם **יעקב** היינו מילואם זמן **שמח"תינו**, יעו"ש עוד בדבה"ק].

◆ הרה"ק רבי משולם פייש מטאהה זי"ע היה מספר בכל ליל יו"ט א' דסוכות, מעשה באברך חשוב בר אוריין, שנשא בתו של איש פשוט שלא ידע ללמוד, ומפעם לפעם לימד האברך את חותנו כיצד לדבר בלשונות המורגלים בפי למדנים, כדי שלא יכירו בו שהוא עם הארץ. פעם אחת הלכו יחדיו לשלחנו של צדיק אחד, ובדרך הליכתם נשבה רוח חזק. אמר האברך לחותנו, שכאשר יבוא לשלחן של הרבי יאמר, כי בחוץ מנשה 'רוח סערה', כי כך לשונם של תלמידי חכמים. כאשר המשיכו בדרכם אל השלחן, גברה הרוח יותר.

כאשר הגיעו לשלחנו של הרבי, פתח חותנו ואמר: 'בחוץ מנשה רוח אברהם', כי הוא סבר שמקודם אמר לו חתנו שמנשה 'רוח שרה', הרי אם אחר כך גברה הרוח, ודאי זה 'רוח אברהם', כי אברהם בעלה של שרה וחזק ממנה.

ונהנה הצדיק ואמר כי כן הוא האמת שבליל א' של סוכות מנשבת בסוכה רוחו של אברהם.

במהלך השוה"ט זמרו הרבה ניגוני שמחה, ניגוני ערגה והתעוררות וכן הניגון של הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנה זי"ע, כשכ"ק מרן שליט"א מעודד השירה בעוז ותעצומות.

והביאו כל מאכלי שבת ויו"ט, וכן בשר בהמה, ושתה מרן שליט"א יין (וכן בכל יום מימי חוה"מ).

בשעה 10.00 החלו תושבי קרייתנו הק' להגיע להשתתף בשולחן הטהור. וזימרו המשוררים ניגוני יו"ט ושמחת החג. כן זימרו 'מלך רחמן', וכן מערבית.

לאחר מאכל הקומפוט נשא מרן שליט"א הפלפול בסוגיא דההוא סבתא במס' סוכה במשך שעה ארוכה. לאחמ"כ הביאו קוגעל ופירות לכבוד האושפיזין וחלקו לכל הקהל, כן שיגר מרן שליט"א פירות לחבר המשוררים. והמשיכו המשוררים בניגוני שמחה

המשורר האלו' דוד מלכא משיחא כתב בספר תהלים (קכ, א-ז), שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני, ה' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה, מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה וגו', אני שלום וכי אדבר המה למלחמה.

בתורה"ק בפסוקי מצוות החג (ויקרא כג, לג-מ), וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה' וגו', אך בחמשה עשר יום לחודש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחוגו את חג ה' שבעת ימים וגו', ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל ושמתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים. ויל"ב למה חזר ואמר תחוגו את חג ה' אחר שכבר אמר לעיל בחמשה עשר יום וגו' חג הסוכות שבעת ימים לה'. וכן לבאר ענין מצוה רבתא זו של ארבעת המינים אשר נעו מעגלותיה ולא תדע, וגם מה שנתנה תורה סימן למועד החג, באספכם את תבואת הארץ.

איתא בזוה"ק (פרשת אמור, ח"ג דף קד, א) שכאשר האושפיזא קדישא יצחק אבינו נכנס לסוכה ורואה את בני ישראל יושבים בה ומקיימים את מצות ה', הוא מברך אותם בפסוק (תהלים קיב, ב) גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך. וטעמא בעי למה מברך בפסוק זה דייקא.

אצל האושפיזא קדישא יצחק עקידא מצינו כתוב (בראשית כו, טו-יח), וכל הבארות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר וגו', וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם וגו'.

- יצחק אבינו שב וגייר את הגרים שגייר אברהם אבינו ושחזרו לסורם ע"י הפלשתים -

ברכינו בחיי (שם, טו ד"ה ויש שפירש) מבאר בדרך רמז את ענין הבארות שחפר אברהם אבינו ונסתמו על ידי הפלשתים, דהבארות רומזים על הגרים שגייר אברהם אבינו, כמו שנאמר למעלה (שם יב, ה) ויקח אברם את שרי אשתו וגו' ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען, ופירש רש"י וז"ל, אשר עשו בחרן, שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר

יצחק אייזיק לוי שליט"א מרבני קרית צאנז, שלישי - הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, רביעי - הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דיינא רבא דקהלתנו הק' ורא"כ ש"ס במרכז התורה, חמישי - מרן שליט"א, מפטיר - הגאון רבי חיים יעקב מנחם שוורץ שליט"א דיינא רבא דקהלתנו הק' ורב מרכז רפואי צאנז. הגבה - הרה"ח ר' נתן וימר הי"ו מזכ"ל קהלה קדושה קרית צאנז, גלילה - הרה"ח ר' דוד יוסף הרשקוביץ מלונדון, הגבה בס"ת ב' - הרב חיים מנחם וינגרטן מפעיה"ק, גלילה - המחנך הר"ר פנחס שר מב"ב.

לאחר קריאה"ת זימר הרב מרדכי ברוך בלומנטל סגן מנהל ת"ת דרכי אבות פעיה"ק 'קה קלי' וכו'. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד הרה"ג ר' דוד הלברשטאם שליט"א מלונדון - נכד כ"ק מרן שליט"א. וסיימו התפילה בשעה 9.30 ועברו לאמירת גוט יום טוב. (בסיום המנין המוקדם, נערך עוד מנין בהיכל המתבתא). והלך מרן שליט"א למרכז רפואי צאנז לביקור חולים אצל הרה"ח ר' שמואל מאיר כהן (ז"ל).

אחר התפילה כשניגש אברך אשר שמו כשם האושפיזין לשאול מה צריך האדם לעשות ומה השייכות לזה שנושא את שם האושפיזא קדישא. וענהו מרן שליט"א שצריך כל אחד לראות לקשר עצמו למידתו של האושפיזא קדישא, וכגון באושפיזא דאברהם רחימא, הרי שעיקר העבודה היא ההתדבקות במידת החסד, ובכלל הדברים הוא גם 'תורת חסד'. וכיוצ"ב בשאר האושפיזין הק'.

לאחר מכן עלה מרן שליט"א לסוכת ביתו, לסעודת יו"ט. במהלך השוה"ט זימרו הפיוטים ליום ב' של סוכות, וכן יוצר ליום א' דסוכות. ואמר מרן שליט"א תורה.

בשעה 6.45 נכנס מרן שליט"א לתפילת מנחה, לפני העמוד ניגש הרב בנש"ק משה מאיר (בהגרי"י) שמרלר מלונדון. ולמד מרן שליט"א על מקומו מסכת כתובות עד זמן ר"ת. מעט אחר זמן ר"ת התפללו תפילת ערבית לפני העמוד ניגש - הרה"ג ר' יצחק מילר שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק, לאחר התפילה הכריזו על זמן תפילת שחרית בשעה 8.30.

ליל מוצאי יו"ט 'אושפיזא דיצחק'

בשעה 9.40 נכנס מרן שליט"א לסוכה הגדולה לעריכת השוה"ט לכבוד האושפיזין. ואמר על מקומו בעמידה 'אזמין אושפיזין' וכו'. המשוררים זימרו את ב' שיר המעלות של יום זה. אח"כ אמר מרן שליט"א 'תורה' משך כמחצית השעה, וזהו תוכנם:

כי תצא למלחמה

אחר שזכה האדם להתעלות ולתקן מעשיו עליו לחשוש יותר מהתגברות היצר

את האנשים, ושרה מגיירת הנשים. והיינו שאברהם אבינו החדיר בהם אמונה כבאר מים חיים והשפיע להם מקורות חכמה לקרבם תחת השכינה.

ואולם הפלשתים שנתקנאו בזה התגברו בכל כוחם ובאו בטומאתם על אותם גרים וימלאום עפר, רצ"ל שמלאו אותם חומריות וארציות, עד שנתקלקלו וחזרו לסורם (עי' פרדר"א, פרק כח). וכך עד שבא יצחק אבינו, וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים, רצ"ל ששב וגייר את הגרים שגייר אברהם ושחזרו לסורם על ידי הפלשתים, עיי"ש.

- לאחר הימים הקדושים מתגבר היצר הרע ביתר תוקף ועוז -

ויש לנו ללמוד מזה לימוד ויסוד גדול, ובהקדם מש"כ בדרשות בחתם סופר (ח"א, סוכות שנת תקצג, ד"ה א"נ י"ל) על פי המובא בחז"ל (סוכה לח, א) על רבי אחא בר יעקב, דאחר הנענועים שעשה עם הד' מינים היה אומר גירא בעינא דשטנא, וברש"י הרי זה לחץ בעיניו של שטן וכו', ודקדק למה נקט גירא בעינא דשטנא דייקא ולא גירא בשטנא.

וביאר ענין שהוא יסוד גדול בעבודת ה', והנה בימים הקדושים של ימי אלול ותשרי זוכה כל יהודי להרהורי תשובה, כל חד לפום דרגא דיליה, והוא מתפלל ושופך לבו לפני ה' בחרטה על העבר וקבלה על העתיד ומתעורר בלבבו לתקן את דרכו המקולקלת בכל השנה שעברה ולשפר מעשיו מכאן ואילך. ואחר שכבר עברו חודש אלול וימי הסליחות, ראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, אחר כל התפילות והתחנונים, הבכיות והקבלות טובות, עלול מאד שהאדם יחשוב לעצמו, הן זכיתי בימים אלו להתעלות ולקרבת אלקים, וכבר אינני אותה בריה פחותה שהייתי בעבר, ובוודאי זכיתי להכניע את יצרי הרע ולהכריעו לגמרי, ואם כן שלום עלי נפשי ומעתה אין עלי לחשוש כל כך מפיתויי היצר.

ואולם מחשבות אלו הם טעות גדול עד מאד, וכבר אמרו חז"ל (סוכה נב, א) כל הגדול מחברו יצרו הגדול הימנו, ואדרבה ככל שנתעלה יותר כן יתגבר עליו יצרו הרע מכאן ואילך ביתר תוקף ועוז ובתחבולות חדשות יעשה בו מלחמה. והנה בדרכו

של עולם כאשר ב' אנשים נלחמים זה בזה, והאחד מכניעו לשני עד שבורה מפניו, אזי המנצח שרודף אחריו להרגו יפגע בו מאחוריו, וכן כתיב (בראשית מט, ח) ידך בעורף אויביך, ורק כשבא לנגדו ונלחמים פנים אל פנים אזי הורגו בפניו.

לכן אמר רב אחא בר יעקב, שכאשר קיים מצות ד' מינים בחג הסוכות, נתקיים גירא בעינא דשטנא, היינו דגם לאחר עבודת ראש השנה ויום הכיפורים לא ברח ממנו היצר הרע אלא בא אליו שוב ושוב פנים אל פנים, והכניעו דרך פנים בעינא דשטנא, עיי"ש דבה"ק (ועי' דברי שאול, קידושין פא, א).

- ככל שהאדם מתעלה בן צריך זהירות יתירה מהתגברות היצר -

בענין זה האריך כ"ק אאדמו"ר זי"ע באחד משיחות קדשו (בעידן רעד"ר פרשת תצא תשכ"ח), דיש בני אדם הסוברים בטעותם דככל שהאדם שקוע יותר בחטא וככל שנמשך הזמן שהוא ברשות הטומאה, אזי יצרו מתגבר עליו יותר ויותר להחטיאו פעם אחר פעם ולהביאו לידי עבירות חמורות יותר, כדי להורידו לבאר שחת, מה שאין כן מי שרואים עליו שהולך בדרך הטוב ושעדיין לא הגיע לידי עבירות חמורות, ובפרט אחר שכבר נתעורר ביתר שאת למוטב וקבל עליו קבלות טובות, וגם כבר זכה כמה פעמים לעמוד בנסיון ולהכניע את יצרו, אזי מאדם כזה היצר הרע מתייאש ואינו בא אליו עוד להחטיאו.

וכאמור שזהו טעות גמור מהיפוך להיפוך, ויהודי צריך דכל עוד נשמתו בו ועד זיבולא בתרייתא משתדל יצרו הרע להחטיאו בעבירות חמורות ולהורידו עד לשאול תחתית רח"ל. רק על יחידים אמרו חז"ל (שבת נה, ב; בבא בתרא יז, א) שלא חטאו ושמתו בעטיו של נחש, אבל אצל כל שאר יצורי אנוש באים לידי חטא על ידי התגברות היצר. ואדרבה תכלית ירידת האדם לעולם הוא על מנת שיעמוד בקשרי מלחמה נגד יצרו הרע שמציב בפניו נסיונות קשים, ובכל עת יעמוד על המשמר שלא להימשך אחר פיתוייו והסתותיו, וכבר אמרו חז"ל (סוכה נב, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו וכו' ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו.

אדם הראשון נכנסה זוהמא ודין גרמא שצריכים להתייגע בעבודת ה', ואף שבמתן תורה פסקה זוהמתן (שבת קמו, א) אבל חזרה בחטא העגל.

ולכן נתקלל אז אדם הראשון לאמר (בראשית ג, יז-יט) ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה כל ימי חיך, וקוץ ודרדר תצמיח לך וגו' בזעת אפך תאכל לחם. וברש"י (ד"ה ואכלת) כשתזרענה קמניות או ירקות גנה היא תצמיח לך קוצים ודרדרים ושאר עשבי שדה ועל כרחך תאכלם. ויש לומר הגידולי הארץ רומזים לתורה ומצוות ועל דרך הכתוב (תהלים א, ב-ג) כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרוי יתן בעתו וגו'. והקללה היא דככל שירצה להתעלות בעבודת ה' לקיים תורה ומצוות, יצמחו לו קוצים ודרדרים מחמת התגברות היצר עליו. ואמר גם בזעת אפך תאכל לחם, וביאר זקה"ק זי"ע בישמח משה (פרשת בשלח, ד"ה והג'ל בזה) דלחם קאי גם על לחמה של תורה, והיינו שהתורה תבא לו מכאן ואילך בטורח וביגיעה גדולה ובמלחמה כבדה מצד היצר הרע.

- עיקר הבקשה בחג הסוכות שלא יכריע אותנו יצרנו הרע -

ואין לנו עצה שעל ידה נזכה לעמוד במלחמה נגד התגברות היצר, אלא בריבוי תפילות ותחנונים לפני המקום, וכאמור יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו וכו' ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו.

איתא בגמרא (סוכה לו, ב), אמר רבי עקיבא, צופה הייתי ברכן גמליאל ורבי יהושע, שכל העם היו מנענעין את לולביהן [בהודו ובאנא ה'], והם לא נענעו אלא באנא ה' הושיעה נא. ויש לומר ע"ד דאיתא במדרש (ויק"ר ל, יד) שהד' מינים מורים על אברי האדם, אתרוג דומה ללב, לולב לשדרה, הדס לעינים וערבה לשפתיים, ובעת נטילת לולב אנו מבקשים מהקב"ה שיוכנו לטהר רמ"ח אברינו ושם"ה גידינו ולקבל על עצמנו עול מלכות שמים בשלימות. ובעוד שכל העם היו מנענעים גם בהודו, כדי להודות על מה שכבר נתעלו עד עתה וקדשו את אבריהם, הרי רבן גמליאל ורבי יהושע ידעו שעיקר הבקשה צריך להיות בבקשת אנא ה'

על פי האמור ביאר המדרש (תנחומא, פרשת אמור, אות כב) ולקחתם לכם ביום הראשון, וכי ראשון הוא והלא ט"ו יום הוא ואת אמרת ביום הראשון, אלא ראשון הוא לחשבון עוונות. דאחר שעברו הימים הקדושים וכל אדם נתעלה עכ"פ במקצת ממה שהיה קודם לכן, דיש שנתעלו לבחינת הדם שיש בו ריח, ויש שנתעלו לבחינת לולב שיש בו טעם, ויש שזכו להתעלות עד למדרגות אתרוג שיש בו טעם וריח, אזי צריך האדם לידע דגם במצב כזה הריהו עומד במלחמת היצר ועלול ח"ו ליפול מכל מדרגותיו עד שיהיה בבחינת ערבה שהיא ריקה מכל לחלוחית דקדושה. ולכן לא יאמין האדם בעצמו לומר שלום עלי נפשי, ואחר שעברו הימים הקדושים, וגם ד' ימים שבין יום כיפור לסוכות שטרודים בהם במצוות, עדיין הוא ראשון לחשבון עוונות, וברגע אחד עלולים לאבד הכל.

זהו שאמר הכתוב (דברים כא, י-יא) כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שביו, וראית בשביה אשת יפת תואר וגו', ובספרים הק' ביארו דרומז על מלחמת היצר. והפשט והרמז יבוארו יחדיו, דבמלחמה מצינו בחז"ל (סוטה מד, א) דמי שהיה ירא מעבירות שבידו היה שב לביתו, ואפילו מי ששח בין תפילה לתפילה (שם, ב), ובהכרח שיצאו שמה רק צדיקים ובני עליהם שלא היה בידם חטא כלל. אך עכ"ז גם אנשים כמותם עמדו תחת מלחמת היצר וכאשר לא שמרו עיניהם וראו בשביה אשת יפת תואר, כבר לא היו יכולים לעמוד בנסיון. וכך הוא דרכו של יצר הרע, דגם אחר שנתנו ה' אלקיך בידך צריך הוא לעמוד בקשרי מלחמה, עכדה"ק.

- בחטא אדה"ר נגרם שעבודת ה' תבא מתוך יגיעה ומלחמת היצר -

ויש לומר דהגורם לזה שבכל מצב ובכל עת יעמוד האדם בפני מלחמה עם יצרו הרע, נתעורר על ידי חטא אדם הראשון שאז נתהווה תערובות טוב ורע. שכן על בריאת האדם נאמר (קהלת ז, כט) אשר עשה האלקים את האדם ישר, והיינו שהאדם נברא באופן שכל ימיו יהא שואף ונמשך לטוב ולקיום מצוות ה', בלי שיהא עולה ויורד ממדרגותיו מזמן לזמן אלא כל העיתים שוים טובה. ורק בחטא

הושיעא נא, דאדרבה ככל שנתעלו ידעו שהם צריכים לבקש יותר ויותר, ולהרבות בתפילות לפני הקב"ה שיצילם מפיתווי היצר שיתגבר עליהם מכאן ואילך ביתר תוקף ועוז.

ולכן אחר שנכתבו בתורה מקראי קודש של ראש השנה ויום הכיפורים נאמרו פסוקי חג הסוכות כפי סדר המועדים, אך התורה הוסיפה להורות לאדם מישראל, אך בחמשה עשר יום לחודש השביעי באספכם את תבואת הארץ, רומז על קללת ארורה האדמה בעבורך וקוץ ודרדר תצמיח לך בזעת אפך תאכל לחם, וכאמור רומז למלחמת היצר התמידית שהאדם ניצב בה, וגם לאחר שזכה להתעלות בימים הקדושים, ואדרבה כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ולכן בימים אלו צריך להוסיף עוד שמירה ולעשות עוד גדר וסייג, ובאם שעד היום היה רק משפיל ראשו קצת ברחוב העיר, הרי שמכאן ואילך יוסיף עוד פעולות לשמירת עיניו. והמשיך ואמר, תחוננו את חג ה', תחוננו מלשון חוגה, והיינו שצריך בימים אלו להוסיף לעצמו עוד מחיצה ועוד הגבלה, כדי שלא יפול במלחמת יצרו הרע שמתגבר עליו בימים אלו ביתר תוקף ועוז.

- יצחק אבינו הורה דרך הישרה בעקבתא דמשיחא - וכאמור שהלימוד לזה הוא מהגרים שגזיר אברהם אבינו האדם הגדול בענקים (כ"ר יד, ו), שאף מלאכי השרת עמדו לפניו ברתת וברעדה (שם מה, יד), דאף שבוודאי קבלו ממנו קדושה עילאה שאין לנו שום השגה ברוממותה, עכ"ז התגברו עליהם כוחות הטומאה וחזרו לסורם, עד שבא יצחק אבינו ושב לגייר אותם בשנית. וזהו הוכחה ברורה דגם אחר ההתעלות הכי גדולה אין היצר הרע מתייאש אלא בא תמיד עם יותר כוחות הטומאה על מנת להחטיא את האדם.

ולכן יצחק אבינו בהיכנסו לסוכה הוא מברך ואומר, גבור בארץ יהיה זרעו וגו', בלשון עתיד, דעיקר התפילה צריכים מכאן ואילך, אחר שזכינו להתעלות בימים הקדושים, שנזכה להמשיך ולהתעלות ביתר שאת ועוז ולא יוכל יצרנו הרע להכריע אותנו במלחמתו הקשה נגרנו. וענין זה נתגלה לנו על ידי יצחק אבינו דייקא, ועל

פי דברי הרמב"ן (בראשית כט, ב) שג' הבארות רומזים לג' בתי המקדש, והיינו שעבודתו של יצחק אבינו היתה לדור עקבתא דמשיחא, כאשר מלחמת היצר תגדל ותתעצם מיום ליום, שידעו בני ישראל מהו העבודה המוטלת עליהם. וכך יהיה עד זמן תיקון העולם בבנין הבית השלישי, שעל הבאר השלישי נאמר (שם כו, כב) עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ, ויורמו בלשון הרחיב הוי' לנו, כי בזמן הגלות אין השם שלם וחסרים אותיות ו"ה, ולעתיד לבא יתרחב השם להיות הוי"ה במלואו. וכן אומרו עתה הרחיב וגו' רומז לגאולה, עדש"כ בעל הטורים בפסוק (שם לב, ה) ואחר עד עתה, דתיבת עת"ה רומז על ע' שנות גלות בבל, ת' שנות גלות מצרים, וה' רומז לה' אלפים שנה של גלות אדום, עד האלף השישי שאז תבא הגאולה.

- קושי ויגיעה בעבודת ה' מוכיחים שהעבודה באה מצד הקדושה -

זהו שאמר המשורר דוד מלכא משיחא, שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני, דאחר שצעקתי אל ה' על הצרות מצד היצר הרע, והשי"ת ברוב רחמיו ענה אותי והיה לי לעזר, הרי כעת צריכים תפלה מיוחדת ה' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה, רצ"ל שלא ארמה את עצמי במחשבה פסולה דאין לי עוד לירא מיצר הרע, אלא אדע תמיד דאין לי להאמין בעצמי עד יום מותי, ושעד זיבולא בתרייתא יעמוד השמן לנגדי להכשילנו בחטא, ואם אדמה לעצמי שאין ליצר הרע עוד כח לשלוט בי אאבד הכל ואם כן מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה.

ולעומת זה יש כאן התחזקות גדולה לאדם, דכל זמן שאינו מרגיש מלחמת היצר הרי יתכן מאד דזהו מחמת שהוא כבר כל כך שקוע בזוהמא ובשפלות והיצר הרע יודע בו שהוא כבר מונח בכיסו, ולכן כשרואה שהוא עומד תמיד בפני מלחמה כבדה נגד היצר הרע, יבין מזה שהוא במדרגה גבוהה ואשר על כן מנסה יצרו הרע בכל כוחו להכשילו החטא כדי לצוד אותו לרשותו. וזהו שאמר, אני שלום כאשר וכי אדבר המה למלחמה, כשאני עומד תמיד בפני מלחמת היצר, מוכח שאני עומד במצב טוב והגון. וזהו יסוד ידוע מפי ספרים וסופרים, שכל דבר

מקהלת המשוררים שרו ניגוני שמחה, בליווי כלי זמר, וכל הקהל פיזו ורקד לכבוד שמחת בית השואבה. במהלך השולחן הטהור העלו קוגלעך ופירות לכבוד האושפיזא. בברכהמ"ז על הכוס התכבד הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דומו"צ קהלתנו הק' ורא"כ ש"ס במרכז התורה.

בסיום השוה"ט עברו הרבנים והקהל שבאו מחוץ לעיר לקבל שלום.

(את משא הקודש מהשולחנות הטהורים וכן התפילות וההושענות בימי חוה"מ אפשר לשמוע ע"י מערכת 'קול צאנז' 072/3152000).

יום שלישי, א' דחוה"מ סוכות ט"ז תשרי

בשעה 8.35 נכנס מרן שליט"א לתפילת שחרית בהיכל המתיבתא. לתפילת שחרית ניגש לפני העמוד - הרה"ג ר' שמואל נטע זלמנוביץ שליט"א נכד רבוה"ק ור"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' יצחק בלומנטל שליט"א משפיע בישיבה"ק. (כמנהגיניו בקוה אומרים הנוסח כנוסח שבת ויו"ט ללא 'השיר שהלויים היו אומרים וכו').

לאחר התפילות בכל יום עברו לברכת א גוט מועד, וכמו"כ ניגשו לקבל שלום, אורחים מחוץ לעיר, שבאו לקבל את פני רבם ברגל.

בשעה 6.50 נכנס מרן שליט"א לתפילת מנחה בהיכל המתיבתא, לפני העמוד ניגש הרב יואל צבי ראטה משגיח בישיבה"ק, בזמן צאה"כ התפללו ערבית, לפני העמוד ניגש - הרב יעקב פנחס גבירץ משגיח בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק.

ליל ג' דסוכות 'אושפיזא דיעקב'

בשעה 9.10 נכנס מרן לסוכה הגדולה לעריכת השוה"ט לכבוד האושפוזין. כשנכנס מרן שליט"א עמד על מקומו ואמר אזמין אושפיזין וכו'. אח"כ זמרו המשוררים ב' שירי המעלות. בסיום פתח מרן שליט"א בדברות קדשו משך כשעה. לאחר התורה שתה מרן י"ש, ונטל ידיו לסעודה, והעלו על השולחן פירות וקוגל, וכל העת הנעימו המשוררים בשירה וזמרה בליווי כלי זמר.

בברכהמ"ז על הכוס התכבד - הגה"צ רבי סיני הלברשטאם גאב"ד שיכון ג' בב"ב. לאחמ"כ עברו הרבנים והקהל שבאו מחוץ לעיר לקבל שלום.

יום רביעי, ב' דחוה"מ סוכות י"ז תשרי

בשעה 8.30 נכנס מרן שליט"א לתפילת שחרית בהיכל המתיבתא. לתפילת שחרית ניגש לפני העמוד - הרב עזריאל רייכמן מפעיה"ק. תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי משה גדליה לנדאו שליט"א רב בית מדרשנו ישמח משה בנתניה וראש רשת כוללי יו"ד בארה"ק.

שבקדושה צריך לבא מתוך קושי וטורח ומתוך יגיעה ומניעות שונות, ובאם רואים שהדבר בא בקל, מוכח שאינו מצד הקדושה.

לכן לוקחים את ארבעת המינים שהם מאני קרבא (תיקו"ו, תיקון יג, דף כט, א), לרמז על המשך מלחמתנו ביצרנו הרע. וד' המינים מוכיחים שאנו נצחנו בדין כמובא במדרש (ויק"ר ל, ב), כי בימי אלול ותשרי נוכח היצר הרע שכל עבודתו במהלך השנה יורדת לטמיון, כי בני ישראל מתעוררים לתשובה ותיקון המעשים, והם מתחרטים על עוונותיהם עד שהקב"ה סולח ומוחל להם. והיצר הרע סובר שלמחרת יום הכיפורים יהיו בני ישראל שלווים ובטוחים בזכות התשובה שעשו, ואז יוכל להתגבר עליהם שוב ככל תוקף. אבל בראותו בחג הסוכות שבני ישראל נוטלים הד' מינים לרמז שהם ממשיכים במלחמת היצר כמימים ימימה, הוא מבין שהם נצחו אותו.

אנו צריכים בכל זמן להתפלל ולבקשת מאת ה', הטוב כי לא כלו רחמין והמרחם כי לא תמו חסדיך, שימשיך תמיד לעזורנו להתגבר על יצרנו הרע, וכאמור דאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו.

ביומא הדין, אושפיזא דיעקב עקידא אנו מבקשים ועקדת יצחק היום ברחמים תזכור. וצדיקים היו אומרים 'עקידות יצחק' בלשון רבים, כי הלא במשך כל שנות הגלות נהרגו מליוני יהודים על קידוש השם אחר שמסרו נפשם למען כבוד שמו יתברך, שהכל בא בכוחו של יצחק אבינו. והקב"ה זוכר כל צער וכל דמע וכל טיפת דם של כל אדם מישראל, ובזכות זה יקיים בקשתנו בסליחות (ליום שלישי, ד"ה ישראל נושע) כלה שעיר וחותרנו ויעלו לציון מושיעים. ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה (עובדיה א, כא), יתגדל ויתקדש שמייה רבא. וישפיע הקב"ה לבני ישראל כל צרכיהם ברוחניות ובגשמיות, בגוף ובנפש, ונוכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

לאחר התורה שתה מרן י"ש ואיחל לחיים, ונטל ידיו לסעודה. בסעודה הביאו מאכלי יו"ט, דגים ומרק, בשר עוף ובשר בהמה. לאחר מאכל הבשר שתה מרן רביעית יין, ואיחל לחיים להקהל. והכריזו את שמות מעמידי השיכר ונותני שמחת יו"ט (וכן היה בכל לילה).

לאמו הישראלית וכו' והכהן שאל מה בעית טפי ליתן לי בנך בכורך וכו', אבי הבן השיב חפץ אני לפדות את בני וכו', והחזיק אבי הבן החמש מטבעות ובירך הב' ברכות, אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן, וברכת שהחיינו, ונתן המטבעות להכהן, והגביה הכהן ידיו לקנות המטבעות. לאחמ"כ הוליך הכהן הכסף על ראש הבן ואמר זה תחת זה זה חילוף זה וכו', ובירך ישימך אלקים כאפרים וכמנשה וכו' כי אורך ימים וכו' ה' ישמרך מכל רע וכו'.

הכהן שליט"א בירך ברכת בפה"ג על הכוס ושתה רוב הכוס, ונתן גם לאבי הבן שליט"א לשתות. אח"כ זימר הכהן שליט"א הברכה אשר קידש עובר במעי אמו (בלא שם ומלכות).

לאחמ"כ הוציא אבי הבן הגרמ"מ שליט"א את התינוק, ופצחו המשוררים בניגוני שמחה וריקוד, והשמחה גאתה לאין שיעור. בעת הזאת המשיכו בסעודה והביאו לכל הקהל בשר. והגישו לפני מרן שליט"א והכהן שליט"א דגים.

מרן שליט"א כיבד את הכהן שליט"א לשאת דברים לכבוד השמחה, בדבריו עמד על יסוד מידת האמת, שהוא דבר שאינו נצרך לענין זולתו. ומידת האמת זה היה יסוד מידתו של יעקב אבינו ע"ה. את דבריו סיים בברכה לכ"ק מרן שליט"א ולכל הקהל לזכות לעלות ליראות במקום אשר יבחר ה' בגאולה השלימה בב"א. אחר שהכהן הגר"ד שליט"א בירך ברכהמ"ז נפרד מרן שליט"א ממנו לשלום, והאציל מברכות קדשו שיזכה לקבל כל מתנות הכהונה בירושלים הבנויה. אח"כ שתה מרן לחיים ואיחל לאבי הבן ולכל הקהל. והביאו בשר. בכל העת זימרו חבר המשוררים ניגוני שמחה והודיה.

כאן פתח מרן שליט"א בדברות קודש, וזהו תוכנה: בתוה"ק (ויקרא כו, מב) וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור, וברש"י נתן מעם על שהזכיר את אבות שלא כסדר עי"ש, והתוה"ק כפמיש יפוצץ סלע.

בטור (או"ח סימן תיז), שמעתי מאחי הר"י וכו' שהמועדים נתקנו כנגד אבות וכו' סוכות כנגד יעקב דכתיב (בראשית לג, יז) ולמקנהו עשה סוכות עכ"ל, ויל"ב מדוע חג הסוכות דייקא כנגד יעקב אבינו.

איתא במדרש (ויק"ר ל, מז), ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר, בזכות ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כג, מ) הרי אני נגלה לכם ראשון ופורע לכם מן הראשון זה עשו הרשע, דכתיב ביה (בראשית כה, כה) ויצא הראשון. וכ"ה בגמ' (פסחים דף ה' ע"א) תנא דבי רבי ישמעאל בשכר שלשה ראשון זכו לשלשה ראשון, להכרית זרעו של עשו, לבנין בית המקדש, ולשמו

אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר יצחק שלמה ליפשיץ מפעיה"ק (ב"ר משה מב"ב, וח"ר שלום אליעזר שר מפעיה"ק).

"קול רינה וישועה באהלי צדיקים"

בשעה 5.15 התפלל מרן שליט"א תפילת מנחה בהיכל בית המדרש שבביתו נאוה קודש, לפני העמוד התפלל - הבה"ח בנש"ק שמואל אלכסנדר נ"י בן הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א.

בשעה זו החל מעמד "פדיון הבן" לבנו בכורו של הרה"ג ר' משה מרדכי מוטצען שליט"א נכד כ"ק מרן שליט"א חתן בנו הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, בן הרה"ג רבי אהרן מוטצען שליט"א מירושלים, ונכד חדב"נ כ"ק הגה"צ גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א.

הקהל האדיר שבא מכל קצוי ארץ נטל ידים לסעודה החל מהשעה 4.00 אחה"צ, שהוכן בהרחבה ע"י הנהלת היכלי התורה והחסד דחסידי צאנז, בסוכה הגדולה, כשהזקנים והמכובדים ישבו לסעודה במזרח הסוכה. [בכל בתי מדרשנו די בכל אתר ואתר נערכו שידורים חיים למען יוכלו אלפי אנ"ש להשתתף בשמחה הגדולה בבית חיינו].

בשעה 5.40 הופיע כ"ק מרן שליט"א בהדרו לסוכה הגדולה שהיה מלא וגדוש באלפי חסידים עד אפס מקום, כאשר לבד המכובדים והזקנים ובני המשפחה שלהם הוקצו מקומות ישיבה במרכז הסוכה, עמדו אלפי האברכים והבחורים על פראנצע'ס שהוצבו מכל צדדי הסוכה.

סמוך למרן שליט"א ישבו "הכהן" הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון וחבר נשיאות מפעל הש"ס, והסב חדב"נ כ"ק הגה"צ גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א.

וכיבד מרן שליט"א את הכהן בלחיים, באמרו שעל הכהן לפתוח ראשון משום מצות 'וקדשתו', אח"כ שתה מרן שליט"א לחיים, ואיחל לחיים לכל הקהל. הכהן נטל ידיו לסעודה, ואח"כ נטל גם מרן שליט"א ידיו לסעודת המצוה. מיד אחר אכילת הכזית התחיל מעמד הפדיון.

ושוחח מרן שליט"א בכמה עניינים אודות מצות פדיון הבן עם הכהן הפודה שליט"א, אודות המחלוקת אי הכהן יושב בשעת הפדיון או עומד, דביש"ש (קידושין פ"א ס' נד) כתב דהכהן ישב כמנהגנו. ואילו בשו"ת מהריט"ץ (החדשות ח"א ס' א') כתב דהכהן עומד, ואמר הגר"ד שליט"א כי הגאון הרב אלישיב זצ"ל הורה לו לעמוד בעת הפדיון וכן הוא נוהג.

כאן הכניס אבי הבן הגרמ"מ מוטצען שליט"א את בנו הבכור יקותיאל יהודה נ"י שהיה מונח על טס של כסף, ומעוטר בתכשיטים שונים מכל צדדיו, אבי הבן עמד על יד הכהן ומזג הכהן כוס של יין ונעמד גם הוא. אבי הבן אמר הנוסח זה בני בכורי והוא פטר רחם

של משיח. ויל"ב השייכות של מצות ד' מינים להכנעת עשו הרשע.

מן השמים נזדמן שיתקיים שמחת פדיון הבן בהאי יומא אושפיזין דיעקב שלימא ע"ה, וראוי לקשר ענין השמחה לאושפיזא קדישא.

(א) בגמ' (פסחים דף קכ"א ע"ב) רבי שמלאי איקלע לפדיון הבן, בעו מיניה פשיטא על פדיון הבן אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן אבי הבן מברך, ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה כהן מברך או אבי הבן מברך, כהן מברך דקמטי הנאה לידיה או אבי הבן מברך דקא עביד מצוה, לא הוה בידיה אתא שאיל ביה מדרשא, אמרו ליה אבי הבן מברך שתים וכו', כבר נתעוררו קמאי לדקדק במה, דהרי שאלתם בבית המדרש היה רק לגבי ברכת שהחיינו, א"כ מפני מה השיבו 'אבי הבן מברך שתים' זהו שלא מענין השאלה. עוד נתחבטו לבאר דבמה נסתפקו הרי הדבר ברור שמצוות פדיון הבן מוטלת על האב שיפדה בנו, וראוי לו לברך שהחיינו על ברכת המצוה, ונהי דמטי הנאה לכהן מ"מ הלא עיקר המצוה על האב הוא, כי לא מצינו שהתקינו ברכת שהחיינו על מי שהרוויח ממון [והגם שעל כלים חדשים התקינו מברכים שהחיינו, התם הברכה הוא על עצם ההשתמשות התמידית בהם, לא כן ממון שהוא ענין כלה ונפסד], הלא בממון גרידא אין בו שום הנאה, זולת אם מקיימים בזה מצוות ומעשים טובים, ברם ענין הממון עצמו ובפרט סכום זעום זה של חמשה שקלים, לכאן מה שייך לומר 'דמטי הנאה לידיה' שהוא יברך ע"ז ברכת שהחיינו.

הנה הראשונים האריכו לבאר טעם הדבר שמברכין שהחיינו בפדיון הבן, דיש שכתבו (ראה אור זרוע, סוף הל' מילה; רוקח סי' שע"א, וראה ר"ן סוכה דף מ"ו ע"א ד"ה וכתבו, ולהרש"ל ביש"ש, קידושין פ"א, אות נ"ד) דהוא משום שבפדיון הבן כבר יצא מכלל ספק נפל, ונודע שהוא בן קיימא, וראוי לברך עליו, יעו"ש. ואמנם התוס' (סוכה דף מ"ו ע"א ד"ה העושה; בכורות דף מ"ט ע"א ד"ה לאחר) כתבו שאין לתמוה למה מברך שהחיינו על פדיון הבן ואינו מברך שהחיינו על מצות מילה, כי מצות מילה שכיחה ופדיון הבן אינו שכיח, והיינו דכיון שהוא מצוה נדירה הרי שמברכים על כך ברכת המצות.

(ב) הנה ברור ומוסכם מפי ספרים וסופרים כי העיקר בקיום כל מצוה הוא לקיימה כדי לעשות ריח ניחוח להשי"ת, כמו שנאמר (תהלים מ, ט) לעשות רצונך אלוקי חפצתי. וכשזוכה האדם לקיים מצוה הריהו מלא שמחה על שזכה להיות מעבדי השי"ת ולקיים רצונו ית'. ובספה"ק האריכו כי אף המצוות שמפורש טעמם ועניינם בתורה ובחז"ל, מכל מקום בשעת קיום המצוה לא יהרהר בטעם המצוה כי אם יקיימנו אך מטעם הזה כי זהו רצון הבורא ית"ש.

נודע מש"כ הרמב"ם ז"ל בהל' מגילה (פ"ה ה"ד) מנהג פשוט שכותבים על המזווה מבחוץ כנגד הריח שבין פרשה לפרשה שד"י וכו', שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה, אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקב"ה ואהבתו ועבודתו, כאילו הוא קמיע של הניית עצמן, כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם, עכ"ל, והיינו כאמור שיש לקיים מצות התורה רק מחמת שכן ציוונו הבורא בתורתו הק' ואמר (דברים ו, ט) וכתבתם על מזוזות ביתך וגו', ולא לכוון להנאת עצמו (וראה שו"ת חת"ס אבהע"ז ח"ב, סי' צ'; וראה לכ"ק מרן זי"ע בדברי יציב חיו"ד, סי' קצ"א אות ט"ז ואילך).

עיקר הכוונה הוא שיכוון האדם כפשוטו 'אשר קדשנו במצותיו וצונו' שמקיים המצוה כי כך ציוה עלינו בוראינו בתורתו הק'. וכפי שהביא המהרש"ל (ראה תשובות מהרש"ל, סי' צח) על המהר"ש מקינון זי"ע שהיה מגדולי המקובלים בעמ"ח ספר הכריתות שאחר שלמד וידע כל ספרי הקבלה והכונות והסודות ואחר שבא למדריגות העליונות עמד בתפילה והתפלל כתינוק בן יומו בכוונה פשוטה. וכאשר מקיים האדם המצוה מחמת ציווי הבורא ב"ה, בכך נכלל כל הכוונות כולם, וכאשר האריכו בזה הרבה בספה"ק (ראה ישמח משה, פר' ויצא, עה"פ וידר יעקב נדר וגו', ועוד), ובכוונה פשוטה זו הוא נפעל ונשלם כל תיקוני המצוה כראוי, יעו"ש.

ובייטב לב (פר' אחרי) עה"פ (ויקרא יח, ד-ה) את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלוקיכם, ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה', כתב לבאר, דהנה תרי"ג מצות יש בהן שלש בחינות, מהם עדות

אפשי ואפשי אלא מה אעשה שהתורה אסרה, דמצוות הללו קל על האדם לקיימם לש"ש, אבל עצם קיומם בפועל קשה כי היצה"ר בוער כאש ונלחם בכל כוחו להכשיל את האדם בתאוות רעות וזרות.

וזה שהזהירנו את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו, לקיימם כולם לשם שמים מחמת שכן צונו בוראנו, אף אותם המצוות אשר הם בגדר נימוסי בני אדם כרציחה וגניבה וכדו', לעשותם כדי לעשות רצון הבורא ית"ש.

ג) והנה במצות פדיון הבן מלבד עצם קיום מצוות השי"ת כפי שנצטוונו, יש בה גם סגולה להציל את הולד ממיתה, דכל בכור שאינו פדוי הוא בחשש סכנת מיתה, כמבואר בזוה"ק (הקדמת הזוהר דף י"ד ע"א) שעל ידי הפדיון הוא פודהו מסיטרא דמותא, כי כל זמן שאינו נפדה הרי שהולד הוא בסכנת מוות, והמלאך הממונה על המיתה יש בידו כח לשלוט על הולד, יעו"ש. ואפשר דע"ז כתבו הראשונים שבפדיון הבן יצא מכלל ספק נפל, כיון דעת עתה שלא פדאוהו הרי שהיה הולד בסכנת חיים, ועל ידי שמקיימים בו המצוה יוצא מסטרא דמותא ונכנס לסטרא דחיי.

וכן איתא בספר חסידים (רמז של"ד), מעשה בבחור אחד שהיה נטוי למות, אמר תפדוני, כך היה צועק. אמרו לחכם, מה הוא אומר. אמר להם, שמא הוא בכור, אמרו כן, אמר להם לפדותו ויחיה, מיד נתנו לכהן ה' סלעים, ויחיה כ"ה שנים אחר כך, עכ"ל. מבואר מדבריו שבכור שלא נפדה הוא מסוכן למות ח"ו, ועל ידי הפדיון הוא ניצול.

וכתב החיד"א זלה"ה במדבר קדמות (מערכת פ', אות י') דמסורת בידינו מפי זקנים שקבלו מהקדמונים כי איש אשר יקיים מצות פדיון בנו הבכור כדן ויתן ה' סלעים לכהן בשמחה וכו', יהיה בטוח שהילד יחיה וינצל מפגעי חולי הילדים ויגדל והיה לאיש, עכ"ל"ק. ומעתה בקל הוא שהאב אשר בוודאי למד כל ענייני פדיון הבן, יגיל וישמח בקיום מצוה זו, כי הלא עד יומא הדין היה הולד בסכנת חיים ותחת שלטון סטרא דמותא, ועתה כאשר זיכהו השי"ת וזכה לקיים מצות פדיון הבן, שבכך נכנס לסטרא דחיי, ואולם אם יקיים המצוה כדי להוציאו מידי סכנה יהיה זה פגם

שהם שמעיות, כמו שבת פסח סוכות וציצית ותפילין זכר ליציאת מצרים וכדומה, מהם משפטים שבין איש לרעהו, שהשכל מחייבם מכח תיקון העולם, מהם חוקים שטעמם נעלם. וכבר כתב העקרים (מאמר ג' פרק כ"ח) ששלימות הנפש מהמשפטים הוא בשביל שעושה אותן מכח מצות ה', לא מפני הנאת עצמו לצורך תיקון העולם.

ויל"פ דוה שאמרה תורה את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו הקיש משפטים לחוקים ללכת בהם, רצ"ל להתכוון במחשבה בשניהן אני ה' אלוקיכם גזרתי, כפירוש רש"י. ואחר זה אמר ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וגו', כי העקרים שם (פרק ל"ג) מפרש נחלתי 'עדותיך' לעולם כי ששון לבי המה, כי מכח האמונה והשכל משיג טעמם, לכן שיש ושמח בהן, אבל נטיתי לבי לעשות חוקיך (תהלים קיט, קיא-קיב), כי להחוקים שאין שכל אנושי משיג טעמם צריך להטות לבבו לעשותן, עיי"ש. ועל זה אמרה תורה להקיש חוקים למשפטים, ושמרתם את חקותי לעשותם בשמחה וחיית, כמו ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, רצ"ל שעושה אותם בחיות ושמחה כי אני ה', ר"ל חוקר לב, עיי"ש.

והיינו דבעוד שהמצוות השמעיות אשר הם בחי' משפט והאדם משיגם על פי השכל האנושי, קיומם יעלה לאדם בניקל, וכל מי שאינו בבחי' הכתוב (משלי כא, י) בעל נפש רשע אותה רע, ואינו גם רוח להיות כל מגמתו להציק ולהזיק לרעהו, מעצמו נפשו תרחק מכל כל אותם דברים, ואדרבה אם יחוש וירגיש כי חלילה ציער את רעהו תהיה נפשו עגומה עליו על שכך עלתה בידו. ואמנם מאחר וקיומם קל, הרי שעצם המחשבה לקיימם לשם שמים היא מלאכה ועבודה קשה, כי כשיקיים האדם המצוות הללו תהיה מחשבתו לעשות כהבנתו לפי השכל האנושי שכך צריך להיות והוא מנימוסי בני אדם לעשות כן, ולא מחמת שכן ציונו בוראנו. לא כן במצוות החוקיות שאם לא הוזהרנו בהם בתורה לא היה האדם מקיימם, בהם מחשבת המצוה לעשותם לש"ש יעלה ביד האדם בניקל, ע"ד שאחז"ל (ספרא תו"כ סו"פ קדושים) אל יאמר אדם אי אפשי בכשר חזיר אלא

במצוה, כי הלא כאמור צריך לקיים מצוות התורה באשר שכן צונו בוראנו וכל בכור אדם בבניך תפדה (שמות יג, יג), ולא מפאת טעם וסיבה אחרת.

ד) והנה הגה"ק החתם סופר זי"ע (שו"ת או"ח סי' מ"ט) כתב דכשם שישנו מצוה על הישראל להביא אל הכהן מתנות כהונה, כן ישנו מצוה לכהנים לקבל מתנות כהונה. ומבאר בזה מה שמצינו בחז"ל (יומא דף ל"ט ע"א) שהצנועים משכו את ידיהם, כי אפי' בפחות מכזית ישנו מצוה בקבלת מתנות כהונה, יעו"ש בדרכה"ק. והוא כעין מש"כ האחרונים גבי ברכת כהנים, דכשם שיש מצוה לכהנים לברך, כן ישנו מצוה לישראלים להתברך (חרדים חלק העשין התלויין בפה, פ"ד עשה י"ח, הובא בביאור"ל ריש סי' קכ"ד, ועיי' הפלאה כתובות דף כ"ד ע"ב).

ודוגמת כן יש לומר נמי גבי מצות פדיון הבן, דיש להסתפק אם ישנו מצוה גם לכהן בעת הפדיון, או שהמצוה הוא רק על האב הפודה בנו הבכור, ולדברי החרדים וההפלאה בוודאי דגם הכהן מקיים מצוה שהרי לא יתכן לקיים המצוה בלעדי כהן. והנה לא התקינו חז"ל שיברכו ב' פעמים ברכת שהחיינו על מצוה אחת. וי"ל דעל כן נסתפקו מי מברך ברכת שהחיינו האם האב הוא שיברך ויוציא את הכהן, או שמא הכהן יברך ויוציא יד"ח האב המקיים את המצוה.

ויש לומר דהצד דעדיף שהכהן יברך היינו משום שהאב אשר יש לו גם הנאה מן המצוה במה שמוציא את בנו מכלל ספק נפל וסכנת מיתה, וכיון שלא ניתנה תורה למלאכי השרת הרי שכמעט בהכרח שיתערב איזה מחשבת זר של הנאה עצמית בקיום המצוה. ועל כן עדיף שהכהן יברך את ברכת שהחיינו, ובפרט לפי"מ דאי' במדרש תנחומא (בראשית, ד) לענין ברכת שהחיינו, הבונה בית חדש מברך שהחיינו כדי שיעשה נחת רוח ליוצרו, הרי שעיקר ברכת שהחיינו נתקן על שזוכה האדם לעשות נחת רוח ליוצרו, לכן כיון דיש לחשוש שמא יתערב כוונה זרה אצל האב שחפץ הוא שיחיה בנו, שמא ראוי ועדיף מפי שהכהן הוא שיברך ברכת שהחיינו אע"פ דמטי הנאה לידיה מ"מ אין דומה כלל הנאת האב להנאת הכהן, וכיון דאצלו קל יותר

שיכוון לשם שמים עדיף שהוא יברך.

ה) והשיבו דאבי הבן מברך וי"ל בטעם הדבר, דהנה יש לדייק בלשון שתיקנו לומר בעת הפדיון, דהכהן שואל לאבי הבן, במאי בעית טפי, ליתן לי בנך בכורך שהוא פטר רחם לאמו, או בעית לפדותו בעד חמש סלעים כדמחייבת מדאורייתא. והאב משיב לכהן ואומר, חפץ אני לפדות את בני, והילך דמי פדיונו כדמחייבתי מדאורייתא. ותמוה מה לו לאב להאריך בתשובתו, הלא סגי בכך שאחר שאלת הכהן יוציא האב חמשת השקלים מכיסו ויברך על פדיון הבן ותיכף יתנם לכהן.

ואפ"ל עפ"י מ"ד בספר תפלה למשה למהר"מ מסאמבור (פרשת פקודי), דהנה כל אדם מישראל יש בו מחשבות טובות לעבודת השם ולקיים המצוות באופן המושלם כראוי, אלא שבעת הוצאת הדברים מן הכח אל הפועל בשעת קיום המצוה מתגבר יצר הרע לקיים המצוה שלא בשלימות, והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הן את האדם לפי המחשבה הראשונה וכאילו קיים המצוה בשלימות ממש, יעו"ש באריכות דב"ק.

מעתה אף במצוה זו, אע"פ שמתערב מחשבת הנאה במה שפודה את בנו ומוציאו מכלל סכנה, אבל בשעה שמברך ואומר 'אשר קדשנו במצוותינו וצונו לישיב בסוכה' בוודאי שבאותו זמן כוונתו הוא לקיים רצונו ית"ש באשר כן צונו בתורתו הק', וגם אם אח"כ מתערב בו מחשבת הנאה צדדית, מכל מקום מאחר ותחילת המעשה הוא לשם שמים, הרי ששוב נמשך הכל אחר ההתחלה.

לכן אחר שהכהן שואל את האב אם חפץ הוא לפדות את בנו, משיב ואומר חפץ אני היינו עיקר מחשבתי וכוונתי והרצון הפנימי הוא לפדות את בני כדמחייבתי מדאורייתא לקיים המצוה בלתי לה' לבדו כי כן צונו בתורתו הק', דבוודאי הרצון הפנימי הוא לעשות רצונו ית"ש בלבב שלם, מעתה גם אם אח"כ יתערב איזה מחשבת הנאה זרה לא תפגם המצוה כי הכל נמשך אחר הראשית וההתחלה, לכך נחשב לו כאילו קיים המצוה בשלימות, (וראה לכ"ק מרן זי"ע בשו"ת דברי יציב, חיו"ד סי' קצ"ז אות ה' שביאר כן).

ו) ענין זה להיות הכל נמשך אחר ההתחלה למדנו מיעקב אבינו ע"ה, דנודע מש"כ המפוי' דיעקב היה

בדרגה הראויה להסיר מעצמו לגמרי חשבונות בני אדם, מכל מקום אם התחלת מחשבתו תהא לש"ש יהא הכל נמשך אחר ההתחלה והראשית וכאמור.

ובשכר זה יהא הקב"ה פורע מן הראשון זה עשו הרשע, דהם"מ שרו של עשיו מקמרג על בני ישראל שכיון שהמצוות וכו' אינם בתכלית השלימות כי יש בהם תערובת של מחשבה ופניה זרה, אינם ראויים לעלות להשי"ת ואין לזקפם לזכות, ברם כאמור כבר נקבע על ידי יעקב אבינו דאזלינן בתר ההתחלה וראשית המחשבה, וכלפי שמיא גליא כי כל איש מישראל בראשית השנה וכן בהתחלת קיום המצוה מחשבתו הוא לעשות רצון הבורא ב"ה בלבב שלם, ובכך מקבל השי"ת את עבודת בני ישראל בתורה ומצוות ומעש"ט על ידי שמחשב להם הכל כפי ראשית המחשבה.

זהו גם ענין ה'בכורה' המורה על ההתחלה, וכאשר ראשית מעשיו של האדם הוא כראוי, הרי שהקב"ה מסייע ביד האדם שיהיה הכל נמשך בתר ההתחלה.

ולכן נתקן חג הסוכות דייקא כנגד יעקב אבינו ע"ה, שהוא עורר שגם מי שאינו במדרגה זו לעשות כל מעשיו בלתי לה' לבדו, מכל מקום אזלינן ביה בתר הראשית, דאם היסוד והראשית הוא לשם שמים כראוי, הרי שהקב"ה יקבל עבודתו באהבה וברצון, וזה עצמו ענינו של חג האסיף שעכ"פ ראשית המחשבה באספכם את תבואת הארץ יהא לש"ש, ובזכות זה יפרע לנו הקב"ה מן הראשון בקיום היעוד (עובדיה א, כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה בב"א.

מיד אח"כ עשו הפסקה והתפללו תפילת ערבית כל הקהל בצוותא חדא בסוכה הגדולה, לפני התיבה עבר הרה"ג רבי יצחק שמואל שוורץ שליט"א רב ביהמ"ד חיסדא בב"ב.

ליל ד' דסוכות 'אושפיזא דמשה'

עם סיום תפילת ערבית, המשיך מרן שליט"א בשולחנו הטהור, ולרגל אושפיזא דמשה. מרן שליט"א עמד על מקומו ואמר 'אזמין אושפיזין וכו'. וזימרו ב' שיר המעלות.

חבר המשוררים זימרו ניגוני שמחה וריקוד לכבוד החג. והכניסו קוגל ופירות לכבוד שמחת יו"ט. מרן

הבכור במחשבה וביצירה, ועשיו היה הבכור במעשה שהרי יצא ראשון, וכדהביא רש"י (בראשית כה, כו) ממדרש אנדה דברין היה יעקב אוחו בו לעכבו כי יעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מן השניה, צא ולמד משפופרת שפיה קצרה תן בה שתי אבנים זו תחת הנכנסת ראשונה תצא אחרונה והנכנסת אחרונה תצא ראשונה, נמצא עשו הנוצר באחרונה יצא ראשון ויעקב שנוצר ראשונה יצא אחרון ויעקב בא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה ויפטור את רחמה ויטול את הבכורה מן הדין. ואף עשיו הוכרח להודות על בכורת יעקב והודה לו על הברכות כנודע, וכדין קרא הקב"ה את עם בני ישראל 'בני בכורי ישראל' (שמות ד, כב).

ועל כן כיון דהכל נמשך אחר ההתחלה ממילא שעמך כולם צדיקים' (ישעי' ס, כא), דבלא"ה הרי היו צדיקים לקיים כל המצוות בשלימות הגמור בלא שום תערובות מחשבה ופניה זרה, והלוא ראיתי בני עליה והמה מועטין, כי רק צדיקים גדולי עולם הם שהיו יכולים לעמוד באלה, ולא כן כל שאר עמא דבר היו חלילה אובדים עדי עד, דמי הוא שיוכל להעיד על עצמו שכוונתו הוא רק לייחד שמא דקוב"ה בלתי לה' לבדו, והרי כל זמן שמרגיש האדם טעם במאכלו ומבדיל בין מר למתוק, או אם המאכל מלוח או לאו וכו', כמעט ואין זה במציאות שיכוון כל מעשיו בלתי לה' לבדו, כי רק מי שהוא מופשט לגמרי מחיזו דהאי עלמא ומכל ענייני גשם הוא זוכה לבוא לבחי' זו. ברם מעתה מאחר ואזלינן בתר המחשבה הראשונה, והכל נמשך אל הראשית שאז כל אחד מישראל חפץ באמת לקיים רצון ומצוות השי"ת, שוב הכל נמשך אחר כוונה זו ועולים מצוותיו לריח ניחוח לפני השי"ת.

וי"ל דע"ז רמז הכתוב 'אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחוגו את חג ה' שבעת ימים ביום הראשון', דהנה בזמן אסיפת התבואה כאשר האדם רואה היאך הצליח בעבודתו ורבו הגידולים בכרכה מרובה, קשה הדבר שיהא מחשבתו רק לש"ש בלתי לה' לבדו, כי בהכרח יעלו בו מחשבת פרנסה וחשבונות ממון וכו' לטובת והנאת עצמו, על כך אמרה התורה דלכל הפחות ראשית המחשבה תהא לשם שמים, דגם אם אינו

לעריכת השוה"ט, ואמר מרן שליט"א אזמין אושפיזין, ואח"כ התחיל 'אשת חיל' בניגון שלום עליכם, ובירך על הבשמים. ואמר מרן שליט"א הפלפול והתורה כמידי שבת בשבת.

במהלך השולחן הטהור בין המאכלים הנעימו חבר המשוררים בניגוני יו"ט, והגישו גם קוגעל לכבוד שמחת יו"ט.

אחר מאכל הבשר הורה מרן לזמר 'י"ה ריבון'. ואחר מאכל הכבד הורה מרן שליט"א לזמר 'צור משלו'.

בברכהמ"ז על הכוס התכבד - הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. לאחר ברכת המזון נערך ו' שמחות שלום זכר (ואמר מרן שליט"א כי סימנא מילתא היא דביום ו' דסוכות אושפיזא דיוסף, ישנם ו' שמחות שלום זכר), לרגל הולדת הבן להר"ר שמואל שמעון מאלעד (ב"ר משה אליעזר מירושלים), להר"ר שלום יהוד מקרית צאנז טבריה (ב"ר יהודה מירושלים, וח"ר בועז בדיחי מפעיה"ק), להר"ר ישראל אברהם שמעון מפעיה"ק (ב"ר בר יוחאי מפעיה"ק, וח"ר משה יצחק דויד מפעיה"ק), להר"ר ישראל דוד וינגרטן מחיפה (בה"ר חיים מנחם מפעיה"ק, וח"ר בן ציון שטיינמץ מפעיה"ק), להר"ר חיים יחיאל וייספיש מקרית צאנז טבריה (בהג"ר אהרן מירושלים, וח"ר צבי יקותיאל וורובל מפעיה"ק), ולהר"ר יעקב יחזקי' בעלז מאלעד (ב"ר שלמה מפעיה"ק).

והוסיפו להביא קוגל ופירות לרגל האושפיזא, וחילקו לכל הקהל.

ואמר מרן שליט"א: א"ל ה' ויאר לנו, ומוטל עלי להודות ולהלל להשי"ת על החסדים והנפלאות שעשה עמי לפני ל"א שנים, אני נזכר שבעת כזו בליל שב"ק אושפיזא דיוסף שכבתי בבית הרפואה בתל השומר כאשר הבהילו אותי לביה"ח אחר מחושים בלבי... אילו פיננו מלא שירה כים ולשונונו רינה כהמון גליו אין אנו מספיקים להודות ולהלל להשי"ת.

גם על החסדים הגדולים שהפליא עמנו, כאשר אחר כמה ימים, אף הוחש בני הרה"ג ר' מאיר משולם שליט"א ג"כ לבית הרפואה אחר שנפל מגובה רב, וראינו ניסים ונפלאות. אקווה כי אזכה להשלים ולתקן את המוטל עלי באשר בוודאי בשביל כן נתן לי הקב"ה מתנת חיים.

מקהלת המשוררים פתחו בניגוני שבח והודיה, כשמרן שליט"א מעודד השירה בחזקה.

יום שב"ק

תפילת שחרית לפני העמוד התפלל - הר"ר יצחק אהרן בריל מבית שמש, וזמרו בכל הקטעים כנהוג בימי חוה"מ.

מרן שליט"א ניגש לתפילת הלל לפני העמוד וזמרו הקטעים 'שובו נפשי', 'לך אזבח', 'הללו', 'הודו', 'פתחו לי'. אחר הלל פתחו את הארון קודש, בפתיחת הארון התכבד - הרה"ח ר' אליעזר וייזנער מבארא פארק, ונשאר פתוח עד לאחר אמירת הושע נא וכו'.

שליט"א הורה לזמר 'יום ליבשה' לרגל שמחת הברית שנערכה בבוקר. והמשיכו עוד בניגוני שמחה וניגוני יו"ט משך זמן כשמרן שליט"א מעודד השירה בחזקה. אח"כ נשא מרן שליט"א מדברות קדשו לכבוד האושפיזא. בברכת המזון על הכוס כיבד מרן שליט"א את גיסו חדב"נ כ"ק הגה"צ גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א.

לאחמ"כ עברו קהל האלפים בסך לאמירת לחיים, ולקבלת "קנאבל מיט צוקער" מידי קדשו של מרן שליט"א, ונמשך החלוקה משך כשעה, כאשר בזמן הזה נוצרו מעגלי ריקוד בסוכה הגדולה אשר רקדו ופזזו לרגל השמחה בחצר הקודש.

יום חמישי ג' דחוה"מ סוכות ח"י תשרי

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הר"ר מיכאל דייטש מפעיה"ק, תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי שמואל יגר שליט"א דומו"צ בבי"ד נתניה לדיני ממונות ורא"כ חושן משפט במרכז התורה.

בשעה 6.40 נכנס מרן שליט"א לתפילת מנחה בהיכל המתיבתא, לפני העמוד ניגש הרב משה דוד שר משגיח בישיבת היכל התורה פעיה"ק, בזמן צאה"כ התפללו תפילת ערבית, לפני העמוד ניגש - הרה"ג ר' אהרן יהושע קלוגר שליט"א משגיח בישיבה"ק ומח"ס הליכות חיים.

ליל ה' דסוכות 'אושפיזא דאהרן'

בשעה 9.15 נכנס מרן לסוכה הגדולה לעריכת השוה"ט לכבוד האושפיזין. כשנכנס מרן שליט"א עמד על מקומו ואמר אזמין אושפיזין וכו'. אח"כ זמרו המשוררים ב' שירי המעלות. בסיום פתח מרן שליט"א בדברות קדשו משך כשעה. לאחר התורה שתה מרן י"ש, ונטל ידיו לסעודה, והעלו על השולחן פירות וקוגל, וכל העת הנעימו המשוררים בשירה וזמרה בליווי כלי זמר. בברכהמ"ז על הכוס התכבד - המחותר כ"ק האדמו"ר מסטראפקוב שליט"א. לאחמ"כ עברו הרבנים והקהל שבאו מחוץ לעיר לקבל שלום.

יום שישי ד' דחוה"מ סוכות י"ט תשרי

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרב עזריאל רייכמן מפעיה"ק, מוסף - הרה"ג ר' מאיר נתן נטע הלברשטאם שליט"א מפעיה"ק - נכד כ"ק מרן שליט"א.

שבת חוה"מ סוכות כ' תשרי 'אושפיזא דיוסף'

תפילת מנחה התחילו מ'וידבר'. לפני העמוד התפלל - הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א. מיד לאחר מנחה התחילו מזמור לדוד, לקבלת שבת לפני העמוד ניגש הרה"ג ר' פישל מורגנשטרן ממאנסי. בלכה דודי זמרו הקטעים שמו, לקראת, התעוררי, לא תבושי, ימין ושמאל, בואי בשלום. ולא אמרו 'אנא בכח' ו'כגוונא'. בשעה 9.30 נכנס מרן שליט"א לסוכה הגדולה

האלקים יבא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע. בגמר אמירת ספר קהלת נוהגים לחזור ולומר הפסוק סוף דבר הכל נשמע, כדי לסיים בענין טוב ולא במה שאמר אם טוב ואם רע (וראה תוס' נדה דף ע"ג ע"א; וראה ברכות דף ל"א ע"א), וכל העובר יתמה על שלמה המלך גופא החכם מכל האדם מאי טעמא סיים בדבר אשר נראה כסימן לא טוב באומרו אם טוב ואם רע.

בתוה"ק בפסוקי מצוות החג (ויקרא כג, מ), ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים. וכבר נאמרו טעמים ורמזים לאין שיעור במצוה רבה זו של ד' מינים, והתוה"ק כפטיש יפוצץ סלע.

במדרש (תנחומא, פרשת אמור, אות כב), ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כג, מ), וכי ראשון הוא והלא ט"ו יום הוא ואת אמרת ביום הראשון, אלא ראשון הוא לחשבון עוונות. וצ"ב למה יום זה הוא ראשון לחשבון עוונות, הלא כבר עברו כמה ימים מיום הכיפורים.

- חייב האדם לשוב בתשובה גם על השגגות שהם באו לידו ע"י הזדונות -

ויבואר ובהקדם הנודע דברי האלשיך הק' זי"ע (פר' ויקרא, ד"ה ויסבר) שמבאר הענין שאדם החוטא בשוגג צריך להביא קרבן חטאת לכפר על שגגתו, התינח אדם העובר על דברי תורה במזיד, ומי שבשאת נפש במרד ובמעל ובמזיד עובר הוא על דברי תורה, כאשר הוא מכיר ויודע את רבונו ומתכוון למרוד בו, בוודאי ראוי הוא לעונש, וממילא בדין הוא שישוב בתשובה שלימה לכפרה על מעשיו, ועליו לפייס לחלות ולרצות את בוראו, לבכות לפניו חטאתי עויתי פשעתי, והבורא ב"ה אשר הוא מלך מוחל וסולח ישא לעוונו. אולם האדם שחטא בשוגג וכן לא ידע ולא היה רצונו כלל למרות פי קונו אלא שנעלם ממנו מדוע הוא זקוק לכפרה, ומעתה מפני מה זקוק הוא לכפרה על מה שנעלם ממנו בשוגג.

וביאר שם דהנה אמר הכתוב (שמואל-א ב, ט) רגלי חסידיו ישמור, וביאר הדברים כי כל איש מישראל יש לו נשמה חלק אלו"ה ממעל, וכאשר מתנהג כראוי שומרין עליו מלמעלה שלא יבוא

לאחר ההושענות ושיר של יום, התיישב מרן שליט"א לאמירת קהלת, במהלכם אמר מרן שליט"א כמה וכמה פנינים.

בנשיאת ס"ת הב' התכבד - הרה"ח ר' בר יוחאי שמעון מנהל היכלי התורה והחסד דחסידי צאנז, בעליות התכבדו, כהן - הרה"ח ר' פנחס כהן מפעיה"ק, לוי - הרה"ג רבי אברהם לוי שליט"א רא"כ במרכז התורה פעיה"ק, שלישי - הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א בן כ"ק מרן שליט"א, רביעי - הגאון רבי זאב וקסברגר שליט"א דומו"צ קרית צאנז טבריה, חמישי - הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א ראש הכוללים במרכז התורה, שישי - מרן שליט"א שביעי - הרב יצחק חיימוביץ מאשדוד (חתן להבחל"ח הג"ר שלום אליהו צבי זילבר ז"ל, - קריאת השם), אחרון - הרה"ח ר' שמעון מרדכי רוטנברג מוויליאמסבורג (לרגל היארצייט של אביו הרה"ג ר' שלמה דוד ז"ל), מפטיר - הרה"ג רבי שלמה זלמן דוב למברגר שליט"א אב"ד מאקאווא נתניה ור"מ בישיבה"ק.

הגבה בס"ת א' - הרה"ח ר' משה טורנר ממאנסי, גלילה - הרה"ח ר' יהודה יהוד מירושלים, הגבה בס"ת ב' - הרב אליהו יוסף שפיצר מפעיה"ק, גלילה - הר"ר דוב בער אייזנברגר ממאנסי. (ולא אמרו יקום פורקן וכו' כבכל שבת חוה"מ).

תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' ישכר דוב אליאס שליט"א ר"מ בישיבה"ק לצעירים דברי חיים פעיה"ק.

אח"כ עלה מרן שליט"א לסוכת ביתו, לסעודת שבת. ולא זימרו אתקינו סעודתא וכו', ובירך מרן שליט"א על הבשמים.

אחר הקידוש, על י"ש, הביאו מזונות ומרקחת אתרוגים כנהוג. אח"כ נטל מרן שליט"א ידיו לסעודה. וזמרו רק הזמר 'חי ה' מזמירות שב"ק. ואמר מרן שליט"א תורה.

בעליות בתפילת מנחה התכבדו, כהן - הר"ר יקותיאל יהודה שווארץ מאנטווערפן, לוי - הרה"ח ר' שלום אליעזר קליין מלונדון, שלישי - הרה"ח ר' כתריאל מאיר ממאנסי, הגבה - הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א, גלילה - הרב נחום יהודה שווארץ ממאנסי.

בזמירות בעידן רעוא דרעוין התכבדו, ברוך קל עליון - הרה"ג ר' הלל דויטש שליט"א ראש כולל במרכז התורה, דרוור יקרא - הרה"ג ר' חיים גולדשטיין מח"ס שפע קודש, שבת היום - הרב בועז בדיחי מפעיה"ק.

התורה בעידן רעוא דרעוין היה על מאמר החכם מכל אדם שסיים את ספר קהלת (יב, יג-יד) סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, כי את כל מעשה

לקתה והרי מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט, יד),
ואם כן מאי האי שאצל אומות העולם בחטאם
אינם כלום, ולא כן אצל בני ישראל עם קרובו.

וביאר שם - כדברי האלשיך הק' זי"ע - דהנה
חטא מורה על האדם שחטא בשוגג, והנה איש
הישראלי בחזקת שימור קיימא, כיון שהוא חלק
אלוק ממעל, וכל אחד מישראל הוא עולם מלא,
ויש לו שמירה מיוחדת מלעילא לבל יכשל, ואכן
אם יתנהג כראוי אזי שומרים עליו ולא יאונה
לצדיק כל און (משלי יב, כא), ויש לו שמירה
מיוחדת שלא יכשל במאומה. וכפי הידוע כמה
וכמה ענינים מצדיקים אשר ראו בחוש שהיה
עליהם שמירה מלעילא, שלא יכשלו כלל.

וכל זה הוא רק אצל בני ישראל, מה שאין כן
אצל הגוים שאין להם נשמה ויש בהם רוח בלבד,
אזי אם הוא פשע במזיד בוודאי שענוש יענש,
אולם על השוגג אין צריך כפרה כיון שאכן שגג
ולא ידע מהאיסור.

זהו שאמר המדרש 'חטא חטאה ירושלים',
רצ"ל שאצל ירושלים נכשלו בני ישראל בשגגות
ועל כך באו על עונשם, והקשו במדרש 'וכי
אומות העולם אינם חוטאים' הרי גם בהם יש
שגגות, ועל זה משני המדרש שאצל אומות
העולם 'אעפ"י שחוטאים אינם כלום', כיון שזהו
שוגג בעלמא ואין בא על זה עונש, אולם 'ישראל
חוטאין ולוקיין', כיון שבני ישראל המה בחזקת
שימור ואם חטא האיש הישראלי בשוגג אם כן
איגלי מילתא שלא התנהג כהוגן ועל כן הם
לוקיין, עכתו"ד זקה"ק זי"ע בתוספת ביאור.

- ד' מינים רומזים להנ"ל שאם לא חטא במזיד
לא היה בא לידי שוגג -

והנה כשממשמשים ובאים הימים הקדושים,
הרי שישראל קדושים מפשפשים במעשיהם
לעשות תשובה, ומכים על לוח ליבם בתשובה
וחרטה על כל מעשיהם, ומתוודים ואומרים לפני
רבון עלם ועלמא אשר הוא מלך מוחל וסולח,
יודע אני כי איני כראוי ועוויתי במזיד לפניך,
אמנם על החטאים והעוונות שעשה האדם
בשגגה שבאו אליו בלא יודעים באונס, על זה
אינו שם אל ליבו כי צריך הוא לעשות תשובה גם
על אלו, וסבור הוא דמאחר ולא אבה ולא רצה

לידי מכשול ועון כלל ואפי' שוגג גרידא, כי לא
יאונה לצדיק כל און (משלי יב, כא). ולזה כשרואה
האדם שנכשל בחטא בשוגג, הרי שעל כרחק
שיש לו עוד עבירות אחרות אשר עשאים במזיד,
ולא שב עליהם בתשובה כראוי, ועל ידי כן
נתרחק מן הקדושה, עד שבא לידי חטא בשוגג
זה, שאלמלא כן לא היו מניחים מן השמים
להכשילו, עכתו"ד האלשיך הק' יעו"ש.

ובספר הק' ברית אברם להמגיד מזאלשיץ
זי"ע (פרשת נשא, ד"ה דבר) ביאר עפי"ז מאמר
הכתוב (במדבר ה, ה-ז) וידבר ה' אל משה לאמר,
דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל
חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש
ההוא, והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את
אשמו בראשו וגו'. הכתוב כאן מיירי מאיש או
אשה שחטאו בשוגג, ועל זה אמר הכתוב 'איש או
אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל
בה'', והיינו שכאשר יכשל האדם אפי' ב'חטא'
המורה על השוגג, אזי לא ידמה האדם בנפשו מה
אעשה שנכשלתי בעוון רח"ל אולם הרי זה בא
בשוגג לידי, כי על זה אמרה תורה 'ואשמה הנפש
ההיא', שאם נכשל האדם בחטא שוגג אזי ידע
שהוא אשם בזה ששוגג זה הגיע לידו, ומבאר
הכתוב והולך 'והתודו את חטאתם וגו' והשיב את
אשמו בראשו', שהסיבה שהוא צריך לשוב על
השוגג הוא משום שיביט בראשית מעשיו שאם
היה מתנהג כראוי והיה מתקדש ומטהר, ועובד
את בוראו כהוגן ברמ"ח איברים ושס"ה גידים,
לא היה בא לידו מכשול ואפילו לא שוגג בעלמא,
כי היה משומר בשמירה דלעילא מן השמים,
וכשרואה שנכשל כעת בחטא בשוגג הרי
שבהכרח שמתחילה חטא בחטא במזיד, עכ"ד.

- בני ישראל בחזקת שימור לכן לוקיין גם על
השגגות -

רביה"ק מוהרצ"א זי"ע בספרו אגרא דפרקא
(אות רמה) ביאר בדרך זה את דברי המדרש (איכ"ר
א, לה) עה"פ (איכה א, ח) חטא חטאה ירושלים,
והקשו במדרש וכי אומות העולם אינם חוטאים,
אלא אעפ"י שחוטאים אינם כלום, אבל ישראל
חטאו ולקו, עכ"ד המדרש. ודברי המדרש הללו
תמוהים וקשים להולמם דלפי"ז יוצא דמידת הדין

יבא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע, והינו שגם מה שהוא אצלו בבחי' 'נעלם' שלא רצה כלל בכך ובא אליו תקלה ומכשול זה בשגגה, מכל מקום ידע אם טוב אם רע שיתבונן היאך בא לידי זה, דבוודאי אילו היה כולו טוב מתחילה, היה זוכה לשמירה דלעילא לבל יבוא כלל לידי רע אף לא בשגגה, כנ"ל.

*

- האלוקים עשה את האדם ישר ששיגו איבריו מאליהם כל מצוות הבורא -

ובהעמיק יותר אפשר לומר, דהנה כתיב (קהלת ז, כט) מצאתי אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים.

ואיתא בספה"ק באריכות לבאר הענין היאך קיימו האבות הק' המצוות עד שלא ניתנו (ראה יומא דף כ"ח ע"א), שהשיגו כל התורה כולה על ידי האיברים, כי רמ"ח מצוות עשה מכוונים כנגד רמ"ח איברים, ושס"ה מצוות לא תעשה מכוונים כנגד שס"ה גידים (ראה זוה"ק פרשת וישלח, ח"ב דף ק"ע ע"ב). והנה הבורא ב"ה ברא את האדם באופן אשר החומר והרוח הנשמה והגוף יתאמו יחדיו. להיות הנשמה חלק מהגוף, והגוף אחד עם הנשמה, כאשר הביא בספה"ק אורח לחיים להרה"ק רבי אלעזר בן רביה"ק הרר"א זי"ע (פר תזריע) שאמר אביו הרר"א זי"ע 'הלוואי ויהיה לכל העולם נשמה כמו הגוף שלי'. שנתעלה להיות בבחי' אדם הראשון קודם החטא. ולמעלה זו הגיעו האבות הק', שכל איבר ואיבר היה מורה להם איזה מצוה עליהם לקיים ולעשות.

כשם שאין צריך ללמד לילד קטן היאך לאכול ולינק משדי אמו, כי מאחר וזהו כל חיותו וקיומו בעולם, ומעצמו הוא מכיר ויודע מה לעשות. כן נמי עשרות מונים יותר בענייני רוחניות, שבעצם בריאת האדם ברא הקב"ה באופן כזה שמעצמו ירגיש וידע מהו חיותו, וכל איבר ואיבר מרגיש מאיזה מצוה תבוא אליו חיותו, כי כל יניקת האיברים והגידים המה על ידי קיום המצות, וממילא ידעו כדת מה לעשות בכל עת ועת.

רביה"ק הישמח משה זי"ע (פרשת עקב, בפסוק ועתה ישראל, אופן הרביעי) הביא מש"כ הרמ"ע מפאנו (בספר פלח הרימון) עה"פ (שמואל-א ט, טז)

בהם כלל אינו צריך כלל לחזור עליהם בתשובה. ואמנם אחר הימים הקדושים, כשמגיעים ימי חג הסוכות, שבהם כל אחד מישראל מתקרב ביותר אל השי"ת ומקבל עליו עול מלכות שמים, הריהו מעמיק חקר בדעתו, ומבין כי בוודאי אילו היה נוהג כראוי ולא היה חוטא במזיד שוב לא היה בא אף לידי מכשול בשוגג, ושוב חוזר בתשובה אף על כל המעשים אשר לא יעשו שעשה בשגגה ובאונס.

וע"ז ירמזו ד' המינים, דאיתא במדרש (ויק"ר ל, יב) דהאתרוג שיש בו טעם וריח רומז על אדם השלם כליל המעלות שיש בו תורה ומצוות, והלולב שמגדל פירות ויש לו טעם, וכן ההדס אשר ריחו משובח, רומזים על אלו שעכ"פ יש בהם או תורה או מצוות עיי"ש. וי"ל דרומז להנ"ל לאדם שהגם כי עושה דברים טובים מכל מקום אין תוכו כברו, ומעת לעת נכשל בחטאים בשגגה ובא לידי מכשול, ואוגדים הלולב וההדס יחד עם הערבה, לרמז שאילו לא היה תחילה בבחי' ערבה שאין לו טעם וריח, והיינו שמורה על החוטא במזיד לא היה בא לידי כן, כי אם אדרבה היה בבחי' פרי עץ הדר שיש בו טעם וריח. ונמצא שהד' מינים רומזים לאדם שצריך הוא לעשות תשובה גם על אותם הדברים שבאו אצלו בלא יודעים ובשגגה. ולזה נוטלים ג' המינים הללו - הלולב ההדס והערבה - יחדיו, להורות שאם לא היה ללולב ולהדס כל שייכות ואחיזה בערבי נחל היו זוכים להתעלות ולהגיע אל תכלית השלימות בבחי' פרי עץ הדר.

על זה רמז הכתוב ולקחתם לכם ביום הראשון ודרשוהו ראשון לחשבון עוונות, ומצינו בחז"ל ד'ראשון' מורה על ההתחלה, וכדאמרו (פסחים דף ה' ע"א) ראשון דמעיקרא משמע, והיינו לרמז על הך ד'והשיב את אשמו בראשו', שכשרואה האדם שבא לידי מכשול יבדוק ויפשפש במעשיו מה שעשה בתחילה, דסיבת המכשול הוא יען שכבר בא לידי חטא רח"ל במזיד, ובכך הסיר מעליו השמירה דלעילא ששמרוהו לבל יבוא לידי חטא, ונפל ברשת היצר.

וזהו שאמר שלמה המלך ע"ה בחכמתו סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם, כי את כל מעשה האלוקים

- סוד הצמצום שבזמן הגלות הסתיר הקב"ה
ואין נגלה בכל דבר אלקותו ית' -

עוד יורמז במאמר החכם, דהנה כבר חקרו קמאי, איך קיים המציאות שהאדם חוטא כלפי השי"ת ועובר על מצות ה', הן הרי ידוע כי דבר אלוקינו יקום לעולם (ישעיה מ, ח), ואם השי"ת נתן לנו תרי"ג מצוות לשמור ולעשות, הרי זה כחוק וגזירה שקבע השי"ת שכך וכך צריכים ומוכרחים לעשות, וכך וכך אסור לעשות, ואיך יתכן במציאות שהאדם ישנה מאותם דברים שנאמרו מפי ה' וקיים לעולם, ומיד כאשר המרה האדם רצון בוראו היה עליו להיות בטל כלא היה בהסתלק כל חיותו (וראה תפארת שלמה, בליקוטים, ובנדמ"ח בפר' בראשית).

אלא דהאריכו בספרן של צדיקים שענין זה הוא מסוד הצמצום וההסתר הקיים בעולם, השי"ת הסתיר וצמצם אורו הנשפע בזה העולם, ועל כן גם כשאדם יש לו איזה נסיון ומכח זה בא לידי מכשול, אין זה אלא מכח ההסתר פנים שאין מרגיש בקרבת אלוקות ולא חש באור האלוקי השרוי בעולם, רק לעתיד לבוא שכבר יהא מלא כל הארץ כבודו ויהא רוח אלוקים מרחפת באתגליא אז ידעו הכל ויבינו כי אלקים מהוה כל היות ומחייה כל החיים, ואז לא יוכלו לבוא לידי חטא ומכשול, מחמת ההכרה האלוקות שתהיה קיימת באופן נגלה עד מאד.

וביותר לפימש"כ המורה (ח"ג, פרק כ"ב, והביאו הרמ"א בריש השו"ע) דזה כלל גדול בתורה כי אינו דומה היושב בביתו ליושב לפני המלך וכו', וטרם החטא הקדמון היה במעלה יתירה מזה, שלא היה רק בבחי' יושב לפני המלך, אלא כל העולם כולו היה מלא אלוקותו, כאשר כן יהיה נמי בעולם התיקון, שאז יתגדל ויתקדש שמיה רבא ושוב לא יהיה כל מציאות של חטא ועון. וע"ז רמז הנביא באמרו (זכרי' יג, ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, כי כל מה ששייך רוח טומאה הוא רק מחמת סוד הצמצום, עד שנדמה לאדם כאילו כביכול ישנו מציאות וישות נפרדת, וצריך הוא לעמול ולעמוד בקשרי מלחמה כנגד היצר הרע החפץ למונעו מעבודת הבורא ית"ש. אמנם לעתיד לבוא בשוב ה' את שיבת ציון היינו

האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, כי קודם חטא אדם הראשון היה השגת השכל ובינה בכל אבריו, ולא רק בלב ומוח אלא כל מהותו ואבריו היו בעלי השגה ומדע, כי כאמור האלוקים עשה את האדם ישר, שיהיו כל איבריו מורים לו המעשה אשר יעשה וממה ירחיק נפשו. אמנם ע"י החטא ניטל הדעת מכל האברים ונצטמצם הדעת רק בלב. וזה כי האדם יראה לעינים היינו שחטא בעץ הדעת, כמ"ש (בראשית ג, ו) ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים, ומאז ה' יראה ללבב נצטמצם השכליות שבו אל הלב בלבד, אתוד"ק.

ומעתה יובן היאך יבוא האדם לידי חטא בשגגה, דכיון שעל ידי החטא הקדמון נסתלק החיות מכל האיברים עד שנעשה גוף האדם כבהמה שאינו מרגיש כל הרגש רוחני, שנצטמצם כל השגת הדעת אל הלב, על כן יתכן שיבוא האדם לידי שכחה תקלה ומכשול, ובלא יודעים יכשל בעבירה באונס ובשוגג.

על זה רמז הכתוב סוף דבר הכל נשמע, רצ"ל מכל איבריו יכול האדם לשמוע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם, וכל איבריו יורוהו המעשה אשר יעשה, וכאשר יזכה האדם ויתקן נפש רוח ונשמה וקומתו בשלימות, ויתקן חלקו בחטא הקדמון, או אז הכל נשמע, ויהיו איבריו מורים לו המעשה אשר יעשה, הן את האלוקים ירא והן ואת מצוותיו שמור, רצ"ל הן מה שהוא בבחי' סור מרע מצוות הלא תעשה, והן מה שהוא בבחי' עשה טוב קיום מצוות העשה (ראה כלי יקר, דברים ד, ט; מהר"י יעב"ץ, אבות ב, א ד"ה ולכן נראה לי), כי זה כל האדם ואינו צריך שיורוהו לכך מן השמים, כי מעצמם ישיגו איבריו כדת מה לעשות. ורמז כאן באמרו כי זה כל האדם בה"א הידיעה, לרמז שמה שכיום יתכן שיבוא האדם לידי חטא בשגגה זה נגרם על ידי חטא הקדמון, שאילולא לא בא אדם הראשון לידי חטא, הרי שהיו הכל זוכים לבחי' הכל נשמע את אלוקים ירא ואת מצוותיו שמור, ואמנם כיון שנכשל בבחי' 'וכי תאוה הוא לעינים', על ידי כן נכנסה בו זוהמא וסם המות עד שכהיום לא ידעו ולא יבינו בחשיכה יתהלכו.

*

ה"א אחד, אלא דהיה משמע רק אחדות הראשון שאין ערוך אליו ויטעו דמ"מ יש מציאות בעולמות, לכך חזר ואמר ה' אחד כלומר שרק הוא בלבדו ואין זולתו, שם הוי"ה רומז שהוא היה הוה ויהיה אחד, וללמד דכשם שבהיה היה רק לבדו, כך הוא בהוה ויהיה, אבל הקריאה היא רק מה שמגולה לנו, וכו', עי"ש.

והיינו דלולי הזוהמא שבעולם לא היה מרגיש דבר בעולם זולת אלקותו ית', והיה רואים הכל בחוש כי כל הנמצאים והברואים, כל המעשים והמאורעות הכל הוא אלקות כשאר דבר אחר זולת זה בעולם. ועל זה מורה שם הוי"ה ב"ה שהוא מהוה כל היות שבעולם, כל נשימה ונשימה, וכל תנועה ופעולה של כל הנאצלים והברואים. ברם כשאר זוכים ונעשה הסתרה או אז הקב"ה הוא בבחי' א"ל מסתתר, ונעשה רק בחי' שם אדנ"י שמורה שהקב"ה הוא האדון, והיינו דכביכול ישנו אדון ועבד, אשר העבד צריך לשרת את אדונו, וכביכול ישנו עוד איזה מציאות וישות רח"ל. ועל זה אמר דלעתיד לבוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, שיראו הכל אלקותו בחוש, ויהיה מלא כל הארץ כבודו לית אתר פנוי מיניה, ויגלה הקב"ה הכיסוי שישנו כהיום בגלות מעל בחי' שם הוי"ה.

וע"ז רמז הכתוב סוף דבר הכל נשמע שבאחרית הימים הרי שישמעו מכל ברואי מעלה וברואי מטה, והכל ידעו ויבינו כי את האלוקים ירא, וכאשר יסלק הקב"ה ההסתר, או אז כל הבריאה כולה תזעק ותצעק כי את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור ואין עוד ענין אחר זולתו.

- בגין החטא הקדמון נפרס מסך המבדיל בין הגוף לנשמה -

והנה אמרו חז"ל (עירובין דף י"ג ע"א) ב' שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים נח לו לאדם שלא נברא משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא משלא נברא, נמנו וגמרו נח לו לאדם שלא נברא משנברא וכו', והנה מי שזוכה ומהפך אף את גופו שיהיה כחלק מהנשמה, והיינו שאף הגשם יהיה כרוחני, והריהו מעקר ומשרש כל הזוהמא ומרומם הגוף למעלה,

כחולמים אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רינה (תהלים קכו, א-ב). כי לא נוכל להבין היאך עלה זה כלל על דעתנו שיש עוד מציאות מבלעדו ית"ש, הלא הקב"ה מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה אלא כל העולם כולו מלא באלקותו ית'.

בענין זה כתב זקה"ק הישמח משה זי"ע (פר' בשלח, עה"פ ולא נחם וגו', ד"ה הנה אבאר) לבאר מאמר חז"ל (פסחים דף נ' ע"א) על הפסוק (זכריה יד, ט) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, אטו האידנא לאו אחד הוא, אלא אמר הקב"ה בעולם הזה לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני בי"ה ונקרא באל"ף דל"ת, ובעולם הבא כשאני נכתב אני נקרא, עי"ש. ובתוד"ק עמד להבין דהתינח 'ושמו אחד', אבל ה' אחד' מאי איכא למימר, דקשה אטו האידנא לאו אחד הוא.

וביאר בקדשו, דיש שני מיני בחינות אחדות, אחד שאין ערוך אליו ית"ש בעליונים ובתחתונים, והוא לבדו אלקי האלקים ואדוני האדונים. והב', שאין במציאות רק הוא לבדו ית"ש בלי שום השתנות מקודם הבריאה שהיה הוא ושמו בלבד (עיין פרקי דר"א פ"ג). כן עכשיו לאחר הבריאה הכל הוא אפס ואין המוחלט והכל כלא קמיה, כי אין ישות לשום דבר בכל העולמות רק רצונו ית"ש, והוא רצונו ורצונו הוא.

אמנם כעת עדיין לא נתגלה אורו ית"ש לכך יש לבושים וכסויים המסתירים אורו ית"ש וכו' ונראה לבריות כאילו יש איזה ישות בעולם מחמת שאין המקור נראה, אבל באמיתית אין שום ישות נמצא בכל העולמות רק הוא ית"ש, ולעתיד יתגלה אורו ב"ה ויראו עין בעין בחינת אחדות הלזו, איך שאין שום דבר נמצא זולת ית"ש מחמת גילוי כבודו, שנא' (ישעיה מ, ה) ונגלה כבוד ה' וגו', והאמונה של עכשיו צריך להיות כמו הגילוי לעתיד.

עפי"ז יובן הטעם שהכתיבה ביו"ד ה"א, והקריאה באל"ף דל"ת, כי הכתיבה מורה על אמיתת הענין היה הוה ויהיה, אשר כמו קודם התהוות פעולותיו ית"ש היה הוא לבדו, כך הוא בהוה ויהיה שרק הוא ית"ש לבדו ולית אתר פנוי מיניה כלל, וזש"ה שמע ישראל ה"א ה' אחד, דיל"ב למה כפל לומר עוד ה' אחד, והיה די לומר

אותיות שמו המיוחד (בית יוסף, אורח חיים, סימן תרנא בשם ריקאנטי; שעה"כ, דרושי חג הסוכות, דרוש ה), ואנו אוגדים אותם יחד בבקשה מאת הבורא ב"ה שכבר יתגדל ויתקדש שמייה רבא, ויסתלק בחי' ההסתר אלא יראו הכל בחוש כי ה' הוא מלך על כל הארץ. ולזה מנענעים לד' רוחות השמים למעלה ולמטה בבקשה על התגלות כבוד שמים, מה שנכסה ונסתר בעווננו ובגין חטאינו, שלכן הגלות מתארכת עוד ועוד ואין אנו זוכים להארת פניו ית"ש בגאולה השלימה.

וד' המינים הם מכוונים כנגד אברי האדם כנודע מהמדרש (ויק"ר ל, יד) לולב דומה לשדרה אתרוג דומה ללב הדס לעינים ערבה לשפתיים, היינו האיברים אשר יש בהם חיות האדם, דאם חלילה נפסק השדרה נעשה האדם כמשותק, וכן בשאר האיברים כנ"ל, ומבקשים אנו מאת הבורא ב"ה, שיחבר ויאגד הגוף והנשמה יחד 'והיו לאחדים בידי', שלא יהיו עוד כב' בחינות הגוף והנשמה מחולקים ומפורדים זה מזה, כי אם אדרבה שנוכל להכניע הגוף אל הנשמה, ואף אם אין אנו זוכים לבחי' הנעלית שזכה לה רביה"ק הרר"א זי"ע, שאף אם נתגלגל אלף פעמים בעולם הזה לא נזכה להשיג מדריגה זו, אמנם לכה"פ לאחד ולהכניע במעט הגוף אל הנשמה.

- כי רבות אנחותי ולבי דוי -

והנה אף שנכשל האדם ועדיין לא השלים עצמם, מכל מקום כבר נודע פירוש הבעש"ט הקדוש זי"ע עה"פ (איכה א, כב) תבוא כל רעתם לפניך ועולל למו כאשר עוללת לי על כל פשעי כי רבות אנחותי ולבי דוי, דכשאדם מישראל עובר עבירה אינו עושה זאת אלא מאונס היצר המסית, ואפילו בשעת עשיית העון לבו נשבר בעברו על רצון השי"ת אך מה יעשה והיצר הגדול מאנסו, משא"כ הגוי כשעובר עבירה עושה זאת בכל תוקף תאוותו ורשעתו, וז"ש תבוא כל רעתם לפניך, היינו רעות הגויים שעשויים בכל תוקף רשעותם, משא"כ כשהישראל ח"ו חוטא אזי רבות אנחותיו ולבו דוי, ויש בזה המלצה גדולה לטובת בני ישראל, עכד"ק.

ולזה אף שחטא האדם, ברם הלא ליבו מר עליו והוא מלא צער וחרטה היאך נפל כל כך

בוודאי שפיר נוח לו שנברא, ועליו כתיב (בראשית א, לא) וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד. ברם אנשים כמונו אשר הגוף מושך אותנו לתאוות וענייני ארציות, ומסך המבדיל פרוס בין הגוף לנשמה, עד שאנו בבחי' הכתוב (תהלים מט, יג) נמשל כבהמות נדמו, ובמצב כזה הרי נוח לנו שלא נבראנו בעולם.

וכל זה נגרם בגין חטא הקדמון, וכדאיתא בספה"ק נועם מגדים (פר' פנחס) עה"פ (במדבר כו, ג) לאלה תחלק הארץ בנחלה, דהנה כשעמדו בני ישראל על הר סיני פסקה זוהמתן והיו כמו קודם פגם אדם, והיו יכולים ליהנות מזיו השכינה ונועם העליון גם כשהיו מלובשין בגופן שהוא זך ונקי. ולא כן כשנזהמו אזי יפרדו הגוף והנפש. ועל זה אמר הכתוב לאל"ה רומז על מה שעשו העגל במדבר ואמרו (שמות לב, ד) אל"ה אלהיך ישראל, תחלק הארץ, רצ"ל יפרד הגוף שמצינו שהגוף נקרא ארץ, וכדדרשו חז"ל (סנהדרין דף צ"א ע"ב) בפסוק (תהלים נ, ד) יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדון עמו, בנחלה בהגיע זמן הנחלה נועם שכר העליון תחלק הארץ ותפרד מהנשמה. יעו"ש. ועכ"פ דעל ידי פגם אדם הראשון נפרס מסך המבדיל, המפריד בין הגוף אשר הוא מלא תאוות ארציות וחומר לנשמה הק'.

ובתו"ד שם בנועם מגדים כתב לבאר מה שאמר הכתוב במספר שמות עפ"י מאמר הרה"ק הרר"ב ממעזריטש זי"ע ע"ד הגמ' (ראש השנה דף י"ז ע"א) ה' (שמות לד, ו) אני ה' קודם שיחטא ואני ה' לאחר שיחטא, דרק בגלות ישנם ב' הבחינות קודם החטא ולאחריה, שהקב"ה מוחל וסולח לעוונות עמו בית ישראל, ברם לעתיד לבוא כאשר לא יהיה עוד בחי' זוהמא וחטא ולא תהיה עוד מחשבה בישא, או אז יהיה סג' בשם אחד, וזהו רמז הכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, עכתוד"ק המגיד הרר"ב, וע"ז רמז הכתוב במספר שמות שרק בזמן הזה נחשבים ה' ה' ב' שמות במספר השמות, אכן כאשר יעביר השי"ת רוח הטומאה מן הארץ או אז לא יהיה כי אם שם אחד, יעו"ש.

- ד' מינים רומזים על איברי האדם ואוגדים

אותם לאחד בחי' הגוף והנשמה יחדיו -

ואפשר שזהו ענין ד' מינים, הרומזים על

יטייאש האדם לומר כי אבדה ואפסה תקוותו, כי אדרבה סוף דבר רצ"ל לבסוף יהא הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור.

וזהו כאמור החילוק וההבדל בין ישראל קדושים לבני אומות העולם הרוצחים השפלים, אשר הם שמחים בכל ענין רציחה וכו', לא כן עם בני ישראל אשר גם כשרח"ל נכשלים בחטא הרי שכל זה הוא רק בגין שהיצר הרע אונסם ומתעצבים הם אל ליבם בעשותם הרע. ומעתה נמצא שמה שסיים שלמה המלך ע"ה ואם רע הוא תקנה גדולה ויש בה טובה וחסד גדול לישראל, כי כשרואה הקב"ה את לבו המרה והשפופה של האדם אשר נכשל בחטאו, הרי שבזה נעשה המתקה גדולה בבחי' חסד א"ל כל היום, והקב"ה פותח לו שער דרכו יוכל להתעלות ולהתקרב אל הקדושה כאמור.

וזהו ענין עשיית הסוכה מפסולת גורן ויקב (סוכה דף י"ב ע"א), מורה על ענין האמור שמכיר האדם ויודע בחטאו שהוא רק כפסולת, וחלף שיהיה כראוי ויתעלה במעלות להיות כתבואה וענבים, הריהו מהפסולת בגין חטאיו. אמנם כיון שלבו שבור בקרבו על מצבו המר, הרי שבכך זוכה לבלתי יזרקו אותו מן הקדושה, כי אם אדרבה יחוס עליו הבורא ב"ה החס ומרחם עלינו לבלתי ידח ממנו נידח, ויסייעו אותו מן השמים שיזכה לבוא לתשובה שלימה ולתיקון כל המעשים.

- ע"י מעשה יוסף נעשה המתקה לדורות שלא לילך עם ישראל בתוקף הדין -

בהאמור יתכן לבאר ענין יוסף והשבטים הק', דהנה מצינו ביוסף צדיקא צדיק יסוד עולם (זוה"ק, ח"ג דף ש"ב ע"א), שכל מה שראה אצל אחיו הגיע לומר ליעקב ויבא את דיבתם רעה אל אביהם (בראשית לז, ב), והיינו לפי שהוא היה במדרגה רמה וגבוהה עד מאוד, עד שבקדושתו לא היה יכול לסבול שיבואו כלל לידי מכשול ותקלה ושיעשו איזה דבר שאינו כרצון הבורא ית"ש.

ברם יעקב אבינו ע"ה שלחו ואמר לו (שם פסוק יד) 'לך נא וראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן', רצ"ל שאף אלו אשר נמשלו ונדמו לבהמה ונפלו מטה מטה, גם עליהם יש לרחם, כי לא כולם זוכים לעמוד במדרגתו הרמה. וזה ע"ד

להיות דומה לבהמה, ובצער זה פותח האדם הפתח והשער שיוכל לתקן כל מה שעיוות. ויורמז בפסוק איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה', ואף שחטאו ברם עדיין ואשמה הנפש ההיא, והאדם תולה הקולר בצווארו ואינו פוטר עצמו מן העבירה, וליבו עליו דוי על שהגיע לידי כן, הרי שבזה גופא והשיב את אשמו בראשו, ובכח זה יש בידו לבטל הטומאה, כי על ידי הצער ודאבון הלב מענין העבירה שעבר ועשה בשגגה הריהו גורם לבל תסתלק הימנו הקדושה לגמרי, ועדיין תשאר בקרבו ניצוץ קדוש אותו יוכל להעבירה עד שיהיה הבערה ללהב יוצאת ויוכל לתקן כל אשר עיות. וע"ז אמרו חז"ל (שבת דף ק"ד ע"א) הבא ליטהר מסייעין אותו, והסיוע הוא באותו ניצוץ קדוש שנשאר בוער בקרבו תמיד שעל ידי כן יזכה לתקן ולעשות תשובה על הכל.

ויורמז עוד בענין ד' מינים, דאלו הדומים לכפות תמרים וענף עץ עבות הגם שנפלו ורחוקים הם מן השלימות, ברם ראו נא שהם בוכים ומבכים על מר מצבם כערבי נחל, וכדכתיב (תהלים קלז, א) על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו, וליבו עליו דוי ומלא צער על שחטא ועיווה דרכו. והרי שברון לבו זה על ידי כן יזכה להתרומם, כי בצערו ובבכיותו הריהו פותח כל השערים, ובכך הוא מחזק הקשר אל השי"ת שעל ידי כן יוכל לעלות ולהתקרב אליו ית"ש.

ועל זה אמר החכם מכל אדם סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור, ואמנם כי את כל מעשה האלקים יבא במשפט ואין שכחה לפני כסא כבודו, אכן השי"ת יתבונן על כל נעלם אם טוב היינו אם היה ליבו שלם עמו בשעת מעשה העבירה שהיה לבו שמח ומרוצה בעצמו בעשותו מעשה הרע הזה, או ואם רע היינו שלבו מר עליו, ובוש הוא ונכלם במעשיו לפני השי"ת, ונפשו עגומה עליו על שנמשל כבהמה נדמה והוא כשוטה שאינו יכול להתגבר על יצרו הרע. וכשרואה הקב"ה כי נפשו עגומה ומרה עליו הריהו מצרף לו זה לזכות, ובזה גופא פותח האדם פתח השער שיוכל לשוב אל השי"ת ולא ינתק חלילה מן הקדושה. ואשר על כן לא

יודע האמת שבני ישראל חפצים רק לעשות רצונו ית"ש, והכל חפצים לעשות רצונו וליראה את שמו, והשאור שבעיסה המחמיצנו הוא ממרר חיינו, ועומד נגדנו תמיד במלחמה כבידה וכיון שדלים וקטנים אנו אין בנו הכח לעמוד כנגדו, ועל כן בקשתנו שישלח לנו השי"ת עזרתו מקודש ויערה עלינו רוח טהרה ורוח תשובה משמי שמי מרום שנוכל לעשות תשובה שלימה ולקבל עלינו עול מלכות שמים. ובקרוב ממש יעמוד יוסף הצדיק לפני הבורא ב"ה לעורר על הגאולה העתידה, ויקויים היעוד (מלאכי ג, כג-כד) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, בגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

מוצש"ק ליל הושענא רבא 'אושפיזא דדוד'

בשעה 10.00 נכנס מרן שליט"א להיכל המתיבתא לקריאת משנה תורה.

את כל הקריאה קרא העסקן לבית צאנז הרה"ח ר' צבי נתנאל רייכמן מפעיה"ק, כאשר מרן שליט"א יושב על מקומו ואמר עמו מילה במילה. בקריאת עשרת הדברות נעמד מרן שליט"א (עד סוף פר' עקב). אחר קריאת התורה הוגש ע"י ארגון כוס של ברכה סעודת אושפיזין בהרחבה גדולה לכל הקהל.

בשעה 12.00 נכנס מרן שליט"א לסוכה לעריכת השוה"ט לכבוד האושפיזא ונתכבדו המשוררים לזמר שיר המעלות עד גמירא, ואמר מרן שליט"א 'תורה' לאחמ"כ שתה מרן שליט"א לחיים, ונטל ידיו לסעודה, זמרו כמה ניגונים מעוררים. ולא זימרו הזמירות למוצאי שב"ק.

בברכהמ"ז על הכוס התכבד - הרה"ג ר' דוד הלבשרטאם שליט"א מלונדון - נכד כ"ק מרן שליט"א. לאחר ברכהמ"ז נשאר מרן שליט"א על מקומו, ואגד מרן שליט"א על מקומו את ההושענות לקראת יום המחרת. על השולחן דלק הנר שעוה שדלק בביהמ"ד ביום הקדוש. ואגד מרן שליט"א ההושענות בעלה של לולב, עבורו ואח"כ להרבנית תליט"א, והקפיד שיניחו כל אחד בנפרד ויכירו וידעו למי שייך כל אחד. כן הכין מרן שליט"א ב' ערכות ללולב שיחליפו למחרת.

ונמשך עד השעה 1.30 בלילה. ביציאה מהשוה"ט איחל מרן שליט"א לכל אחד ואחד א גוט יו"ט במאור פנים.

יום הושענא רבא

בשעה 7.30 נכנס מרן שליט"א לתפילת שחרית לבוש בקיטל ובכיפה הלבנה בגרויסע זאל, והתפלל

הידוע מצדיקי קמאי כמרנא הבעש"ט הק' זי"ע, ועוד צדיקי וקדושי עליון אשר העבירו מלאכים מבית דין של מעלה ומינו אחרים תחתיהם, מאחר ודנו את בני ישראל בחומר הדין. [וכן נודע על הרה"ק הרר"מ מזלאטשוב זי"ע שמינוהו לישיב בבי"ד של מעלה, והיה דן את החוטאים בחומר הדין והחמיר בעונשם, כי לפי מעלתו הגדולה לא הבין היאך מסוגל האדם לחטוא, עד שפעל הבעש"ט הק' להעבירו שלא ישב במושב בי"ד של מעלה].

ומהאי טעמא אף נמכר יוסף למצרים, ושם כתיב (בראשית לט, יא) ויבוא יוסף לעשות מלאכתו, ודרשו חז"ל (סוטה דף ל"ו ע"ב) לעשות צרכיו נכנס, ואף כי אין לנו השגה כלל במה שהיה שם, ברם י"ל דבאותו העת הורו ליוסף צדיקא שלא ידון את בני ישראל בחומר הדין, ומן השמים סיבבו הדבר שיכנס לעשות צרכיו, וע"ד מה שאמרו חז"ל על דוד (ע"ז דף ב' ע"ב) שלא היה ראוי לאותו מעשה אלא להורות תשובה, כן נמי סיבבו מן השמים עד שנראתה לו דמות דיוקנו של יעקב אביו.

ובכך נעשה המתקה גדולה לדורות עולם, דאי אפשר לילך עם ישראל בחומר הדין, כי אנוסים הם ביד יצרם, בעוד שאין חפצים ורוצים כלל בחטא זה, וכאשר רואים שלאחר המעשה ליבם דוי עליהם ומתחרטים על שכך בא לידם. ולזה מובא במדרש (שמו"ר א, ה) שהגאולה העתידה תהיה בזכות יוסף הצדיק כדכתיב (ישעיה יא, טז) והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו וגו', ו'ידו' מורה על כי ידו של הקב"ה פתוחה לקבל שבים (ראה פסחים דף קי"ט ע"א), שיהיה ביד כל אחד ואחד לתקן כל מה שקלקל, כי לעתיד לבוא ירצה יוסף לתקן מה שהביא מתחילה דיבת השבטים אל אביו יעקב, ולעתיד לבוא יעמוד להליץ יושר בעד ישראל קדושים, לומר כי ועמך כולם צדיקים, ובחשכות הגדולה והתגברות הטומאה בעולם אי אפשר לדונם עוד בחומר הדין, ובזה ימשיך כח התשובה לכל אחד ואחד שיוכלו הכל לתקן כל אשר קלקלו.

גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות, הקב"ה

יעוררנו השי"ת באתערותא דלעילא, שכאשר הבוכ"ע רואה את המצב השפל, יקדים הוא ויאמר אני גרמתי להם, ממילא יורדת התעוררות תשובה לעולם בכוח אתערותא דלעילא, ע"כ מבקשים אנו מהבוכ"ע הושע נא למענך דורשנו, אתה תפתח בתשובה תחילה ואח"כ נוכל אנו לשוב בתשובה.

✱ למען אמיתך: כי אנו יודעים שכל מה שנאמר מפי הגבורה זה אמת, וכמו שנא' (ירמ' י, י) וה' אלקים אמת. והנה הבורא ב"ה הרי הבטיח כי 'למעני למעני אעשה' (ישעי' מח, יא), ואנו מאמינים בזה באמונה שלימה, שכיון שהבטיח השי"ת שיעשה למענו, הרי גם אם יהיה זה דור שאין ראוי לכך, מכל מקום אתה לבדך תעשה ותפעל. והרבה יש מאמרי נבואה שנתנבאו על כך, ועל זה בקשתנו הושע נא למען אמיתך.

✱ למען בריתך: אם אתה תעמוד לימינו, בוודאי נוכל להתנהג בקדושה. השי"ת השקיפה ממעון קדשך מן השמים וראה על מה דמוע תדמע עינינו ועל מה אנו שופכים לבנו בתפילה. מי האמין ומי פילל שלאחר גלות כה ארוכה עדיין מה רבו היהודים המבקשים רק 'זכינו לקדש רמ"ח אברינו'.

✱ למען הודך: בזמן הגלות נתהפך תיבת הו"ד לבחי' כל היום דו"ה (איכה א, ג), כנודע מספה"ק (ראה תיקו"ז תיקון ל"ג, דף ע"ז ע"א). מבקשים אנו ממך שתהפוך כבר בחזרה בחינה זו, הושע נא למען הודך.

✱ למען זכרך: מה נאמר, הרי גם לבקש אין ביכולתנו, שאין אנו יודעים כיצד להתפלל נכונה, ואין אתנו יודע עד מה להשיג את מהות ימי ירח האיתנים - 'די הייליגע טעג' ומהו יום 'הושענא רבא', אבל לפניך הכל עומד לזיכרון ולנגדך עומדים התפילות של הצדיקים הקדושים והאבות הקדושים, בכיותיהם ותפילותיהם המעוררות, וזה יעמוד גם לנו

✱ למען חסדך. למען טובך: שכל אחד יראה שאתה מלא חסדים, וכל אחד ידע שאתה טוב ומקור הטוב.

✱ למען יחודך: אף שאין אנו יכולים ויודעים מה לכוון, אין אנו משיגים בידעיות רזי הסודות והשמות, אבל הבורא ב"ה בעצמו הוא יכול לייחד עבורנו את כל הייחודים כולם.

✱ למען מלכותך: אנו יודעים שאתה המלך היחיד,

מרן שליט"א כל התפילות לפני העמוד. מקומו של מרן שליט"א היה ע"ג בימה גדולה מוגבהת, על מנת שיוכלו קהל האלפים לחזות בעבודת הקודש בכל מהלך היו"ט. התפילה החלה באמירת אדון עולם וברכות בנוסח ימים נוראים, ואמר מרן שליט"א פרשת העקידה והרבש"ע שלאחריה, וכן אמר ג"פ הפסוקים ה' צבאו"ת וגו'.

פסוקד"ז התפללו של שבת ויו"ט, ובנוסח ימים נוראים. לאחר ברוך שאמר זמרו מזמור לתודה, ואח"כ אמרו מזמור שיר ליום השבת וכו', ה' מלך וכו', וזימרו ב'רוממות' ואמרו 'זכרות' פסוק בפסוק כנהוג ביום שיש ברית מילה. ואמרו נשמת כנהוג.

מרן שליט"א פתח ב'המלך' בנוסח ימים נוראים, ולאחמ"כ המשך בנוסח זה עד ישתבח. ברכת א"ל מלך גדול וכו' אמר בנוסח יו"ט, לאחמ"כ אמר שיר המעלות ממעמקים בנוסח ימיה"נ, קדיש בנוסח יו"ט בניגון, והמשיכו בנוסח ימים נוראים עד שמו"ע. וזימרו ב'תתברך' ו'את שם' כנהוג. ואמר מרן שליט"א 'אהבה רבה' כנוסח שבת ויו"ט. כל התפילה כולה עברה בהתלהבות בהתעוררות ובכיות. בסיום תפילת שחרית נכנס מרן שליט"א לחדרו.

כעבור זמן יצא מרן שליט"א עם הד' מינים לסוכה שליד חדרו, ואח"כ אמר היהי רצון. סדר הנענועים היה כבכל ימי חוה"מ. בסיום עבודת הנענועים עברו בני ונכדי מרן שליט"א לברך על הלולב של כ"ק מרן שליט"א.

ונכנס מרן שליט"א להיכל הגדול והתחיל הלל תיכף כשעלה לבימה. בסיום ההלל שנמשך שעה ארוכה בהתעוררות רבתי הוציאו הספר תורה שבהיכל אל הבימה, והכניסו הנר משעווה לתוך ארון הקודש (שדלק ביוהכ"פ במשך כל היום, והיה מונח בביהמ"ד כל שעת התפילה), והחל מרן שליט"א באמירת הושענאות.

באמצע אמר מרן שליט"א הרבה דברי תורה וחיזוק, ומליצות ישרות בהתלהבות ובבכיות, ונביא כאן מתוכם:

✱ למענך דורשנו: על הפסוק (ישעי' נה, ו) דרשו ה' בהמצאו וגו', דרשו חז"ל (ראש השנה דף י"ח ע"א) שעולה על ענין התשובה. גלוי וידוע לפני השי"ת שרצינו לשוב בתשובה, ניסינו וחשבנו שנשוב בתשובה. ואפילו אם נאמר שלא 'רצינו', אבל הרי 'דימינו' שנשוב בתשובה. והנה בורא כל עולמים בידך לעשות הכל, ואיתא מרביה"ק מראפשיין זי"ע (פר' נצבים, ד"ה ושב ה') עה"פ (דברים ל, ג) ושב ה' אלוקיך את שבותך שמידת התשובה קיימת כביכול גם אצל הבוכ"ע, כי השי"ת יכול גם כן לומר אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע, יעו"ש בדבה"ק. והנה אם אין בכוחנו לשוב בתשובה באתערותא דלתתא,

שמים קודם לינתם.

✱ סוכת שלם: שכל הדמעות של בני ישראל, כל הצרות והנסיונות הרבים שחוו בני ישראל, כל אלו כבר השלימו את בית המקדש, שכבר עומד מושלם על מכוננו. ומאמינים אנו באמונה שלימה שהכל מוכן.

✱ ✱ ✱

✱ זרויה בין מבקשים. חבוקה ודבוקה בך. מוענת עולך: זרויה בין מבקשים, היינו שמנענים ומשליכים את בני ישראל לכל הצדדים כענין מלאכת 'זורה', ועב"ז חבוקה ודבוקה בך. טאמע, כל זה נעשה להם רק עבור זה שהם חבוקה ודבוקה בך, וא"כ ישנו כוח המענה, דכיון שאתה הוא הגורם לכך, אם כן יש בידך לעזרני ולהושיענו, והאמנם כי חטאנו אבל אתה יכול לעזור לנו, לכן אנו מבקשים מוענת עולך שזהו העול שלך.

✱ נתונה למכים: שמכים אותנו הן ברוחניות והן בגשמיות, הרי זה לקתה בכפליים, והלא קי"ל (כתובות דף ל"ג ע"ב) קם ליה בדרבה מיניה, והיאך מכים כאן על שני הצדדים.

✱ עניה סוערה: אם היינו מטיבים מעשינו ניהא, אבל הרי הצרות רק גורמים שנרד מטה מטה ונעשים אנו יותר עניים בדעת.

✱ רשומים בשמך: שהרושם לא ירד מאתנו, שבני ישראל יהיו חתומים בשם ה'.

✱ תמוכים עליך: בזכות זה לבד שאנו יודעים שאי אפשר להיוושע בכוחות עצמנו, ורק הבוכ"ע אתה בעצמך תעזור ותושיע, תעשה למען שמך ולמענך, הרי שזכות זו לבד כבר כדאית להחיש ישועתנו, וע"ז בקשתנו הושע נא רק מהאי טעמא אשר אנו תמוכים עליך.

✱ ✱ ✱

✱ ארון המושיע: אתה הרי הארון היחיד, ואין כל אדנות ושליט חלילה מעליו, ועל כן בקשתנו ארון המושיע, הושע נא.

✱ ארון המושיע. בלתך אין להושיע: מה נאמר, אילו הייתי מצליח לשית עצות בנפשי מבלעדי הקב"ה, ודאי הייתי גם ובורח מפניו מרוב בושה וכלימה, כאשר התביעה עומדת וצווחת אי מלכא אנא עד האידנא מאי טעמא לא אתית גבאי (עפ"י

ומלכותו בכל משלה ומי יאמר לך מה תעשה, אל תפן לדברי האחרים, אטום אונך כביכול משמיעת דבריהם. אתה לבדך ביכולתך להחליט כרצונך, מבקשים אנו אפוא ממך, הושע נא, כי אנו מאמינים שלמען מלכותך.

✱ למען צדקתך: למען האות צדי"ק שמצפה כבר, כנודע מהרה"ק מהר"ש מאוסטרופולי זי"ע שכל הגאולות היו באותיות מנצפ"ך, והגאולה העתידה מרומזת באות 'צ' ברמז הפסוק (ישעי' כד, א) מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק, ואנו מבקשים שתאיר כבר אור הגאולה שתהיה באות 'צ'.

✱ ✱ ✱

✱ אבן שתיה: טאמע טאמע ראה נא היכן ובאיזה מצב האבן שתיה נמצא כהיום, ולכן הושענא.

✱ הר המוריה: ראה כי גם היום התורה נמצאת אצל בני ישראל ולא השיבוה אליך, הושע נא הר המוריה, שמשם יוצאה הוראה (תענית דף ט"ז ע"א).

✱ וחר יראה: ראה נא וחר, כמה קשה לאחוז בקדושה ולהתנהג כערליכע יוד, כמה יהודים מתייגעים עמלים ונלחמים בחירוף נפש כדי שיוכלו להישאר יהודי קדוש. הביטה וראה שדבר זה קשה כמו לעלות על הר, ועכ"ז בר ישראל אינו נופל ליאוש, ועל אף הכל ברצונו להישאר אחוז ודבוק בך.

✱ חנה דוד. טוב הלבנון: דוד המלך הרי פתח את שערי התשובה לכל יהודי, לכל יחיד, עד סוף כל הדורות, שבכל מצב שיעמוד בו תועיל לו תשובה. ולכן יש בכוחנו לרחוץ לגמרי ולנקות עצמנו מכל המינופת והלכלוך. הושע נא חנה דוד, דוד הרי פעל שטוב הלבנון, שיוכלו לרחוץ ולהלבין עוונותיהם של ישראל.

✱ יפה נוף משוש כל הארץ: אתה רואה שבני ישראל אף אם הועם משחור תארם, עדיין טובים הם מכל הגויים, ומכל הרוצחים והרשעים, ראה נא טאמע, הושע נא יפה נוף משוש 'כל' הארץ.

✱ כלילת יופי. לינת הצדק: ראה נא איך שערליכע יודן עולים על יצועם, קוראים קריאת שמע במורא ופחד ודמעות נקוות בעיניהם ושוטחים בקשתם לפניך, ראה נא יופי מראיהם בשעה זו, דבר זה נראה רק אצל בני ישראל - שקוראים קריאת שמע ביראת

✱ אדם ובהמה: אפילו אדם אשר נמשל לבהמה.
✱ הוד להבל דמה. ונמשל כבהמות נדמה: ראה מה שנעשה ממני ל"ע - הוד להבל דמה, ויותר גרוע מזה כי ונמשל כבהמות נדמה.

✱ ונמשל כבהמות נדמה. זיו ותואר וקומה: הן בהמה וחיה יש לה עוד איזה מעלה, אבל מצבי הלא ירד וחסר עד כי רק נדמיתי לבהמה, היינו רק כתמונה של בהמה. וירדנו ובאנו למצב שרק נמשל כבהמות נדמה, כלומר לא בהמה חיה, אלא כתמונה של הבהמה ממש, וכאפס אין. לכן אבקש מלפניך עוזר לי כבראשונה, והושע נא, השב לי זיו ותואר וקומה.

✱ חידוש פני אדמה: כי אתה יכול הרי לעשות חידוש פני אדמה, לחדש אותנו כבראשונה.

✱ טיעת עצי נשמה: כי האדם עץ השדה (דברים כ, יט), וכשם שעץ אפשר לחזור ולנטוע, כך אבקש ממך אנא ברא אותי ג"כ מחדש.

✱ לתבל המסוימה: ראה מי הוא מסויים בכל העולם - רק בני ישראל.

✱ שיחים לקוממה: שהשיחים הצעירים יצמחו לקומה שלימה, וח"ו אל יביישו ויקלקלו.

✱ הון ממארה: אנו מבקשים בהקפה השישית שהוא מכוונן נגד יוסף הצדיק, שבזכות צדיק יסוד עולם נוכל להתנהג בקדושה, וממילא תיכנס ברכה גם בגשמיות, שהרי כל מה שנאבד מן האדם זה רק בעמיו של החטא הידוע, כמו שרמזו במאמר חז"ל (זוה"ק פר' פנחס, דף רמ"ד ע"ב) מאן דזריק פירורין עניות רדיף אבתריה, אזי מבקשים אנו ממך בוכ"ע עוזר נא שנוכל להתנהג בקדושה כיוסף הצדיק והושע נא הון ממארה.

✱ למען מקנא קנאה גדולה באש: בקשתנו שפנחס זה אליהו אשר כבר התחיל מאז ימשיך את פעולתו ויביאו לידי גמר.

✱ למען עמד בגורן ונתרצה באש: וכבר אז ביקש דוד עד היום הזה ונתרצה באש.

דברי הגמ' בגיטין דף נ"ו ע"א), אבל הרי אין לי ברירה, מבלעדי עזרתך אין לי עוזר וסומך, הנה נא ידעתי שאתה היחיד, האחד יחיד ומיוחד. וממילא מוכרח אני להגיע אליך. ואתה יודע שאנו יודעים ומאמינים שרק אתה לבד האדון המושיע, ואנו יודעים שבלתך אין להושיע.

✱ גיבור ורב להושיע: כי אנו יודעים שאפילו אם ההנהגה היא במידת גבורה בכחי גבור, זה ג"כ ורב להושיע.

✱ דלותי ולי יהושיע: אתה הרי רואה עד כמה בני ישראל עניים ודלים, כזה דור עני לא היה מעולם.

✱ זועקך תושיע: איתא בתום' (ראש השנה דף י"ז ע"ב) ש'זעקה' מורה על כך שהקב"ה עונה לזה אפילו שלא על פי דין, יעו"ש. כשזועקים או אז אפילו אם אין ראויים לישועה, שולח השי"ת עזרתו מקודש.

✱ מלאך תשביע. יכול להשפיע: אם יהיה לבני ישראל די מחסורם, שוב יהיה ביכולתם להשפיע בחזרה. ולפניך גלוי וידוע האמת, שיהיה יכול להשפיע.

✱ כל שיח תדשא ותושיע: כל שיח - כל עשב, תדשא ותושיע - אנו מאמינים באמונה שלימה שאין לך עשב מלמטה שאין לו מלאך מלמעלה שאומר לו גדל (כ"ר י, ז), אין כאן טבע, אלא הכל מכוון ומתנהל בהשגחה פרטית. ועבור זה לבד הושע נא.

✱ לגיא בל תרשיע: לגיא, כבר נפלנו וירוד ירדנו עד לארץ, אזי מבקשים אנו ממך בל תרשיע.

✱ מגדים תמתיק ותושיע: עוזר נא שנחוש איזה מתיקות בתורה, שיהיה לנו איזה טעם בתורה הקדושה.

✱ עננים מלהמניע: שלא יוכלו יותר להפריע ח"ו לתפילות בני ישראל, שלא יהיה בכחי הכתוב (איכה ג, מד) סכות בענן לך מעבור תפילה.

✱ פותח יד ומשביע: אתה עוזר לנו באתערותא דלעילא ובקשתנו שתפתח אתה וכך תשביע.

✱ תמימך תושיע: עוזר נא שנוכל להתנהג בתמימות, שנוכל להיות בכחי הכתוב (דברים יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלקיך. ועוד זאת הושיענו שנוכל לקיים גם בחי הכתוב שאמר הקב"ה לאברהם אבינו (בראשית י"א) התהלך לפני והיה תמים, שנוכל לקדש את עצמנו.

✠ למען קדושים מושלכים באש: רק אתה לבד יש
לך את החשבון, אתה זוכר את כולם.

בין ההקפות לאחר אמירת הפסוקים, תקע מרן בשופר תשר"ת תש"ת תר"ת, הבעל מקריא היה הגאון רבי חיים יעקב שוורץ שליט"א דינא רבא דקהילתנו הק' ורב מרכז רפואי צאנז.

בסיום הקפה ז', המשיכו באמירת 'אני והו הושיעא נא', ושאר הפיוטים. לפני תתנהו הוריד מרן שליט"א את הטבעות מהלולב והכניסם לתוך נרתיק השופרות. את הקדיש שלם אמר מרן בניגון ובהתלהבות גדולה ובריקוד על מקומו, בעודו אווז הד' מינים בידו. לאחר קדיש קודם שהניח הד' מינים נישק להם בבכיה בדמעות שליש והניחם ע"ג השולחן. אח"כ נטל מרן הערבות כששפתותיו מרחשות תפילה חרישית, וחבט מרן שליט"א ההושענות על הקרקע (ע"ג הבימה) ה' חבטות ושמטם על הארץ.

מיד אח"כ אמרו שיר של יום, וניגש מרן שליט"א לארון קודש ואמר 'אתה הראית' בנוסח ימים נוראים, ואמרו ה' ה', שמע ישראל, אחד הוא אלקינו גדול אדונינו קדוש 'ונורא' שמו, גדלו לה' וכו'. ועיטרו הס"ת בכלי הקודש כבכל שבת ויו"ט.

בעליות התכבדו, כהן - הדומו"צ הרה"ג רבי מרדכי לוינשטיין שליט"א ראש כולל הוראה במרכז התורה, לוי - הרה"ג ר' דוד הלוי רובינשטיין שליט"א רב בהימ"ד מגדנות אליהו בירושלים, שלישי - הגה"ח רבי אהרן טויסיג שליט"א מראשי ישיבת אלכסנדר בב"ב, רביעי - מרן שליט"א, הגבה - הגה"ח רבי יחיאל בויס שליט"א רב ביהמ"ד שפע חיים בנוה הורים פעיה"ק, גלילה - הרה"ג ר' יעקב מאיר שפירא שליט"א ר"מ בשיבה"ק דברי יציב בחיפה.

לאחמ"כ אמרו אשרי ובא לציון, והחלו בתפילת מוסף, מפאת חולשת גופו הטהור של כ"ק מרן שליט"א עבר לפני התיבה לתפילת מוסף הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' וראש הישיבה שליט"א.

בסיום חזרת הש"צ זימרו בניגון את ה'קדיש שלם', ואמרו 'השיר שהלויים היו אומרים וכו', והסתיימה התפילה בשעה 1.45. לאחמ"כ נערך שמחת הברית לבן הרה"ג ר' חיים נתן גלנץ שליט"א מנהל רוחני של הכוללים בביתר עילית, בסיום בירך מרן שליט"א את כל הקהל בברכת א גוט יו"ט.

אחר התפילה חזר מרן שליט"א לביתו שם עלה מרן שליט"א לסוכה לעריכת השולחן הטהור עם המשמשים ובני הבית בלבד. במרק הוסיפו להביא קרעפלעך. במהלך השוה"ט אמר מרן שליט"א תורה.

ליל 'שמחת תורה'

ההיכל הגדול היכל רוזנברג היה מסודר בסדר מיוחד כדי לאפשר לכל הקהל לשמוע את דברות

הקודש מפי ממלל רברבן בעת אמירת הפיוטים קודם ההקפות. ומקומו של מרן שליט"א וכן כל ההקפות היו ע"ג בימה מוגבהת לרווחת אלפי אנ"ש.

בשעה 6.45 נכנס מרן שליט"א להיכל הגדול 'היכל רוזנברג', מלושב בוויסע בעקיטשע ומעוטף בטלית.

(עיין דרכי חיים ושלום, שמ"ע ושמח"ת, אות תת"ח שהרה"ק ממונקאטש היה הולך בשמח"ת עם וויסע בעקיטשע בשונה מכל השנה שהלך עם בגד משי שחור, ושם בהערות מצויין לשו"ע יו"ד סי' שמ"ה סעי' ה' ובש"ך שבגדים לבנים מורים על שמחה, יעו"ש), בכניסתו נשא תפילה חרישית ע"י המזוזה, והתחילו וידבר'. מיד בסיום תפילת מנחה (בשעה 7.35) התחילו מעריב. לפני העמוד התפלל הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. ב'השכיבנו' זמרו כנהוג. (מרן שליט"א הלביש השטריימל כשהטלית הפשיל על כתפיו עד סיום תפילת ערבית, וקודם ההקפות התעטף שוב בטליתו עד סיום ההקפות).

בסיום התפילה בשעה 8.05 פתח מרן שליט"א באמירת 'אתה הראת לדעת'.

והתחיל מרן שליט"א 'אתה הראית', ולאחמ"כ המשיך באמירת הפיוטים הנהוגים לומר, אומר שירה וכו', ידיד נפש וכו', אדון הכל וכו', אורך מתוק וכו' (ונדפסו בספר חרדים ח"ב, פרק ז), והפיוט אור הגנוז מהרה"ק המקובל האלוקי מוהר"ר משה זכות זיע"א, אנא הקל מהרה"ק בעמח"ס שערי ציון זיע"א, א"ל מסתתר, ומזמור י"ט מתהילים - למנצח וכו' השמים מספרים כבוד קל, ועוד פסוקים, הכל כפי הנוסח המקובל ממרן הדברי חיים זיע"ע. אחר שהוציאו הספר תורה מן ההיכל הכניסו את נר השעוה שדלק ביום הקדוש אל תוך הארון קודש והיה שם במהלך כל ההקפות.

בין הפסוקים אמר מרן שליט"א הרבה דברי תורה בגודל קדושת הזמן, ושאר דברי התעוררות נרגשים לעורר הלבבות לתשובה ולהתעלות בעבודת ה', כאשר לבב כל השומעים נמסו מעוצם הדיבורים שנאמרו בהשתפכות הלב והנפש. גויל וכתב גשמי לא יוכלו לתאר את גודל ההתעוררות והאווירא דלעילא לאלו שזכו לשמוע התורות והדברות שנאמרו בעליה יוצאת מפי מרן שליט"א, כשמסביב עומדים ויושבים בקירוב מקום רבנים חשובים וזקנים מאנ"ש, וע"ג האצטבאות עומדים צפופים המוני האברכים ובחורים, אשרי עין ראתה כל אלה. ונמשך שעה ארוכה עד השעה 9.35.

ואמר מרן אנא ה' הושיעה וכו' אלוקי הרוחות וכו', והתחיל מרן שליט"א ההקפות ברקידה עם הס"ת בידו ורקד בהתלהבות עצומה כשידו אווזת ביד בנו הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, והקהל מרקדים בשמחה ועוז ע"ג הפרנצע'ס, כאשר מרן שליט"א מלהיב את הקהל בהתלהבות דקדושה, והרגעים היו גדולים ורמים - אשרי עין ראתה קהל קודש רוגשים בקודש. כשחזר מרן למקומו הראה מרן לשאר נושאי

יום "שמחת תורה"

בשעה 9.30 נכנס מרן שליט"א לתפילת שחרית בהיכל הגדול. וכמנהג רבוה"ק התפלל מרן שליט"א כל התפילות ביום זה לפני העמוד, מאדון עולם עד אדון עולם שאחר התפילה. פסוקד"ז עבר בהתרוממות הרוח והנפש במתינות, משך שעתיים תמימות. [מרן שליט"א הורה להר"ר פנחס לוק מפעיה"ק, לעמוד על ימינו ולסיים כל קטע בקול רם, למען יוכלו כל הקהל להתפלל בצוותא חדא].

לפני אמירת 'נשמת כל חי' זמרו הפייט המיוחד 'נשמת' וכו'. והמשיך מרן שליט"א לפני העמוד ה'א-ל בתעצומות' וכו' בנוסח יו"ט (בשעה 10.40), 'המלך' בניגון ימים נוראים, 'שוכן עד מרום וקדוש שמו' בנוסח שבת, 'וכתוב רננו צדיקים' בנוסח יו"ט, 'שתבח' מברוך אתה בניגון ובנוסח יו"ט. 'ב'תתברך' וב'את שם' זמרו בנוסח יו"ט. בברכת יוצר המאורות, הוסיף מרן לומר הפיסקא 'התקיץ מאורות', ואמרם בהתלהבות עצומה.

לאחר תפילת שמו"ע של שחרית התפלל מרן שליט"א הלל (בשעה 11.35) כשהוא מזמר כל קטע מהלל בניגון אחר כנהוג, באריכות ובהתעוררות ונמשך זמן רב (עד השעה 12.15) וזימר מרן שליט"א קדיש תתקבל, ואמרו שיר של יום.

תיכף לאחמ"כ פתח מרן שליט"א באמירת 'אתה הראית', ואמר מרן שליט"א הפסוקים הנהוגים לומר קודם ההקפות, וכן אמר הרבה דברי תורה בין הפרקים.

בשעה 1.50 התחילו לרקוד הקפה א', כל סדר ההקפות כאתמול.

בהקפה ו' ניגנו הניגון המקובל ורקד מרן שליט"א עם הס"ת לכל הו' קצוות דוגמת הניענועים עם הלולב, ובמעלה אחז בעצי חיים מלמטה, והרים הס"ת בידו כשהוא מסבב לכל הצדדים, ובמטה הנמיק את עצמו באחזו הס"ת בידו כשמנענע כלפי מטה, ובמערב הסתובב מרן מערב לאחמ"כ התחילו הניגון 'וקרב פזורנו'.

בהקפות התכבדו, הקפה א' - רבני ודייני אנ"ש, הקפה ב' - נכדי כ"ק מרן שליט"א, נכדי כ"ק מרן זי"ע, ונכדי רבוה"ק, הקפה ג' - אנ"ש מעל גיל 65 עמו"ש, הקפה ד' - מגידי השיעורים בבתי מדרשנו שע"י ארגון 'תורתם משתמרת' וראשי החברות האברכים והבחורים די בכל אתר ואתר, הקפה ה' - אורחי הו"ל. הקפה ו' - אברכים ובחורים מאנ"ש הלומדים ברשת כוללי הש"ס, וזמרו י"ה זכות אבות יגן עלינו, כשמרן שליט"א מעודד השירה בחזקה ומעיניו הק' זולגות דמעות כמים, הקפה ז' - אברכי הכוללים מעל גיל ארבעים ומלמדי תשב"ר. (ההקפות נמשכו עד השעה 2.55). מיד אח"כ ניגשו לקריאת התורה, מרן שליט"א לקח ס"ת הקריאה בידו ואמר שמע ישראל, אחד הוא וכו' גדול 'ונורא' שמו, גדלו לה', הכל בנוסח ימה"נ.

הספרי תורה לרקד סביב הבימה, ונתיישב מרן במקומו, ואחז הס"ת בידו. כמה פעמים היה שנתן מרן שליט"א את הספר התורה שלו לזקנים ומכובדים מאנ"ש, ובשעה זו היה עומד ומעודד השירה בחזקה. בהקפות התכבדו, הקפה א' - רבני ודייני אנ"ש, הקפה ב' - נכדי כ"ק מרן שליט"א, נכדי כ"ק מרן זי"ע, ונכדי רבוה"ק, הקפה ג' - זקני אנ"ש מעל גיל שישים וחמש שנה עמו"ש, הקפה ד' - ראשי כוללי האברכים די בכל אתר ואתר, הקפה ה' - המנהלים הרוחניים הרמי"ם והמשגיחים בישיבות הגדולות והקטנות, הקפה ו' - עסקני מוסדותינו הק' והנושאים בעול, הקפה ז' - אנ"ש מעל גיל חמישים שנה עמו"ש.

באמצע הקפה רביעית פתח מרן שליט"א בהתלהבות עצומה בזמר 'ברוך הוא אלוקינו שבראנו לכבודו'. לפני הקפה ו' ז' - בהקפות בלילה וביום, וכן בהקפות שניות (בכל ההקפות) - התחיל מרן מאלוקי הרוחות הושיעה נא. (ובהקפות ביום ובהקפות שניות גם לפני הקפה ג').

בהקפה ה' זמרו האדרת והאמונה (וכן גם בהקפות היום ובהקפות שניות) וכשהגיעו לפסקאות ה'הוד וההדר' ה'כתר והכבוד', 'המלוכה והממשלה', 'הפדות והפאר', ו'השיר והשבח' עודד מרן שליט"א את השירה בחזקה והראה בידו שיכפלו וישלשו, וינועו אמות הסיפים מקולות הזמרה.

קודם הקפה שישית זימר מרן שליט"א הפיסקא 'עוזר דלים' בניגון הידוע. באמצע הקפה שישית אחר שרקד מרן שליט"א בניגון הקפה ו', התחיל מרן שליט"א 'וקרב פזורנו' ועודד השירה בחזקה.

ההקפות סיימו בשעה 11.55 ואמרו עלינו לשבח וכו'. וזימרו אדון עולם. אח"כ איחל מרן שליט"א א גוט יו"ט לכל הקהל. והכריזו על זמן תפילת שחרית בשעה 9.00.

[יצויין כי בהוראת מרן שליט"א נערך גם השנה מנין מיוחד עבור הילדים בארגון 'קול הצאן' שע"י ת"ת דרכי אבות פעיה"ק, בהיכל המתיבתא, ואלו לא באו להשתתף בסדר ההקפות אצל מרן שליט"א כי אם בהקפות שניות].

השוה"ט ערך מרן שליט"א בביתו נאוה קודש, לבני המשפחה. ובצע מרן שליט"א על חלות עגולות כנהוג. בסעודה זמרו מערבית לליל שמיני עצרת. ואמר מרן שליט"א תורה.

בברכת המזון על הכוס התכבד - הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א. אחר הסעודה סובב מרן שליט"א מעט ברחובות קריה, והתבטא מרן שליט"א בהתרוממות הרוח כי אחר שרובות רבבות ישראל שמחים בשמחת התורה ורוקדים עם התורה הק' הרי שהאוויר צח ונקי. עוד אמר כי בשנה זו צריכים ביותר לפייס את התורה הק', כי בשנה זו חיסרנו את הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי זצ"ל וחסר הרבה תורה בעולם, ועל כן יש להרבות לעסוק בדברי התורה הק' ולהשלים החסר בעולם.

אמר יהללו, והחזיר הס"ת לארון הקודש. וניגש מרן שליט"א לעמוד לתפילת מוסף (בשעה 4.35), ואמר התפילה א-ל מלך נאמן (בלחש), והתחיל הקדיש בניגון המקובל והמעורר, לפני שהתחילו שמו"ע בלחש. הראה מרן שליט"א שיכריזו 'משיב הרוח ומוריד הגשם'. פתיחת הארון לתפילת גשם פתח הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א. ולא אמרו הפיוטים הארוכים רק 'זכור אב' וכו' בניגון המקובל. כן זימרו ב'מכלכל חיים'. אחר תפילת מוסף נערך שמחת הברית לבן הר"ר חיים יחיאל וייספיש מקרית צאנז טבריה (בהג"ר אהרן מירושלים, וח"ר צבי יקותיאל וורובל מפעיה"ק), ולא אמרו עלינו לשבח.

מיד לאחמ"כ התפללו מנחה (בשעה 5.20), לפני העמוד ניגש הרה"ג ר' יעקב יוסף שטייגר וסיימו התפילה בשעה 5.35 והכריזו על עריכת השוה"ט בשעה 6.45. מרן הורה להכריז שיראה כל אחד שיהיה לו בביתו שמחת יו"ט בשלימות ולכל ימהרו הסעודה וכו'.

בשעה 6.50 נכנס מרן שליט"א לעריכת השולחן הטהור והנשגב של נעילת החג. מרן שליט"א ערך קידוש על יין (לאחר שקידש בחדרו על י"ש ומזונות), והתחיל אלה מועדי וכו' וידבר משה וכו'. ונטל מרן שליט"א ידיו לסעודה, והביאו חלות ישרות ולא עגולות (כנהוג), והביאו דגים, ושתה מרן שליט"א לחיים ואיחל לכל הקהל, מרק עם קניידלעך, עוף ובשר בהמה, וכן הוסיפו להביא ה'קרויט' כנהוג והכניסו ג' קוגלעך כבכל שמחת תורה (על שקראו בג' ספרי תורה).

[יצויק, כי אלפי ילדי צאן קדשים, התאספו בשעה זו בהיכל המתיבתא, בראשות המחנך הר"ר משה (בר"מ) רייך מפעיה"ק ועוד כמה מחנכים חשובים שליט"א לתוכנית ייחודית והכנה דרבה לקראת מעמד הקפות שניות בצל הקודש. לפני הילדים נשא דברים מיוחדים בפרפאות וכו' הרה"ג רבי אשר אנשיל שוורץ שליט"א מח"ס מעדני אשר ורא"כ מבצר התורה בבית שמש].

המשוררים זמרו כל העת ניגוני התעוררות, מניגוני קבלת התורה, וניגוני יו"ט. וכבדו את המשוררים לזמר הפיוטים של יוצרות בשחרית של שמיני עצרת. והחל מרן שליט"א לזמר הפיוט 'אמונים אשר נאספו' בניגון הידוע.

אח"כ כבדו את המשוררים לזמר הפיוטים הארוכים של תפלת גשם במוסף.

לאחמ"כ אמר מרן שליט"א 'תורה'. בשעה זו נערכה מכירת 'נר למאור' להחזקת ישיבותינו הק' העומדים תחת ניהולם המסור של מנהלי 'היכלי התורה והחסד דחסידי צאנז', והכריזו את שמות הנדיבים הנכבדים שזכו לרכוש בסכומים גבוהים מאוד את חודשי תשפ"ג לזכות נשמת כ"ק מרן אדמו"ר ז"ע.

בעיצומו של השוה"ט עברו נציגים בין הקהל בכדי לאפשר לרבים מאנ"ש אשר רצונם היה להשתתף

והתחיל מרן שליט"א לזמר ולרקד ממקומו עד בימת הקריאה באומרו מתוך המחזור לך ה' הגדולה וכו', על הכל יתגדל וכו', והמשיך עד הבימה ברקידה שם גם רקד סביב הבימה בהתלהבות.

הבעל קורא היה הרה"ג ר' יעקב יוסף שטייגר שליט"א ראש כולל בירושלים. סדר העליות היה, כהן - הרה"ח ר' ישי לוינשטיין מב"ב, לוי - הרה"ג ר' דוד הלוי רובינשטיין שליט"א רב ביהמ"ד מגדנות אליהו בירושלים, שלישי - הרה"ח ר' אברהם דייטש שליט"א - משב"ק, רביעי - הנגיד הרה"ח ר' מנחם מענדל רייך מקרית הבעש"ט פ"ת, חמישי - מרן שליט"א.

והמשיכו לקרוא בתורה חמש קרואים בכל פעם, עד שעלו כל רבני וזקני אנ"ש והחשובים, ונכדי מרן שליט"א. בינתיים נתקיימו בהיכל עשרות מנינים לקריאת התורה כדי שיוכלו כל קהל ההמונים לעלות לתורה כמנהג ישראל, כאשר גם קודם לכן נערכו מנינים בחדרים סמוכים להיכל הגדול, אשר רבים עלו לתורה שם.

כן נערך מנין מיוחד לקריאה"ת בהיכל הישיבה לצעירים עבור בני חו"ל שקראו הקריאה לשמיני עצרת. אחר שכולם עלו לתורה ולאחר עליית כל הנערים ע"י נזר העסקנים הרה"ח ר' יעקב שמעון שר סגן ראה"ע נתניה, בפריסת טלית ע"ג הילדים הרכים, כאשר לאחריה אמרו המלאך וכו' כנהוג, נכנס מרן שליט"א להיכל (בשעה 3.50) כשהוא כבר לבוש בהקיטל. וקראו לחתן תורה הגה"צ אב"ד קרית צאנז נתניה שליט"א כשקודם לכן אמרו ברשות וכו'.

אח"כ קראו הגבאים ה'רשות לחתן בראשית' למרן שליט"א, וקראו בפר' בראשית כאשר טלית פרוסה מלמעלה. את הקדיש שלאחר קריאת התורה אמר הבעל קורא בנוסח ימים הנוראים.

מפטיר - הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, וקרא הבעל קורא בנוסח הרגיל.

בהגבהות וגלילות התכבדו ראשי מכון עץ החיים - בצילא דמהימנותא. הגבה ס"ת א' - הרה"ג ר' נפתלי צבי מרמורשטיין מפעיה"ק, גלילה - הרב צבי גרין מטובי סופרי המלך, הגבה בס"ת ב' - הרב בנש"ק אריה ליבוש שמרלר מירושלים עיה"ק מראשי מכון עץ החיים מערכת בצילא דמהימנותא, גלילה - הרב נפתלי דוד בינדר מב"ב, הגבה בס"ת ג' - הרב יוסף שווארץ מפעיה"ק עורך גליון 'בצילא דמהימנותא' ומראשי מכון 'עץ החיים', גלילה - הר"ר ישראל חיים בלומנטל מפעיה"ק מזכיר מכון עץ החיים - בצילא דמהימנותא. את ההגבהות בשני הס"ת 'חתן תורה - ובראשית' עשו בהיפוך כנהוג, והס"ת של מפטיר כרגיל.

אח"כ אמרו יזכור ואב הרחמים, (מחמת ריבוי הקהל והלחץ זו הדחק, נשארו רבים ע"ג הפארנצ'עס, כשהללו הניחו טליתות כמחיצה מלפניהם), כשסיימו ונכנסו הקהל לבית המדרש לקח מרן הס"ת בידו ורקד מסביב לבימה בהתלהבות עצומה שישו ושמחו וכו' משך זמן רב (כשעוד שני אברכים אווזים על מקומם את ב' ס"ת האחרים). אח"כ אמרו אשרי, ונתיישב מרן עם הס"ת עד סיום אשרי, לאחריה

הרה"ח ר' בערל שטמר הי"ו את הכרזת הקודש בפקודת הקודש לטובת המגבית עבור כוללי הש"ס, וזהו לשון ההכרזה:

בשם כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א: **היות ובימים אלה מתקיימת המגבית הגדולה של 'כוללי הש"ס', הבקשה היא מכל אחד מאנשי שלומנו, לשאת בעול, בשותפות קודש, בעין יפה, ולסייע להצלחת המגבית. בשכר זאת יתברך בשפע חיים, ברכה והצלחה.** רגעים טרם ההכרזה, ביקש מרן שליט"א להוסיף ולציין: **"ס'איז א גרויסע זכייה זיך משתתף זיין!"**

בשעה 10.50 נכנס מרן שליט"א להיכל הגדול ומעוטף בטלית, וניגש למקומו לתחילת ההקפות [בכל מהלך היו"ט וכן בהושע"ר, הקפיד מרן שליט"א שהסטנדר יהיה מימין הארון קודש, ולא ממול הארון קודש באמצע וכדו', כשאמר שהוא מדרך המתחדשים]. על פני כל צדדי ההיכל עמדו האצטבאות גדושות בצפיפות בהמוני אנ"ש ששהו בצל הקודש במשך החג, ורבים אשר הצטרפו אליהם במוצאי החג. והתחיל מרן 'אתה הראית לדעת' וכו', ואח"כ זימרו הפיוטים של סדר ההקפות בנוסח וניגון דינוב העתיק יומין.

אחר שזימרו 'תורה הקדושה', אמר מרן שליט"א אנא ה' הושיעא נא וכו', אלוקי הרוחות הושיעא נא וכו', והתחיל לרקד ההקפה א' כשידו אוחזת ביד בנו הגה"צ אב"ד קהלתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א סביב הבימה, ואמות הסיפים נעו מקול השמחה אשר בקעה מפיות אלפי העומדים, כאשר מרן שליט"א מעודד בידיו הק' את השירה.

בין ההקפות היה שהניח מרן שליט"א ספר התורה ע"ג הבימה ונשאר לעמוד על יד הספר תורה, כשהוא מסתובב לעבר הקהל ומלהיב את הקהל בשיר וזמר. בכל ההקפות ביקש כ"ק מרן שליט"א לשמוע קול שירת ילדי צאן קדשים, כשאלו משוררים בדביקות ניגוני ריקוד, ניגוני שמחה, ניגוני כיסופין וערגה ועוד. לפני הקפה ג' המכוון כנגד יעקב אבינו ע"ה, זימרו הניגון המקובל מהרה"ק מבוטשאטש זי"ע שבניגון זה היה יעקב אבינו ע"ה רועה צאן לבן.

באמצע הקפה ד', התכבד הרה"ח ר' מרדכי ישכיל מנכ"ל מוסדותינו הק' בצפת לזמר 'אין אדיר' (מהרה"ק מקוונץ זי"ע).

לפני הקפה ה' המכוון כנגד אהרן הכהן ע"ה, ביקש מרן שליט"א שישוררו ניגון כהכנה ל'עבודה', וזימרו הקהל ברוב רגש הניגון 'בנה ביתך כתחילה'.

בהקפה שישית זימרו הניגון המקובל, ומרן שליט"א פצח בריקוד נלהב עם ספר התורה, ורקד מרן שליט"א עם ספר התורה כשהוא אוחז ביד בנו שליט"א לכל ד' הרוחות כבהקפות ביום, וכן הגביה הס"ת למעלה, וכופף עצמו כלפי מטה.

אח"כ זימרו 'וקרב פזורנו' וכו', 'תקע בשופר' וכו', והמשיך מרן שליט"א לרקד ולפזז בעוז ותעצומות. לאחמ"כ הסתובב בין הקהל כשהוא מעודד השירה בידיו הק'. ומרן רקד בעוז עם הס"ת סביב הבימה.

ברגעים נעלים אלו כשותפים עם מרן שליט"א ברכישת זכות נר למאור לחודש תשרי תשפ"ד.

בעיצומו של מעמד השוה"ט הנעלה והנשגב הביאו לפני מרן שליט"א הרבה חלות קטנות - לפרנסה חלה. מרן שליט"א הורה לקרוא לגבאי המעמדות שיעלו ויבואו לחלק הפרנסה-חלה לכל הציבור, כידוע סגולתו בזה להשפיע לכ"א פרנסה בשפע ברוחניות ובגשמיות. ונתן מרן שליט"א הטסים לידי המחלקים שיחלקו לכל הקהל הגדול. ונתן מרן שליט"א לכל אחד את הטס בב' ידיו הק'. והמחלקים חלקו לכאו"א מידם. מתחילה חילקו ליושבי השולחן, ולאחמ"כ להעומדים מסביב, ואח"כ לאלפי אנ"ש שעמדו על פארנצעס, וגם לחתנים. בשעה זו היה כמה פעמים שהיה מרן שליט"א שרוי בהתעוררות ודביקות עצומה, כשידיו הק' מכסים את עיניו הק'.

בסיום חלוקת ה'פרנסה חלה' הגישו מנהלי היכלי התורה והחסד', הרה"ח ר' בר יוחאי שמעון והרה"ח ר' זאב קליין, לכ"ק מרן שליט"א כוללות קוויטל בכריכת עור, בו נכללים כל הנדיבים שזכו להצטרף כשותפים ולרכוש את זכות נר למאור לחודשי השנה, וכן כל אנ"ש שרכשו את זכות נר למאור' וזכו להצטרף עם מרן שליט"א לחודש תשרי תשפ"ד, ונרשמו בשמותם ובשם אמם להזכר בדבר ישועה ורחמים בהאי עידן רעוא דרעוין נעילת ימים הנוראים. מרן שליט"א עבר על כל השמות במתינות משך זמן.

במשך כל העת זימרו המשוררים הרבה ניגוני דביקות והתעוררות, וביניהם ניגון המקובל מהרה"ק מזלאטשוב זי"ע, ניגון י"ה אכסוף מהרה"ק רבי אהרן מקארלין זי"ע, ועוד.

אח"כ קם מרן שליט"א ואמר בהתלהבות התפילה המתחיל 'מצלאין אנחנא' המיוסד על כל קהילות הקודש ומקורו מספר 'כל בו' (סימן קמ). כל הקהל עמד אף הוא על רגליו ואמר התפילה בלחש, והתחילו לזמר 'ימלא משאלותינו'.

והכניסו והביאו טס וכו היו מונחים כ"ו תפוחים, וזרק מרן שליט"א התפוחים. והתחיל הקהל לזמר ברגש 'והריקותי לכם ברכה עד בלי די'. מה נורא היה האי שעתא רמא, כאשר ארובות השמים נפתחים להוריק ברכות וישועות, כנודע סגולתן מדורי דורות עד ימינו אנו. אשרי הזוכים שזכו להפקד בדבר ישועה ורחמים. ימלא ה' כל משאלותם לטובה ולברכה.

ובריך מרן שליט"א על הכוס, השוה"ט הסתיים בשעה 10.05.

לאחמ"כ נכנס מרן שליט"א לחדרו, שם התפלל מעריב, לפני העמוד התפלל - הרה"ג ר' יעקב עזרא ראטה שליט"א נאמן בית מרן שליט"א. בסיום תפילת ערבית ערך מרן שליט"א הבדלה.

מוצאי שמחת תורה

לפני תחילת מעמד הקפות שניות הכריז העסקן

בהמשך אמר מרן שליט"א הפסוקים (חזן וקהל) 'והאנשים אשר פתח הבית וגו', 'ויסעו ויהי חיתת אלוקים וגו', 'תפול עליהם אימתה ופחד וגו', ושוב התחיל מרן שליט"א בניגון 'תקע בשופר גדול' כשמרן שליט"א מעודד השירה בידי הק'.

לפני הקפה ז' ביקש מרן שליט"א שיזמרו ניגון התעוררות, וזימרו 'בנה המקדש'.

בסיום הקפה ז', אמר מרן שליט"א 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה ג"פ, וחזרו כל הקהל, ופתח מרן שליט"א בניגון 'ישועת ה' כהרף עין', כשמרן שליט"א הורה להכפיל ולשלש הזמר. וזמרו עוד הרבה.

משך כל ההקפות עמדו חברי המשוררים והנעימו בשירה וזמרה עם כלי זמר על בימה מיוחדת. אלפי הילדים צעירי הצאן עמדו על הפרענצ'עס המיוחדים בסדר מופתי בצד מערב של ההיכל, ועליהם עמדו המחנכים, אשר השגיחו על הסדר שנשמר לכל אורך ההקפות. כמו"כ הועבר כל מעמד ההקפות במראה ושמיעה לעבר כמה מוקדים בקרייתנו הק'.

ההקפות נמשכו עד השעה 1.20 וזימרו המשוררים 'ויאתיו', בסיום סובב מרן שליט"א פניו לעבר הקהל, והאציל מברכות קדשו: "מבואר בספה"ק כי שמחת תורה הוא בחי 'אור', יעזור השי"ת שישורר האורה והשמחה בכל בתי ישראל, ונתראה תמיד מתוך שמחה. וילוו אותנו כל הימים טובים, ויטול כל אחד עמו לביתו מלא חופנים ברכות, דעל יום זה איתא בזוה"ק (ח"ב, דף לב, א) שהקב"ה אומר 'שאל מאי דבעי ואתן לך', ובוודאי פעלו בהאי יומא כל טוב, וימלא השי"ת כל משאלות לבכם לטובה, ברפואות וישועות, שפע ברכה והצלחה, ושנה טובה ומבורכת, ונזכה לשנת גאולה וישועה במהרה בימינו אמן".

ביציאה ניגש מרן שליט"א למזוזה ונישקה כאשר מעיני הקודש זלגו דמעות כמים.

עם סיום ירח האיתנים נשמעו דברי שיר ושבח להעסקנים יקרים מנהלי היכלי התורה והחסד דחסידי צאנז, אשר לא חסכו עמל וטרחה למען אנ"ש בימים הנוראים והמועדים העל"ט עצהיו"ט, וכן לצוות העובדים על סידור היכל הגדול לתפילות והמעמדים, אירוח והסעדת מאות האורחים באש"ל משך חודש תשרי.

ברכות מיוחדות נשגרו קדם ראש ארגון כוס של ברכה הרה"ח ר' משה גליק הי"ו, אשר משך כל ירח האיתנים עמד לימין ציבור האלפים למען לא יחסר המזג במיני מאכל ומשקה, בהפסקות בימי החגים במוצאי הצום באויספאסטין בהרחבה, ובהעמדת שתיה קרה בעת מעמד הקידוש לבנה, בליל הושענא רבא. אשרי חלקו.

ברכות שיר ושבח שוגרו ע"י קהל אנ"ש קדם חברת 'קול הצאן' שע"י ת"ת דרכי אבות פעיה"ק על ארגון התפילות והמעמדים הנשגבים לתועלת ולטובת

אלפי ילדי החן, תשואות חן חן להם. עם סיום ירח האיתנים שוגרו ברכות מיוחדות קדם העסקן היקר הרה"ח ר' שמעון צבי איידליס הי"ו מפעיה"ק יו"ר ועדת התחבורה דחסידי צאנז, אשר לאחר עמל רב עלה בידו לסדר את מערך התחבורה בכל משך ירח האיתנים הן בשעות הבוקר המוקדמות עד שעות הליל המאוחרות, למען אלפי אנ"ש הבאים מכל קצות הארץ.

יום שלישי כ"ג תשרי אסרו חג סוכות

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה אברהם יהודה נ"י בן הר"ר ישראל שלמה איימר מאלעד (ב"ר יוסף מרדכי מפעיה"ק, וח"ר אליעזר בריל מפעיה"ק), להבחור הבר מצוה יקותיאל יחזקאל שרגא נ"י בן הרה"ג ר' יהודה טרייטל ברנדסדורפר משגיח רוחני בישיבה"ק שפע חיים לצעירים בב"ב (ב"ר מרדכי מב"ב, וח"ר חיים מאיר לאנגסאם יו"ר מוסדה"ק בירושלים ובב"ב), ולהבחור הבר מצוה אהרן ברוך נ"י בן העסקן לבית צאנז הרה"ח ר' צבי נתנאל רייכמן מפעיה"ק.

אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר שלום יהוד מקרית צאנז טבריה (ב"ר יהודה מירושלים, וח"ר בועז בדיחי מפעיה"ק), ולבן הר"ר יצחק אייזיק רוט מפעיה"ק (ב"ר דוד מפעיה"ק, וח"ר שלום שטמר מזכ"ל איגוד חסידי צאנז).

אחה"צ נטל מרן שליט"א את ידיו לסעודת מצוה בסוכה שבביתו נאוה קודש, בהשתתפות בניו ונכדיו שליט"א והמשמשים בקודש, כסעודת פרידה מהסוכה. וזימרו לדוד ה' אורי וישעי כנהוג (עי' הליכות חיים חג הסוכות). ואמר מרן שליט"א תורה.

ברכת המזון על הכוס בירך הרה"ג רבי מאיר משולם שליט"א.

לאחר ברכת המזון אמר מרן שליט"א התפילה שאומרים בשעת הפרידה מהסוכה כפי שנדפס בספר סוכת שלום. לאחר מכן רקדו בסוכה לשנה הבאה וכו', באמצע הריקודין קדישין נשק מרן שליט"א לדפנות הסוכה, ורקד מרן שליט"א בדביקות עילאה, משם עברו ורקדו עד לסוכה הקטנה, משם עברו בריקוד לספרים צימער שם המשך מרן שליט"א לרקוד בהתלהבות עצומה, ולאחמ"כ גם לסלון הבית בריקוד, ומשם ירדו לחדר הספרים בקומה למטה ושם אמרו ג"פ לשנה הבאה בירושלים הבנויה.

בערב נערך מעמד סיום כתיבת אותיות לספר תורה שנכתב לע"נ הרה"ח ר' יחזקאל אלימלך רייכמן ז"ל מיקירי וחשובי אנ"ש בב"ב, ורעייתו מרת צפורה בילא ע"ה, ומרת רחל נאגל ע"ה, ע"י בני משפחתם ושיוכנס לבית מדרשנו העתיק בעיה"ק צפת תובב"א.

מרן שליט"א כתב האות מ' ד'והמופתים', והביע קורת רוחו מיופי הכתב וההדר של הסופר הר"ר יקותיאל יהודה (בן הרה"ח ר' הערשל) רייכמן מקרית

והכניסו והביאו לפני מרן שליט"א אייער-קיכען, וכן ארבעס ובונדלעך, וחילקו לכל הקהל. כן הביאו לפני מרן שליט"א תרנגולים ממולאים כנהוג בחצרות קדשנו.

ואמר מרן שליט"א:

יש ליתן טעם למנהג ישראל לעשות סעודת שלום זכר, דהנה נודע מש"כ בדרישה ובט"ז (יור"ד, סי' רסה) בטעם הענין של סעודת שלום זכר בליל שב"ק שקודם המילה שהוא בכדי לנחם את התינוק, ולכאורה צ"ב על מה יש לנחמו, ומדוע דווקא בליל שב"ק.

ואפ"ל, דהנה איתא (ראה שמנה לחמו, פ"א דשבת, טעם כ"ב; יפה ללב, ח"ג, דף קל"ד ע"ב, ועוד) דבשבת אין שולט השכחה, ומה שלומדים ביום השבת לא ישכח מלב האדם. והנה מבואר בספרים ענין ניחום התינוק שמנחמים אותו על תורתו שנשתכחה ממנו, כי אמרו חז"ל (נדה דף ל' ע"ב) שהתינוק במעי אמו מלאך מלמדו תורה כשנר דלוק על ראשו.

ולהנ"ל יש לומר דלכן הוא מקבל תנחומים דייקא מיום השב"ק, שהוא אבל כאמור על תורתו שנשתכחה הימנו, ומרמזים לתינוק שעל ידי שיעסוק בתורה הק' בשבת שוב לא ישלוט בו שר השכחה, ויוכל להחזיר אליו כל תורתו שלמד במעי אמו.

ובהעמיק יתר בטעם הדבר שאין השכחה שולט בשבת, דהנה מבואר בספה"ק ד'שכחה' אותיות 'החשך', והנה נודע כי שבת קודש הוא מעין עולם הבא אשר בו לילה כיום יאיר, ומבואר בספה"ק (עי' אגרא דכלה, פר' בראשית; תפארת שלמה, לראש השנה, ועוד) כי בשבת לא נאמר 'ויהי ערב' כי אין בו כלל בחי' לילה (וראה עוד בילקוט שוח"ט תהלים, קאפיטל צ"ב). ולזה בשבת שאין בחי' 'חשך' שוב אין שולט בו שר השכחה כלל וכלל, וכל מה שיעסוק האדם בתורה בשבת, ישאר חקוק בזכרונו לעד.

כן נערך שמחת השלום זכר והוואך נאכט לרגל הולדת הבן להר"ר יעקב שטראה מפעיה"ק (בהג"ר אהרן שמואל מאנטווערפן, וח"ר הערשל רייכמן מפעיה"ק), והשלום זכר לבן הר"ר אליעזר זלמנוביץ מקרית צאנז טבריה (ב"ר אברהם מצפת, וח"ר גדליה שלום ארנפלד מפעיה"ק). ועברו הקהל לקבל פירות.

הפלפול היה ע"ד המדרש (הובא בבנין דוד בפרשתן אות ס"ב) אמר לו הקב"ה לאדם הראשון גיליתי לך כל חדרי תורה וגיליתי לכם ואתה במלת אותן, ופליאה, ועי' מ"ש בזה כ"ק אארמו"ר (בשפ"ח לימיה"נ ח"ב).

ואפ"ל בדרך דרוש, דהנה בענין חטא אדה"ר כבר נלאו חכמי לב להבין דהיתכן שיציר כפיו של הקב"ה ייכשל ויעבור על מצוה אחת שנצטווה

צאנז טבריה. בהמשך ערך מרן שליט"א שולחן לחיים לרגל הסיום ולרגל שמחת הבר מצוה של הבי' אהרן ברוך נ"י (ב"ר הערשל) רייכמן, ואיחל מרן שליט"א מברכותיו לראשי הנדיבים ובני המשפחה הי"ו.

אח"כ קיבל מרן שליט"א קהל מקהל האורחים מחו"ל שבאו לשהות בצל הקודש על חג הסוכות ושמח"ת העעל"ט עד השעה 10.00 בלילה, ולאחריה התפלל מרן שליט"א מעריב.

יום רביעי פר' בראשית כ"ד תשרי

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה צבי נ"י בן הרב אלימלך ישראלי משגיח בישיבה"ק (ב"ר אליעזר מרדכי מחיפה, וחה"ר אליהו גומבו מח"ס מי באר), ולהבחור הבר מצוה ישראל יעקב נ"י בן הר"ר מרדכי צבי כץ מפעיה"ק (בה"ר יצחק דוב מיוניאן סיטי, וח"ר דוב בעריש בעלז מפעיה"ק).

אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן העסקן הר"ר ישראל אברהם שמעון יו"ר ארגון לב טוב (ב"ר בר יחאי מפעיה"ק, וח"ר משה יצחק דויד מפעיה"ק).

אחר תפילת מנחה נכנס לקו"פ **הגאון רבי יעקב יעקב אליעזר שווארצמן שליט"א ראש ישיבת ליקוד ירושלים**. אח"כ העניק מרן שליט"א תעודת הוקרה להבה"ח חיים יחיאל מיכל נ"י בן הרה"ג ר' פישל מורגנשטרן שליט"א ממאנסי, לרגל היבחנו על למעלה מ-500 דפי גפ"ת.

יום שישי פר' בראשית כ"ו תשרי

אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר ישראל דוד וינגרטן מחיפה (בה"ר חיים מנחם מפעיה"ק, וח"ר בן ציון שטיינמץ מפעיה"ק).

שב"ק פר' בראשית ז"ך תשרי 'מברכים החודש חשו'ן' בתפילת מנחה כיבד מרן שליט"א להתפלל לפני העמוד את חדב"נ כ"ק גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א. קבלת שבת התפלל לפני העמוד - הרה"ג ר' ישראל משה צבי בויס מפעיה"ק ר"מ בישיבה לצעירים דברי חיים פעיה"ק.

בזמירות בשוה"ט התכבדו, כל מקדש - הרה"ח ר' אברהם זלמנוביץ מצפת עיה"ק, מה ידידות - הרה"ג ר' יחזקאל רייך מקרית הבעש"ט פ"ת (בהג"ר אברהם יהושע שליט"א), וזמרו תנו שבח, י"ה ריבון - הרב בנש"ק משה פאלאק שליט"א מלונדון.

בברכת המזון על הכוס התכבד - הגאון רבי אברהם יהושע רייך שליט"א רב דקהלתנו הק' באנטווערפן. אח"כ נערך שמחת השלום זכר לנין כ"ק מרן זי"ע, נכד לחדב"נ כ"ק גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א, בן לבנו הרה"ג ר' משה דוד שליט"א מב"ב, חתן הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א מלעלוב. הקהל זימרו 'קול רינה וישועה' ועוד ניגוני שמחה.

עליה, וכתבו ספרי דרוש דאדה"ר אכל מעה"ד לאחר שבטלו ברוב, וס"ל דבכה"ג שנתבטל שריא ליה (עיין נחלת בנימין מצוה י"א אות א' בשם ספר כתר ש"ט, ובריש מצוה י"ב, והובא בכסף נבחר וירא בנדמ"ח דף ל"א, מללי אורות בשם הגאון מהר"א ברודא בפרשתן ועי"ש, לקט יוסף ערך אדם אות ח' עי"ש, וכ"ה בבנין דוד שם), ועפי"ז פירשו דברי המדרש (ב"ר יט, יב) עה"פ ויאמר האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל, א"ר אבא בר כהנא ואכלתי אין כתיב כאן אלא ואוכל, אכלתי ואוכל עוד, והוא פלאי וכי ח"ו עמד אדה"ר במריו להוסיף חטא על פשע, אלא דאדה"ר בא בהתנצלות אשר לא אכל את פרי העץ בפני עצמה אלא אכלה לאחר שעירבה עם פירות אחרים ונתבטל ברוב.

ובלקט יוסף שם ובפרדס יוסף (בפרשתן אות ע"ז בנדמ"ח עמוד ק"ז) כתבו דאמנם תינח אי נימא דמה"ת שרי לבטל איסור לכתחילה (עיין בב"י יו"ד סי' צ"ט פלוגת הראשונים) א"כ שפיר היה לו לאדה"ר אמתלא שביטלו ברוב, אבל לשיטת הראב"ד (תמים דעים סי' רל"ט) דס"ל דמה"ת אסור לבטל איסור לכתחילה הוי ליה חטא לאדה"ר בעצם הדבר שביטל את עצה"ד.

ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' ס' אות ה', ובי"ד ח"א סי' קל"א אות ג') כתב דפלוגת הראשונים בהא דאין מבטלין איסור לכתחילה אם הוי דין תורה, תליא במה שהאריכו בגדר רוב אי הוי בגדר וודאי או בתורת ספק, דנודע מש"כ התוס' בב"מ (דף ו' ע"ב) בהא דתנן קפיץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין, והקשו התוס' (ד"ה קפיץ) תימא דליבטל ברובא וליחייבו כולהו במעשר, ובשיטמ"ק הביא מהרא"ש מפלוזי שתירץ דאפי' כשבטל ברוב לא נפיק מכלל ספק, ועשירי וודאי אמר רחמנא ולא ספק עי"ש, וכתבו האחרונים דהתוס' מיאנו בזה דס"ל דרוב הוי וודאי גמור וא"כ כשנתבטל ברוב הו"ל בכלל עשירי וודאי, ולכך א"נ דרוב הוי וודאי י"ל דכאשר בטל

האיסור ברוב הותר לגמרי, וא"כ מה"ת שרי לכתחילה לבטלה כיון דנעשה ודאי היתר, ורק מדרבנן החמירו לא לבטל איסור לכתחילה, אמנם א"נ דרוב הוי ספק א"כ לא נעשה היתר גמור בוודאות לכך מה"ת אסור לכתחילה לבטלו דסוף סוף לא יהא היתר גמור רק ספק, עי"ש.

ואמרת מכבר דיש להסביר דבריו, ע"פ פלוגת הראשונים בענין ביטול ברוב בכל מיעוט איסור הבטל ברוב היתר אם נתהפך האיסור ונעשה היתר גמור, ושרי לאכול את כל התערובת אפי' בב"א, ואע"פ שבודאי אוכל גם את חתיכת האיסור בתוכו דכך היא גזיה"כ דהאיסור נתהפך להיתר גמור כשנתערב ברוב, או דאין האיסור נתהפך להיות כהיתר אלא דגלי רחמנא דכל היכא שנתבטל מיעוט איסור ברוב היתר מותר לאכול התערובת דתלינן שאוכל מרוב היתר ולא מחתיכה דאיסורא שהוא המיעוט, וא"כ אסור לאכול את כל התערובת בב"א שהרי אז בוודאי קאכיל איסורא, והיינו משום דאין האיסור שנתערב מתהפך להיתר אלא שהתורה חידשה והתירה לאכול כל חתיכה לחוד מטעם דתלינן דהאי לאו איסורא היא אלא שהוא מהרוב, ושי' הרא"ש (בפ"ז דחולין סי' ל"ז) דהאיסור נתהפך להיתר ושרי לאכול הכל, וכן פסק הטור (יו"ד סי' ק"ט), אך הרשב"א ס"ל דאסור לאוכלם בב"א, והסמ"ג מחמיר טפי שצריך שיזרוק אחד וכבר האריך בזה הב"י שם ובשו"ע.

ולכן אי הא דאזלינן בתר רוב הוי בין וודאי, והיינו כי המיעוט נהפך להיות כמו הרוב ושוב אין כאן ממשות של איסור כלל, מסתברא דרשאי לבטל איסור לכתחילה, כיון דהוי האיסור כמי שאינו וכמאבדו ושורפו מן העולם, משא"כ אי נימא דרוב אינו כוודאי, ואיתא לאיסורא בתוך התערובת אלא שהתירתו תורה, ממילא מסתמא שאין לטרוח לבטל איסור זה ולהביא עצמו לידי ביטול.

והנה מודעת זאת מה שהקשו על הרמב"ם דפסק דבכל ספיקא מה"ת אזלינן לקולא ורק

דוד סי' נ"ב אות י"ז, וכבר קדמו בהגהות ברו"ש על הפנ"י בקידושין שם, וכן בהגהותיו על ש"ש (ש"א, א), ובאמת שהדברים מבוארים בדברי הש"ש גופיה ש"ב פט"ו הנ"ל, שכתב דאף שדחיתי סברת הפנ"י היינו ברובא דאיתיה קמן דרוב הוי ספק משא"כ בליתא קמן מודינן להפנ"י להתיר כיון דרוב הוי ודאי).

היוצלמ"ז דאי נימא דרוב הוי הנהגה ולא נפיק מגדר ספק י"ל דהא דגלי רחמנא דספק ממזר מותר היינו אפי' נגד הרוב ולעולם כל הספיקות שריין מה"ת, אבל א"נ דרוב הוי בירור וודאי א"כ ליכא למימר דשריא רחמנא ספק ממזר אפי' נגד רוב לאיסורא כמ"ש הש"ש, והדק"ל למ"ל תרי קרא בספק ממזר ועכצ"ל דספד"א מה"ת לחומרא (ואיצטריך תרי קראי להורות דשריא אפי' בב"א כמ"ש מהרי"ט, עיין נטע שורק פר' בחקותי ד"ה ובסברת הש"מ, ובד"ה ונ"ל שהרב, ובספר בית דוד להר"ד שליסל סוף מאמר ו', שו"ת בנין דוד שם).

והנה בגמ' סוכה (דף ט' ע"א ד"ה ההוא) הקשו בהא דדרשו חז"ל שם בקרא חג הסוכות תעשה לך למעוטי סוכה גזולה, למ"ל קרא תיפוק ליה דהו"ל מצהב"ע, וכיוצ"ב הקשו התוס' להלן (בדף ל' ע"א ד"ה משום) במה שדרשו בקרא ולקחתם לכם משלכם למעוטי גזול, למ"ל קרא תיפוק ליה דהו"ל מצהב"ע.

ובספר שני המאורות להגה"ק מהרצ"ה מקאמינקא מבני היכלו של הבעש"ט (בחי' לסוכות), כתב ליישב באופן נפלא קו' התוס' הנ"ל, די"ל עפי"ד הגמ' ביבמות (דף מ"ח ע"ב) דס"ל לרבי יוסי דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ופירש רש"י כקטן שנולד דמי ואין נענש על שעבר וכו', עי"ש, ולפי"ז י"ל דאה"נ לא איצטריך קרא למעט סוכה גזולה כיון דהו"ל מצהב"ע, וכי אתי קרא למי שגזל סוכה בהיותו גוי ואח"כ נתגייר, ונמצא דמשום מצוה הבאה בעבירה ליכא שהרי הוא כקטן שנולד ולא נחשב לו מעשיו הקודמים לעבירה, וע"ז בא הכתוב לפוסלו מקרא חג הסוכות תעשה לך דסו"ס לאו

חכמים החמירו בה, דא"כ למ"ל קרא להתיר ספק ממזר (קידושין דף ע"ג ע"א), והמהרי"ט (ח"ב ס"א) תירץ דקמ"ל קרא דספק ממזר שריא לגמרי בתורת וודאי ולא רק מחמת ספק, והנפק"מ שעיי"ז מותר בבת ישראל ובממזרת בבת אחת אע"ג דהוי תרתי דסתרי עי"ש, ובשב שמעתתא (שמעתא א' פ"א) הקשה ע"ז דא"כ תרי קראי למ"ל חד למשרי ממזר בשתוקית וחד למשרי שתוקי בישראל עי"ש בגמ', הא מחד קרא הוי נפקא לן כיון דלהתיר ממזר בשתוקית או להתיר שתוקי בישראל קרא לא צריך דבלא"ה כל הספיקות שריין, אלא להתירו בבת ישראל ובממזרת, וא"כ מחד קרא נפיק ליה תרתי ושתים זו שמענו למ"ל.

שוב הביא מ"ש הפני יהושע (קידושין שם ד"ה אלא) דספק ממזר שרי אפי' היכא דאיכא רוב לאיסורא, והוכיח הכי ממ"ש הפר"ח (סי' ק"י כללי ס"ם ד"ה ועוד) דאיצטריך למשרי ספק ממזר דאפי' היכא דאיכא חזקת איסור כגון בספק גירושין דאיכא חזקת א"א, וה"ה היכא דאיכא רוב עי"ש, וא"כ י"ל דלכך איצטריך תרי קראי בספק ממזר להתיר אפי' נגד הרוב, והש"ש לא ניח"ל בכך וכתב דהיכא דהוי רוב לאיסור ודאי אזלינן בתרה אפי' בספק ממזר עי"ש, (בש"ש שם כתב שהפנ"י יישב בזה הקו' על הרמב"ם, אולם בפנ"י שלפנינו לא נזכר הקו' ולא התי' על הרמב"ם הנ"ל, אלא שחידש זאת כדין בפנ"ע לענין אחר, אלא דממילא מיושב בזה דברי הרמב"ם, וצ"ע הלשון בש"ש שבפנ"י כתב ליישב).

והאחרונים ביארו דברי הפנ"י, ע"פ פלוגתת הראשונים הנ"ל בענין רוב אם הא דאזלינן בתר רובא הוא בירור והנהגה וודאית או דהו"ל גזה"כ הגם דעדיין ספק הוא, ויל"ב דברי הפנ"י דזהו משום דרוב לא הוי בירור אלא גזה"כ ומ"מ אכתי מכלל ספק לא נפקא, ולכן בממזר דגלי רחמנא דאינו אסור אלא בודאי ולא בספק א"כ הה"נ אפי' כנגד הרוב דהרי גם הרוב לא משוי לודאי, וכמו דקבוע מבטל הרוב ואם הרוב היה בירור בודאי לא היה בכח הקבוע לבטלו (עיין שו"ת בנין

דידיה הוא, עי"ש.

משום דעכו"ם לא מיקרי אדם.

והנה ביומא (דף פ"ה ע"א) וכבר היה ר' ישמעאל ור"ע וראב"ע מהלכין בדרך ולוי הסדר ור' ישמעאל בנו של ראב"ע מהלכין אחריהן, נשאלה שאלה זו בפניהם מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת, נענה ר' ישמעאל ואמר אם במחתרת ימצא הגנב וכו', נענה ר"ע ואמר וכי יזיד איש על רעהו וכו', נענה ראב"ע ואמר ומה מילה שהוא אחד מרמ"ח אברים וכו', א"ר יהודה אמר שמואל אי הוואי התם הוה אמינא דידי עדיפא מדידהו וחי בהם ולא שימות בהם, אמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא וכו' אשכחן ודאי ספק מנלן, ונתחבטו המפרשים מפני מה לא ניח"ל לכל הנך תנאי בהאי דרשה דשמואל דכתיב וחי בהם דהוא כמבואר מעצמו.

ואמרנו מכבר די"ל עפי"מ שהקשה בפרדס דוד (בהפטורת פר' בלק) במ"ד דלשמואל לית ליה פירכא, דהרי גם לשמואל קשיא מנ"ל לדרוש ולא שימות בהם, לפרש"י בחומש שם בקרא וחי בהם דקאי על עוה"ב, שאם תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת, א"כ י"ל דאדרבה הכי קאמר קרא שיקיים המצוות אפי' במס"נ כי בכך יזכה לעוה"ב שהם חיים הנצחיים, וכתב שם דצ"ל דהך דרשא תליא בפלוגתת ר"מ ור"ש אי עכו"ם בכלל אדם, דאליבא דר"מ בסנהדרין (דף נ"ט ע"א וברש"י שם) דהאי קרא דאשר יעשה אותם האדם וחי בהם כולל גמי עכו"ם בהכרח דלא יתכן לפרש דוחי בהם קאי על עוה"ב שהרי בירושלמי והובא בתוס' בע"ז (דף י' ע"א, ד"ה ווי לה לאילפא) וב"ה בסנהדרין (דף ק"ה ע"א לחד מ"ד, ובתוספתא שם פ"ג ה"א דס"ל לר"א עי"ש) דעכו"ם אין להם חלק לעוה"ב, וא"כ מוכרח דקאי על חיי עוה"ז, ולכן ילפינן מינה לפיקו"נ וחי בהם ולא שימות בהם, משא"כ רש"י קאי אליבא דר"ש דהאי קרא אינו כולל עכו"ם ולכך שפיר יתכן לפרש וחי בהם לעוה"ב, ולדידיה לא ילפינן מכאן לפיקו"נ עי"ש.

ואמרתי בחג הסוכות העעל"ט דצריך לבאר דבריו דאע"ג דכתבו התוס' בסנהדרין (דף ע"א ע"ב ד"ה בן נח) בהא דגר שנתגייר דהוי כקטן שנולד ואינו נענש על הראשונות, דיש לחלק בין דיני שמים לדיני בני אדם עי"ש, ואסברא לן בשו"ת חוות יאיר (סי' ע"ט) דהא דנפטר מעונש ביד"ש היינו משום שגירותו הוי כתשובה אשר בגינה מוחלין לו העונש משמים, אבל החיוב כלפי בני"א אין נמחק ע"י תשובה עי"ש, וא"כ עדיין רמיא עליו להחזיר מה שגזל בגיותו, מ"מ כיון דכלפי שמיא אין בו חטא לא הוי בכלל מצהב"ע, דגדר הפסול במצהב"ע הוא החטא שבין אדם למקום, ודו"ק.

ואולם דב"ז תליא בפלוגתא דתנאי בגמ' יבמות שם דא"י התם, תניא רבי חנניא בנו של רבן גמליאל אומר מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין ויסורין באין עליהן מפני שלא קיימו שבע מצות בני נח רבי יוסי אומר גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, והיינו דפליגי בכך אי הגר כקטן שנולד והו"ל בריה חדשה אשר פנים חדשות באו לכאן, ואין עליו כל חטא ועון ממעשיו הקודמין, או דלא הוי כקטן שנולד להחשב כנולד מחדש כי נשאר עליו הפגם מעונותיו הקודמים ולכן מעוניין ויסורים באים עליהם משום שלא שמרו ז' מצות ב"נ, דלפי"ז אין לומר דכה"ג שגזל בגיותו אינו בגדר מצהב"ע, ודו"ק.

נודע מ"ש החתם סופר (ע"ז דף ס"ד ע"א) דאפשר לומר בהא דקי"ל דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, דהמקור לזה מהא דאמר רשב"י (יבמות דף ס"א ע"א) דעכו"ם אינן קרויין אדם, שנא' ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין העכו"ם קרויין אדם, ולכן כיון דמעיקרא אינו בכלל אדם א"כ כשנתגייר הו"ל פנים חדשות, עי"ש, ועיין באור תורה להגה"ק מאוסטרובוצא (פר' ויצא אות י"ח) שנקט כן בפשיטות דהא דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי

היוצלמ"ז דהא דדרשינן וחי בהם ולא שימות בהם כיון דא"א לפרש וחי בהם לעוה"ב משום דאדם כולל גם גוי וכו"מ, וממילא מבואר דהי"ט דהנך תנאי דאין ללמוד מוחי בהם משום דס"ל דקרא קאי על עוה"ב, ודו"ק.

וכבר כמ"פ הבאנו מ"ש הגה"ק הרמ"ד מהורנסטייפל זצ"ל בעמק החכמה (בדרוש לשבועות), לבאר שיטת כל הני תנאי דילפי להא דפיקו"נ משאר קראי ולא חיישי לפירכא דאשכחן ודאי ספק מנין, כי כל הך מילתא דבעינן קרא מיוחד לענין ספק פיקו"נ קאי רק א"נ דספד"א מה"ת לחומרא ולכך בעינן קרא דשרי לחלל שבת גם בספק, משא"כ א"נ דספד"א מה"ת לקולא לא בעינן קרא לספק פיקו"נ דהרי בלא"ה נמי כל ספיקא לקולא, ואע"ג דבאיקבע איסורא אזלינן לחומרא י"ל דלמ"ד דשבת הותרה אצל פיקו"נ א"כ כאשר חולה בפנינו הו"ל החילול שבת היתר גמור ולא הוי בגדר איקבע איסורא כיון דהתורה התירה את השבת אצל חולה, וממילא דגם בספק חולה מותר כבכל הספיקות, ועפי"ז א"ש די"ל דהני תנאי דילפי לפיקו"נ משאר לימודים ס"ל דספיד"א מה"ת לקולא וס"ל דשבת הותרה אצל פיק"נ ולא איצטריך קרא לספק עי"ש ודו"ק, (וכבר קדמו בפרדס דוד פר' מצורע, ועי' שו"ת דברי יציב ח"ו סי' ל"ה).

ודאתינן להכא יבואר לנכון מאמר המדרש, שא"ל הקב"ה לאדה"ר גיליתי 'לך' כל חדרי תורה, רצ"ל מה שנא' חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, שבא למעט גזולה, וכמו"כ גיליתי 'לכם' רצ"ל מה שנא' ולקחתם לכם פרי עץ הדר למעט הגזול, וקשיא למ"ל קרא למעט גזול הרי בלא"ה פסול משום דהוי מצהב"ע, ועכצ"ל דאיצטריך לכה"ג שגזל בגיותו ואח"כ נתגייר, דכה"ג אינו בכלל מצהב"ע כי גר שנתגייר כקמן שנולד דמי, והיינו כי נעשה כבריה חדשה הואיל ואין עכו"ם בכלל אדם, ומעתה שפיר נדרש קרא אלה המצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם

לענין חיי עוה"ב, ולא ילפינן מינה לענין פיקו"נ דדוחה שבת, ובהכרח צ"ל דילפינן הא דפיקו"נ דדוחה שבת משאר ילפותות, ולא תקשי אשכחן ודאי ספק מנין, דלספיקא לא בעינן קרא דהרי בכה"ת ספיקא מה"ת לקולא, ולפי"ז עכצ"ל דהא דאיצטריך קרא להתיר ספק ממזר היינו דגם ברוב פסולין אצלו שריא, והיינו דהרוב אינו בגדר וודאי, וא"כ מה"ת אסור לבטל איסור לכתחילה, ומעתה יתעורר עליך עון זה על ביטול עצה"ד ברוב שלא כדת, וא"כ אמאי אתה ביטלת אותו לבטל ברוב האיסור, ודו"ק.

*

ואפ"ל עוד עד"ז באו"א, דהנה בשו"ת אבני ציון (ח"ד סי' כ"ט) ביאר בשורש הענין דגר שנתגייר כקמן שנולד דמי והו"ל בריה חדשה, עפי"מ"ד בגמ' תמורה (דף ג' ע"א) א"ר יצחק א"ר יוחנן משום ר"י הגלילי כל ל"ת בתורה עשה בה מעשה לוקה לא עשה בה מעשה פטור, חוץ מנשבע ומימר ומקלל וכו' (ושם בע"ב) א"ל רבי יוחנן לתנא לא תתני ומימר משום דבדיבורו עשה מעשה, ופרש"י דבדיבורו עושה מעשה שעושה מחולין קדשים, ונתקשו המפוי דאיזה מעשה עביד בעשותו מחולין קדשים הלא לא נשתנה מהות הבהמה כשחל עליה שם הקדש.

וביאר הגרי"ע בלקח טוב (כלל ו' אות ב' ד"ה ודע דהא) עפ"מ"ד במכות (דף כ"ב ע"א) א"ר יצחק המנהיג בשור פסוהמ"ק לוקה שהרי גוף אחד הוא ועשאו הכתוב כשני גופים, ופרש"י דהואיל והוא מקצת חולין שהרי מותר באכילה חוץ לפתח אוה"מ ובמקצת הוא כקדשים דאסור בגיזה ועבודה, לכן כיון שיש בו גם ענין חולין וגם ענין קדשים הו"ל הוא עצמו כשתי מינים והמנהיגו לוקה משום כלאים, וכ"פ הרמב"ם (פ"ט מכלאים הי"א) כמ"ש הכ"מ שם דהרמב"ם ס"ל כרש"י דחולין וקדשים שני מינים הם.

ועפי"ז יבואר שפיר דכיון דחולין וקדשים הו"ל ב' מינים, לכן כאשר מקדיש חולין נמצא שבכך

(ח"א סי' קכ"ז) שאין אדם יכול לעשות שליח להקדיש משום דהקדש מילי נינהו ולא מימסרו לשליח, דהרי כשעושה מחולין קדשים הו"ל מעשה, כמ"ש הגמ' בדביבורו עשה מעשה, וא"כ מדוע אין מועיל בזה שליחות הרי מה שמקדיש הו"ל כמעשה.

ותירץ במים שאובים (ס"ל אות י') די"ל דהאי מילתא דמשום שנעשה קדשים הו"ל מעשה משום דחולין וקדשים שני מינים המה, תליא בפלוגתת ר"י וחכמים (חולין דף צ"ט ע"ב ובכמ"ק) בענין מין במינו, והיינו עפ"ד הר"ן (גדרים דף ג"ב ע"א) שהאריך לבאר בסברת פלוגתתם, ותו"ד דבוודאי דכל דבר שהוא מתנגד לחבירו הריהו מחליש ודוחה את חבירו והמיעוט בטל ברוב, אבל בשני דברים שוים דומים שאינם מנוגדים זל"ז אין האחד מחליש ומבטל את חבירו אלא אדרבה מעמידו ומחזקו, ולכן ס"ל לר"י דילפינן מדם הפר ודם השעיר דאע"ג דדם הפר מרובה אין דם השעיר בטל, דהטעם דדם הפר אינו מבטל לדם השעיר מפני שהוא מינו, והיינו משום דאולינן בתר עצם הדבר בסוג החומרי וכיון דשניהם מאותו המין הו"ל מב"מ דאחד מחזק את חבירו ואינו מבטלו, אבל חכמים ס"ל דכיון דזה איסור וזה היתר הו"ל כמין באינו מינו, דאע"פ דשוין במין החומרי אולינן בתר הצורה והרוחני שהאיסור וההיתר מתנגדים זל"ז והמיעוט בטל ברוב, עי"ש.

ועפ"ז מבואר דהך מילתא דחולין וקדשים הו"ל שני מינים תליא בסברות הנ"ל, דהרי עצם המין בסוג וחומריות הדבר לא נשתנה כלל מעת היותו חולין, והשינוי אינו אלא באיכות וצורה הרוחנית שמעתה חל עליו שם הקדש, וא"כ לסברת חכמים דאולינן בתר הדמיון בצורה ולכן איסור והיתר הו"ל שני מינים, הה"נ לענין חולין וקדשים דהו"ל שני מינים דהרי באיכות הרוחני שונים לגמרי זמ"ז, ולכן עצם ההקדש הו"ל מעשה שהרי כאשר מקדיש משנה אותו להיות

משנה את מין הבהמה לעשותה לדבר אחר ממה שהיתה עד עתה שאין לך מעשה גדול מזה, וז"ש בדבורו עושה מעשה שהרי נולד מין חדש שלא היה תחילה עכ"ד הגרי"ע, ועפ"ד א"ש דרבי יצחק קאי לשיטתו דאיהו בעל המימרא בתמורה שם דמה שעושה מחולין קדשים הו"ל מעשה, והיינו דחולין וקדשים שני מינים הם, על כן קאמר בגמק מכות הנ"ל דהמנהיג בשור פסוהמ"ק לוקה דחולין וקדשים ב' מינים נינהו, ודו"ק.

עפ"ז מובן היטב מה שאמרו דהגר נעשה אדם אחר לגמרי, דהנה אמרינן בניטין (דף ל"ח ע"ב) אמר רבה אמר רב המקדיש עבדו יצא לחירות, מ"ט גופיה לא קדיש (פרש"י שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית), לדמי לא קאמר (היה לו לומר דמי עבדי עלי, רש"י), דלהוי עם קדוש קאמר (ישראל גמור דכתיב בהו כי עם קדוש עתה) עי"ש, והיינו ע"ד מאה"כ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט, ו), וכן הוא אומר, קודש ישראל לה' (ירמיה ב, ג) דישאל המה כהקדש, נמצא מעתה דכאשר נתגייר וחל עליו קדושת ישראל נעשה סוג ומין אחר לגמרי ממה שהיה ע"ע, דהרי כאמור אפי' בבהמה חולין והקדש שני מינים הם, א"כ מכ"ש כשנכנס לקדושת ישראל דהו"ל בריה חדשה לגמרי, לכן הו"ל כקמן שנולד שה"ה בריה חדשה לגמרי.

וכבר הבאנו מתשו' חוות יאיר (סי' ע"ט) שכתב כי הענין שגר שנתגייר כקמן וכו' מפני שקבלת עול תורה ומצות מכפר על כל תועבת ה' אשר עשה ועתה שנתגייר ה"ה כעשה תשובה והוי כבריה חדשה עי"ש, וע"ע בשו"ת אמרי כהן (סי' י"ב), וע"פ האמור יומתק ביותר דהרי חולין וקדשים שני מינים הם וממילא דהו"ל בריה חדשה וכקמן שנולד.

והנה האחרונים (פמ"ג או"ח סי' תל"ד משב"ז ס"ק ז', תשו' מהרי"א אהע"ז סי' כ"ז, תשו' באר יצחק י"ד סי' כ"ח ענף ו') הקשו מדברי הגמ' הנ"ל בתמורה דחולין שנתקדש הו"ל מעשה, על מ"ש המהרי"ט

מעורבין ור' יונתן ס"ל אין מערבין לקרנות, ועיי"ש בסוגיית הגמ' ובתוס' ד"ה ר' יונתן.

ובמלה"ר (ערך כל מילתא דאמ"ר לא תעביד אות ה') הביא דהך פלוגתא אי מערבין לקרנות תליא בכך אי לחלק צריך קרא או לא, ור' יאשיה לשיטתו דס"ל לחלק צריך קרא לכך ה"ה הכא דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר דמשמע שיהיו מעורבין, ור' יונתן לשיטתו דס"ל דהיכא דלא כתיב יחדיו כאו"א בפני עצמו במשמע לכך ה"ה הכא דלא כתיב יחדיו אין מערבין לקרנות.

עוד נקדים מה שאמרנו לתרץ סברת אדה"ר שדן בעצמו היתר לאכול מעצה"ד, עפי"מ שדקדקו המפוי' בלשון הכתוב ויצו ה' אלוקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגו', דמפני מה הוצרך להקדים לצוות מכל עץ הגן אכול תאכל וכי ה' מחוייב לאכול מכל עץ הגן, והו"ל רק להזהירו שלא יאכל מעץ הדעת, (ואכן לכן דרשו בגמ' סנהדרין דף נ"ו ע"ב, האי קרא לענין שבע מצוות ב"נ), שו"ר שברבנו בחיי והובאו דבריו בזרע ברך דהו"ל מ"ע לאדה"ר שיאכל מכל הפירות עי"ש, וכ"ק אאמו"ר זצללה"ה ביאר עפי"ז דברי הירושלמי סוף קידושין עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראתה עינו ולא אכל. וי"ל דבגין כך טעה אדה"ר וסבר דאזהרתו שלא לאכול מעצה"ד הוא דווקא באם יאכל מכל עץ הגן, והיינו דהיה תנאי באזהרה זו שאסור לו לאכול גם משאר עצי הגן וגם מעץ הדעת, והכי איתפרש ליה לקרא מכל עץ הגן אכל תאכל שאם יאכל משאר עצי הגן או אז ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, משא"כ אם ימנע מלאכול משאר עצי הגן אז שפיר מותר לו לאכול מעץ הדעת והבן.

שו"ר לכ"ק אאדמו"ר בשיעור חורש"י פר' יתרו תשד"מ (ט"ו בשבט) שהלך בדר"ז דאדה"ר טעה לחשוב שלא נאסר באכילת עצה"ד אא"כ יקיים הצווי מכל עץ הגן אכול תאכל עי"ש,

מין אחר ממה שהיה ע"ע, משא"כ לסברת ר"י דלא אזלינן בתר הצורה הרוחנית וגם איסור להיתר מין אחד הם, דאזלינן לפי החומר וכל שהם מאותו המין חשיבי מין במינו אע"פ שבצורה אינם דומין זל"ז, ה"נ לענין חולין שנעשה קדשים דאינו בגדר שינוי דנימא דהוי כעושה מעשה שהרי במין החומרי לא נשתנה כלל ודו"ק.

ולפי"ז מיושב היטב שי' המהרי"ט דהא דא"ר יוחנן לא תתני מימר משום דבדיבורו עשה מעשה, היינו דר' יוחנן קאי לשיטתו (פסחים דף כ"ט ע"ב, ע"ז דף ע"ג ע"ב) דס"ל כחכמים דמין במינו בטל, והיינו דאזלינן בתר הדמיון הרוחני וכו' לכן לדידיה כשעושה מחולין קדשים הו"ל מעשה גמור שהריהו עושה מין חדש וצורה אחרת, משא"כ דברי המהרי"ט הן ע"פ שיטת רבי יהודה דמב"מ אינו בטל משום דאזלינן בתר דמיון הגשמי והחומרי, ואולי דס"ל הכי להלכה כשיטת רש"י בחולין שם, לכן מה דנעשה מחולין הקדש לא חשוב כמעשה, ושפיר הקדש הו"ל בגדר מילי דלא מימסרו לשליח.

ועפי"ז א"ש שיטת רב בתמורה שם דס"ל כתנא דנקט גם מימר בהדי הני דלא עבד מעשה לוקה, דלא ס"ל הא דבדיבורו עביד מעשה (עי"ש בתוס' ד"ה והרי), משום דרב לשיטתו בפסחים שם דפסק דמין במינו במשהו, והיינו דאזלי' בתר החומריות אבל עצם האיסור וההיתר אינו נחשב לשני מינים, לכן הה"נ דחולין והקדש אינן שני מינים לכך הו"ל דיבור בעלמא, ודו"ק ודפח"ת.

והנה במאי דיליף ר"י (מנחות דף כ"ב ע"א) דמין במינו אינו בטל מולקח דם הפר ודם השעיר וגו', היינו משום דס"ל שהיו מעורבין זה בזה כמ"ד ביומא (דף נ"ז ע"ב) דמערבין לקרנות, דהרי למ"ד דאין מערבין לקרנות ליכא להוכיח דמב"מ אינו בטל שהרי דם השעיר לא נתערב כלל בדם הפר, ובסוגי' דיומא שם פליגי בקרא דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר, דר' יאשיה ס"ל שיהיו

השבת שנאמר (בראשית ב, ג) כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות, הרי לנו ג"פ ברא אלקים וצ"ב השייכות ביניהם.

ויבואר עפ"י מה שאמרו חז"ל (עירובין דף י"ג ע"א) ב' שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים נח לו לאדם שלא נברא משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא משלא נברא, נמנו וגמרו נח לו לאדם שלא נברא משנברא וכו', ובספה"ק כבר עמדו לבאר בזה איך יתכן לומר נוח לו שלא נברא משנברא, והרי בפירוש אמרה תורה (בראשית א, לא) וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, ומעתה איך יתכן לומר על מה שאמר הבוכ"ע שזה טוב מאד שנוח לו שלא נברא.

ובספה"ק נמצא הרבה תירוצים לזה, והעיקר בהם שהנה סיבת הדבר שנמנו חז"ל וגמרו שנוח לו שלא נברא הוא כראיתא במהרש"א (שלהי מכות) כי קרוב האדם להפסד יותר מן השכר, ע"י שמצוות הלא תעשה רבים על המצוות עשה, ולכן עלול האדם בניקל להיכשל בחטאים ח"ו, ומעתה נוח לו שלא נברא. ברם הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו כבר הקדים תשובה לעולם, ולכן כשנברא אדם אף שבבריאתו הוא מועד להכשל בחטאים, וכפי שקטרגו מלאכי השרת בבריאתו (זוה"ק ח"א, דף כ"ה ע"א) לאמר מה אנוש כי תזכרנו (תהלים ה, ה), אך כיון שכשנברא כבר היתה מידת התשובה מוכנת ועומדת לאדם, לכן אמרה תורה והנה טוב מאד, כי אף אם חטא הרי ישוב וימחול לו, ומכל שכן אם יזכה להגיע לתשובה מאהבה שאז כל חטאיו אפילו זדונותיו יהפכו לו לזכויות (יומא דף פ"ו ע"ב), ובאופן כזה ברור שאין שום חסרון בבריאת האדם אלא אדרבא טוב לו שנברא.

וע"ז אמרו שם חז"ל ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו ששניהם אמת, שקודם ישוב בתשובה על מעשיו, וזהו 'יפשפש במעשיו', ואח"כ אחר שזכה להגיע לתשובה מאהבה אזי 'ימשמש במעשיו' דהיינו שהוא הופך מעשיו מזדונות לזכויות.

והנה כבר נודע מהרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פ"א ה"א) ובעוד ספרי מוסר שעיקר התשובה הוא

והלום מצאתי למהר"ח אבועלפיה בספרו יוסף לקח בפרשתן שכתב דבסברא זו הסית הנחש את חוה עי"ש.

אלא דבאנו בזה לפלוגתא דרבי יאשיה ורבי יונתן אי וי"ו לחלק עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו או דוי"ו להוסיף, דלרבי יאשיה דלחלק צריך קרא וכל היכא דלא חילקן הכתוב משמע שניהם יחדיו, שפיר יל"פ דמ"ש ומעץ הדעת וגו' קאי אדלעיל ומוסיף על מ"ש מכל עץ הגן אכול תאכל, ובכך הו"ל לאדה"ר אמתלא שטעה בכך דסבר דאם אינו אוכל משאר עצי הגן מותר לו לאכול מעץ הדעת, אבל לרבי יונתן דלחלק לא צריך קרא דהוי"ו בלבד מחלקת, לא היה מקום לטעות דקאי אדלעיל ולפרש כנ"ל.

ובכן יבואר דברי המדרש, שא"ל הקב"ה לאדה"ר גיליתי לך' כל חדרי תורה היינו מה שנא' חג הסוכות תעשה לך', וגיליתי לכם' מה שנא' ולקחתם לכם', ודרשינן להו למעט סוכה וד' מינים גזולים, ובהכרח צ"ל דקרא קאי בכה"ג שגזל בגיותו ושוב נתגיר דהוי כבריה חדשה, דאין בו מצהב"ע, וטעמא דהוי כבריה חדשה כיון דחולין וקדשים ב' מינים נינהו וגם כאן נעשה עם קדוש לה', והיינו דאזלינן בתר הצורה הרוחנית ולא בתר החומר, וממילא מין במינו הוי כב' מינים ובטל, וצ"ל דהא דדם השעיר לא נתבטל בדם הפר כיון דלא היו מעורבין דאין מערבין לקרנות, וכמ"ד לחלק לא צריך קרא, וא"כ אין אמתלא על אכילת עצה"ד במה שלא אכל משאר אילנות, וא"כ אמאי אתה ביטלת אותן, ודו"ק.

התורה היה עה"פ בפרשתן בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ. ובבעה"ט 'ברא אלקים ב' במסורה, חדא הכא, ואידך (דברים ה, לב) למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ. ולפלא הדבר שמביא רק שני מקראות אלו כי במסורה יש ג"פ ברא אלקים, שמחשיב גם הפסוק בפרשתן בעניין יום

הווידוי בפה להתוודות על חטאיו ולהתחרט מעומק הלב, אוי לי שהכעסתי את בוראי, ולקבל על עצמו עזיבת החטא, ועל זה כבר תמהו בספה"ק איך יתכן שתועיל תשובה כזאת על מעשי העוונות, והלא קי"ל (קידושין דף נ"ט ע"א) שאין דיבור מוציא מיד מעשה, ואם נעשה ונגמר הכלי ודינו לקבל טומאה שוב לא מהני אם יאמר עכשיו שהוא חפץ ליעדו לתשמיש אחר, כדי שיצא מידי טומאה, כי אין דיבור מוציא מיד מעשה. וא"כ איך אחר מעשה החטא יצא מכך על ידי דיבור של וידוי בעלמא.

והאריכו בספה"ק ליישב הדבר, ותירצו (ראה דרשות מערכי לב להגאון העל חקרי לב, ח"א דרוש ע"א; קול יהודה להרי"ח מסלתון, דרוש ו לתשובה) דיש כח בדיבורו של האיש הישראלי שיהיה נחשב כמעשה, והיינו כדרדשו חז"ל (שבת דף קי"ט ע"ב) מניין שהדיבור כמעשה, שנאמר (תהלים לג, ו) בדבר ה' שמים נעשו, וכשוזכה אף עקימת שפתיו הוי מעשה, כי האיש הישראלי המקדש פיו בתורה ובתפילה ועבודת השי"ת, על ידי זוכה ויש לו פה קדוש, וממילא כל דיבור שלו עושה רושם, ונעשה ממנו מעשה גמור.

ראיה לדבר זה ממה שצונו לשבות בשבת קודש, יען כי בו שבת הוא מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים לעשות, וכבר כתבו המפוי' שמכאן גם איסור אמירה לנכרי שהוא שבות, כיון דאנו מצווים לשבות כשם שהבוכ"ע שבת ממלאכתו, והרי כל העולם כולו נברא במאמר אלוקים, וכד"א (תהלים לג, ו) בדבר ה' שמים נעשו, ואמרו חז"ל (אבות ה, א) בעשרה מאמרות נברא העולם, נמצא ששבתו ביום השביעי היתה מדיבורו (ראה ירושלמי שבת מו, ג; ובפסיקתא פרשה כג, פיסקא ג, אות ג), ולכן נצטוונו לשבות ביום זה גם מדיבור, וכדרדשו חז"ל (שבת דף קי"ג ע"ב) ודבר דבר (ישעי' נח, יג) שלא יהא דיבורך בשבת כדיבורך בחול, הרי שיש בישראל דוגמא של מעלה שהדיבור הוי כמעשה.

ועכ"פ כיון דבישראל דיבור הוא כמעשה, אם כן כשמתוודה על חטאיו, נמצא שעושה בזה מעשה, ושפיר מעשה מוציא מידי מעשה, ועל ידי וידוי דברים נסלח לו על כל חטאיו אשר חטא.

זאת תהיה תורת המסורה, דאמר הכתוב

בראשית ברא אלוקים וגו', ודרשו חז"ל (ויק"ר לו, ד) בשביל ישראל שנקראו ראשית, והיינו שתכלית כל מעשה בראשית הוא בשביל ישראל שישמרו התורה והמצוות, ומעתה יש לחשוש אם טוב הדבר אשר ברא אלוקים אדם על הארץ, יען כי קרוב האדם להפסד ולעבור על דברי תורה מלשכר, ומעתה שמא נוח לו שלא נברא, ועל זה אמר דוודאי נוח לו שנברא כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים לעשות, והרי שביתתו של הבורא ב"ה הוא בעניין הדיבור, ומזה נלמד שגם לגבי האיש הישראלי נחשב הדיבור כמעשה, וממילא שפיר מהני תשובה על כל מעשיו, וכיון שיועיל לו תשובה שוב נוח לו שנברא.

ולכן נקרא שבת זו 'שבת בראשית', כי מעניין שבת קודש נלמד שתמיד מועיל תשובה, ובכל עת אפשר לחזור לבראשית ולהתחיל מחדש קבלת עול מלכות שמים ע"י תשובה שקדמה לעולם, ובזכות שמקבל על עצמו שמירת שבת כהלכתה הרי הוא מודה ומקיים עניין הדיבור כמעשה ופועל שיועיל לו תשובה.

ויתבאר בזה הנושע מש"כ הט"ז (או"ח סי' רמב, ד"ה בטור) בהא דאמרו חז"ל (שבת דף קי"ח ע"ב) כל המשמר שבת כהלכתה אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו על כל עוונותיו, דקשה ע"ז במאי איירי אי לא עשה תשובה שבת מאי אהני, ואי עשה תשובה שבת למה לו, ותירץ דמיירי שעשה תשובה אלא דתשובה לא מהני שיהיו מוחלין לו על עונותיו לגמרי כדאי' ביומא (דף פ"ו ע"א) עבר על כריתות ומיתות בי"ד, תשובה תולה ומיתה ממרקת, וע"ז קמ"ל דאם בעשותו תשובה שומר שבת כהלכתו מהני תשובה שיהא נמחל לו לגמרי, עי"ש.

ולהנ"ל יתבאר היטב, כי בהעדר זכות שמירת שב"ק אין פועל אצל האדם מעלת הדיבור להיות כמעשה ולכן אין מועיל לו תשובה, כי אצלו אין הדיבור מוציא מיד מעשה, ועל כן עליו להיות נידון ביסורין, שזה נחשב כשינוי מעשה בגופו, ורק מעשה מוציא מיד מעשה. אבל השומר שבת כהלכתו ניצול הוא מכל מיני יסורין ופורענויות, כי אצלו מהני תשובה בדיבור לבד בלא כל הני יסורין ממרקין.

וזהו 'שבת בראשית' שהשבת מלמדת שמועיל לו תשובה להיות כקמן שנולד דמו, ובזכות שמקבל

מפעיה"ק (בה"ר יצחק דוב מיוניאן סיטי, וח"ר דוב בעריש בעלז מפעיה"ק), מפטיר - החתן מורנו חיים אשר נ"י בן הרב אלעזר הולצר מפעיה"ק (בה"ר ישעי' יו"ט מירושלים). הגבה - הרב מאיר יחיאל קץ ממגדל העמק, גלילה - הרה"ח ר' דוד יהודה אייזנבך מאשדוד. ובירכו החודש מרחשון.

תפילת מוסף התפלל לפני העמוד - שלוחא דרבנן הרב יצחק גולדקנוף מירושלים.

אחרי התפילה קרא מרן לעסקנים הדגולים לבית צאנז הרה"ח ר' בערל שטמר הי"ו והרה"ח ר' הערשל רייכמן הי"ו, ומסר להם הנוסח להכרזה כדלהלן:

בשמו ובנוכחותו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א: מי לה' אלי! היות שהמערכה הנוכחית היא על עיקרי הדת כי בעוה"ר משנאי ה' רוצים לעקור תורה וידישקייט בבני ישראל, על כן מוטל חוב על כל אחד ואחד להצביע ליהדות התורה אות ג' ולפעול ולעשות למען המערכה.

אחר כך נערך שמחת הברית לכן הר"ר יעקב שטראה נ"י מפעיה"ק (בהג"ר אהרן שמואל מאנטווערפן, וח"ר צבי נתנאל רייכמן מפעיה"ק).

בעליות בתפילת מנחה התכבדו, כהן - הר"ר שמחה בונם (בר"פ) כהן מפעיה"ק, לוי - הר"ר יעקב פריזנט מלונדון, שלישי - הר"ר חיים נוסנצווייג מבארא פארק, גלילה - העסקן הרה"ח ר' מאיר צבי בלומנטל מנהל ישיבה"ק לצעירים שפע חיים בב"ב.

בזמירות בשוה"ט התכבדו, ברוך א"ל עליון - העסקן הרה"ח ר' הערשל רייכמן מפעיה"ק, דרור יקרא - הרה"ח ר' אהרן אליעזר קניג מביתר, שבת היום - הרה"ח ר' נפתלי צבי הולצר מביתר. (תוכן התורה בעידן רעוא דרעוין יבוא אי"ה).

אחר זמר א"ל מסתתר למד מרן שליט"א מימרות התנאים והאמוראים שאמרו בתר צלותי, בגמ' ברכות ט"ז ע"ב - י"ז ע"א [מתוך הגמ' של כוללי הש"ס שבימים אלו יצאו במגבית מיוחדת, במסגרתה יוגרל בין המשתתפים תלמוד בבלי שהגו בה מאורי וגדולי הדור שליט"א], ובירושלמי פ"ד ה"ב, הנהוג ללמוד בעת רעוא דרעוין דפר' בראשית (ולמד מרן בתלמוד בבלי עד הקטע המתחיל צלותיה דרב ששת וכו') וארך כשעה. באמצע הלימוד פירש מרן שליט"א פנינים יקרים. (תוכנם יבוא אי"ה).

בברכהמ"ז על הכוס כיבד מרן שליט"א את גיסו חדב"נ כ"ק הגה"צ גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א. תפילת ערבית התפלל לפני העמוד - העסקן הרה"ח ר' שמואל בורד מנהל כוללי הש"ס בארה"ק.

יום ראשון פר' נח כ"ח תשרי

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה אברהם יהודה נ"י בן הר"ר משה גדליה בריל מאלעד (ב"ר אליעזר מפעיה"ק).

עליו שמירת שבת בכל ענייניה, כולל ענין 'ודבר דבר', ומקבל על עצמו שלא יהיה דיבורו בשבת כדיבורו של חול, וכאשר היו צדיקים שלא דיברו בשבת שום שיחת חולין, ומה שדיברו היה רק בלשון הקודש, ואמנם שאין אנו במדריגה זו אך על כל פנים להשמר מלהעביר את הזמן בשבת קודש בשיחת דברים בטלים, ומכל שכן שיחת הבלים בעלמא, אלא רק כדיבורי תורה ותפילה ועניינים ההכרחיים, אזי הוא מקיים את מה שהעידה תורה 'וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד', וממילא יהיה שמור מכל נזק ומכל פורענות, ויוכה להתקרב אל השי"ת ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

יום שב"ק

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ג רבי נחום לייפער שליט"א בן כ"ק האדמו"ר מנדבורנא חיפה שליט"א ומנהל רוחני ת"ת דרכי אבות בירושלים.

בפתיחת הארון כיבד מרן שליט"א את חדב"נ כ"ק הגה"צ גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א.

בעליות התכבדו, כהן - הבחור הבר מצוה צבי נ"י בן הרב אלימלך ישראלי משגיח בישיבה"ק, לוי -

הרה"ח ר' צבי אלימלך זילברמן מויליאמסבורג, שלישי - חדב"נ כ"ק הגה"צ גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א, רביעי - החתן דוד נ"י בן הרה"ח ר' אהרן

אליעזר קניג מביתר עילית (ח"ר יצחק שלמה הרשקוביץ מפעיה"ק), חמישי - הגאון רבי אברהם יהושע רייך

שליט"א רבה של קהלתנו הק' באנטווערפן, שישי -

מרן שליט"א [אחר העלייה נערך מי שברך לרגל הולדת הבת להר"ר יעקב אייכל מפעיה"ק (ח"ר אהרן

אליעזר קניג מביתר), להר"ר מיכאל יהושע פאלק בלומנטל מפעיה"ק (בן העסקן הרה"ח ר' מאיר צבי מנהל

ישיבה"ק לצעירים שפע חיים בב"ב, וחתן העסקן הרה"ח ר' בערל שטמר מפעיה"ק), להר"ר ישראל מרדכי שטרן

מפעיה"ק (בהג"ר צבי אלימלך רא"כ בעמנואל, וח"ר נפתלי יצחק זלמנוביץ מפעיה"ק), ולהר"ר שלום אריה אייזנבך

מקרית צאנז טבריה (ב"ר דוד יהודה מאשדוד, וח"ר אנשיל פרל מפעיה"ק), שביעי - החתן לוי יצחק נ"י בן הרב

מאיר יחיאל קץ ממגדל העמק, הרה"ג ר' משה דוד מוטצען שליט"א מב"ב - נכד כ"ק מרן זי"ע, שלוחא

דרבנן הרב יצחק גולדקנוף מירושלים, הרה"ג רבי ברוך מוטצען שליט"א מירושלים - נכד כ"ק מרן זי"ע,

הרה"ח ר' בן ציון לוק מפעיה"ק, הרה"ג ר' יעקב עזרא ראטה שליט"א מנאמני בית מרן שליט"א, הבחור הבר

מצוה אהרן ברוך נ"י בן העסקן לבית צאנז הרה"ח ר' צבי נתנאל רייכמן מפעיה"ק, אחרון - הבחור הבר

מצוה ישראל יעקב נ"י בן הר"ר מרדכי צבי כץ

הרה"ג ר' אביגדור יהודה שליט"א מירושלים.
אח"כ ליוה מרן שליט"א את המיטה כברת דרך
וחזר לביתו.

יום שני פר' נח כ"ט תשרי

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין
להבחור הבר מצוה יוסף חיים משולם פייש נ"י בן
הר"ר יחזקאל שפיצר מביתר (ח"ר ישראל מאיר שטרן
מפעיה"ק).

בערב קיבל מרן שליט"א קהל, בין הנכנסים היה
הרה"ג ר' ישעי' שוורץ שליט"א נכד כ"ק מרן זי"ע ורב
ביהמ"ד קהל חסידים בביתר.

אחר תפילת מנחה קיבל מרן שליט"א קהל מבעלי
השמחות בשבוע הבעל"ט.

בשעה 10.00 הגיע מרן שליט"א על יד בית המדרש
המרכזי אהל נחמיה פעיה"ק, להשתתף בהלווית
הרה"ח ר' שמואל מאיר כהן ז"ל מפעיה"ק שעמד
לימין המוסדות הק' במסירות ובנאמנות רבות
בשנים.

מרן שליט"א האזין לדברי ההספד שנשאו הגה"ח
ר' שמואל אריה שפירא שליט"א ר"מ בביהמ"ד
המרכזי פעיה"ק שהנפטר ישב רבות בשנים והשתתף
בשיעוריו; אחיו הרה"ח ר' פנחס כהן מפעיה"ק, ובנו

בחצרות קדשינו

לטובה, בדבריו הערבים והנעימים הלהיב את המתפללים לקראת
תפילת הערבית של חג, שאכן עברה ברוב התרוממות.

במוצאי יום טוב ראשון של חג, התכנסו המתפללים לסעודת
אושפיזא דיצחק שנערכה בסוכה החדשה והמרווחת שהוקמה
על גג בית המדרש. הוצאות הסעודה נתרמו על ידי מוה"ר ר'
שלמה לצטר הי"ו ומוה"ר שמעון לצטר הי"ו העומדים תמידין
כסדרן לימין בית המדרש החדש. במהלך הסעודה שהיתה
מלווה בניגוני החג בליווי כלי זמר ובעלי מנגנים, נשמעו דברים
מתוקים וערבים מפי מפיק מרגליות הרה"ג ר' מרדכי אברהם
כ"ץ שליט"א, ר"מ בישיבת אלכסנדר בבני ברק, במשאו המיוחד
והמשולב בסיפורי צדיקים ומשלים נחמדים, היטיב לחדד את
ענין השמחה בחג הסוכות מתוך הכרה והבנה נכונה שבורא עולם
אינו חייב לנו מאומה וכל מה שיש לנו הוא הכל מתנת חנים ברוב
רחמי וחסדי ה'.

בהמשך עברו כל המתפללים, זקנים עם נערים, אל בית
המדרש, שם נערכו ברוב עוז וחדווה ריקודים ומחולות בליווי כלי

**מעמדים מרוממים ושיעורי תורה מיוחדים בבית מדרשנו החדש
ברחוב רב אשי בבני ברק**

ימים מרוממים ונעלים עברו בימי הסוכות העל"ט על אנשי
שלומינו בני קהילתנו הקדושה בדרום בני ברק, האגודים יחדיו
בבית מדרשנו ברחוב רב אשי אשר נפתח בברכת קדשו של כ"ק
מרן אדמו"ר שליט"א. בית המדרש החדש והצעיר הפך והיה –
ברוב סייעתא דשמיא מופלאה - תוך תקופה קצרה למרכז של
תורה ותפילה וחסידות, המושך אליו רבים וגם טובים מבני העיר
והאורחים הבאים בצל קורתו, המוצאים את שאהבה נפשם
מקום המשלב רוח התלהבות חסידית, רוח נעימות ולבביות.

בפתיחת החג המרומם של חג הסוכות, בין תפילת מנחה
לתפילת ערבית של ליל יום טוב ראשון, שבעו המתפללים רוב
עונג בשמיעת שיחת פתיחה והתחזקות מפי הרה"ג ר' אהרן יוסף
הלברשטאם שליט"א, ר"מ בישיבתנו הק' בבני ברק, שהסביר
בטוב טעם את מהות השמחה בחג הסוכות הנובעת מתוך השגת
דעת שיהודי משיג ומבין שכל מה שהקב"ה עושה עמו הוא

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזל טבא שלוחה בזה, לכבוד איש חי ורב פעלים, העסקן המופלא, ממקימי קרית צאנז בטבריה, נודע
בשערים לשם ולתהלה, רץ כצב"י למען מפעלות הקודש לבית צאנז, איש האשכולות, ה"ה

הרה"ח ר' צבי נתנאל רייכמן הי"ו

מראשי העסקנים לבית צאנז

**לרגל השמחות השרויות במעונו במזל טוב ובשעטומ"צ
שמחת הכנס בנו כמר אהרן ברוך נ"י לנועם עול תורה ומצוות
שמחת הולדת הנכד נ"י בן לחתנו הר"ר יעקב שטראה נ"י**

ולרגל שמחת הכנסת ספר תורה יחד עם בני משפחתו הי"ו לבית המדרש העתיק בעיה"ק צפת

והברכה אחת היא לסב

מוה"ר ישראל מאיר נאגל הי"ו

ויה"ר מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיזכה לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ח, ואך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד, מתוך נחת
והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים

כבר קיבלו חנים אין כסף את חבילת הנדוניה, מוצרי היוקרה מבית פריד, הכוללים כריות, מצעים ועוד.

כזכור, מפעל "אחים לשמחה" שדרג את החבילות המוענקות לכלות, בכך שהחבילה כוללת את מיטב המותגים וכך מקבלות הכלות חנים אין כסף את מיטב התוצרת, כראוי וכיאות לבנות ישראל כשרות, באופן מכובד. כאמור, כבר השבוע החלו בחלוקת החבילות המשודרות, באמצעות רשת 'פריד'.

ב"אחים לשמחה", בראשות הגה"צ אב"ד קהילתנו הק' בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, ממשיכים לשבת על המדוכה ולתכנן כיצד ניתן לעזור יותר ויותר למחותנים, לחתנים ולכלות, מתוך מטרה אחת: להוריד ככל שניתן את העול הכלכלי מעל כתפי המחותנים.

ב'שפע חיים ורחמים' מזכירים:

ביום חמישי הקרוב נסגרת ההגרלה של "דירות בהנחה"

אתה עדיין מחוסר דיור? בנך או חתנך, גיסך או אחיך – עדיין אין לו דירה משלו? אם אכן אתה מחוסר דיור או מכיר מישהו כזה מסביבתך הקרובה, חשוב שתדע מה קורה השבוע, עד ליום חמישי הקרוב: בעוד פחות משבוע, ביום חמישי, ננעלת ההרשמה להגרלת משרד הבינוי והשיכון על למעלה משלושת אלפי יחידות דיור במסגרת ההגרלות "דירה בהנחה".

יודגש כי מדובר במחירים זולים במיוחד, בוודאי על רקע הזינוק המשמעותי במחירי הדירות שהפכו את הדירות בארץ למוצר שלא ניתן לרוכשן. זכייה בהגרלה כזו, משמעותה הנחה של מאות אלפי ₪ על דירה חדשה.

הפעם מדובר בהגרלה חשובה מאוד, היות והיא כוללת גם את הדירות בבניינים האחרונים שנבנים בתחום "המושבה" בטבריה. נזכיר כי רק בחודש הקודם נודע כי בהגרלה הקודמת במקום זכו 38 אברכים מאנ"ש בדירות צמודות קרקע משלהם, כך שגם שם – הולך ומתפתח ריכוז גדול של חסידי צאנז, לצד ריכוז משמעותי של ציבור חרדי וחסידי שמתעתד לבוא ולגור במקום.

זמר ובעלי מנגנים לכבוד שמחת החג ולזכר שמחת בית השואבה. אל הריקודים הצטרפו גם רבים מאנ"ש בני ברק מתפללי שאר בתי המדרש, אשר נקבצו ובאו לשמוח בשמחה גדולה ונפלאה במשך שעות ארוכות.

אף ימי חול המועד עברו ברוב התעלות ורוממות, בתפילות נלהבות וסדרי לימודי לבחורים מטעם בחצרות החיים יחד עם ארגון משכני. בכל יום בין מנחה למעריב אף נמסרו שיעורי תורה נפלאים בענייני החג על ידי חשובי התלמידי-חכמים מתפללי בית המדרש, ביום ראשון של חול המועד דרש הרה"ג ר' משה (בהגר"ב"צ) רייך שליט"א, שעמד על השאלה האם מותר לנשים לתלות נוי סוכה ובגדרי נוי מצוה והידור מצוה; ביום שני של חול המועד דרש הרה"ג ר' מרדכי שווארץ שליט"א, ראש כולל השלמת הוראה בכוללי צאנז בבני ברק ודומ"ץ בבני ברק, שעמד על השאלה האם מי שאינו יכול לישב בסוכה צריך להימנע מלאכול פת בכל ימי החג; ביום שלישי של חול המועד דרש הרה"ג ר' אברהם שמעון מאשינסקי שליט"א, ר"מ בישיבתנו הק' בבני ברק, שעמד על השאלה אם המקיים מצוה דאורייתא שלא על פי התנאים שקבוע חז"ל לא יצאו כלל חובת המצוה.

ליל שבת קודש, שבת חול המועד, בין מנחה למעריב, נשמע משא מיוחד מפי חזב"נ הגה"צ גאב"ד קהילתנו הק' בבני ברק שליט"א, שהרחיב לדון האם יש מצות נטילת לולה כל היום גם אחרי שסיים אדם את כל סדר הנענועים, או שמא אחרי קיום המצוה נעשה הלולב מוקצה; בעידן רעוא דרעוין של שבת חול המועד, נשמעו דברי התעוררות והתחזקות מפי דומ"ץ בית המדרש, הגאון רבי נפתלי צבי לייפער שליט"א, שהלהיב את הציבור על גודל העת רצון ביום הושענא רבא ועל עבודת התפילה ביום זה בדרך שראינו ואנו זוכים לראות אצל רבותינו הקדושים.

"אחים לשמחה": עשרות כלות מאנ"ש קיבלו בשבוע האחרון את

מיטב מוצרי הנדוניה היוקרתיים מבית פריד – חנים אין כסף

מפעל החסד "אחים לשמחה" החל את השנה בתנופת עשייה כאשר כבר בשבוע האחרון, כאשר עשרות כלות מאנ"ש

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא שלוחה בזה, לכבוד איש חי ורב פעלים, העסקן המופלא, המתעסק ומתמסר בהבאת מזור ומסעד לחולים ובני משפחותיהם, איש האשכולות, ה"ה

הר"ר יוסף ישראל אברהם שמעון הי"ו

י"ר ארגון 'לב טוב' - ביקור חולים דחסידי צאנז

בן העסקן הדגול, נאמן ומסור למען מפעלות הקודש לבית צאנז

הרה"ח ר' בר יוחאי שמעון הי"ו

מנהל היכלי התורה והחסד דחסידי צאנז

לרגל השמחה השרויה במעונו שמחת הולדת הבן הנכד כמר חיים יהושע נ"י במזל טוב ובשעטומ"צ

ובברכת מזל טוב לסבים

הרה"ח ר' משה יצחק דויד הי"ו

הרה"ח ר' יחיאל מיכל דויד הי"ו

ויה"ר מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיזכו לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ח, ואך ששון ושמחה ישכון באהלם תמיד, מתוך נחת והרחבה, סייעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים

המעמד היה בהשתתפות המג"ש שליט"א ועוד כמה מצוות 'היכל התורה', בתחילה נשא דברים המג"ש הרה"ג ר' דוד זלמנוביץ שליט"א בדבריו הרחיב בשבח הבחורים אשר חרף כל טירדותם באים ומשתתפים בקביעות ובנחישות בשיעור מדי יום ביומו ואינם מחסרים שום דף.

באמצע הגיע להשתתף הגה"צ אב"ד קהילתנו בארה"ב וראש הישיבה שליט"א, בהגיעו נשא דברים המונה"ר הרה"ג ר' אפרים פישל גרין שליט"א בדבריו חיזק את התלמידים משתתפים בשיעור ואף חלקם נבחנו בארגון 'משתמרת', כן אמר שבמסכת הבאה יהיה הגרלות שונות לאלו התלמידים המשתתפים ונבחנים על החומר הנלמד, לאחמ"כ ערך הסיום המג"ש הרה"ג ר' אליהו פנחס וידער שליט"א והקדיש שלאחריה אמר הבה"ח שלום ברנסדורפר נ"ו, לאחר הקדיש פצחו בניגוני תורה ושמחה כשכל המשתתפים מרקדים טפחיים מעל הקרקע לכבוד התורה, והשמחה - שמחת התורה געשה עד אין קץ.

לאחר הריקודין ערכו לחיים ואיחלו זה לזה ברכות לרוב, כאן פתח בדברים אורח הכבוד הגה"צ ראש הישיבה שליט"א, בדבריו חיזק את הענין שכל אחד יתבונן בעצמו למה שהוא יכול לשאוף ולהגיע, ולא לראות לכמה אחרים מגיעים, וכך יכול לשבת ולהגות בתורה כפי יכולתו והבנתו, עוד הרחיב במעלת העקביות שיש לכל בחור ובחור שמגיע לשיעור אפי' שזה רק שעה ביום אזי זה דבר גדול, את דבריו חתם בברכה ערוכה שיזכו עוד לשבת ולהגות על אדני התורה ולסיים עוד מסכתות מתוך הרחבת הדעת וסייעתא דשמיא.

לאחר מכן הוגשו עוד מיני מטעמים ומגדים לרגל השמחה הגדולה, וזימרו עוד ניגוני תורה. ונשא דברים המג"ש שליט"א. בתחילה נתן שבח והודיה להשי"ת על שזיכנו להגיע עד הלום וביקש לעתיד שכן יעזרנו לזכות ולסיים עוד הרבה מסכתות וספרים אחרים, עוד הרחיב במעלת הקביעות שיש כשלומדים את ה'דף היומי' וזה דבר גדול מאוד כשאננם מותירים ומחסרים שום דף וע"י כך מגיעים לסיים המסכת כולא.

38 אברכים אלה הסתייעו באמצעות מפעל החסד "שפע חיים ורחמים" שמטרתו קודש להגשים את צוואת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע שביקש להקציב לקרן "סיוע לצעירים הרוצים לרכוש דירה שיוכלו להתחתן", וכך עושים הכל שלא יהיה אפילו אברך אחד בצאנז שלא תהיה לו קורת גג משלו. כך זכו בשפע חיים להגשים את חלומם של עוד 38 אברכים שזכו ובעלותם תהיה דירה גדולה משלהם, במקום שכבר כעת מסתמן שיהפוך לאחד הריכוזים הגדולים בציבור החרדי.

כאמור, כעת נמצאים אנו בתקופתה של הגרלה נוספת, כאשר מדובר בהגרלה האחרונה לתחום המושבה בטבריה. וכן קוראים בשפע חיים ורחמים לכל מחוסרי הדיור מאנ"ש - מבין אלה שעדיין לא נרשמו - שלא להתמהמה יותר ומיד ביום ראשון הקרוב להתחיל בהליך הרישום.

שפע חיים ורחמים נמצאים כאן בשבילכם וערוכים לעזור לכם בתהליך. ניתן להתקשר כל יום בטלפון , 09-973-50-50 בשעות פעילות המשרד, או במחלקת סיוע למחוסרי דיור במס' טלפון 053-3194942 בין השעות 8:30 עד 10:30 בערב או בדוא"ל mk@shefa.org.il.

סיום מסכת כתובות בישיבת היכל התורה

יחד עם כל אחינו בית ישראל זכו בקבוצה נבחרת מתלמידי 'היכל התורה' לברך על המוגמר לאחר עמל ויגיעה עצומה ולסיים את כולא מסכת כתובות שנלמד במסגרת ה'דף היומי' בשיעור הנמסר מדי יום ביומו בקביעות ובנחישות ע"י המג"ש הרה"ג ר' אליהו פנחס וידער שליט"א.

לרגל השמחה - שמחת התורה נערך מעמד מפואר לכבוד התורה ולומדיה. ביום ד' פר' נח בד"ח חשון, המעמד נערך בבית ידידנו מוה"ר יחזקאל וולף הי"ו בסמיכות לק"צ. קצת לפני זמן ר"ת נטלו ידיים לסעודת המצווה שהיה משולב בסעודת ר"ה, השולחנות היו ערוכים בטוב טעם כיד המלך הרחבה והמלאה, המעמד היה מלווה בתופים ובמחוללות בשיר וזמורה לרגל המעמד.

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא וגדיא יאה שלוחה בזה, קדם האי גברא יקירא, מורה ודאין, צנא מלא ספרא, מרביץ תורה והוראה, ערוגת הבושם, ה"ה

הגאון רבי יחזקאל שרגא שימון שליט"א

דומו"צ בית מדרשינו שפע חיים בדרום עיה"ק צפת תובב"א
לרגל השמחה השרויה במעונו במזל טוב שמחת נישואי הבן
החתן המו"מ בתו"ש מורינו אברהם שמעני נ"י
עב"ג בת ידידנו

הרה"ג רבי צבי מאיר אינטעראטער שליט"א

מרבני אנ"ש בירושלים עיה"ק

והברכה אחת היא קדם הסב הדגול

הרה"ח ר' מנחם מאיר שימון הי"ו - ב"ב

ברכותינו שגורות בזה מקרב הלב, כי יזכו לראות דורות ישרים ומבורכים,
מתוך נחת שפע והרחבת הדעת, מתוך סיד"ש ושובע שמחות עד ביאת ינון בב"א

לאחר ברכת המזון הרבו עוד בריקודי שמחה לכבוד התורה. גדול היה המעמד לכבוד התורה ולומדיה.

ירח האיתנים תשפ"ג בבחצרות החיים

מה נחמד היה המראה המלבב בכל ריכוזי אנ"ש של עשרות צורבים צעירים בחורי חמד תלמידי ישיבותינו הק' ומבני החבורות, אשר גם בימים נעלים אלו ימים עמוסים במצוות, ימי חודש תשרי, לא ויתרו בשום יום על סדרי לימוד ברציפות, תפילות בבתי מדרשנו, ולימוד לפני התפילה.

מחזות מאירים נצפו בכלל בתי מדרשנו, כשהורים רבים התקשרו להודות ולברך, ואף בחורים רבים הגיעו להודות ולהלל על מבצע זה, כמו על שאר הפעילויות הברוכות בחודש תשרי ובכל ימות השנה.

לקראת ירח האיתנים יצאו בבחצרות החיים בשיתוף עם ארגון 'משכני', במבצע 'איתערותא' לעידוד וחיזוק הלימוד והתפילה בימי חודש תשרי, אשר מחד הם ימים עמוסים במצוות ומאידך לא רוצים לבטל שום יום מסדרי לימוד והכנה לימים טובים הבעל"ט, ולקנות כלים ראויים לקבל ההשפעות, כשכלים אלו ניתן לרכוש ולקנות רק ע"י התמדת בתורה הק' כאשר מרגלא הדבר בפומיה דכ"ק מרן שליט"א.

לבחורי החמד נ"י ניתן מתן שכרה בצידה, הגרלות ענק של למעלה מאלף פרסים יקרי ערך, פרסי עידוד מיוחדים לתלמידי הישיבות הגדולות.

למבצע זה קדמה אסיפה מיוחדת של כלל גבאי בתי מדרשנו בארה"ק, שנערכה ביום א' דסליחות בקרית מלך רב פעיה"ק, לפני הנאספים נשא דברים הרה"ג ר' חיים רפאל אייזנברג שליט"א, וכן הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, שהביע את הערכתו הן לנאספים והן לראשי בחצרות החיים. דברי סיכום נשמעו ע"י מוה"ר יואל טוביאס הי"ו.

מטעם ארגון 'משכני' נמסר כי בעז"ה ההגרלות יתקיימו בתקופה הקרובה, ושמות הזוכים יפורסמו בריכוזי אנ"ש.

*

לרווחת בחורי החמד נערכו בקרב בתי מדרשנו ע"י גבאי בית המדרש והאחראים המסורים מגוון פעילויות לרווחת ותועלת הבחורים, בכדי שיוכלו לנצל את הימים הק' הללו כראוי וכהכנה לזמן החורף הבעל"ט, בחלק מהפעילות אף נעזרו בסיוע נכבד ע"י ארגון החבורות בחצרות החיים, בנוסף לתמיכה הקבועה במהלך כל ימות השנה.

בקרית צאנז נתניה: חבורה מרכזית נערכה ביום ה' פר' בראשית, לקראת תחילת הזמן לכלל בחורי החמד תושבי פעיה"ק, בהשתתפות המחנך הרב פנחס ברייער שליט"א מאשדוד.

לאחר תפילת מעריב מרוממת, נטלו ידיים לסעודת הילולא של הרה"ק הקדושת לוי זי"ע והחתם סופר זי"ע, אשר הוגשה בהרחבה וכיד המלך מנדבת לבו של מוה"ר מרדכי שימון הי"ו מבני ברק.

את פני הבחורים קידם בדברים יו"ר בחצרות החיים מוה"ר יואל טוביאס הי"ו.

במשך למעלה משעתיים ריתק המחנך הרב פנחס ברייער הי"ו את פני הבחורים מלווה בשירה וזמרה וניגוני דביקות, בדבריו התמקד באופן הרצוי שיקבל האדם על עצמו קבלה טובה חזקה ואמיצה, שיוכל להחזיק בה לאורך ימים, וזאת ע"י קבלות קטנות ומעשיות, ובצעדים קטנים זוכים לקניינים גדולים וחשובים. עוד עמד על כוחה של שבת, האיך לרומם את יום השבת, וביותר במחיצת הקודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. בסיום דבריו סיכם את הנקודות למעשה לתועלת הכלל ופתח בניגוני שבת.

בברכהמ"ז נתכבד הבה"ח בנש"ק יחזקאל שרגא נ"ו בן הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א. פיות הבחורים מלאו בשבח להנהלת בחצרות החיים על ארגון המעמד רב ההשפעה והתועלת זה.

בירושלים עיה"ק זכו הבחורים שיחי' לשעות מרוממות, כאשר בהשתדלותו של הרב מאיר בורד הי"ו מנהל המוסדות אשר במשך כל השנה עושה למען הכלל ולמען הבחורים, התקיימו לבחורי החמד בעיה"ק ירושלים ישיבת בין הזמנים מיוחדת כהכנה דרבה לימים נעלים אלו. את היום פתחו בסדר

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

ברכות מאל"פ

בשם אלפי אנשי שלומינו די בכל אתר ואתר, נביע הוקרה והערכה לאיש חי ורב פעלים, עושה ופועל חסד בגופו, אהוב על המקום ועל הבריות ה"ה

הרה"ח ר' **משה גליק** הי"ו

עורך בטאון צאנז

על אשר עשה לילות כימים במסגרת ארגון 'כוס של ברכה' בהגשת ועריכת הקידושא רבא לרווחת המתפללים בחצר קדשנו בראש השנה, מוצאי יום הכיפורים, ובשמחת תורה העעל"ט

ואתו עמו כל המסייעים בעדו במסירות ובמאור פנים כל אחד ואחד בשמו הטוב יבורך

על כן נודה לשמם ונהללם בפינו, יזכו להצלחה מרובה בכל אשר יפנו ויעשו, מתוך אושר ועושר וכבוד ואריכות ימים ושנים טובות

הרה"ק הקדושת לוי זי"ע והחתם סופר זי"ע, נערכה חבורה מרוממת לבחורי החמד בקהילתנו בסימן הכנה לזמן החדש, בפני הבחורים נשא משא מאלף פמ"מ הרה"ג ר' נחמן גרוסמן שליט"א, בדברי הדרכה וחיזוק.

כן נשא דברים ראש החבורה הרב יעקב שימון הי"ו, על קדושת בעלי ההילולא שבועדאי נשפע מאורם הבהיר והזך עלינו. פיות הבחורים מלאים שבח והודיה קדם ראש החבורה המסור הרב יעקב שימון הי"ו על התמסרותו הרבה למען הבחורים מידי שבוע בשבוע במסירות רבה.

מכון דברות הקודש

ממכון דברות קודש נמסר כי עם תחילת סדר הפרשיות, ובכדי לעודד את הציבור להקשיב כסדר מדי שבוע לשיעורי חומש ורש"י מכ"ק מרן זי"ע, יוצאים הם במבצע מיוחד להזלת המחירים של כרטיסי הזכרון מכל שיעורי החורש"י, המכילים קרוב ל-1000 שיעורים, המסודרים לפי סדר הפרשיות והשנים. לפרטים נוספים ניתן לפנות בטל' 052-7636809, ניתן לשלם באשראי. משלוחים חינם.

לימוד ולאחריו תפילת שחרית בחסידשע ברען כראוי וכיאה, ולאחריה הוגש סעודת פת שחרית בהרחבה גדולה.

במשך היום התקיימו סדרי לימוד לפנה"צ ואחה"צ ברציפות והתמדה בהם נטלו הבחורים שיחי' חלק והגו בתורה בשמחה. גם בימי חול המועד והימים לאחר המועד המשיכו סדרי הלימוד ביתר שאת ועוז. פיות הכל מלאו בשבח קדם הרב מאיר בורד שפעל רבות למען הצלחת מסגרת זו.

בני ברק בבית מדרשנו החדש ברחוב רב אשי התקיימו חבורות מרוממות לבחורי החמד ממתפללי בית המדרש ע"י ראש חבורה הרב ישראל לנדאו הי"ו, הראשונה בימים הקדושים שבין יום כיפור לסוכות, ובה דיברו על מעלת וקדושת היו"ט הגדול הממשמש ובא, ועבודת הנענועים שבחג הקדוש, וחויב השמחה. כן נערכה חבורה מרוממת בימים לאחר סוכות אשר בהם הורחב על מעלת החוב של שמירת הקניינים הגדולים שנקנו בנפשנו בימים הגדולים והדרך לשמרם. פיות הבחורים מלאים בשבח לראש החבורה הר"ר ישראל לנדאו הי"ו על ארגון וסידור החבורות על הצד היותר טוב.

בפתח תקווה ביום הילולת שני המאורות הגדולים ה"ה

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין

הרב משה אונסדארפער הי"ו

אב"י בבארא פארק

לרגל השפחה השרויה במעונו במז"ט

שפחת אירוסי הבן

הבה"ח המו"מ בתו"ש כמר פנתס שלום נ"י

עב"ג הכלה תחי'

בת הרב יהודה ראטטענבערג שליט"א

בן כ"ק האדמו"ר פקאסאן לונדון שליט"א

ובברכת מזל טוב

לאביו הרה"ג רבי מאיר פרדכי שליט"א

רב ביהמ"ד ברעזאן

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד

מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין

הרה"ח ר' אברהם ירמי וייסברגר הי"ו

אב"י בפלבוך

לרגל השפחה השרויה במעונו במז"ט

שפחת אירוסי הבן

הבה"ח המו"מ בתו"ש

כמר יקותיאל יהודה דוד נ"ו

עב"ג הכלה תחי'

ובברכת מזל טוב לאביו

הרה"ח ר' פנתס הי"ו - אב"י בויה

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד

מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין

הר"ר מיכאל קליין הי"ו

אב"י בני ברק

לרגל השפחה השרויה במעונו במז"ט

שפחת הולדת הבן נ"י

ובברכת מזל טוב

לאביו הרה"ח ר' זאב הי"ו

פנהל היכלי התורה והחסד

לחותנו הרה"ח ר' פאיר הלוי הי"ו

לזקנו הרה"ח ר' אברהם יצחק צבי קליין הי"ו

ולזקנו הרה"ח ר' ישראל צבי הלוי הי"ו

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד

מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה

גליון זה נדבת

ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין

הר"ר מיכאל יהושע בלומנטל הי"ו

אב"י פעיה"ק

לרגל השפחה השרויה במעונו במז"ט

שפחת הולדת הבת תחי'

ובברכת מזל טוב

לאביו הרה"ח ר' פאיר צבי הי"ו

פנהל ישיבה"ק לצעירים שפע חיים בב"ב

ולחותנו העסקן הנמרץ

הרה"ח ר' בערל שטער הי"ו

אך ששון ושפחה ישכון באהלו תמיד

מתוך סיד"ש ושפע רב לעלמי עלמיה